

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE ASKERİ DARBELERİN KARİZMA ÜRETME
İŞLEVİ: 28 ŞUBAT SÜRECİ VE ADALET VE KALKINMA
PARTİSİ ÖRNEĞİNDE SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA**

**Özge Seda TÜYLÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Mahmut Hakkı AKIN**

KONYA-2012

Bilimsel Etik Sayfası

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı ÖZGE SEDA TÜYLÜ

Numarası 104205001015

Ana Bilim / Bilim Dalı SOSYOLOJİ

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı TÜRKİYE'DE ASKERİ DARBELERİN KARIZMA ÜRETME İŞLEVİ: 28 ŞUBAT SÜRECİ VE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ ÖRNEĞİNDE SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

ÖZGE SEDA TÜYLÜ
Öğrencinin imzası
(İmza)

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Adı Soyadı Özge Seda TÜYLÜ

Numarası 104205001015

Ana Bilim / Bilim Dalı SOSYOLOJİ

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Öğrencinin

Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Mahmut Hakkı AKIN

Tezin Adı: TÜRKİYE'DE ASKERİ DARBELERİN KARIZMA ÜRETME İŞLEVİ: 28 ŞUBAT SÜRECİ VE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ ÖRNEĞİNDE SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan TÜRKİYE'DE ASKERİ DARBELERİN KARIZMA ÜRETME İŞLEVİ: 28 ŞUBAT SÜRECİ VE ADALET VE KALKINMA PARTİSİ ÖRNEĞİNDE SOSYOLOJİK BİR ÇALIŞMA başlıklı bu çalışma 21/12/2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Yrd. Doç. Dr. MAHMUT HAKKI AKIN

Prof. Dr. MUSTAFA AYDIN

Yrd. Doç. Dr. MEHMET ALİ AYDEMİR

Danışman ve Üyeler

(DANIŞMAN)

(ÜYE)

(ÜYE)

İmza

(Handwritten signatures)

ÖNSÖZ

Karizma kavramı birçok açıdan toplumu etkileyen bir kavramdır. Bu kavram kitlelerin büyük bir kabul ile karizmatik kişi ya da varlığı benimseyerek bağlılık göstermesine neden olmuştur. Ancak karizma tükenmez de değildir. Mutlak surette karizma atfedilen kişinin karizmanın etrafında örgütlenen kişilere bir takım argümanlar sunması gerekmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan askeri darbe dönemleri ve akabinde gelişen süreç de bu argümanların ortaya çıktığı dönemlere tekabül etmiştir. Askeri darbe geleneğinin incelenip, Türkiye’de sağ parti geleneği ve darbe dönemlerini yaşayan partiler ve liderleri incelenmiştir. İttihat ve Terakki dönemi ile başlayan, Menderes ile güçlenerek devam eden ve son olarak 28 Şubat’ta ortaya çıkan darbe geleneği, bu geleneğin toplum üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Ve bir 28 Şubat sonrası partisi olarak AK Parti ve günümüz siyasal hayatına etkileri ele alınmıştır.

Bir şükran borcu olarak öncelikle gerek lisans hayatım boyunca gerek ise bu tezin oluşma sürecinde manevi desteğiyle bir an olsun beni yalnız bırakmayan, bilgi hazinesini paylaşmaktan çekinmeyen, tıkanan yollarımı açan, öğrenci dostu çok değerli hocam Yrd. Doç.Dr. Mahmut Hakkı AKIN’a gönülden teşekkürlerimi sunuyorum; desteği ve bilgisi olmasaydı bu tez olmazdı. Naçizane bir teşekkür olarak da her zaman narin tenkitleriyle beni akademiye teşvik eden sayın hocam Yrd. Doç.Dr. Mehmet Ali AYDEMİR’i anmadan geçemeyeceğim. Ve manevi bütünlüğü ile bize gurbet hasreti çektirmeyen, aile sıcaklığı sunan Selçuk Sosyoloji’ye teşekkürler, Varolsun! Hayatım boyunca her kararında benimle olan, maddi manevi beni eksiltmeyen, varlıklarıyla beni ayakta tutan, düştüğüm yerden kaldıran sevgili annem Ayşe TÜYLÜ ve kardeşlerim İbrahim ve Pınar TÜYLÜ’ye sonsuz teşekkür ederim; onlar olmasaydı hiçbir şey olmazdı.

Ayrıca Konya’daki yuvam Yunus ve Zehra TEKİN’e şükran boynumun borcudur, var olsunlar. Manevi destekleriyle beni ayakta tutan, gölgelerini üzerimden eksik etmeyen başta Mine AKIN olmak üzere bütün teyzelerime sonsuz teşekkürler. Dostlarım Büşra GÜNER, Nurşah KÜTÜK, Meryem ORAKÇI, Dilek YEKELER,

Hacer KOÇ, Adem Üstün ÇATALBAŞ, Abdülkadir AKIN, Aynel AKMAN, Didem KÜÇÜKKÖK, Elif ÖRDEK, Esin KARACA ve Hacer TOPAKTAŞ'a da sonsuz teşekkürler. Ve bu tezin düzeltme aşamasında büyük sabır gösteren Levent OLGUN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Müstesna bir yer olarak da varlığı ile tezin oluşma sürecinden bitirilme sürecine kadar her anlamda desteğini üzerimden çekmeyen, ince tenkitleriyle tezimi düzenleyen, yol arkadaşım Mehmet UĞRAŞ'a da minnettarım, Varolsun!

Özge Seda TÜYLÜ

ÖZET

Bu çalışmanın birinci bölümünde karizma kavramı ve kavramın sosyolojik boyutu tartışılmıştır. Karizma kavramı son dönemlerde artarak devam eden bir popüleriteye sahiptir. Kitleler bu kavramın yansımasını buldukları birey ya da varlık etrafında örgütlenmişlerdir. Bu örgütlenme beraberinde büyük bir kabullenışı getirmiştir. Ancak bu kabulleniş kavramın atfedildiği varlık ya da kişinin başarısı ile sürmüştür. Türkiye Cumhuriyetinde ise bu kavram, genellikle toplumların kaos ve askeri darbenin getirdiği koşullar arasından çıkmak için liderlere atfettiği bir özellik görünümündedir. Geçmişten günümüze uzanan süreçte ardında dört askeri darbe bırakmış bir ülkenin liderlerinde aradığı en belirgin özelliklerden birisi olmuştur. Liderlerin mağduriyetleriyle birleşen karizma kavramı toplum üzerinde daha derin etkiler bırakmıştır. Bu bölümde de Türkiye’de var olan askeri darbe geleneği ve bu gelenekle beraber kitlelere mal olmuş liderlerin özellikleri ve partileri tartışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Türkiye Cumhuriyeti’nin son darbesi ya da postmodern darbesi olarak bilinen 28 Şubat sürecine götüren aşamalar, 28 Şubat’ın gelişim ve oluşum seyri son olarak da nasıl sonuçlandığı üzerinde tartışılmıştır. 28 Şubat’ın sonuçlanmasının ardından ülkemizde Milli Görüş Geleneği olarak bilinen ve bu sürecin sonunda bir yol ayrımına giden gelenek ele alınmıştır. Bu geleneğin mirasçısı olarak siyasi hayatta var olan ve 28 Şubat’ın özellikle etki ettiği belli kesimin günümüze Adalet ve Kalkınma Partisi olarak yansıması ele alınmıştır. 28 Şubat’ın mağdur olan partililerinin Türkiye Cumhuriyeti’nin son on yılına etki etmiş olan politik örgütlenmesinin ülkenin mevcut siyasi oluşumuna olan etkileri tartışılmıştır. Bu parti üzerinde çok önemli bir karizmaya sahip olan Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğinin AK Parti ve toplum üzerindeki etkileri ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Karizma, Askeri darbe, 28 Şubat, Adalet ve Kalkınma Partisi, Recep Tayyip Erdoğan

ABSTRACT

In the first part of this study, concept of charisma and its sociological aspects have been argued. The concept of charisma has a popularity which is gradually increasing latterly. The masses have organized around an individual or an entity in which they found the reflection of concept. This organization has brought a great approval with it. However, this approval continued with success of an entity or an individual to which the concept was referred. In Turkish Republic, this concept is usually assumed by communities that a leader has it, and he can help people to free them from chaotic environment caused by military coup. In the period from past to today, a country's people who has experienced four military coups are looking for political leadership characteristic that must be distinctive. The concept of charisma which associated with oppressed leaders left deep effects upon society. In this part of the study, military coup tradition in Turkey and political leaders', who were acknowledged by masses, characteristics and their parties have been discussed.

In the second part of the study, it has been discussed how February 28th, that is the last coup of Turkish Republic and named postmodern coup, developed and formated, and lastly how it was ended have been examined. After end of February, 28th process, Milli Görüş Geleneği (Traidition of National Opinion), which is a subject of this work, was divided. The heir of this movement is Adalet ve Kalkınma Partisi (Justice and Development Party), and this party represents huge masses who was deeply effected by February, 28th coup. Politicians', who were oppressed during the process of the coup, affects to the last decade of Turkish Republic have been investigated. Recep Tayyip Erdoğan's, who has a profound charisma, affects upon the party and society have been discussed.

Key words: Charisma, Coup, February 28th, Justice and Development Party, Recep Tayyip Erdoğan

İÇİNDEKİLER TABLOSU

Bilimsel Etik Sayfası	i
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KARİZMA SOSYOLOJİSİ	3
1.1.Bir Kavram Olarak Karizma.....	3
1.2.Krizin Toplumsal İhtiyaca Cevabı: Karizma ve Yükselişi	5
1.3.Karizmanın Çöküşünün Habercisi: Rutinleşme Süreci	7
1.4.Korkutan Siyasetin Mantığı: Askeri Karizma	8
2.Türkiye’de Askeri Darbe Geleneği.....	9
2.1.Askerî Darbe	9
2.2. Askerî Darbenin Meşruiyet Zemini ve Askerî Karizma	11
2.3. Meşruluğun İlk Örneği: 27 Mayıs 1960 ve Menderes	12
2.3.1.Demokrat Partisi’nin Kuruluş Zemini	12
2.3.2.Demokrat Parti Sahnede	15
2.3.3.Askerî Karizma Zamanı.....	17
2.3.4.27 Mayıs’ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi	19
2.3.5. 27 Mayıs’ın Ardından	20
2.4.Bitmeyen Askerî Karizmasının Sol Karizma ile Savaşı	22
2.4.1.Yükselen Sol Karizması Konjonktüründe Türkiye.....	22
2.4.2.12 Mart 1971	25
2.4.3.12 Mart’ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi	27
2.5.Karizma Arayışları: 12 Eylül Başlangıcı	28
2.5.1.Sağ ve Sol Karizması	28
2.5.2. Geçici Evren Karizmasının Doğuşu: 12 Eylül.....	30
2.5.3.Tükenen Bir Karizmanın Ardından	32
2.5.4.12 Eylül’ün Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi.....	36
2.6.12 Eylül’ün Ardından Özal Karizmasının Doğuşu.....	37
2.6.1.90’lı Yıllar ve Özal	37

2.6.2.Özal'ın Ölümü ve Karizma Boşluğu	39
2.6.3.Tutunamayan Karizma: Erbakan ve Refah-Yol Koalisyonu	40
2.6.4.Karizma Boşluğunun Neticesi: 28 Şubat Postmodern Darbesi	41
2.6.5.28 Şubat'ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi	42
3.Türkiye'de Sağ Parti Geleneği	45
3.1.Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Partisi	46
3.2.Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası.....	51
3.3.Serbest Cumhuriyet Fırkası	52
3.4.Demokrat Parti	54
3.5.Adalet Partisi.....	57
3.6.Milliyetçi Hareket Partisi.....	59
3.7.Sağ Siyasette İslamcı Söylem: MNP ve MSP'den Fazilet Partisi'ne	63
3.8.Anavatan Partisi	66
3.9.Doğru Yol Partisi	67
İKİNCİ BÖLÜM: 28 ŞUBAT SÜRECİ	69
1.28 Şubat Sürecine Götüren Sebepler	69
1.1.Özal'ın Ölümünün Ardından Doğan Karizma Boşluğu ve Bu Durumun Topluma Yansımaları	71
1.2.Lider Arayışları	73
1.3.Yolsuzlukların ve Krizin İçinden Yükselen Adil Düzen Söylemi.....	75
1.4.Değişen Dengelerin Kazananı: Refah Partisi İktidara Yürüyor.....	77
2.28 Şubat Süreci	79
2.1.Kazanandan Duyulan Rahatsızlık	79
2.2.REFAH-YOL Hükümeti	82
2.3.28 Şubat 1997	84
2.4.28 Şubat'ın Ardından.....	87
2.Milli Görüş Geleneği	94
2.1.Milli Nizam'dan Fazilet Partisine Uzanan Milli Görüş.....	95
2.2.Milli Görüşte Yol Ayrımı: Saadet Partisi ve Ak Parti	97
3. AK PARTİ	98
3.1.Milli Görüş Kopuşunun Simgesi Olarak AKP	98
3.2.AK Partide Birinci Dönem 2002-2007	100

3.3.AK Parti ve Artan Karizması: İkinci Dönem 2007-2011	102
3.4.AKP'nin Karizmatik Lideri Tayyip Erdoğan	106
3.4.1.Erdoğan'ı Var Eden Toplumsal Yapı	106
3.4.2.R.Tayyip Erdoğan'ın Siyasi Düşüncesi ve Hayatı.....	107
3.4.3.12 Haziran 2011 Seçimlerinin Ardından Erdoğan'ın Balkon Konuşması	111
GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	117
KAYNAKÇA.....	122
EKLER.....	132
ÖZGEÇMİŞ	203

GİRİŞ

Modern dünyada her toplum belli bir değişim ve dönüşüm aşamasından geçmiş, bunun akabinde birçoğu kendisini var eden temeller üzerinde yükselmiştir. Ancak bu sürecin istenilen düzeyde gelişmediği toplumlar elbette var olmuştur. Toplumlar genellikle kendilerine yabancılaştırılmaya çalışılmış, toplumun dokusundan bağımsız sonradan giydirilmeye çalışılan kılıflarla “yeniden” var edilmeye çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti de bu toplumlardan birisidir.

Uzun yıllar tarihine kaynaklık etmiş, her anlamda toplumun ritüellerini beslemiş, toplumla bütünleşmiş belli yapıları değiştirmek kolay olmamıştır. İnandığı, üzerinde yükseldiği temeller kendisinden habersiz aniden altından kaydırılınca toplum da ister istemez bir çelişkiye düşmüştür. Bu çelişkiden dolayı, kendi dışında her şey olabilen ancak bir türlü kendisi gibi olamayan, taklitçi, tarihinden ve kültüründen utanan ve çatışan bir toplum doğmuştur. Nitekim toplumumuz da bu çelişki üzerinde belli bir kesimin jakoben tutumuyla dikta ettiği ideolojik kutuplaşmaların gölgesinde var olmaya çalışmıştır. Ve toplum, bu çelişkilerin getirdiği “halka rağmen halk için” ideolojileriyle yaşamaya çalışmıştır.

Bu ideolojik yapılanmaların temelinde kuşkusuz askeri ve elitist kesimin vesayetçi tutumu vardır. Toplumun dönüşümünü kimselere bırakmadan, kendi istekleri ve çizdiği sınırlar doğrultusunda sürdürmek isteyen bir sistemin varlığıdır. Bu kesim üzerinde ötekileştirdikleri kesimlerden insanlar yükselişe geçip kendi yerlerine aday olmaya başladığı anda bir korku başlamıştır. Bu korku bir süre sonra tahammülsüzlüğü ve saldırganlığı getirmiş; rejimi kurtarmak, laikliği koruyup kollamak adı altında seslerini yükseltip, mevcut statülerini bırakmamak için rejim koruyuculuğuna başlamışlardır. Türkiye Cumhuriyetinde var olan askeri darbe geleneğinin temelinde de bu ideolojik tutum yatmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, 28 Şubat 1997 tarihine gelene kadar ardında toplum tarafından bilinen ve uygulamaya geçirilebilen üç askeri darbe bırakmıştır. Her darbe girişimi (28 Şubat kısmen) başarılı olmuş ve sistem koruyucuları darbelerle yerlerini

sağlamlaştırmıştır. Ancak yapılan her darbe, toplumun yaşadığı her olay toplumdaki siyasi örgütlenmeyi bir o kadar kenetlemiş ve her darbenin akabinde toplum, rejime ve askere olan tepkisini sistemin dışarıda bırakıp engellediği bir siyasinin etrafında örgütlenerek göstermiştir.

27 Mayıs'la halkın çoğunluğunun desteğiyle seçilen ve sistem tarafından mağdur edilen Menderes karizmasının tükenmezlikle taçlanması; 27 Mayıs'ın ardından Adalet Partisi'nin doğması ve Demirel karizması etrafında örgütlenilmesi ayrıca bu karizmaya mağdur Menderes'in kaynaklık etmesi; 12 Mart'ın Ecevit'e Karaoğlan karizması kazandırması; 12 Eylül'ün ardından Turgut Özal ve Anavatan Partisi'nin doğuşu ve son olarak 28 Şubat'ın ardından günümüz siyasetinin 10 yılına damgasını vuran AK Parti ve Recep Tayyip Erdoğan'ın doğuşu elbette bir rastlantı değildir. Silsile halinde cereyan eden bu gelenek bu çalışmanın tezinin ortaya çıkmasına kaynaklık etmiştir.

Bu çalışma da; Karizma kavramına sosyolojik bir yaklaşımla karizma sosyolojisinin günümüzde neleri etkilediği; Türkiye'de askeri darbe geleneğinin nasıl başladığı ve geliştiği, Türkiye'de sağ parti geleneği üzerinden AK Parti ve 28 Şubat süreci tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: KARİZMA SOSYOLOJİSİ

1.1.Bir Kavram Olarak Karizma

Son dönemlerde popüler bir kullanımı olan ve popüleritesi her geçen gün biraz daha artan bir kavram olarak karizma... Bu kavram sosyal bilimci Weber tarafından kavramsallaştırılıp sosyal bilimler literatürüne kazandırılmıştır. Weber, karizma kavramını toplumlara etki eden otorite kavramının üçüncü ayağı olarak ele almıştır. Bu kavramı; geleneksel otorite, yasal-rasyonel otorite ve son olarak karizmatik otorite olarak sınıflandırmıştır. Karizmatik otorite, “bir müritler topluluğunun bir bireyin kutsallığına ya da kahramanca gücüne ya da örnek alınacak bir kişi oluşuna ve onun ortaya koyduğu ya da yarattığı düzene olağandışı biçimde kendini adayışına dayalıdır. Weber, bu tür otoriteye örnek olarak Hz.İsa’yı ve Hz. Muhammed’i gösterir. Bu peygamberler geleneksel yöntemleri yıkmışlardır; varolan düzenin mantığı sahte denilerek reddedilmiştir. Mutlak, sarsılmaz ve sağlam olan ancak daha önce bilinmeyen yeni bir “hakikat” vaat edilmektedir. Weber’in karizmatik otorite için dediği şey, tüm otorite biçimlerine de genişletilebilir. Önemli olan tek şey, bireyin uyruklarınca gerçekte nasıl görüldüğüdür” (Sennett, 2011: 31).

Karizmatik otorite kavramının temel ögesi olan “karizma” kavramı özellikle son dönemlerde toplumlara yön veren, toplumların etrafında örgütleneceği ve topluma liderlik edecek kişilerin seçilmesinde en fazla göze çarpan kriterlerden birisidir. Weber’e göre, “karizma kavramı, bireysel olarak bir şahsı sıradan insanlardan ayıran ve onun doğüstü, insanüstü ya da en azından bazı özel istisnai güçlere ya da niteliklere sahip sayılmasına yol açan belli bir nitelik anlamında kullanılacaktır. Bunlar sıradan insanların ulaşamadığı ancak kutsal, ilahi kökenleri olan ya da örnek oluşturan özelliklerdir ve bir kişi, bu özellikler temelinde lider sayılır” (Weber, 2008a: 75). Aynı zamanda bu kavramın teorisyeni, karizmayı modern dönemlerin gerisinde kalmış modern-öncesi; özellikle ekonomik dönüşümlerin hızla yaşanıp toplumların salt bu doğrultuda geliştiği dönemlerle sınırlamıştır. Bugün ise bu kavram Weberyen bir tanımlamanın fazlasıyla sınırlarını aşmıştır. Geçmişte kalması, modern dönemlerdeki oluşumları açıklamada yetersiz kalması beklenirken; kavram,

tam anlamıyla bir manevra yapıp modern dönemlerin yapılanmasında en önemli kavramlardan biri olarak literatürdeki yerini almıştır.

Karizma herhangi bir kişiye ya da kuruma doğrudan Tanrı tarafından bahşedilmiş bir özellik değildir. Ancak kişileri birbirinden ayıran en önemli özelliktir de. Karizma kendisiyle birlikte birçok farklılığı da beraberinde getirmiştir. Öncelikle karizma bir “kabulleniş” ile başlar. Toplum ya da halk karizma atfetmek istediği kişi ya da varlık üzerinde birleşmelidir. Toplum bu kabullenışı ne kadar artırır üzerinde ne kadar yoğunlaşırsa karizmanın gücü o kadar artar. Ve çoğunlukla insanüstü, olağanüstü bir mucize aranır; bu mucize yakalandığı an karizmatik kişi ya da varlık bir anda farklılaşmaya başlar. Bu farklılaşma beraberinde yükselen bir kabullenışı de getirir. Bu kabullenişin etrafında örgütlenen bireyler karizmatik kişi ya da varlığa insanüstü güçlere sahipmiş gibi bir misyon yükler. Ta ki karizmatik kişi ya da varlığa başarı sağlayan her ne varsa tükeninceye kadar. Bu “kabullenme” sürecini şu şekilde de açıklayabiliriz: Karizma öncelikle insanların zihinlerinde başlar. Karizma atfedecek kişi ile atfedilecek kişi arasında bir zihin alışverişi yaşanır. Elbette bu alışveriş karşılıksız değildir; karizma sahibinin insanlara birtakım malzemeler vermesi gereklidir ve ancak zihinlerde ‘Evet, bu şimdiye kadar görülmemiş bir şey herkesten, her şeyden farklı’ düşüncesi doğuncaya kadar karizmatik döngünün ilk aşamaları tamamlanmış olamaz.

Karizmanın her toplum için her dönemde genel geçer kabulleri, kuralları yoktur. Bu durum her zaman farklı özellikler gerektirir. Karizmanın kabullenişinde herhangi bir meşru zemin, ahlaki ya da bilimsel sınır aranmaz. Karizma, rutinlerimizin, sınırlarımızın çok daha ötesindedir. Önemli olan tek şey, karizma yükleyicilerinin karizmatik kişi ya da varlıkta aradığı özelliklerdir. Yükleyiciler, yükledikleri her şeyi karizma sahibinde ararlar. Her arayışlarına buldukları cevap onları yarattıkları karizmaya biraz daha bağlar. Bu yüklenen özelliklerin çoğunluğunda duygusallıklar, bireysellikler yatar. Bu nedenle karizma ya da karizmatik otorite rasyonel değildir. Karizma bir kişi ya da kurum ya da gerçekliğin rasyonellik kazanması için gerekli olan bütün temellerle varoluş sürecinde ters düşmüş ya da çoğunu reddetmiştir.

“Görevlerin her türlü bürokratik örgütlenişinin tersine, karizmatik yapı, hiçbir düzenli atama ve atma prosedürü ya da sistemi tanımaz. Kurallara bağlanmış “kariyer”, “yükselme”, “aylık” ya da karizmatik önderin ve yardımcılarının uzmanlık sahibi olmaları gibi kavramlara yer vermez. Denetim ya da temyiz organı, yerel ya da işlevsel yetki alanları tanımaz; günümüzdeki “bürokratik” bölümler gibi, kişilerden ve kişisel karizmalardan bağımsız kalıcı kurumlara yer vermez” (Weber, 2008b: 343). “Geleneksel olarak sıradanlaşmış dönemlerde karizma en büyük devrimci güçtür. ‘Aklın’ eşit derecede devrimci gücü, eylem ve problemlere dönük insan davranışını değiştirir veya bireyi aydınlatır. Öte yandan karizma acı, çatışma ya da coşkudan ileri gelen sübjektif ya da içsel dönüşümü ihtiva eder. Dolayısıyla temel tutumlar ve eylemlerin yöneldiği merkezi sistemdeki köklü bir değişmeyi ve yaşamın tüm özel biçimlerine, kısacası ‘dünyaya’ ilişkin tutumlarda yepyeni bir yönelimi anlatır” (Weber, 2008a: 81). Karizmanın bu tanımlaması ihtiva ettiği radikalliğin de delillerinden birisidir.

1.2.Krizin Toplumsal İhtiyaca Cevabı: Karizma ve Yükselişi

Karizma sahibi kişiler genellikle toplumsal yaşamın her noktasıyla aralarına mesafe koymuş görünümündedirler. Özellikle ekonomik anlamda bir nevi etlisine sütlüsüne karışmayıp bu şekilde insanların gözünde biraz daha uhrevileşip toplumsal çıkarlardan uzaklaşıp karizmalarını artırma amacı güderler. Ancak ilginçtir ki her ne kadar toplumsal yaşamdan uzak durmaya çalışsalar da doğuşları ve varoluş süreçleri en önemlisi de yükselişleri genellikle toplumsal yaşamda bir kriz ortamının olduğu, tam anlamıyla bir kaos ortamının yaşandığı ve toplumun bu kaos ortamından çıkmak için yeni bir “lider” ya da bir ideolojiye ihtiyaç duyduğu dönemlere tekabül etmiştir. “Kriz tam da liderlik ihtiyacının bir karizmayı ortaya çıkarması için en elverişli ortamı oluşturur. Karizma zamanı diye bir şey varsa bu zaman krizin derinleşmesiyle kendini iyiden iyiye hissettirir. Bu krizin olmadığı, dolayısıyla belli bir ihtiyacın olmadığı bir ortamda lider tiplerin kendini sergileyebilecekleri bir ortam da yoktur” (Aktay, 2011: 11). Kriz ortamının sonucunda ortaya çıkan karizma bir anda toplumun alt yapısını değiştirip, hiç beklemediği yönler ufkunu çevirebilir.

Özellikle bu çözümlmeyi Türk siyasi hayatımıza baktığımızda daha net bir şekilde görebiliyoruz.

Kurulduğu ilk andan itibaren belki üzerinde yükseldiği temellenmeler yüzünden belki bu temellenmelerin yanlış taraflara çekilmesi yüzünden elbette bunlar tartışılır ancak gerçek olan şudur ki, toplumumuz her kriz ortamında üstelik çoğunlukla resmi ideolojinin aksi yönünde (Mustafa Kemal bir istisnadır) yükselen karizmatik liderler doğurmuştur. Peki, her kriz ya da askeri darbe dönemlerinin akabinde (askeri darbe diyoruz çünkü bizim toplumumuzda genellikle kaosun zirveye ulaştığı dönemler askeri darbelerin yaşandığı dönemlere tekabül etmiştir) toplumu bir “karizmatik lider” üretmeye iten sebepler neydi? Karizma sahipleri bu kriz ortamlarından “mağdur” olarak mı yoksa aslında birer “kazanan” olarak mı çıkmışlardı? Bu darbelerin akabinde toplumda asıl “mağdur” olan ya da olanlar kimlerdi? Ya da umut bağlanarak toplumların yarattığı “karizmatik liderler” bu kriz ortamlarıyla başa çıkmada ne kadar başarılı oldular? Belki de en önemlisi, sağ-sol, Kürt-Türk, Alevi-Sünni, laik-gerici vb. kutuplaşmaların temelinde yatan ayrı ayrı karizma kavramsallaştırmaları toplumun geneline uydurulmaya çalışılıp bunun üzerinde yükselen bir “herkesin ideolojisi ve bu ideoloji etrafında örgütlenmiş bir lider” yaratılamaz mıydı? Yaratılsaydı özellikle bizim gibi siyaset- asker ilişkisinin doruklarda yaşandığı, askerinin resmi ideoloji bekçiliği yaptığı toplumların her anlamda gelişim ve dönüşümü ne durumda olurdu? Her ne kadar “herkesin lideri” olmak, her ihtiyaca cevap vermek, toplumun her kesimini aynı anda memnun etmek zor olsa da bu kriz ortamlarının ardından çoğunluğa yakın bir kesimin desteğini alan liderleri siyasi tarihimizde görmekteyiz.

Çoğunluğun desteğini alıp toplumda söz sahibi olan liderlerin bir süre sonra gerek partilerinin ve parti ideolojilerinin gerekse seçmen tabanlarının sınırlarını aşip oy oranlarında yarı yarıya hakim olduğu dönemleri görüyoruz. Bu durum tabî ki onların karizmatik özelliklerinin kendi siyasi çizgilerinin bile ötesine geçmiş olduğunun en belirgin kanıtıdır. Bu liderlerin yükselişinin tek parti döneminin alternatif partilere hasret kaldığı, muhalefet duygusunun toplum zihninden silindiği dönemlerden başlayıp iktidar partilerinde halk kendi yansımasını bulamadıkça artan bir tepkiyle yükselerek devam etmesi elbette bir tesadüf değildir. Bunun örneklerini 27 yıllık tek

parti iktidarının ardından ezici bir çoğunlukla iktidara gelen Menderes, özellikle ekonomideki radikal kararların altındaki imzasıyla Özal, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Abdullah Öcalan'ın yakalanma sürecinde iktidarın başında olan Ecevit, siyasi hayatımızda ikili ilişkilerindeki beklenmedik manevralarıyla var olan Demirel, resmi ideolojiyle zıt bir görüntü çizen ve belli bir kesime hitap eden Erbakan ve son dönemde de resmi ideolojiye zıt bir geleneğin sonucunda ortaya çıkıp dönüşüm geçirdiğini savunan Erdoğan döneminde de oldukça net bir şekilde görebiliriz. Bu isimlerin ortak özelliği ise; halkın akademik, entelektüel ya da herhangi bir ölçütü kıstas almaksızın kriz ortamlarından çıkmak için sıkı sıkıya bağlanıp değer atfettiği isimler olmasıdır.

1.3.Karizmanın Çöküşünün Habercisi: Rutinleşme Süreci

Kitlelerin desteğiyle kriz ortamlarının “kazananları” olarak ortaya çıkan karizmatik liderlerin akıbetleri genellikle yükselişleri kadar ani olmuştur. Karizma kavramı beraberinde birçok çelişkiyi de getirir. Öncelikle karizma tükenen ve tüketilen bir şeydir. Genel geçer kurallar üzerinde yükselmeyen, tamamen zihinsel bir anlamlandırma ve benimseme süreçleriyle gücüne güç katan karizma hiç beklenmedik bir zamanda bir kısır döngü içine girebilir. Kitleler karizma atfettikleri kişiden beklediklerini görmediklerinde ya da gördükleri zamanlarda da daha fazlasına odaklanıp karşılığını bulamadıkları anda atfettiği ne varsa bir anda yerle bir eder ve karizmayı sıradanlaştırır. “ Karizmanın sıradanlaşması süreci, günlük hayatta sürekli aktif güçlerden biri olduğu için, birçok bakımdan çok önemli olan iktisadi hayat şartlarına uyum ile aynı niteliktedir” (Weber, 2008a: 92).

Karizma atfedilen zihinsel bir süreç olduğu için üzerinde yükseldiği temeller kolaylıkla sarsılamaz. Karizmatik otorite sahibi kişi, kabullenmiş insanların zihinlerinde var oldukça gücünü kat be kat artırarak yoluna devam eder. Kitleler hayatlarını, eksenlerini bu kabulleniş etrafında döndürürler. Ancak ‘bu teslimiyete dayalı kabulleniş’ bir defa sarsıldığı an toparlanması çok güç neredeyse imkansız hale gelir. Ve karizma daha fazla tökezlemeye başlar. Bir an da Weber’in tabiriyle “rutinleşmeye” dönüşür. Herkesten farklı olmasıyla atfedilen ne varsa silinip atılır ve

karşımızdaki kişi herkes gibi birisi olmaya başlar. Bunun ardından yeni bir karizma yaratma çabası başlar ve bu bitmeyen bir döngü olarak devam eder.

Kriz ortamları var olduğu, toplumda çatışmalar ve çatışmaların ardından keskinleşen kutuplaşmalar ekseninde yeni bir “birleştirici” güç olarak lidere ihtiyaç duyulduğu müddetçe karizma hem teorik olarak hem de pratik olarak var olacaktır. Bir nevi her biten karizmanın ardından küllerinden doğacak bir öncekine verdiği değerlerin daha fazlasını yeni gelene vererek yoluna devam edecektir.

1.4.Korkutan Siyasetin Mantığı: Askeri Karizma

Bir toplumun en önemli yapıtaşlarından birini oluşturan asker ve temsil ettiği misyon, sınırları çevrilmeyip görev alanları netleştirilmediği müddetçe özellikle yoğun militarist duyguların hakim olarak yaşandığı bizim gibi toplumlarda genellikle sisteme hakim olmak isteyen gruplarca kendi istekleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bu şekillendirme süreci çoğunlukla askerin lehine, toplumun aleyhine sonuçlanmış; toplumda üzerinden uzun yıllar atamadığı bir korku efsanesi yaratmıştır. Başlangıcı İttihat ve Terakki'ye uzanan (İTC'ye Abdülhamid'i dahi yıkabilecek kudrette olan bir güç karizması eklemiştir) daha sonraki süreçte 27 Mayıs ile başbakanı ipe götüren bir siyaset mantığının temelleri atılmıştır. Toplum her adımını askerin tepkisine göre atmaya çalışmış, onun çizdiği sınırların dışına çıkmaya cesaret edememiştir. Bu yüzden askerin vesayeti ve bir türlü rutinleşmesine izin verilmeyen karizması karşısında toplum, zoraki olarak askere karizma atfetmiştir. Zoraki olmuştur çünkü karizma atfedilmesi için gerekli ön koşul olan kendiliğinden kabullenme süreci gerçekleşmemiştir. Bu nedenle de geçici olmuştur.

Askerin rejim koruyuculuğu adına benimsediği değerler ile toplumun benimsediği değerlerin “tehdit” olarak görülmesiyle başlayan çatışma, çoğunlukla (en azından 28 Şubat sürecine kadar) askerin lehine olmuştur. Asker kendi lehine çevirdiği bu süreçte var olan karizmasını sürdürmeyi amaç edinmiş, kendisine siyaset ve toplum üstü bir kavram haline getirmiştir. Ancak değişen dünya konjonktürünün de etkisiyle sivil bilinçlenme süreci hızlanmış, zoraki oluşturulan asker karizması çözülmeye başlamıştır. Bu çözümlenin ardından askerin sivil otorite üzerindeki vesayeti

sorgulanmaya başlamış, toplum zoraki olarak atfedilen karizmatik liderleri (Kenan Evren gibi) yaşanan olumsuzlukların baş mimarı olarak kabul etmiştir.

2.Türkiye’de Askeri Darbe Geleneği

2.1.Askerî Darbe

Devletin çıkarlarını iç ve dış güçlerden koruma ve her ne sebeple olursa olsun ülke bütünlüğüne yapılan her türlü müdahalenin karşısında durma misyonu yüklenen askerde, askeri darbe geleneğinin başlangıcı İttihat ve Terakki ideolojisine dayandırılabilir. II. Meşrutiyet, Abdülhamit’in tahttan indirilmesi, Bab-ı Ali baskını gibi olaylar askerin siyasete doğrudan müdahalesi ve askeri darbe geleneğinin başlangıcıdır. Cumhuriyet tarihi sonrasında da 27 Mayıs’ın yaşanması bu geleneğin devamı niteliğindedir. Bu askeri darbenin yaşanmasından sonra 1960’a kadar rejimle aynı doğrultuda hareket edip dönemselsel olarak pasif kalmayı tercih eden asker, (27 Mayıs darbesinden öncede askerin darbe girişimleri olmuştur) özellikle otorite boşluğunun yaşanıp karizmatik bir lidere ihtiyacın olduğu her anda aktiflik kazanıp darbeyi meşru bir zemine yerleştirmesini bilmiştir. Bu sürecin yaşanmasının ardından Türk siyaseti ve siyasetçileri askerin suyuna gitmeye çalışmış, herhangi bir müdahalenin yeniden yaşanmaması için gerekli olan bütün pasifliğe bürünmüş, siyasi çizgilerini bu doğrultuda yönlendirmeye başlamışlardır. Bu durum da askerin yetki alanlarının şeffaflaşmasına, ‘atanmış-seçilmiş’ farkının kaybolup, sivil bir idarenin yerini askeri idareye bırakmasına neden olmuştur.

Toplumların dönüşümlerinde etkisi bulunan (ister olumlu ister olumsuz) bütün yapılanmaları salt bir temele bağlamak yanlış bir sosyolojik çözümlemeyi beraberinde getirmekle birlikte özellikle ders alınması gereken tecrübelerin bir daha tecrübe edilmesine neden olacaktır. Bu nedenle askeri darbe kavramı, salt bir kavram olarak okunmaktan çok bu sürecin yaşanmasında etkili olan toplumsal zemini doğru yorumlamak ile anlam kazanmaktadır.

Doğrudan olarak dört defa askeri darbe yaşayan dolaylı olarak ise çeşitli muhtıralarla iktidarına gözdağı verilen toplumumuzda bu süreci etkileyen pek çok

sebeplerden ya da uydurulan kılıflardan çok darbenin ülkeden götürdükleri ve bu durumun topluma yansımaları toplumda derin yaralar açmaktadır. Askeri darbe, yaşandığı dönemle sınırlı kalmayıp, önündeki sürece olumsuz etkileriyle süreklilik kazandırmaktadır. C.Çiçek'e göre, "Her darbe, beraberinde birçok sıkıntıyı getiriyor. Belki bir ağrı kesici gibi, başlangıçta özellikle terörden, anarşiden bunalmış topluma rahatlatıcı bir etki gösteriyor. Çünkü bir şehirden bir şehre güvenle gidilemeyen, devlet kuruluşlarının bombalandığı, birçok insanın sebepsizce kurşunlandığı bir yerde, insanların birinci önceliği güvenlidir. Güvenlik söz konusu olunca, normal zamanlarda üzerinde durulan bazı şeyler insanların öncelik sırasında yer almazlar. Yaşama arzusu birinci öncelik olduğu için, herkes 'şu anarşi, terör dursun da nasıl durursa dursun' noktasına gelir. Ama kısa vadeli ve geçici bir rahatlama etkisi oluştursa da, askeri müdahaleler ileride daha büyük yapısal problemlere, zihniyet sorunlarına ve toplumsal kutuplaşmalara neden olmaktadır. Dolayısıyla çok ciddi tahribatlar meydana getirmektedir" (Çiçek, 2012: 277-278).

Darbeler var olan krizin (ki bu kriz salt ekonomik boyut ile ilgili değildir) geçici bir süre üzeri örtülerek mevcut sistemin sürmesi için gerekli koşulları sağlar. Bu koşulların gerçekleştiricisi ise, çoğu zaman silahlı kuvvetler olur. B.Örs'e göre, Önemli bir toplumsal grubu oluşturan silahlı kuvvetler politik süreç ile yakından bağlantılıdır. Ülkeyi dış tehditlere karşı koruma, milli güvenliği sağlama ve gerektiğinde ülke içinde kamu düzenini sağlamak gibi görevleri bulunan silahlı kuvvetlerin fiili güç kullanımı veya yönlendirmesiyle toplumda bağımsız bir politik güç haline gelmesine "pretoryenizm" denir. Pretoryenizm, askerlerin üzerindeki sivil denetimin kalkarak, politik hayattaki hâkim politik gücün, sivil idareciler yerine askerlerin geçtiği, politik bir ortamdır (Aktaran: Bahçivan, 2005: 9).

Son olarak Türkiye'de "Silahlı kuvvetler her seferinde 'demokrasiyi yeniden kurar'ken, siyasi sisteme vesayet etmesini mümkün kılacak ve bunun olağan görülmesini sağlayacak kurumsal mekanizmaları 'anayasal düzen'e giydirebilir. Esasen, asker için 'en kolay' işlerden birisi demokrasiye geri dönüştür. Özellikle 1982 Anayasasıyla yurttaşların, sivil toplum örgütlerinin ve siyasi partilerin "oyun alanı"nın sınırları zaten iyice daraltılmışken, 1997 yılı başına kadar silahlı kuvvetler geri kalan daracık alanı bile tümüyle sivil aktörlere bırakmamış, bu alanda da onların

ortağı olmuştur” (Erdoğan, 1998: 1214). Bu ortaklık asker-sivil sınırlarının şeffaflaşp, askerın sınırlarını sivil sınırlarına taşmasıyla son bulmuştur.

2.2. Askeri Darbenin Meşruiyet Zemini ve Askeri Karizma

Asker-iktidar-halk ve resmi ideoloji temellerine dayanan, kimi zaman dengesini kaybedip yüzünü antidemokratik yollara çeviren ya da çevirmek zorunda kalan, en önemlisi resmi ideolojinin tam anlamıyla benimsenemediği ülkelerde, askeri müdahale dengenin sağlanması için en kolay ve en meşru çıkar yolu olarak görülmüştür. Özellikle kendi tarihi, kimliği, kültürü, dini ve ideolojisi arasında sıkışp kalmış toplumlarda bu müdahaleler çoğu zaman kanlı olmuş, her müdahale ileriye görmeyi daha da imkânsızlaştırmıştır.

Toplumların siyasi tarihleri sosyal, ekonomik, kültürel, dinsel ve bilhassa ideolojik faktörlerden hiçbir zaman bağımsız olamamıştır. Bunlar toplumun üzerinde yükseldiği temel yapıtaşlarıdır. Bu nedenle siyasi hayattaki tökezlemeler toplumun her kesimini etkilemiş ve derin izler bırakmıştır. Bu iktidar-halk-resmi ideoloji arasındaki döngüde ise asker kendisini her zaman bu döngünün üstünde görmüş, her müdahalesini meşru kılmayı başarmıştır. “Rejim bekçiliği” ni üstlenen askeri kesim iktidara gözdağı verip, sistemi sallamayı (çoğu zaman antidemokratik yollarla) ve kendine getirmeyi bir görev edinmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ise yaklaşık 90 senelik tarihine dört askeri müdahale sığdırmış, her müdahale ülkenin siyasi, ekonomik, toplumsal gelişiminden yıllar çalmıştır. Müdahalenin fiili olarak yapılmadığı durumlarda bile halk, askerın karizmasını her daim hissedip beklentilerini dikkate almak zorunda kalmıştır. Her müdahale beraberinde “yamalı anayasalar”, toplumun hiçbir zaman tam anlamıyla kabullenemediği yeni yapılanmalar ve kutuplaşmalar getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin demokrasiye uzanan yolları rejim değiştirme sancıları çeken bütün toplumlarda olduğu gibi oldukça sancılı geçmiştir. Demokrasiye ulaşma adına toplumun her kesiminden kurbanlar verilmiş, aynı toprakta büyüyen nesiller birbirine kırdırılmış, toplum kutuplara ayrılmış ve demokrasi anlayışı ilerlemek

yerine çoğu kez gerilemek zorunda kalmıştır. Askerin gölgesi her daim iktidarından muhalefetine, en zengininden en fakirine kadar herkesi korkutmayı başarmıştır. Askerler, siyasi hayattan her ne kadar bağımsız olmak zorunda olsalar da, maalesef bir o kadar başrol oynamışlardır. Çünkü toplumumuzdaki asker algısı çoğu zaman iktidarın bile önüne geçmiş, tarihimizin her döneminde koşulsuz güven ve itaat algısı geliştirmiştir. “Türkiye Cumhuriyeti devletinin yetmiş yıllık, kısa sayılabilecek tarihi boyunca içine çok sık düştüğü rejim bunalımlarının arkasında yatan birkaç etmeden birisi, belki de en önemlisi, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin siyasal-toplumsal alanda işgal ettiği özel konumdur. TSK kurmayları, askeri bakış açısının egemen olduğu siyasal teşhislerini ve bu teşhislerden hareket ederek oluşturulmuş önerilerini, sivil güçlere empoze etmeyi olağan bir hak olarak algıladılar” (İnsel, 2009: 152). Bu durumu yalnızca modern Türkiye’nin dönüşümündeki sancılara indirgemek elbette büyük bir hata olacaktır. Nitekim Osmanlı Devletinde bile asker, karar mekanizmasında kendisine büyük bir yer edinmiştir.

Asker karizmasının bu denli yüksek olduğu, itaat ve güven anlayışının zirvelere uzandığı bir toplumda ise doğal olarak asker kendisini alışılmış sınırların dışında görmüş ve bir çeşit “koruyuculuk” görevi üstlenmiştir. Toplumda çizdiği sınırların dışına çıkılma arzusunu hissettiği anda demoklasin kılıcını çekip, topluma çeki düzen vermeye girişmiştir. Nitekim askeri darbe geleneğinin gün yüzüne çıkan ilk yapılanması (İttihat ve Terakki sürecini ve Bab-ı Ali baskını saymazsak) olan 27 Mayıs 1960 askeri darbesi de, iktidarından muhalefetine kadar toplumun her kesiminde derinlerde saklanan ancak ifade edilmeyen bir asker otoritesinin yeniden gözler önüne serilmesi idi.

2.3. Meşruluğun İlk Örneği: 27 Mayıs 1960 ve Menderes

2.3.1. Demokrat Partisi’nin Kuruluş Zemini

Cumhuriyetin resmi olarak 1923 yılında ilan edilmesinden sonra asıl meselenin sadece cumhuriyet ilan etmek olmadığı, demokrasi temellerine oturmayan bir rejimin

eninde sonunda bir çıkmaza gireceği anlaşılmaya başlanmıştı. Modernleşme ve değişme sürecinin gölgesindeki Türkiye, dünya ekonomik buhranının da etkisiyle iyice sarsılmaya başlamıştı. Bu ekonomik sıkıntıların yanında tepeden inme yasalarla halkla bütünleşmemiş bir rejimin halk üzerindeki baskısı da günden güne artmaktaydı. Ülkenin tek partisi konumundaki Halk Fırkası ise, kendisini toplumun en üst kısmında tutmaya, uzlaşmacı tavır göstermemeye devam etmekteydi. Bunun yanında TBMM kurulduğundan beri parti içi muhalif sesler eksik olmamıştı. Bütün bunların farkında olan Mustafa Kemal Paşa, tek partili siyasi yaşantının uzun ömürlü olmayacağını öngörmüş ve Halk Partisi kökenli ‘yeni bir muhalefet partisi’ kurulması fikrini öne sürmüştü. Mustafa Kemal Paşa, her ne kadar kendi döneminde çok partili düzeni hayata geçirmeye çalışıp, partilerin kurulmasında teşvik edici bir rol oynadıysa da bu partilerin uzun soluklu olmasını sağlamaya yetmemiştir. Ve ülke M.Kemal’in ölümünden sonra uzun yıllar sürecek “Milli Şef İnönü” liderliğinde tek partili rejim dönemini yaşamaya başlayacaktır. “Bu dönemde yönetim ve CHP, kendisini topluma tek parti olarak sunmuş, yönetimi ve rejimi meşrulaştıran her türlü ideolojik açıklamaları topluma yaymaya gayret etmiş ve tek-parti yönetiminin ve rejiminin geçici olduğu yolunda herhangi bir açıklamada bulunmamıştır” (Koçak, 1996: 570).

Atatürk’ün ölümünden sonra milli şef olarak, onda bile bulunmayan yetkilerle kendisini donatan, birtakım insanüstü niteliklere sahip olduğu varsayılan İsmet İnönü, Atatürk’le çatışmış olan eski hilafetçileri, saltanatçıları, mandacıları, tutucuları onurlandırırken ya da CHP saflarına alırken, dünya kendisini bir genel savaşın içinde bulmuştur. İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı ve Milli Şef olmasından kısa bir süre sonra II.Dünya Savaşı bütün şiddetiyle patlak vermiştir. Bu nedenle ilk aylar dışında, Milli Şef dönemi II.Dünya Savaşı ile aynı yıllara rastlamaktadır. Türkiye bu savaşa girmemeyi başarmış olsa da, savaşın derin etkilerinden kurtulamamıştır (Yetkin, 1983: 182).

Milli Şef İnönü önderliğindeki mecliste muhalif seslerin artmasıyla birlikte, İnönü parti içi muhalefettense ayrı bir parti kurulup çok partili hayata geçilmesinin önünün açılmasını daha mantıklı gördü. Ancak belirtmek gerekir ki, İnönü’de başlayan bu liberalleşmede II. Dünya Savaşı sonrası konjonktürü çok önemlidir. Savaşın etkileri

tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de görülmüştür. Faşizmin yıkılıp demokrasinin söz sahibi olduğu bir ortamda özellikle de demokrasiyi benimsemiş Amerika’nın yanında var olmuş bir ülke için çok partili hayata geçmek kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle uzun yıllar “tek ve değişmez lider” olan İnönü, çok partili hayata geçilmesinin önünü açmıştır.

İnönü, çok partili hayata geçmenin önündeki engelleri kaldırsa da, ipleri tamamen ellerinden bırakmak istemiyordu. Var olan resmi ideolojinin devamının sürdürülmesine inanıyordu. Bu yüzden İnönü, 27 yıllık Tek-Parti iktidarının vermiş olduğu “iktidarda tek olma arzusu” ve “ideoloji devamını” yine bu iktidarla beslenip, büyümüş bir kişiyle paylaşabilirdi. Bu da Celal Bayar’dan başkası olamazdı. Yıllardır aralarında ezeli bir rekabet olmasına rağmen İnönü, Bayar’ın resmi ideolojinin yükseldiği temelleri yıkmayacağını biliyordu.

“1 Kasım 1945’te Cumhurbaşkanı İnönü Meclis’in yeni dönem açılışında yaptığı konuşmasında bir dizi önemli değişiklik tavsiyesinde bulundu: iki kademeli seçim yerine tek, doğrudan ve gizli oyla seçim yapılacak, vatandaşların anayasal özgürlüklerini kısıtlayan kanunlar, özellikle de basın, dernekler ve polis in yetkileriyle ilgili kanunlar kaldırılacaktı. İnönü, Türkiye’nin bir diktatörlük olmadığını, ama bir muhalefet partisinden yoksun olduğunu söylüyordu. Kanunlar öyle değiştirilmeliydi ki, meslektaşlarından farklı düşünenler bir klik ya da hizip olarak çalışmak yerine, kendi kanaatlerini ve programlarını ilan edebilmeli ve açıkça bir parti olarak çalışabilmeliydiler” (Lewis, 2010: 409).

1946-1950 yılları tek parti yönetiminin özellikle halkın belli kesimlerinde verdiği bıkkınlığın etkisi ve parti kurma yasağının kaldırılmasıyla bir zafer sarhoşluğu edasında çeşitli partilerin kurulmasına sahne oldu. Bu partilerin birçoğu sadece “ismen” var olan partilerdi ve “fiilen” hiçbir katkı sağlamamışlardı. Daha da önemlisi iktidardan bağımsız olamamışlardı. Çünkü kurulan her parti, iktidar partisi rejimini tanıyacaklarına dair güvence vermek zorundaydı. Ayrıca kurulan bütün partiler Halk Partisi kökenliydi bu partiler çeşitli tepkiler ve anlaşmazlıklar sonucu Halk Partisinden koparak yeni bir parti olarak var olmuşlardı. Hiçbiri kitlelerin gerçek dinamiklerini yansıtmıyordu bu yüzden her gelen bir öncekinin tekrarı konumundaydı. Bu partilerin neredeyse tamamının gerçek anlamda temellenmiş bir

ideolojisi yoktu. Siyasi yapılanmalarını ise birbirlerinin kişisel geçmiş ve çıkarlarına saldırarak oluşturmuşlardı.

Bu “aşırı ve temelsiz partileşmenin” gölgesinde dikkate değer bir parti vardı. Bu parti sadece “ismen” var olmakla kalmamış; Türkiye’de tam anlamıyla çok partili sistemin ve demokrasinin temellerini kurmuştu. Elbette bu “Demokrat Parti”den başkası değildi. Demokrat Parti kurucuları muhalif oylarını gösterip, dörtlü önergeyi sunduktan sonra kadrosu hemen hemen kesinleşmişti. Ve 7 Ocak 1946 günü Demokrat Parti Celal Bayar önderliğinde resmen kuruldu. Ekonomi de liberalizm, siyasette demokrasi öncelikli amaçlarıydı.

27 yıllık tek parti iktidarının halkta bırakmış olduğu sıkıntılar yüzünden halkta Demokrat Partiye ciddi bir yönelme başladı. DP’nin tam anlamıyla ne siyasi ne ekonomik ne de sosyal politikaları oturmuştu hatta birçok yerde tam anlamıyla örgütlenememişlerdi bile. Buna rağmen halktan ciddi bir destek gördüler. Bunu gören İnönü baskıcı birçok yasayı kaldırıp, liberalleşme yoluna gitti. Son olarak da CHP Kurultayında “değişmez başkan” unvanına kendi isteğiyle son verdi. CHP siyasi kariyerine ve Türk siyasi yaşantımıza “şaiBELİ geçen” 1946 seçimlerinden sonra Demokrat Parti ezici bir çoğunlukla 1950 seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkmayı başarmıştı.

2.3.2.Demokrat Parti Sahnede

14 Mayıs 1950 tarihi Türk siyasi hayatında tam bir dönüm noktasıydı. Bu seçim tam anlamıyla bir devrim niteliğindediydi. 27 yılın “belli kesimlere” vermiş olduğu öfke ve bıkkınlıkla siyasetten uzak duran kesimlerle birlikte halkın neredeyse tamamı sandık başına gitmişti. CHP’nin iktidar ve siyasi tarihi boyunca uyguladığı “halkın eğitilmesi amacı” ve diğer partilerden kendisini üstün görmesi, halkla bütünleşemeyip onların fikirlerini ve değerlerini çoğu zaman yok sayma politikası bu defa pahalıya mal olmuştu. Ayrıca 46 Seçimlerinde yaşanan hile DP’yi tedirgin ediyordu. 50 Seçimlerine de bir hile gölgesi düşmesinden korkuyorlardı. Ancak korkulan olmadı ve seçimler serbest ve adil geçti.

“Seçim kampanyasını “ Yeter! Söz Milletindir!” sloganıyla yürütmüş olan Demokrat Parti, CHP’nin %39,8’lik oyuna karşılık, oyların %53,4’ünü almıştı. Türk seçim sistemine göre, CHP’nin 69 sandalyesine karşılık DP yeni meclisteki 408 sandalyeyi kazanmış bulunuyordu. CHP ülkenin daha kalkınmış olan batı bölgesindeki tek bir vilayette dahi üstünlük sağlayamamıştı; kazandığı bütün vilayetler Ankara’nın doğusundaydı ve bu büyük ölçüde, az gelişmiş bölgelerde CHP’ye sadık olan eşraf, aşiret reisleri ve büyük toprak sahiplerinin kullanılan oyları denetlemiş olmalarından kaynaklanıyordu” (Zürcher, 2009: 318).

“15 Mayıs 1950 günü, Türkiye’ye tam anlamıyla şaşkınlık dolu bir sevinç egemendi. Gazeteler iri puntolarla DP’nin zaferini yansıtan haberleri veriyorlardı. Yeni hükümetin kuruluşu ve Cumhurbaşkanlığıyla ilgili yorumlar, spekülasyonlar, tahminler daha ilk günden itibaren başlamıştı. Özellikle Cumhurbaşkanlığı konusunda Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Halil Özyörük’ün adları geçiyordu. Hükümetin ise Celal Bayar tarafından kurulacağı ileri sürülüyordu. TBMM’nin ilk toplantısındaki (22 Mayıs 1950) yemin töreni ile Meclis Başkanı ve Cumhurbaşkanı seçimi radyodan naklen verildi. Cumhurbaşkanı seçiminde DP’nin adayı Celal Bayar büyük bir çoğunlukla seçildi” (Çavdar, 2008: 21).

15 Mayıs 1950 sabahının ardından Türkiye’de hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktı. DP, yaklaşık on yıl süren iktidar hayatında elitist kesim yerine daha çok halktan yana bir tavır sergilemiş, “halkın partisi” olmayı başarmıştır. Nitekim bu durumu iktidarını oylarını artırarak sürdürmesinde de görebiliriz. İktidarın ilk dönemlerine NATO’ya üyelik, Truman Doktrini ve Marshall yardımlarının bununla beraber uygun iklim koşullarının etkisiyle tarımsal gücün ikiye katlanması, ezanın orijinal haline çevrilmesi gibi tartışmalı ancak halkın çoğunluğunda hayranlık uyandıran kararlar ve bunların devamı niteliğindeki süreçler damgasını vurmuştur. İktidarının son dönemlerinde ise, belki üst üste alınan iktidar sarhoşluğunun etkisiyle belki de iktidarın kurulduğu ilk günden beri arasındaki buzları eritememiş belirli bir kesimin spekülasyonlarıyla işler beklenildiği gibi gitmemiş (bunda Kıbrıs sorunu ve 6-7 Eylül olayları, Vatan Cephesinin kurulması, baskıcı yasaların artırılması, bazı gazeteci ve aydınların seslerinin kesilmesi, iktidara karşı muhalif olan her ne varsa yok sayılması ve bu gibi birçok durum etkili olmuştu) ve Menderes “karizmatik liderlik” sürecinin rutinleşmesini yaşamaya başlamıştır.

2.3.3. Askerin Karizma Zamanı

Menderes'in karizmasıyla geçen iki dönemin ardından son 1957 seçimlerine tutuklanan gazetecilerin, sindirilmeye çalışılan kamu görevlilerinin, antidemokratik kanunların baskısı altında giriliyordu. 1957 seçimlerine kadar revaçta olan 'herkes için demokrasi' söylemi yerini yeniden 'din ve laiklik' söylemine bırakıyordu. 1954 Seçimleri sonrası İnönü'ye destek veren aynı zamanda memleketi olan Malatya'nın bölünüp bazı ilçelerinin Adıyaman'a bağlanması, Osman Bölükbaşı'nın seçim bölgesi olan Kırşehir'in il iken ilçe yapıp Nevşehir'e bağlanması tepkileri daha da artırmıştı. Ekonomik olarak karaborsaların artması, döviz rezervlerinin tükenmesi, milli gelirin düşüp enflasyonun patlaması ve bunların sonucunda iktidarın devalüasyon kararı alması askerde var olan tepkileri daha da artırdı. "1954 Seçimleriyle karşılaştırıldığında CHP'nin oylarında 548.000'lik bir artış gözlenirken DP'nin oylarında 756.000 kadar gerileme olmuştu. 1954 yılına göre seçmen sayısı 1.860.000'in üzerinde artış göstermişti. CHP'nin oylarındaki artışın kaynağı, olasılıkla, CHP'yi Atatürk devrimleriyle özdeşleştiren genç seçmenlerin oylarından kaynaklanıyordu" (Karpaz, 2007: 143).

Din ve laiklik söylemleri kendisine en fazla yeri 1957 Seçimlerinde bulmuştur. Çünkü bundan önceki seçimlerde 'demokrasi' aranan ancak bir türlü ifade edilmeyen bir söylemdi. İlk iki dönemde halk bu söylemi yakalamak için desteğini sonuna kadar sürdürdü ancak bunu yakalayamadı. Bu noktada da yeniden bir 'siyaset oyunu' devreye girdi. Bu sefer de halk üzerinde her daim etkili olan 'din ve laiklik' söylemi sahneye kondu. Fakat bu söylem halk üzerinde etkili olamadı. 1957 seçimleri bize Türkiye'de çok önemli bir algının değişmek üzere olduğunu gösterdi. Özellikle de DP'nin Arapça ezandan, camilerin artırıldığını ve artmaya devam edeceğini belirtmesine rağmen, bu seçim artık seçmenlerin ölçütlerinin sadece dinsel politikalar üzerinden gitmediğinin en açık göstergesi oldu. Artık seçmen de hangi partide olursa olsun dinsel politikalar için bir küskünlük olduğunun ve bunun kolay kolay değişmeyeceğinin sinyallerini verdi. Seçmen sadece dine dayalı bir siyaset yerine ekonomik kalkınmanın, toplumsal dönüşümün yükseleceği siyaseti görmek istiyordu, öncelikler değişmişti.

Önceliklerin değişmesi, iktidara karşı duyulan tepkilerin artması, muhalif seslerin birleşmeye başlaması ve CHP'nin oylarını artırmasıyla, asker son seçimleri DP'nin kaybedeceğini düşünmüş; bu kaybın ardından DP'nin iktidarı bırakmayacağını böylece darbe yapmak için meşru zeminin oluşacağını sanmıştı. Ancak beklenen olmadı; oy kaybına uğrayarak da olsa DP yine iktidara gelmişti. Askerin Menderes karizmasının sonunu getireceğini düşündüğü darbe için geri sayım başlamıştı.

Burada darbenin kimler tarafından ne zaman, nasıl yapıldığına değinmenin gereksiz olacağı bunun yerine bu sürecin temellerine bakmanın daha doğru olduğu aşikârdır. Nitekim darbenin adım adım nasıl geliştiğine dair yazılmış, bazen büyük bir övgüyle ülkeyi kurtarmak adına yapılmış 'milli mücadele' tarzı birçok yazıya rastlamak mümkün. Burada asıl önemli olan şey, darbeye meşruiyet sağlayan durumların bir daha var olmaması için alınması gereken tedbirlerin neler olduğunun, darbeden sonra toplumun algısının nasıl şekillendiğinin, darbenin toplumda bıraktığı zihniyet dönüşümünün ve bu dönüşümle yetişen geleneğin günümüze nasıl yansıdığını okuyabilmektir. 27 Mayıs bu nedenle askeri bir geleneğin başlangıcı sayılmış, kendisinden sonraki darbelere zemin hazırlayıp bir önceki darbenin rövanşını alma izlenimini yaratmış ve günümüze kadar süren asker- bürokrasi- aydın ve halk kopukluğunun en çarpıcı şekilde gözler önüne serilmesini sağlamıştır.

Ayrıca 27 Mayıs'a götüren süreçteki 50'li yıllar, siyasal yapılanma sürecinin eksik kaldığında toplumun nasıl etkileneceğini ve askere meşruiyet kaynağı göstermesi açısından da çok önemlidir. "Seçimle iktidara gelen DP, asker ve sivil bürokrasiyle özdeşleşmiş olan CHP karşısında başlangıçtan itibaren kendisini tehdit altında hissetmiş ve muhalefete karşı bir baskı politikası izlemiştir. Çünkü iktidarı kaybetmeyeceği varsayımıyla hareket eden CHP geçiş döneminde muhalefetin yaşaması için yeterli yasal güvencesi sağlayacak değişiklikleri gerçekleştirmemişti. Devlet partisi geleneğiyle halk adına konuşan muhalefet partisi karşısında, 1950 öncesinde daha liberal ve çoğulcu bir söyleme sahip olan DP liderleri 1950 sonrasında "milli irade" kavramına dayanarak azınlık haklarını hiçe sayan bir tutum almıştır. Seçimi kazanan mutlak çoğunluğun halk sayıldığı, buna karşılık kaybeden azınlığın ise hiç sayıldığı bu anlayış muhalefeti ortadan kaldırmaya kadar gidebilmiştir. 1950-60 dönemi de rekabetçi ve çoğulcu bir politik sistemin

kurumsallaşması doğrultusunda gerekli olan dönüşümlerin gerçekleştirilemediği, muhalefetin kurumsallaşamadığı bir dönemdir (İncioğlu, 2000: 214). Bu dönemler de 1960 darbesine giden yolu açmış, 27 Mayıs'tan sonraki darbelere meşruiyet kazandırmıştır.

2.3.4.27 Mayıs'ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi

"Sevgili Vatandaşlar, Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu harekâta Silahlı Kuvvetlerimiz; partileri içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi, hangi tarafa mensup olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır.

Girişilmiş olan bu teşebbüs, hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdareimiz, hiç kimse hakkında şahsiyata müteallik tecavüzkâr bir fiile müsaade etmeyeceği gibi, edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaş; kanunlar ve hukuk prensipleri esaslarına göre muamele görecektir. Bütün vatandaşların, partilerin üstünde aynı milletin, aynı soydan gelmiş evlatları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla muamele etmeleri, ıstıraplarımızın dinmesi ve milli varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir.

Kabineye mensup şahsiyetlerin, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne sığınmalarını rica ederiz. Şahsi emniyetleri kanunun teminatı altındadır.

Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz, Birleşmiş Milletler Anayasası'na ve insan hakları prensiplerine tamamen riayettir. Büyük Atatürk'ün 'Yurtta sulh, cihanda sulh' prensibi bayrağımızdır.

Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO ve CENTO'ya inanıyoruz ve bağılyız. Düşüncemiz 'Yurtta sulh, cihanda sulh'tur.'"

Milletimizin bir zarara uğramayacağı delaletinde sabır ve ihkamla tebessür etmeleri beklentilerimiz arasındadır¹.(T.S.K,Albay Alparslan Türkeş)

2.3.5. 27 Mayıs'ın Ardından

27 Mayıs 1960 darbesi, kendisinden sonra yapılmış olan darbelerden şu şekilde ayrılabilir: 27 Mayıs, uzun yıllar süren Tek-Parti iktidarından sonra 'doğrudan halkın seçtiği' ve siyasi tarihimizde ilk kez tam anlamıyla sivil bir yapılanmaya sahip olan iktidarın devrilmesiydi. Bu nedenle büyük bir kayıptı. Ancak aynı zamanda ülke insanında bambaşka farklılaşmaları da beraberinde getirmişti. "27 Mayıs 1960 askeri ihtilali Cumhuriyet'in ilk otuz yılında kurulan siyasal dengenin toplumsal temellerini zayıflattı ve toplumsal örgütlenme ve devlet otoritesine ilişkin geleneksel anlayışın son kalıntılarının ortadan kalkmasının yolunu açtı. Ekonomik ve sosyal çatışmaların yüzeye çıkmasını sağladı ve bu konular hakkındaki düşüncelerin billurlaşmasına yardım etti"(Karpat, 2011: 227). Öte yandan 1946-1950 yılları çok partili sistemin temellerini atmıştı. Artık demokrasi sözü oy toplama yarışında din kavramının yerini almış; özgürlüklerin öneminin farkına varılmıştı.

27 Mayıs'a kadar olan süreç, her anlamda tam bir "sivil uyanışın" göstergesiydi. Bu sivil uyanış, demokrasi, eşitlik, adalet kavramlarını 27 Mayıs'a rağmen ülkemiz tarihinde uygulamada eksik kalsa bile hiçbir zaman yeri doldurulmayacak, dillerden düşmeyecek ve bütün siyasi sistemler ve partiler için ölçüt olacak kavramlar haline getirecekti. Bu sivil uyanış bir daha asla gözlerini kapatmadı. Bu, bir "zihniyet değişimi" idi. Artık herkes birey olduğunun ve ideoloji gözetmeksizin sadece bu nedenle olsa bile önemli olduğunun, gündelik siyaset pratiğinin bir parçası olduğunun farkına varmıştı.

¹ http://tr.wikisource.org/wiki/27_Mayıs_Darbe_Bildirisi

“27 Mayıs 1960 Devrimi, artık değişmez bir düzenin korunmasıyla özdeşleştirilen merkez ile çevre arasındaki, yani gerçek “hareket partisi” arasındaki kopukluğu vurguladı. Merkezin, çevre karşısındaki eski kutuplaşması, yeni bir biçim edindi. Eski Cumhuriyetçi düzeni, yani zorlamaya dayanan düzeni koruyanların, değişme isteyenler karşısındaki kutuplaşmasıydı bu” (Mardin, 2000: 99). 27 Mayıs diğer bir taraftan bir korku efsanesi yaratmıştı. Halk üzerine “bu ÷lkede rejime ya da askere karşı yapılan herhangi bir girişimin (olumlu ya da olumsuz) başbakanı bile ipe götürdüğü” algısı yerleşmişti. Bu algıya rağmen Türk halkı siyasi hayattan ve ideolojilere bağlanmaktan hiç vazgeçmemişti. ÷lkemizde yaşanan her siyasi süreç, her siyasi adım direkt olarak rejime yapılmış olarak algılandığı için siyasi düşünce hayatımızın oluşmasını da engelliyordu. Ancak ne gariptir ki bu denli uzaklaştırılma çabalarına karşın siyasete bizim kadar gönül vermiş ve kendisini kısa sürede bu denli toparlayabilen bir toplum örneğine daha rastlanılmamıştır.

Sağ- sol kavramları ÷lkede yanlış da olsa temellenmeye başlamış ve belki de bu yanlışlar yüzünden 1971 ve 1980 darbeleri yaşanmıştı. ÷lke karşıtlıkların yarattığı taraflar etrafında var olmaya çalışmıştır. Bu karşıtlıkların birbirlerinden ciddi anlamda beslendiklerini, birbirlerinin ayakta kalmasını sağladıklarını söyleyebiliriz. Çünkü bir düşüncenin ya da bir akımın üzerine ne kadar gidildiyse insanlar ona daha fazla sarılmışlardır. Sol ve Sağın, Alevi ve Sünniliğin, Kürtlük ve Türklüğün faşizme kadar kaymasının sebeplerini buradan okumalıyız. “Sol hareketin yükseliş, yine geniş anlamda “sağ” diyebileceğimiz bir hareketin de kristalleşmesinin önünü açtı. Bu yeni “sağ”, 27 Mayıs ile birlikte iktidardan uzaklaştırılanların öncülük ettiği bir oluşumdu” (Demirel, 2009: 422). Nitekim bu oluşum 2000li yıllar siyasetini dahi etkileyecekti.

Geleneksel asker sınırlarının dışına çıkmıştı. Bu darbe, ordunun siyasal tarafsızlığını kaybettiğinin, siyasete bulaştığının ve iktidar-asker sınırlarının yıkıldığının en ciddi kanıtıydı. Nitekim bu darbeden sonra asker, elini siyasetten çekemeyecekti. Günümüzde bile hala sivil hükümetlerin aldığı kararlar üzerinde etkili olmak isteyip, kendisini partiler-üstü görme tutumunu devam ettirmek isteyecekti. Nitekim yakın dönemlere kadar devam ettirdi. Ancak demokrasi kavramı

oturdukça, sınırlar çizildikçe ve asker de “rejim koruyuculuğunu” halka bıraktıkça (bırakmak zorunda kaldıkça) bu algı da değişmeye başladı.

Ve son olarak, 27 Mayıs toplumda ileriki bölümlerde daha detaylı olarak ifade etmeye çalışacağımız “zıt bir etkinin” başlangıcını yapmıştır. Karizmanın rutinleştiği zamanda belirli bir kesimin desteğiyle karizmanın tükenmesi için yapılan darbe, amacının tam aksi yönünde seyretmiş ve rutinleşen karizmaya yeniden can vermiştir. Bu nedendir ki “mağdur” konumundaki Menderes, kendisinden sonra gelen bir ‘sağ geleneğin’ her daim gücünü aldığı bir kaynak, sığınak olmuş; karizmasını iktidarda olduğu zamandan bile daha güçlü hale getirmiştir. Menderes bir sistem mağduru olarak canından olmuş olsa da darbeciler ona hiçbir zaman tükenmeyecek, kendisinden sonra gelen nesillere bile yetecek bir karizmanın ve bu karizmanın etrafında şekillenen bir geleneğin yolunu istemeyerek de olsa açmış oldular.

2.4.Bitmeyen Asker Karizmasının Sol Karizma ile Savaşı

2.4.1.Yükselen Sol Karizması Konjonktüründe Türkiye

27 Mayısın ardından bu tarih, şu nedenle gelecekte göreceğimiz darbelerden çok daha ayrı bir öneme sahipti ki, bu darbeyle yüzde ellilerin üzerinde oy alan bir başbakan idam edilmişti. Bu durum her ne sebeple olursa olsun idama asla bir meşruluk sağlamıyordu. Belki bu nedendir ki Türkiye’de koalisyon hükümetlerinin kurulma dönemleri bu darbenin hemen akabinde başlamıştı. 1961 seçimleriyle, halk ‘başbakan bile asan bir rejime’ güvenmediğini hiçbir partiyi tek başına iktidara taşıyacak kadar oy vermemesiyle gösteriyordu. Halk kendi desteğiyle iktidara getirdiği DP’nin yıkılışına olan tepkisini, DP mirasının devamı niteliğindeki iki partiyi (AP ve YTP) destekleyerek göstermiştir. Halk tek söz sahibi olduğu sandık başlarında her zaman sistemin kendince cezalandırılmasını sağlamıştı. Darbeciler düzenin kendi istekleri doğrultusunda gideceğini düşünmelerine rağmen, darbe halkın üzerinde tam anlamıyla ‘zıt bir etki’ bırakmıştı.

Halk, siyasi meselelerden ve siyasetten uzak duracağına bir o kadar aktif olmaya başlamış, sözde en özgürlükçü anayasa olan 61 anayasası bile bu durumun önüne geçememişti. 27 Mayısın toplum üzerinde bıraktığı sivil uyanışın ardından kitleler sokaklara dökülmüş, ülke yeniden kutuplaşmalara sahne olmuştu. Bu kutuplaşmaların gölgesinde ülkede yaşanan liderlik boşluğunu Demokrat Parti'nin devamı niteliğinde olma amacı güden Süleyman Demirel doldurmuştur. 1965 ve 1969 seçimlerinde tek başına iktidar olmuş ve artık bir Demirel karizması yükselmeye başlamıştır. Nitekim bu karizmanın temelinde de merkez sağa kaynaklık eden Menderes karizması yatmaktadır.

1970lere geldiğimizde bazı siyasi taşlar yerinden oynamaya başlamıştı. 70li yıllara damgasını vuran sol fraksiyonlardı. Yükselen sol ideolojik konjonktüründe Ecevit “ortanın solu” söylemiyle ve İnönü’yü tahtından eden adam olarak dikkatleri üzerine çekmekteydi. “Ecevit’in izlediği politikalar meyvesini verdi, o güne dek “halktan kopuk” görünen CHP, tarihinde ilk kez halkla kucaklaştı. 14 Ekim 1973 seçimlerinde CHP, yüzde 33,3 oyla zafer kazandı. Bunda Ecevit’in karizması ve izlediği politikaların önemi büyüktü. 26 Ocak 1974 tarihinde Ecevit, MSP lideri Necmettin Erbakan’la ilk hükümetini kurdu. Bu hükümet 10 ay gibi kısa bir ömre sahip oldu, ama önce ABD’nin haşhaş ekim yasağına karşı çıkması, af yasası ve ardından da 20 Temmuz 1974’te gerçekleştirilen Kıbrıs Harekatı, Ecevit’in imajında büyük bir sıçrama yaptı” (Akar, 2002: 21). Kıbrıs Barış Harekâtı Türkiye’de bir ‘Karaoğlan’ efsanesinin ve solun yeniden doğuşunun sembolü olmuştu. “Ecevit, solcuların milliyetçi duygularının zayıf olduğu, devlet\millet menfaatlerini savunamayacağı propagandasını Kıbrıs harekâtını gerçekleştirerek yerle bir etmiş, ordu ile bozulmaya yüz tutan ilişkilerini bir nebze toparlamıştı” (Demirel, 2009: 438). Yıllardır Türkiye’nin kanayan yarası Kıbrıs Türklerinin durumu son anda kurtarılmıştı. Ecevit, aşırılıklardan uzak “ortanın solu” söylemini getirmişti (Ortanın Solu söylemini ilk olarak dile getiren İnönü olsa da hayata geçiren ve partisini bu ideolojide şekillendiren Ecevit olmuştu). “Aslında CHP, “ortanın solu” deyimini, genel olarak ülkedeki ekonomik ve sosyal reformların yapılmasında ve toplumda sosyal adaletin sağlanmasında uyulması gereken temel ilke olarak savunuyordu” (Koçak, 2010:

274). Bu aynı zamanda Türkiye’de uzun zaman dışlanan sol’un yükselişinin sinyallerini veriyordu.

Bu dönemdeki siyasetin en bariz vasfının solda yükseliş ve sağda bölünmüşlük, siyasi aktörler arasında diyalogsuzluk ve işbirliği eksikliği olduğu gözlenmektedir. Ayrıca yetmişli yıllarda Türk toplumunda yaşanan hızlı değişim sürecinin sosyo-ekonomik yapıda meydana getirdiği değişikliklerle köylerden şehir merkezlerine akan yığınların yükselen taleplerinin karşılanamamasının sistem üzerinde yarattığı baskılar ve çözümsüzlüklerin de önemli etkileri olduğu kabul edilmelidir. Milli Güvenlik sorunlarının yanında uluslararası sistemde gözlemlenen değişikliklerin sebep olduğu küresel ve bölgesel düzeydeki güvenlik sorunları ile istikrarsızlıklar da siyaset üzerinde krizi derinleştirme hususunda önemli etkilere yol açmıştır. Dünya sistemine yön veren hegemonik güçlerin Türkiye’nin de içinde yer aldığı Ortadoğu bölgesinde karşı karşıya kaldıkları gelişmelerin stratejilerini gözden geçirmek mecburiyetinde bırakması Türk siyasetini de etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Dünyadaki gelişmelerin de tahrik ettiği sosyal, ekonomik ve güvenlik sorunlarını bir türlü çözemeyen Türk siyasal sistemi terör ve anarşi sarmalının içinden çıkamayarak yeniden otoriter rejime geri dönme yolunda yeni bir “ters dalga” ile karşı karşıya kalmıştır (Dursun, 2005: 18).

60 darbesinde hükümete karşı askerle el ele bir görüntü çizen gruplar artık kendi elleriyle getirdikleri kişilerle zıt düşmeye başlamışlardı. O döneme THKO, THKP-C, TİİKP, TKP-ML, TİKKO gibi gruplar damgasını vurmuş; gerek iç gerekse dış siyaseti etkileyen eylemlere imza atmışlardı. Maocu, Komünist, Marksist, Leninist, Sosyalist söylemleri kitlelerin üzerine yapışmıştı. Bu nedendir ki asker birkaç yıl önce iktidarın karşında yan yana yürüdüğü birçok dostuna karşı cephe almaya başlamıştı.

12 Mart muhtırası her ne kadar 61 anayasasının getirdiği yapılanmaları rayına oturtmak olarak yorumlansa da asıl amacın yükselen sol fraksiyonlarının ve özellikle sosyalizmin önüne geçmek olduğu bilinen bir gerçektir. Özellikle sosyalizm kavramı, bizim ülkemizde olduğu gibi kemikleşmiş bir yapı etrafında dönüp duran sistemler

için fazla büyük gelebilir, rejim elden gidebilirdi. Bunun önüne geçmek için rejim koruyucu askere yeniden görev düşüyordu.

2.4.2.12 Mart 1971

12 Mart 1971’de Genelkurmay Başkanı Başbakanı, Silahlı kuvvetlerin ultimatому niteliğinde bir muhtıra verdi. Muhtıra, anarşiyi sona erdirebilecek ve reformları Atatürkçü bir görüşle uygulayacak güçlü ve inandırıcı bir hükümetin kurulmasını istiyordu. Bu talepler karşılanmadığı takdirde ordu “anayasal görevini yerine getirecek” ve iktidara el koyacaktı (Zürcher, 2009: 373). “12 Mart, demokratik gelişmeyi engelleyen bir darbedir. Başlangıçta sözü çok edilen reformlar hiçbir şekilde gerçekleştirilememiştir. Bunların yaşama geçirilmesini isteyenler de kısa sürede tasfiye edilmişlerdir (Çavdar, 2008: 207).

12 Mart 1971’de muhtıra yoluyla gerçekleştirilen müdahale ikili bir anlama sahipti. Bu muhtıra hem ordunun kendi içindeki bir kırılmaya hem de orduyla aydınlar arasındaki tarihsel kopuşa işaret ediyordu. 12 Mart muhtırası, ordu üst kademelerinin alt kademelerden gelen bir darbeye karşı müdahalesidir. Bu, bir çırpıda ortaya çıkmamış, 1961 yılında yapılan seçimlerden sonra iktidarın sivillere devredilmesini izleyen süreçte kendisini gösteren sayısız cuntanın kurulması ve darbe girişimiyle beslenmiş bir süreçtir. Darbenin asıl hedefi, ordu üst kademesinin görüşleriyle aynı görüşleri savunan hükümet değildi. Buna mukabil, darbe eylemi başbakan Süleyman Demirel’in aynı gün istifasıyla tamamlanmıştır.

12 Mart darbesi o tarihte Sol Kemalizm olarak gelişen ve genel anlamda sosyalist görüşlerden beslenen sol açılımın tüketilmesi ve ordunun 27 Mayıs’la birlikte attığı bir adımın geri çekilmesi idi. Dönemin en dramatik gelişmesi ise iki düzeyde yaşanmıştır. Bunların ilki, ordunun kendi denetiminde hazırlanan 27 Mayıs anayasasını radikal biçimde değiştirmesidir. (Nitekim bu anayasanın değiştirilmesiyle sözde fazla özgürlükçü olan anayasanın tekeli kırılmış oluyordu.) Bu değişiklik esnasında kendisini destekleyen kuvvet, zamanında o anayasaya karşı çıkan eski DP, yeni AP kadrolarıdır. Bu, ordunun o tarihten sonraki ittifak odağını

belirlemesi açısından önemlidir. Ordu, ideolojik olarak merkezi ve çok uzun bir tarih boyunca sürdürdüğü anlayışı artık terk etmiş, çok muhafazakâr bir tutum içine girmiştir. İkincisi, merkez-çevre etkileşimini göstermesi açısından da ilginç başka bir gelişme CHP'nin tepkisidir. 1971'de 12 Mart günü kuvvet komutanlarının muhtırasıyla gerçekleştirilen yarı askeri darbe Merkez'in bir kez daha iktidarı ele geçirme atılımıdır (Kahraman, 2010: 218-220). Bu darbe aydın-ordu-resmi ideoloji bağlarının ilelebet koptuğunun en açık göstergesi olmuştur.

12 Mart muhtırası her kesim için farklı anlam ifade etmekteydi. Sağ ya da sol kesim ya da adına ne dersek diyelim her kitlede farklı yankı etmiştir. Aynı zamanda darbeye hazırlanan ordu içerisinde de farklılıklar yaratmıştı. Liberal basın, bunu Demirel karşıtı bir önlem olarak gördü ve bu nedenle selamladı. Hangi silahlı kuvvetler hizbinin kontrolü ele geçirdiğini hiç kimse hemen fark edemedi. Aydınlar, Demirel'e düşman ve 1961 Anayasasındaki reformların gerçekleştirilmesine bağlı radikal-reformist hizip olduğunu sandılar (Ahmad, 2010: 353).

Günümüzde sol cenah, bu muhtırayı Türkiye'de sosyalist-sol hareketlerin güç kazanması nedeniyle kapitalist sınıfın çıkarlarını korumak amacıyla hareket eden bazı üst düzey komutanların yönetimi fiilen ele geçirmesine yönelik bir hareket olarak görme eğilimindedir. Bu yaklaşıma göre ordu içinde pek çok alt rütbeli subay sol hareket içerisinde yer almakta ya da en azından sol düşünüşe sempati duymaktadır. Ordu komuta kademesi, muhtırayı her ne kadar merkez sağ bir iktidara yöneltse de asıl hedef soldur (Beriş, 2009: 440). Ayrıca belirtmek gerekir ki diğer darbelerden farklı olarak; 12 Mart'ta ordu kendi içerisinde ciddi anlamda bir hizipleşme yaşamıştır ve parlamento kapatılmamıştır.

Halkın toplumsal ve siyasal istekleri göz ardı edilerek yapılan her girişim gibi bu darbe de aksi yönde seyretmiştir. Ülke ve kurucu partisi daha da sola kaymış; "ortanın solu" kavramını geliştirmiş, ulaşamadığı kesimlere dahi ulaşmaya başlamıştır. Kendisini sol bir parti olarak tanımlamaya başlayan CHP, tek parti döneminden sonra ilk kez oy çoğunluğunu kazanmayı başarmıştır.

Sol'un yükselişinin önüne geçilmek için yapılmış olsa da bu darbeye birlikte gelecek nesillere karizma sağlayacak üç lider idam edilmiştir. Bu idamın haklılığı ya

da haksızlığının sorgulanması gereken yer elbette burası değildir. Ancak gözden kaçırılmaması gereken çok önemli bir nokta vardır ki: Bu darbe de tıpkı Menderes gibi bu üç gence tükenmez bir karizmanın kapılarını açmıştır. Karizma atfedenerler üzerinde büyük bir tepkiye neden olmuş, bu tepki büyük bir desteği getirmiştir. Bu durum bugün bile halen bu kitlelere merkezi güç kaynağı sağlayıp, muhtaç olduğu karizmayı devam ettirmektedir.

Son olarak M.Belge'ye göre, "Seksen öncesinde politik partilerin başkanları gelecekte söz ediyordu. "Ak Türkiye", "Kara Türkiye", "Yeşil Türkiye", "Kızıl Türkiye" çeşitli kişiler ve kuruluşlar tarafından anlatıldı. Kimlik arayan bir toplumun bu kimliği gelecek için düşündükleriyle bir arada yoğurması doğaldır. Ama özellikle yetmiş-seksen arasında bütün politik odaklar kendilerini gösterme ve fiilen tanıtma imkanı buldular, bunları bizzat iktidara gelerek veya iktidarı paylaşarak ne yapmak, insanlara nasıl bir kader çizmek istediklerinin somut örneklerini verdiler. Toplum, sonuçsuz bir mücadeleye girdi ve her şey yıprandı. 12 Mart'ın başaramadığını, sonraki süreç başaracaktı" (Belge, 1993: 196-197). Bir silsile halinde cereyan edip 27 Mayıs'la başlayıp 12 Mart ile güç kazanan gelenek, 12 Eylül'le sokaklara hakim olup 28 Şubat ile de zihinlerde sürecekti.

2.4.3.12 Mart'ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi

1)Parlamento ve Hükümet süregelen tutum, görüş ve icraatıyla yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2)Türk Milletinin ve sinesinden çıkan Silahlı Kuvvetlerinin bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin, partiler üstü bir anlayışla Meclislerimizce değerlendirilerek mevcut anarşik durumu giderecek ve Anayasa'nın öngördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını

uygulayacak kuvvetli ve inandırıcı bir hükümetin demokratik kurallar içinde teşkili zaruri görülmektedir.

3)Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde, Türk Silahlı Kuvvetleri, kanunların kendisine vermiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan üzerine almaya karardır.²

2.5.Karizma Arayışları: 12 Eylül Başlangıcı

2.5.1.Sağ ve Sol Karizması

Ötekilikler ve ayrımlaştırmalar üzerine yapılan siyaset mantığı(!) belki de dünyanın hiçbir yerinde bizim toplumumuzdaki kadar sahip çıkılıp korunmamış, çevresindeki her şeyi bu denli yakıp yıkmamıştı. Öteki olmak, kutuplaşmak siyasetin temelinde yatan bir gerçektir. Bu gerçek siyaset için hazırlanan bir devir daim mekanizmasıydı belki; ancak “biz/onlar” farklılığı, tarihinde hiç bu kadar kanlı hale gelmemişti. Bu kanlı dönem beraberinde öylesine büyük problemleri getirmişti ki; bu problemler belki bugün hala içinden çıkamadığımız, hep bir yumuşak karın haline gelmiş, hep aynı yerden darbe aldığımız meselelerimizin doğmasına sebep olmuştu. Bu nedenle 12 Eylül 1980 sadece belli bir grubun meselesi olmaktan çıkmış topluma mal olmuştu.

12 Eylül öncesi ne yaşanmış ve müdahalenin gerekçesi ne olursa olsun demokrasiye (özellikle de demokrasi kavramı henüz bir konsensüs olarak oturmamış, sadece bir savunma aracı ve siyasette daha fazla oy toplamak için kullanılan bir söylem olarak kalmış bizim gibi ülkelerde) vurulmuş çok ağır bir darbe vardır. Bu darbe öylesine büyüktür ki 2000lerde bile demokrasinin tökezleyip bir o yana bir bu yana yalpalamasına neden olmakta, özgürlüklerimizin üzerinde bir demoklasin kılıcı gibi durmaktadır. 12 Eylül darbesiyle birlikte, zaten yıllar boyu tarihinden, dilinden, dininden, kültüründen utandırılmış bir neslin, bir milletin utanç hanesine bir yenisi eklenmiş oluyordu.

² <http://t24.com.tr/haber/12-mart-muhtirasi/2185>

Darbeyi getiren “anarşi”nin temeline baktığımızda, birbirlerine öteki olan grupların aslında o kadar da öteki ol(a)madıkları ortaya çıkmaktadır. ‘Vatan ve milletin huzur ve selameti’ altında birleşen ideolojilerin sadece kullandıkları yolun farklı olduğu ancak varılacak yerlerin aynı olduğunu görebiliriz. Peki, ne olmuştu da ortak bir payda da buluşabilecekken insanlar birbirlerini katletmiş, sokaklar kurtarılmış bölgelere ayrılmış, insanlar yaftalanır olmuştu!

Sınıflandırmalar genellikle Kürt\ Türk, laik\ yobaz, dindar \ Kemalist, alevi\ Sünni vs. üzerinden yapılmış ve maalesef bu senaryoların faturası çok ağır olsa da gerçekleşmişti. Çünkü siyasette farklılaştırmalar “din, dil, etnik yapı” ekseninde yapılıyordu. Şimdi aynı oyun tekrar oynanıyordu bir isim farkıyla; sol\ sağ... Siyaset farklılaştırmalarına bir yenisi ekleniyordu: ideolojik farklılıklar... Sınıflandırmaların en tehlikelilerinden birisiydi. 1980 Türkiye konjonktürünü; toplumsal çözülmenin yaşandığı, milli birlik ve beraberlik düşüncesinin yıkıldığı, insanların birbirlerine, devlete olan inancının yıkıldığı, sağ\ sol ayrılaşmasının siyaset tepesinden inip halkın arasına karıştığı dönem olarak yorumlayabiliriz. Bu sağ\sol ayrılaşması gerçek anlamından çok uzak yanlış bir kavramsallaştırma üzerinde yükselmişti.

Sivil bir ülke yönetimine askeri elitin el koyması dünyanın demokrasiyle tanış(a)mamış bütün ülkelerinde görülebilecek bir durumdur. Bu sürecin işleme yöntemleri ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, demokrasiden ne anladıklarına ya da insani değerlere önem vermelerine göre değişebilir. Çünkü siyaset ve buna bağlı olarak demokrasi kavramı iki siyasal partinin iktidara gelebilmek için birbirlerine muhalefet yapmaları ve bunu yaparken de özgürlüklere ya da eşitliğe dikkat etmeleriyle ölçülemez. “Siyasal partiler kurma hürriyeti ile partilerin iktidarda pay sahibi olmak için değil, iktidarın kendisi için yarışabilme hürriyetleri, hükümetin demokratik nitelikte olup olmadığını ilk bakışta gösterebilecek bir testtir” (Linz, 2008: 25).

Küçükömer’e göre, “Türkiye’de kitlenin farklı yoruma ve aksiyona yöneltecek değerlere gidebilmesi için, imkân henüz verilmemiş veya ekonomik faktörler henüz yetersizdir. Ayrıca Köy Enstitüleri, statükocular tarafından kapatılmıştır. Kapatılanlar, amaçlarını, çıkarlarını iyi bilen sosyal politik fonksiyonlara bir defa sahip olmuş,

memleketin değişikliğe, durgunluktan manalı dinamizme gitmesini istemeyen muhafazakârlardır” (Küçükömer, 2009: 23). “Batıcı-laik bürokrat, batılaşma ile devleti kurtarmak isterken, yeterli derecede üretim güçleri yaratamadığından, tarihi büyük halk cephesiyle ters düşmektedir. Böylece iki cephe arasındaki mücadele kızışınca, laik batıcılar ile dindar doğucular arasında bir mücadeleye gelip dayanmaktadır. Bürokrat(sivil subay) laik, güya ilerici sayılacak, emperyalist kıskacı içinde bürokrat oyunlarıyla içine kapanan İslamcı-doğucu kamp ise, gerici (mürteci) sayılacaktır” (Küçükömer, 2007: 74). Bu kamplaşmalar Türkiye’nin önündeki yıllarda bir türlü içinden çıkamadığı, gelişiminin önündeki en büyük engelleri doğuracaktı.

2.5.2. Geçici Evren Karizmasının Doğuşu: 12 Eylül

12 Eylül darbesi Kenan Evren başkanlığında beş komutan tarafından yürütülüyordu. Kendilerine Milli Güvenlik Konseyi diyorlardı. Konsey halkta bıkkınlık getirmiş olaylarla işe başlayacaktı. “Terörist saldırılar, devlet otoritesinin hızla çöküşü, yüksek enflasyon oranı ve cumhurbaşkanı seçiminin kilitlenmesi Türkiye’nin çok boyutlu krizinin olası çözümlerini yalnızca iki seçenikle sınırlıyordu: Birinci seçenek yurttaşların temel değerlerine seslenmeyi becerebilecek bir siyasal örgütün öne çıkmasını ve kitleleri ortak simgeler ve duygular çevresinde harekete geçirmesini gerektiriyordu. Türkiye’deki krizi sona erdirmenin ikinci yolu ordunun yönetime el koymasındı” (Karpata, 2007: 276-277). Konsey sınırsız yetkilerle donanmıştı. Belki de bu sınırsız yetkiden dolayı darbe öncesinde akan kan durmuş, bütün örgütler çökertilmiş, faili meçhul cinayetlerin birçoğu aydınlatılmıştı. Bu yüzden ki halk darbeyi büyük ölçüde destekliyordu. Halka bundan sonra güvenliğinizi biz sağlayacağız deniyordu.

12 Eylül darbesini diğer iki darbeden ayıran nokta da buradadır. 12 Eylül darbesi herhangi bir siyasal örgütün ya da partinin desteği olmadan, halkın desteğiyle güç bulan bir darbedir. “Unutmamak gerekir ki, ordu darbeyi ve daha sonra kurulacak rejimi planlarken kamuoyunu da hesaba katmıştır. Gerçekten de, 1960 ve 1971’in askeri liderlerinin aksine 1980 müdahalesinin liderleri halkın görüşüne önem verdi.

Evren'in halk üzerindeki etkisinin başarılı olmasının nedeni sadece bir hayli etkili bir konuşma yeteneğine sahip olması değil, geleneksel ve modern unsurları şahsında birleştiren biri gibi görünüp ortalama Türk'ün kafasındaki lider imajına uygun olmasıydı da. Kenan Evren öncelikle bütün millet adına konuşmaya çalıştı ve eski liderlere veya siyasal partilere isim vererek saldırmayıp genel olarak politikacıların beceriksizliğinden ve milli çıkarlara ilgisizliklerinden dem vurdu. Ayrıca bütün kamuoyunu önemli gelişmelerden, mesela yurtdışı seyahatlerinde yaşananlardan haberdar ederek halka beslediği güven, saygı ve ilgiyi ifade edebildi. Kısaca Evren'in ağırbaşlı ve vakur tavırları, halka dönük şefkatli tutumu, kendisini millet adına siyasal partilerin ve kişisel kaygıların üzerine çıkma becerisi onu Türk toplumunun gözünde karizmatik bir baba figürü haline getirdi" (Karpaz, 2010a: 298-299).

12 Eylül'den önce ülkedeki iç savaş boyutuna gelen çatışma, ekonomik yoksunluklar, halkın siyasetçilere olan güvensizliği, siyasi cinayetlerin en tepedeki isimlere kadar uzanması ve partilerin cumhurbaşkanlığı seçiminde dahi uzlaşamayıp ülkedeki kutuplaşmayı daha da keskinleştirmesi yani bu kaos ortamı yeniden bir karizmayı doğurmuştu: Kenan Evren... Ancak Evren'in karizması M.Kemal, Menderes, Ecevit ya da Demirel karizmasından bir farkla ayrılıyordu: Bu karizma zoraki koşullar altında 'denize düşen yılanın sarılır' durumunun neticesi olarak doğmuştu. Evren'i siyasi tarihimizdeki "karizmatik liderler" arasından ayıran bir diğer nokta, başarısızlıklar üzerine yükselmiş, olağanüstü bir durum yaratmamış bilakis oldukça sıradan olmuş olmasıydı. Evren'in karizması, karizma yükleyicilerinin tam anlamıyla bağlılık göstermediğinde ve belirli bir süre için verdikleri karizmayı daha sonra kendi elleriyle alabilecek güce sahip olduğunda tükenen karizmanın en güzel örneklerinden birisidir. Çünkü Evren karizması topluma "zoraki" oluşturulmuş ya da oluşturulmaya çalışılan bir karizmadır. Evren'in müdahalesinin akan kanı durdurması, toplumun tartışabilir de olsa bir huzura kavuşmasının ardından Evren'e yüklenen misyon bir anda alaşağı edilmişti. Bir zamanlar kurtarıcı lider karizmasının gölgesinde olan Evren, sanki kendisine böyle bir misyon yüklenmemiş aksine insanların canına kıyan ama kendi deyimiyle yine de adil olan, yargılanması için gün sayılan bir darbeci olmaktan öteye gidememişti. Bu durum da toplumun bazen bitip tükenmeyen bir karizma sağlayabildiğinin bazen ise

sadece içinde bulunulan koşullardan sıyrılıp çıkılana kadar sınırlı bir karizma sağlayıp karizmayı kendi elleriyle tüketebileceğinin en sağlam kanıtlarından birisi olmuştur.

2.5.3. Tükenen Bir Karizmanın Ardından

Evren'in zoraki karizmasının tükenmesinin ardından toplumda yeniden lider arayışları ve bu arayışların ardından örgütlenme çabaları başlamıştı. Nitekim 12 Eylül'de bu arayışların rayından çıkıp, yeni bir lidere duyulan ihtiyacın en açık göstergesiydi. Kahraman'a göre, "12 Eylül darbesi aslında Tarihsel Blok'u parçalamak ve ordunun özerklik kazanmasını sağlama yönünde atılmış bir adımdır. Bu iki olguya teker teker değinelim. Ordu, bu darbeyle birlikte Tarihsel blok içindeki tarihsel müttefiki aydınlardan kesinlikle kopmayı öngörmüş ve bunu başarmıştır. Bu hamlesiyle ordu, aydınların tarihsel manadaki ilerici yaklaşımını kesinkes reddetmiştir. Marksizm'e ve benzeri ideolojilere sapan aydınlardan uzaklaşmayı önkoşul saymış ve bu girişimini kendince sonuçlandırmıştır. 12 Eylül hapishaneleri ve mahkemeleri ordunun o dönemdeki toplumsal oluşumlara duyduğu şiddetli öfkeyi ve nefreti yansıtmaktadır. Aydınlar, basın ve siyasetçiler, bir bütün olarak bu mahkemelerden ve hapishanelerden geçmiştir. İkincisi, ordu 12 Eylül darbesi ve onun uzantısı olan 1981 anayasasıyla yeni denenen fakat çok eski bir toplumsal modeli gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu, Kemalist 1930ların organik, solidarist, korporatist, apolitik toplumdur. Böyle bir toplumda ordunun hakim unsur olarak egemen olacağını düşünmek kehanet değildir. Ordu, sürdürdüğü sıkı denetimle bu mayanın tutmasını sağlamıştır ve o etki bugün de sürmektedir. Böylece, aydın-ordu ittifakı bu dönemde kesin olarak ve geriye dönüşü olmaksızın kopmuştur" (Kahraman, 2010: 223).

"12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ise, siyasal partiler arasındaki ilişkilerin çıkmaza girmesi, yurttaşların can güvenliğini ortadan kaldıran ve denetimden çıkan terörizm, devlet otoritesinin parçalanması ve destek arayan küçük partilerin pompaladığı dinsel, etnik ve sosyal rekabetler gibi olayların kışkırtması sonucu gerçekleşti; CHP

lideri bile “baskı altındaki” Alevilerin koruyucusu rolünü benimsemişti. Darbe doğrudan doğruya AP’yi (Demirel bir azınlık hükümetinin başında yine başbakan olarak bulunuyordu) veya sol ideolojik sapmalar ya da siyasal oportünizmle suçlanmasına karşın CHP’yi hedef almadı.

1980 müdahalesi, ideolojik amaçlı bir grubun yönetimi ele geçirmesini önlemek (Türkeş ve milliyetçi yandaşlarının bir darbe hazırlığı içinde oldukları henüz doğrulanmamıştır) için değil rejimi kurtarmak ve Kemalist ilkelerin önemini yeniden vurgulamak amacıyla ve emir-komuta zinciri içinde yapılmış olması bakımından 1971 müdahalesine benzemektedir” (Karpas, 2007: 301).

Darbeden sonraki ilk altı hafta içinde 11.500 kişi tutuklanmıştır. Bu sayı 1980’in sonuna gelindiğinde 30.000’i bulmuştur. Bir yıl sonra tutuklanan insan sayısı 122.600’e kadar çıkmıştır (Beriş, 2009: 442). Sonu gelmeyen siyasi davalar ve yargılamalar, tutuklananlar, öldürülenler, siyaset yasakları, muhalif bütün seslerin susturulması, YÖK’ün kurulması ve bütün akademik yetkilerin tekeline toplanılması (YÖK kurulduktan sonra yeni üniversiteler kurulmaya başlanmış Evren’e fahri doktoralar verilmişti), tüm bunlar yaşanırken kendilerine meşruluk sağlamak için verilen halkı ikna seminerleri bile fayda etmemişti ve nitekim yaşananlar yeni bir karizmatik lider arayışını başlatmıştı.

12 Eylül mimarları sivil hükümete geçildikten sonra kendilerine bir zeval gelmemesi için gerekli olan ne varsa hükümeti devretmeden yapmakta kararlıydılar. Bunun içinde anayasa değişikliğine gidilmesine karar verildi. Anayasa rekor bir sayıyla % 92 ile kabul edildi. Evren, “ Ben bu anayasaya kefil oluyorum; Oyunuzu kara günleri hatırlayarak kullanınız vb” sözlerle halk üzerinde etki kurmaya çalışıyordu. Siyasetçilerin, aydınların, gazetecilerin anayasa hakkında konuşmaya hakları yoktu. Aslında halkın da evet demekten başka çaresi yoktu. Ve anayasa değişti. Anayasa maddelerinin getirileri bugün de halen tartışılıp, partilerin siyaset sahnesinde rant sağlamak için kullandığı bir araç haline gelmiştir.

1983’te seçim yasağı kalktı. 1983teki seçimlerde önce sağda beş, solda ise iki parti vardı. Ancak bu kadar parti olması Evren’i rahatsız etti ve kurucu sayısı 30un altına düşen partilerin veto edilmesi kararı alındı (SODEP, DYP, RP ve Muhafazakâr

Parti veto edildi.) Evren bu konuda şöyle demiştir: “Bugün Milli Güvenlik Konseyi’nce 99 sayılı kararı görüşerek kabul ettik. Bu karara göre, 24 Ağustos 1983 günü saat 17.00’ye kadar, Milli Güvenlik Konseyi’nin incelemeleri sonunda en az 30 kurucu üyesi uygun görülmemeyerek kuruluşları kesinleşmemiş bulunan siyasi partilerin tüzel kişilikleri devam etmesine rağmen, ilk milletvekili genel seçimleri için aday tespit edemeyecekleri ve seçime katılamayacakları belirtildi” (Evren, 1994b: 81). Sivil siyasete geçişte üç parti kaldı: ANAP, MDP ve HP. Siyaset yasağının ortadan kalkmasıyla sahneye Özal çıktı. Özal, Türkiye siyaset tarihine çok sevilen aynı zamanda kararları ve icraatlarıyla bir o kadar da eleştirilen bir siyaset adamı olarak adını yazdıracaktı. Özal’ın partisi ANAP (Anavatan Partisi) sivil görünümüyle askeri rejimden bıkmış olan halka yeni bir umut aşlamış ve bunun neticesinde %45 gibi bir oy oranıyla iktidara gelmişti. Özal Türkiye’nin ikinci sivil cumhurbaşkanı oldu. Yasaklanan siyasetçiler ise 1987de siyasete döndüler. Türkiye de yaklaşık üç yıl uzak kaldığı demokratik ortama yeniden dönme çabalarındaydı.

Görünüşüne bakıp içeriğini, sınırlarını, üzerinde yükseldiği temelleri yok sayarak sadece içinden çekip alınan ideolojilerin uzun ömürlü olması ve topluma yön vermesi beklenemez. Ancak bu ideolojiler ihtiyacını her daim başka yerlerde arayan toplumlar için bir kalkan olmuştur. Belki de bu nedenle kendi tarihi, kültürel değerleri ve inancı yüzünden sürekli olarak örselenen, yıpratılan milletler, sınıksız sarılacak yeni bir kalkanvari söyleme sarılma ihtiyacı duymuşlardır. Toplumumuzda da bunun ötesine geçilemedi. Her gelen yapılanma bir öncekini aratır duruma geldi. Ve böylece uğruna yakıp yıktığı şeyin gerçekte ne olduğunu anlamamış bir toplumun, yaptığı savunuculuk sadece “fanatizm ve partizanlık” olarak kalmış, tartışmalar kendi etrafında dönüp durmuştur.

12 Eylül darbesi bizim için bir milattı. Bu milat Türkiye’de kemikleşmiş bir kutuplaşmayı meydana getirdi. Bu milat birbirlerine her zaman öteki olarak bakan, bizden ve onlardan ayrımını yapan bir toplumun yeniden oluşmasını sağladı. Bu milat meydanlarda bas bas bağırarak 80lerin intikam ateşini günümüze taşıyan bir nesli doğurdu. 12 Mart döneminde ara verilen bu süreç 12 Eylül’le birlikte yeniden alevlendi. Ve herkes bu yangının içinde kendisini bir tarafa atmak zorunda kaldı; atamayanlar ise arada kalıp kül oldular.

12 Eylül'e sol cepheden baktığımızda; Cumhuriyet tarihi boyunca yükselmesine izin verilmeyen, her daim “komünizm”i getirmekten suçlanacak olan, dışlanan, her yükselişinde bir çelme takılarak ayağı kaydırılan solun; Deniz Gezmiş ve onun dönemdekilerden sonra ilk kez bu kadar efsaneleştirilip, özendirilen, sığınacak bir liman olarak ve kişinin kendisini ifade etme biçimine dönüştürülmesini görüyoruz. Tıpkı Menderes'in idam edilmesi nasıl bitmeyecek bir karizmanın kapılarını açtıysa Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamı da onlara tükenmeyecek, efsaneleşen bir karizmanın kapılarını açtı. Taraflar iyice yakınlaşmaya başladı. Artık sol, Kemalizm ve Cumhuriyetçi gelenek birbirlerine sıkı sıkıya kenetlenir olmuştu. Sol'a bambaşka misyonlar yüklendi. Sol artık bir rejim kutsayıcı, rejim savunucusu olarak da yoluna devam edecekti. (Bu durum belki de dünyanın hiçbir yerinde olmamıştı) Bizdeki sol sırtına laiklik, Atatürkçülük, Kemalizm söylemlerini yüklemişti. Sol artık statükonun beslendiği bir gelenek olacaktı. Solla din karşı karşıya gelmişti. Sol artık daha da “sağ” hale gelip hep aynı sloganlarla, hep aynı çizgide yürümeye devam edecekti. Aslında 80le birlikte sol, sol olmaktan çıkmış; bir mutasyon geçirmişti. Ayrıca solcu ve solcu olmayanlar arasındaki o ince sınır daha kalınlaştırıp, keskinleştirilmişti.

Sağ cephe de ise durum biraz daha farklıydı. Daha çok alt ve orta grupların sahip çıktığı “sağ”, artık farklı gruplara da elini uzatır olmuştu, hitap ettiği kesim büyüyordu. Kutsalı korumak ve savunmak etrafında örgütlenmişlerdi. 80 darbesiyle birlikte ezilen, küçük görülen, kendi dönüşümünü sağlamasına dahi izin verilmeyip “cahil-cühela” olarak nitelenen kesimlerin yeniden ayağa kalkıp, artık bizde varız deyişini görüyoruz. 80den sonra küskünlüğe uğrayıp meydanı sola bırakan sağ, yeniden atağa kalkıp meydanlara girişti. Bugün memolar adam oldu deyip bunu sindirememenin temelinde de bu yatmaktadır. Meydanlarda yeni yüzleri görmeye alışık olmamanın verdiği bir hırçınlığın etkisiyle özgürlüklerin kısıtlanmaya çalışılmasıdır. Sadece kendilerine “has” olduğunu düşündükleri özelliklere herkesin de sahip olabileceğini gösteren bir anlayış vardı. Artık, Batılılaşmaya karşı oldukları söylenen bu grupların hem muhafazakârlığını ya da sağcılığını koruyup hem de Batılılaşıp modernleşebileceğini gösterdi sağ kesim 12 Eylül'le. Aslında 12 Eylül'le birlikte ne sağ, sağ olarak kalabildi; ne de sol, sol olarak kalabildi.

12 Eylül doğru bir okumayla aslında çok ciddi sorunların sinyalini vermektedir. 12 Eylül taraf olmanın, baskıcı bir rejimin neler yapabileceğinin ve yaptırabileceğinin en sağlam kanıtlarından biri olmuştur. Milli birlik ve beraberlik destanlarıyla büyüyüp, militarizmin sınırlarını zorlayan bir milletin uygun koşullar sağlanırsa o kadar da bir olamayabileceğini göstermiştir.

2.5.4.12 Eylül'ün Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi

Milli Güvenlik Konseyi'nin 1 Numaralı bildirisi şöyle:

Yüce Türk Milleti;

Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği ülkesi ve milletiyle bu bütün olan, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, son yıllarda, izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahriki ile, varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir.

Devlet, başlıca organlarıyla işlemez duruma getirilmiş, anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısır çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır. Böylece yıkıcı ve bölücü mihraklar faaliyetlerini alabildiğine arttırmışlar ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşürülmüştür.

Atatürkçülük yerine irticai ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek, sistemli bir şekilde ve haince, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve nihayet yurdumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak bölünme ve iç harbin eşiğine getirilmişlerdir. Kısaca devlet güçsüz bırakılmış ve acze düşürülmüştür.

Aziz Türk Milleti:

İşte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanununun verdiği Türkiye Cumhuriyeti'ni kollama ve koruma görevini yüce Türk Milleti adına emir ve komuta

zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur.

Girişilen hareketin amacı, ülke bütünlüğünü korumak, milli birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır.

Parlamento ve Hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmıştır.

Bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir.

Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır.

Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur.

Bu kollama ve koruma hareketi hakkında teferruatlı açıklama bugün saat 13.00'deki Türkiye Radyoları ve Televizyonun haber bülteninde tarafımdan yapılacaktır. Vatandaşların sükunet içinde radyo ve televizyonları başında yayınlanacak bildirimleri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrından çıkan Türk Silahlı Kuvvetlerine güvenmelerini beklerim.³

2.6.12 Eylül'ün Ardından Özal Karizmasının Doğuşu

2.6.1.90'lı Yıllar ve Özal

Türkiye, 90lı yıllara ardında üç tane askeri darbe bırakmış, sosyolojik yapısı göz ardı edilmiş, insanları birbirine kırdırılmış ve ne yazık ki bütün bunlara rağmen askerin siyasi varlığını ensesinde hissetmeye devam etmiş bir ülke olarak girdi. Değişim arzularının ve askeri vesayetten kurtulma çabalarının, daha fazla sivilleşme

³ <http://www.siyaseten.com/2010/09/11/our-boys-have-done-bizim-cocuklar-isi-basardi/>

ve şeffaflaşma isteğinin ciddi anlamda etkisi hissedilmekteydi. Nitekim 12 Eylül'ün ardından siyasetçilerin birçoğunun yasaklı olması ve artık yeni nefeslere duyulan ihtiyaçla yeni bir karizmatik lidere ihtiyaç duyulmuştu. Şimdiye kadar karizma atfedilen her kim varsa (M.Kemal bir noktada istisnadır) beklentileri tam anlamıyla karşılayamamıştır ve bir şekilde karizmanın makus tarihine yenilmiştir. Bütün bunların gölgesinde askeri diktanın baskısından bunalan halk elbette tercihini sivil bir liderden yana kullanacaktı. Bu karizmatik atıflar da Turgut Özal'da can buldu.

Özal, “1970’lerde özel sektörde başarılı bir yöneticilik kariyeri yapmıştı ve ekonominin liberalleşmesini isteyen büyük sermaye çevreleriyle çok iyi ilişkiler içerisindeydi. Öte yandan, Nakşibendî tarikatıyla bağlantıları olduğu bilinmekteydi ve kardeşi Korkut Özal, MSP’nin önde gelen bir üyesiydi. (Turgut Özal’ın kendisi de bir keresinde bu partiden milletvekili olma girişiminde bulunmuştu.) Özal, ANAP içerisindeki hizipleri birbirine düşürerek çıkar sağlamada usta olduğunu da kanıtladı. Hepsinden önemlisi, o da Demirel gibi, sıradan Türk’ün özdeşleşebileceği türden bir siyasetçiydi: Geri kalmış Doğu Anadolu Bölgesi’nin taşra kenti Malatya’dan geliyordu ve kendi çabalarıyla başarılı olmuş bir kişiydi. Onun mesleki yükselişi, köylülerin, gecekonduya yaşayanların, esnafın ve serbest meslek sahibi diğer kişilerin umut ve yükselme hırslarının somutlaşmış bir ifadesiydi ve Özal bunlara kendi dilleriyle hitap edebiliyordu” (Zürcher, 2009: 408).

Özellikle Özal’ın atılımcı bir ruha ve zihniyete sahip olması, yerleşik bir takım kavramları ve tutumları dönüştürmede çok etkili olmuştur. Örneğin, Özal’ın ilk yeniden kavramlaştırması devlete ilişkindi. O güne kadar zihinlerde bürokratik vesayet aracı olarak yer etmiş olan devlet, Özal tarafından, millete hizmet veren bir aygıt olarak tanımlanmaya başlamıştı. Öte yandan, yurttaş, ekonomik rasyonaliteye sahip, girişimci, aktif bireyler topluluğu olarak görülmekteydi. Özal, devleti halka açmıştı (Sarıbay, 2001: 69).

1990’lı yıllar kriz yaratan gelişmeler bir yerde, aslında rahmetli Turgut Özal’ın 1980’lerin özellikle ikinci yarısında Türkiye’yi daha demokratik ve daha serbest bir ülke yapma planına karşı bir rövanştır. Bu rövanş büyük oranda başarılı olmuştur. Sayın Özal’ın yaptıklarının hepsi birbiriyle tutarlı ve aynı amaca yönelik şeyler

değildi tabii, fakat en azından Türkiye’yi daha demokratik ve daha serbest bir ülke yapma niyeti taşıyordu. Böylesine bir iyi niyete dahi tahammül göstermeyen bir statüko mevcuttu o dönem Türkiye’inde. Demokratikleşmenin belki d’sindeyken bile o çabalar korkuttu statükoyu. 1990’lı yıllarda yapılanlar; 1980’lerde, bilhassa da 80’lerin ikinci yarısında –üstelik askeri yönetim şartları altında- yapılmaya çalışılanların tamamen tersyüz edilmesi idi. Hatta sadece onları değil, bu arada belki, 1960’lardaki, sonrasında 1970’lerdeki nispeten çoğulcu bir siyasi düzen kurma çabalarını bile tersyüz etmeye dönüktü (Ertürk, 2012: 324).

2.6.2.Özal’ın Ölümü ve Karizma Boşluğu

Özal, halkın gözünde askerın karşısına eşofmanla çıkabilen ve üzerindeki vesayeti minimize edebilen bir cumhurbaşkanı imajı çizmiştir. Halktan biri olarak yola çıkan ve orta sınıfın kendisini özdeşleştirdiği bir lider olmuştur. İktidarı boyunca cesurca adımlar atmış, gerek ekonominin liberalleşmesi için gerek ise ülkenin etnik yapısından kaynaklanan özellikle Kürt sorununa ilişkin attığı adımlarla öne çıkmıştır. Özal’ın partisi kendisini şimdiye kadar var olan ideolojilerin birleşimi niteliğinde görüyordu. Bu da bir kitle partisi olma özelliği taşımak isteğinin bir göstergesiydi.

Özal, tartışmalı 24 Ocak kararlarının mimarıydı. 12 Eylül’ün ardından halkın büyük çoğunluğu tarafından sivil ve yeni bir isim olduğu için desteklenmişti. Ancak ileri ki zamanlarda özellikle 12 Eylül yasaklılarının siyaset yasağı için yapılan referandumda izlediği politika halkın gözünde bir samimiyetsizlik ifadesiydi. Ayrıca “Özal’a ve partisine olan desteğin azalmasının ana nedeni, kuşkusuz süren yüksek enflasyon (enflasyon 1980 öncesindeki yaklaşık %80 seviyesine geri dönmüştü) ve bunun satın alma gücünde sebep olduğu aşınmaydı. Ortalama ücretlinin satın alma gücü, 1980’den beri %47 azalmıştı. Bir diğer neden de, yönetimi saran, hısımlar ve akraba kayırcılığı ve yolsuzluklardı” (Zürcher, 2009: 412). Bunların ardından Özal’a yapılan suikast girişimi halkın gözünde sendelemeye başlayan karizmasına yeniden can verdi.

Bir nebze olsun halkın gözünde toparlanan Özal'ın liderliği görev başındayken şaibeli bir şekilde ölümüyle netleşmiş oldu. Özal'ın ölümünün ardında bıraktığı şaibeler, 1989 yerel seçimlerinde uğradığı hezimet ve hemen akabinde cumhurbaşkanlığı görevinde bulunduğu kısa süreyi geri plana atmıştı. Tıpkı Menderes'in 1957 seçimlerinde rutinleşen karizmasının idamıyla kalıcılık kazanması gibi, bu şaibeli ölüm de Özal'a sistem kurbanı karizması kazandırmıştı. Özal'ın ardından merkez sağ geleneğinin devam etmesi için ciddi çaba gösterilmiş olsa da özellikle parti başına getirilen Mesut Yılmaz liderlik karakteristiği sergileyemedi ve ülke 28 Şubat sürecine karizması olmayan aslında lideri olmayan bir şekilde girdi. Bu lidersizlikte bu süreci besleyen en önemli kaynaklardan biri oldu.

2.6.3. Tutunamayan Karizma: Erbakan ve Refah-Yol Koalisyonu

ANAP Özalsız, MHP Türkeşsiz, DP'nin devamı niteliğindeki DYP Menderessiz, CHP M.Kemalsiz'di. Karizmatik liderleri olmadan yapılanmaya çalışan partiler kitle üzerinde bu denli etkili olmuş liderler çıkaramıyordu. Bunların yanında Milli Nizam'dan beri siyaset sahnesinde var olmaya çalışan Necmettin Erbakan, Refah Partisi ile lidersiz bir ortamdan lider olarak çıkmaya çalışıyordu. Erbakan'ın karizması ve liderliği daha radikal İslamcı kesimler arasında destek buluyordu.

Özal'ın ölümünün ardından bir türlü bir araya gelemeyen ve dahası halkın da iktidarı tekeline verebilecek kadar güvenmediği partiler arasında rekabet yaşanmaktaydı. Bu rekabetler ülkenin çıkar ve istekleri doğrultusunda değil; partililerin özel hayatlarına yapılan eleştiriler üzerinden ve partililere halkın desteğini zayıflatma amacıyla sürdürülmekteydi. Bu süreçte ANAYOL koalisyonu kurulmak istendi ancak birinci parti olarak çıkan ama tek başına iktidara gelecek kadar oy oranına sahip olmayan Refah Partisi, illegal yollarla da olsa bu koalisyonu bozdu (1995 seçimlerinde) ve kitlesinin çizgisinin dışında bir partiyle DYP ile Refah-Yol koalisyonunu kurdu.

Refah-Yol koalisyonunda iki partinin siyasetçilerinin de tam anlamıyla uzlaşamaması, medyanın da desteğiyle irticai faaliyetlerin zirveye çıkmış gibi

gösterilmesi ve Erbakan'ın bu duruma prim vermesi, askerinin rejime yönelik bir tehdit olarak niteleneceği eylemlerine devam etmesi bu süreci daha da zorlaştırdı. Özellikle etkili ve kararlı bir liderin eksikliği bu durumun parti ve halk üzerindeki etkisini olumsuz yönde ne yazık ki daha da güçlendirdi. Refah-Yol hükümeti bu süreci iyi yönetemedi. Bunun yanında iki lider hakkında da yolsuzluk, kayıp yardım paraları, kilolarca altınlar, Amerika'daki gayrimenkuller vb gibi olaylar halkın güvenini daha da zedeledi. Ve netice olarak siviller ülkenin görünen son darbesi olan 28 Şubat'ta kendi elleriyle kapılarını açmış oldular.

2.6.4. Karizma Boşluğunun Neticesi: 28 Şubat Postmodern Darbesi

28 Şubat postmodern darbesi şimdiye kadar yaşanmış Türk Askeri Darbe geleneğinden her anlamda farklı karakteristiği olan bir darbedir. 28 Şubat öncesi halk darbeye karşı ciddi bir alıştırmaya sürecinden geçmiştir. Bu da “medya” desteğiyle başarılmıştır. 28 Şubat'ta gerek askerlerin gerekse siyasilerin eline kan bulaşmamış, bir kurşun dahi sıkılmamıştır. Ancak bu süreç insanların zihinlerinde başlatılmış ve psikolojik bir darbe olarak belirmiştir.

“1950, çevrenin merkeze karşı başarısıdır. 1960, merkezin çevreden rövanşı almasıdır. 1965, çevrenin yeniden iktidara gelerek merkezi geri plana itmesidir. 1971 12 Mart muhtırası, merkezin bir kere daha iktidarı elde etme girişimidir. 1971 muhtırasına mukabil 1973 seçimleri, çevrenin bu kez CHP'yle tekrar iktidarı ele geçirmesidir. 1980, 1973'te başlayan harekete karşı merkezin güçlendirilme, tahkim edilme hamlesidir. 1983, çevrenin bir kere daha merkeze karşı hareketidir. 28 Şubat, 1983 sonrasında merkezin ana hamlesidir. 2002 seçimleri, 28 Şubat merkezine karşı çevrenin bir reaksiyonu olarak görülebilir” (Kahraman, 2009: 60-61). İkinci bölümde 28 Şubat'a götüren süreçler, yaşananlar ve ardında bıraktığı sonuçlar ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2.6.5.28 Şubat'ın Meşruiyet Zemini: Darbe Bildirisi

Millî Güvenlik Kurulu'nun 28 Şubat 1997 tarih ve 406 Sayılı Kararına Ek-A (rejim aleyhtarı irticai faaliyetlere karşı alınması gereken tedbirler)

1-Anayasamızda cumhuriyetin temel nitelikleri arasında yer alan ve yine anayasanın 4'üncü maddesi ile teminat altına alınan laiklik ilkesi büyük bir titizlik ve hassasiyetle korunmalı, bunun korunması için mevcut yasalar hiçbir ayırım gözetmeksizin uygulanmalı, mevcut yasalar uygulamada yetersiz görülüyorsa yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

2-Tarikatlarla bağlantılı özel yurt, vakıf ve okullar, devletin yetkili organlarınca denetim altına alınarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği Millî Eğitim Bakanlığı'na devri sağlanmalıdır.

3-Genç nesillerin körpe dimağlarının öncelikle cumhuriyet, Atatürk, vatan ve millet sevgisi, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarma ülkü ve amacı doğrultusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli mihrakların etkisinden korunması bakımından:

a-8 yıllık kesintisiz eğitim, tüm yurtda uygulamaya konulmalı.

b-Temel eğitimi almış çocukların, ailelerinin isteğine bağlı olarak, devam edebileceği Kuran kurslarının Millî Eğitim Bakanlığı sorumluluğu ve kontrolünde faaliyet göstermeleri için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4-Cumhuriyet rejimine ve Atatürk ilke ve inkılâplarına sadık, aydın din adamları yetiştirmekle yükümlü, milli eğitim kuruluşlarımız, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun özüne uygun ihtiyaç düzeyinde tutulmalıdır.

5-Yurdun çeşitli yerlerinde yapılan dini tesisler belli çevrelere mesaj vermek amacıyla gündemde tutularak siyasi istismar konusu yapılmamalı, bu tesislere

ihtiyaç varsa, bunlar Diyanet İşleri Başkanlığı'nca incelenerek mahalli yönetimler ve ilgili makamlar arasında koordine edilerek gerçekleştirilmelidir.

6-Mevcudiyetleri 677 sayılı yasa ile men edilmiş tarikatların ve bu kanunda belirtilen tüm unsurların faaliyetlerine son verilmeli, toplumun demokratik, siyasi ve sosyal hukuk düzeninin zedelenmesi önlenmelidir.

7-İrticai faaliyetleri nedeniyle Yüksek Askerî Şûra kararları ile Türk Silahlı Kuvvetleri'nden (TSK) ilişkileri kesilen personel konusu istismar edilerek TSK'yi dine karşıymış gibi göstermeye çalışan bazı medya gruplarının silahlı kuvvetler ve mensupları aleyhindeki yayınları kontrol altına alınmalıdır.

8- İrticai faaliyetleri, disiplinsizlikleri veya yasadışı örgütlerle irtibatları nedeniyle TSK'dan ilişkileri kesilen personelin diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdamı ile teşvik unsuruna imkan verilmemelidir.

9- TSK'ya aşırı dinci kesimden sızmaları önlemek için mevcut mevzuat çerçevesinde alınan tedbirler; diğer kamu kurum ve kuruluşları, özellikle üniversite ve diğer eğitim kurumları ile bürokrasinin her kademesinde ve yargı kuruluşlarında da uygulanmalıdır.

10-Bu maddenin tam metnini Türkiye'nin uluslararası ilişkilerini ilgilendirdiği için yayınlamayız.

11-Aşırı dinci kesimin Türkiye'de mezhep ayrılıklarını körüklemek suretiyle toplumda kutuplaşmalara neden olacak ve dolayısıyla milletimizin düşmanca kamplara ayrılmasına yol açacak çok tehlikeli faaliyetler yasal ve idari yollarla mutlaka önlenmelidir.

12-T.C. Anayasası, Siyasi Partiler Yasası, Türk Ceza Yasası ve bilhassa Belediyeler Yasası'na aykırı olarak sergilenen olayların sorumluları hakkında gerekli yasal ve idari işlemler kısa zamanda sonuçlandırılmalı ve bu tür olayların tekrarlanmaması için her kademedede kesin önlemler alınmalıdır.

13-Kıyafetle ilgili kanuna aykırı olarak ortaya çıkan ve Türkiye'yi çağdışı bir görünüme yöneltmek uygulamalara mani olunmalı, bu konudaki kanun ve Anayasa Mahkemesi kararları taviz verilmeden öncelikle ve özellikle kamu kurum ve kuruluşlarında titizlikle uygulanmalıdır.

14-Çeşitli nedenlerle verilen, kısa ve uzun namlulu silahlara ait ruhsat işlemleri polis ve jandarma bölgeleri esas alınarak yeniden düzenlenmeli, bu konuda kısıtlamalar getirilmeli, özellikle pompalı tüfeklere olan talep dikkatle değerlendirilmelidir.

15-Kurban derilerinin, mali kaynak sağlamayı amaçlayan ve denetimden uzak rejim aleyhtarı örgüt ve kuruluşlar tarafından toplanmasına mani olunmalı, kanunla verilmiş yetki dışında kurban derisi toplattırılmamalıdır.

16-Özel üniforma giydirilmiş korumalar ve buna neden olan sorumlular hakkında yasal işlemler ivedilikle sonuçlandırılmalı ve bu tür yasadışı uygulamaların ulaşabileceği vahim boyutlar dikkate alınarak, yasa ile öngörülmemiş bütün özel korumalar kaldırılmalıdır.

17-Ülke sorunlarının çözümünü "Millet kavramı yerine ümmet kavramı" bazında ele alarak sonuçlandırmayı amaçlayan ve bölücü terör örgütüne de aynı bazda yaklaşarak onları cesaretlendiren girişimler yasal ve idari yollardan önlenmelidir.

18-Büyük Kurtarıcı Atatürk'e karşı yapılan saygısızlıklar ve Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki 5816 sayılı kanunun istismar edilmesine fırsat verilmemelidir.

28 Şubat 1997 tarih ve 406 sayılı MGK Kararı'nın Eki'dir.⁴

⁴ http://tr.wikisource.org/wiki/28_Subat_Kararlari

3. Türkiye’de Sağ Parti Geleneği

H.B.Kahraman, Türkiye’de sağ siyasetin sahip olduğu ana özelliği ‘aktif modernleşme’ olarak tanımlar. Aktif modernleşme, Türkiye’de tarihsel sol olarak nitelendirilmesi gereken İttihat ve Terakki-Cumhuriyet Halk Fırkası\Partisi tarafından izlenmiş kültürel dönüşüme karşı geliştirilen modeldir (Kahraman, 2009: viii). Bu aktif modernleşme aynı zamanda Türk modernleşmesinin de başlangıcıdır. “Türk modernleşmesi, elit merkezli, yukarıdan aşağıya inen hiyerarşik bir yapıya sahip, devlet odaklı, kurtarıcılık misyonunu içeren, toplumsal iç refahın sağlanması ve toplumsal iyinin yaratılmasından çok ülkenin dış ilişkilerindeki konumunu güçlendirmeyi öngören, bürokratik ağırlıklı bir anlayışa dayalıdır. Belli bir grup tarafından biçimlendirilmesi nedeniyle modernleşme, toplumun zincirlerinden kopup gidebildiği yere kadar gitmesini öngörmez. Tam tersine, modernleşmenin kontrollü olması esastır. Buna göre, modernleşme toplumun bütünsel bir dönüşümünü ve sınırsız özgürleşmesini değil, temel değerleri koruyan bir anlayış etrafında gelişmesini öngörür. Bu nedenle de Türk modernleşmesinin en radikal olduğu noktalarda dahi muhafazakâr bir yanının bulunduğunu belirtmek gerekir” (Kahraman, 2010: 4-5).

Bu sosyal, siyasi ve kültürel eksenden farklı, halktan kopuk olarak başlatılan modernleşme gerek politik hayatta gerekse sosyal hayatta kendi muhaliflerini ve destekçilerini doğurmuştur. Ve bu modernleşme süreci Türkiye’de sağ gelenek olarak adlandırılabilen bir geleneğinde başlangıcı olmuştur. “Türkiye sağ devletçiliğe karşı gibi görünüp, liberal gibi isimlerle kendisini adlandırırsa dahi, her zaman devlete sahip çıkma ve milliyetçilik açısından, etnik kimliğin muhafazası, ötekinin bastırılması, dışlanması, ezilmesi açılarından ve bütün bunların aynı zamanda İslami, dini bir kimlikle yoğrulması açısından taviz vermez bir yapı içinde kalmıştır” (Kahraman, 2009: 10). Bu gelenek, İttihat ve Terakki ile başlamış bugün halen AKP olarak devam etmektedir.

3.1.Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Partisi

23 Aralık 1876 tarihinde “Kanun-u Esasi”nin ilanı ile Osmanlı Devleti anayasalı bir döneme (I.Meşrutiyet) geçti. Anayasa’da örgütlü bir siyasal muhalefete yer verilmiyordu. I.Meşrutiyet’in ilanından kısa bir süre sonra, II. Abdülhamit Kanun-u Esasi’yi askıya aldı ve meşrutiyet rejimine son verdi. Bu durum beraberinde bazı tepkileri getirdi. Bunların ilki, Ali Suavi’nin örgütlediği ‘Üsküdar Komitesi’ idi. Komitenin amacı anayasayı askıya alan II. Abdülhamit’in yerine V.Murat’ı geçirmektir. Bu amaçla komite üyeleri Mayıs 1878’de Çırağan sarayını bastılar; ancak, başarısız oldular ve Ali Suavi öldürülüp, diğer arkadaşları da yakalandı. Kanun-u Esasi’nin askıya alınması ve Meclis-i Mebusan’ın dağıtılmasından sonra, II. Abdülhamit’in kurduğu istibdat rejimine duyulan tepkiler sonucunda, Mayıs 1889’da örgütlenen bu yapı ve beraberindekiler çeşitli süreçlerden sonra İttihat ve Terakki adını aldı (Uyar, 1998: 54-55).

Cumhuriyet ideolojisinin temeli sayılabilecek İttihatçılık, ülkenin, toplumun sorunlarını, doğruların ne olduğunu iyi bildiğini söyleyen örgütü bir grubun, tepeden inme usullerle devlete el koyarak, iktidarı kullanarak, halkın isteklerine rağmen, devleti, toplumu yönetmeye kalkmasıdır. Bütün toplumsal dönüşümleri, ordu aracılığıyla, güvenlik güçleri aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmasıdır. Bu darbecilik olarak ifade edilebilir. Bu darbeciliğin bilinen ilk örneği olarak İttihatçı gelenek, askeri vesayete darbe meşruluğu kaynağı vermiş ve uzun yıllar sürmesine neden olmuştur. Siyaset üzerinde, devlet yönetimi üzerinde ordunun vesayeti altında gerçekleştirilebilecek bir süreçtir (Beşikçi, 2010: 16). Bu sürecin başlangıcında ise kuşkusuz Osmanlı Devleti’nin dağılma ve kopuş gerçeği çok etkili olmuştur.

W. Hale’ye göre, Osmanlı politik yapısı, politik otoriteyi temsil eden saray, yönetim, ilmiye (ulema, medrese), seyfiye (ordu) ve kalemiye (bürokrasi) den oluşmaktadır. Politik sistemin geçerli olduğu zamanlarda, silahlı kuvvetler de genellikle politik otoritenin dışında yer almış ve sistemin işleyişinde bir tıkanma meydana gelmemiştir. Gerileme döneminde askeri alanda yenilgiler başlayınca hem politik idare zayıflamış, hem de silahlı kuvvetlerin disiplini bozulmuştur. Bunun üzerine politik idare, silahlı kuvvetleri yeniden yapılandırmaya başlamış fakat bir

sonuç elde edememiştir. Ülkenin kötü gidişatından politik otoriteyi sorumlu tutan muhalif teşekküller kurulmaya başlamıştır. Askerin ağırlıkta olduğu “Genç Osmanlılar”, “Jön Türkler”, “İttihat ve Terakki” gibi politik muhalif gruplar kurulmuştur. Osmanlıların kurulmasıyla başlayan, I.Meşrutiyet ve II. Meşrutiyetle devam eden bu dönemde silahlı kuvvetler politikayı etkilemektedir (Aktaran: Bahçivan, 2005: 26).

İmparatorluğun çöküşü, verilen kapitülasyonların daha da fazlasının istenmesi, Tanzimat ve Islahat Fermanlarının çıkarılmasının bile yetmemesi politik sistemdeki otoritenin ağırlığını kaybetmeye başladığının en önemli göstergelerinden biri olmuştur. İmparatorluğun son dönemlerinde yaşanan bu süreç, askere meşru zemin hazırlamıştır. Politik sistemde sivil otorite ağırlığını kaybetmeye başladıkça, asker ve askeri otorite kendi sınırlarını genişletmiş ve politikaya girmeye başlamıştır. Bir süre sonra askerin politika üzerindeki etkisi, askeri toplumsal kararları vermede zirveye taşımıştır. Nitekim I.ve II. Meşrutiyet dönemleri de askerin politik gücünün ağırlığının en fazla hissedildiği dönemler olmuştur.

İttihat ve Terakki kutsallığını, iki yıl kadar sürmüş olan gizli, komitacı çalışmalarından almıştır. Makedonya ortamında, komitacılık ve “çeteye çıkma” kervanına en son İttihat ve Terakki, Osmanlıların Türk temsilcisi olarak katılmıştır. Ancak bu temsilcilik ilerleyen zamanlarda Osmanlı’dan kopuşu da beraberinde getirecektir. 1908’in 23 Temmuz’undan, Mondros Mütarekesi’ne değin (birkaç aylık muhalefet parantezi bir yana) on yıla yakın sürekli olarak iktidarda kalmıştır. Beş yıl çoğulcu, beş yıl da tek parti olarak Osmanlı alinyasının sorumluluğunu elinde bulundurmuş olan İttihatçılar, memleketi kurtaracak tek güç oldukları kanısındaydılar. Bu çok iddialı ilkedden çıkardıkları sonuca gelince, kutsal nitelikli bir “mission” ve işlevin tek sahibine karşı muhalefet vatan hainliği sayılmıştır (Tunaya, 2002: 176).

II. Meşrutiyet döneminde, Anayasayı geri getirme mücadelesi olarak başlayan bu hareket (1908’de) iktidara ulaşmış, bu iktidarı çoğulcu ve nispeten özgür bir ortamda (1913’e kadar) belirli bir süre başkalarıyla paylaşmış ve sonunda kendi iktidar tekeli (1913-1918’de) kökten bir laikleştirme ve modernizasyon programını

meclisten zorla ve hızla geçirmede kullanmıştı. Bu hareket devletin resmi ideolojisi ile eş değer olmuştu. Kendisine muhalif olan her türlü sesi bastırıp, otoritesini artırmayı en üstün bir amaç bilmişti. Çünkü Jön Türkler için sonuçta önemli olan devletin güçlenmesi ve bekasıydı, demokrasi (veya “meşrutiyetçilik” ya da “ulusal egemenlik”) bu amaç için bir araçtı, amacın kendisi değildi (Zürcher, 2009: 256).

İkinci Meşrutiyet’in çoğulcu siyasal hayatı dönemindeki (1908-1913) muhalefetle, daha sonraki dönemdeki (1913-1918) muhalefet arasında hukuki bakımdan farklar bulunsa da temelde değişmeyen bir kural vardı. Bu da gizlilikten su yüzüne çıkarak Abdülhamit rejimini yıkmamanın karizmasına sahip olan ve “cemiyet-i mukaddese” olarak kamuoyunda çok çabuk antlaşırılan İttihat ve Terakki’nin muhalefet anlayışı idi. İttihatçılar toplum dışı bir gücün kendilerine verdiği ödevin başka bir deyişle bir “mission”un gerçekleştiricisi idiler. İttihatçılık adeta bir çeşit Tanrısal imtiyaz oluyordu ve bu nedenle bu “seçkin” insanlara muhalefet yapmak çok zordu (Tunaya, 2000: 483). “Gizli” bir merkez-i umumi tarafından yönetilen bu partinin örgütlenme yapısı kendi devlet kurgusuna da birebir uyarlanmış ve bu nedenle de merkez-i umumi açık yönetimden ziyade gizlide kalmayı yeğlemiştir. Bu bağlamda bir “gizlilik” onun gücünü niteleyen bir unsura dönüşmüştür ve merkez-i umumi bu durumun fazlasıyla farkında olup bu durumu sonuna kadar kullanmıştır (Ersoy, 2007: 19).

Abdülhamid’in hürriyetleri birer birer kaldırıp 1877’den sonra Kanun-i Esasi’yi de yürürlükten alması üzerine önce imparatorluk sınırları içinde, sonraları dış memleketlerde gizli cemiyetler kuruldu; bunlar zamanla Jön Türkler adıyla tanındı. Bu merkezleşmenin etkisiyle 1908 yılına kadar İttihat ve Terakki sadece sultanı 1876 Anayasası’na riayete zorlamak amacını güden bir siyasi cemiyetti, ancak daha sonra birdenbire kendisini memleketi idare etme vazifesiyle yükümlü bulmuştu (Karpas, 2010b:100-102). İttihat ve Terakki partisinin asıl amacı, kendi istekleri doğrultusunda hazırlanan bu anayasayı yürürlüğe koydurmak ve Abdülhamid rejimini yıkmaktı. Ancak yıkılan rejimin doğuracağı boşluğun ne ile doldurulması gerektiğini netleştirmemişlerdi. İttihatçılar anayasanın toplumsal dokuyla uyuşup uyuşmadığını hiçbir zaman önemsememişlerdi. Anayasayı kabul ettirmek öncelikli amaçlarıydı ancak kabulden sonraki süreci nasıl yöneteceklerine dair hiçbir proje

üretmemişlerdi. Proje eksikliğini ise; muhalif sesleri bastırarak, denenmemiş her ne varsa hepsine korku ve şüpheyile yaklaşip kendi otoritesine karşı bir tehlike sayıp baskıcı bir tutum izleyerek kapatmaya çalışmıştır. Nitekim Ahrar Fırkası ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası, İttihatçılara olan muhalifliğin bedelini partilerinin kapatılmasıyla ödemiştir. Ancak her kapatma çabası yeni sorunların başlangıcı olmuş ve halk ile olan bağların biraz daha kopmasına, muhalifliğin katlanarak artmasına neden olmuştur. Daha net bir ifadeyle aslında Türk siyasi hayatındaki ‘tek parti geleneği’ İttihat ve Terakki ile başlamış, CHP ile devam etmiştir. Bu geleneğin ideolojisi, “ferdi ve kişisel teşebbüsü reformları gerçekleştiren devlet karşısında tutucu bir engel olarak gördü. İdari ve siyasi alanda olduğu gibi iktisadi alanda da öne çıkan devletten, toplum ve vatandaştan çok kendi çıkarlarına hizmet etmesi istendi. Devlet halka karşı korunan, hizmet ve hürmet edilmesi gereken bir fetişe dönüştü. Devletin çıkarları toplumun çıkarlarının önüne geçti. Toplum devletin ve devleti elinde tutan seçkin bürokratların emir ve hizmetinde görüldü” (Karatepe, 1997: 57).

Bu ideolojik örgütlenmeye sahip olan parti ve devamında gelen geleneksel yapı, halkın “çoğunluğuyla” uzlaşamadı ve belli bir kitlenin sahiplenmesiyle devam etti. Bu uzlaşamamanın temelinde örgütlenmenin toplumsal yapıyı ayırma ve ayrıştırmaya etkili olmuştur. “29 Eylül-9 Ekim 1911’de İTC’nin Selanik’te toplanan IV. Kongresi’nde Türkçülük doktrininin ‘de facto’ kabul edilmesi dönüm noktası oldu” (Hür, 2012: 130). İttihat ve Terakki döneminde bu geleneğin adının konulmamış olması ise, toplumsal yaşamda ‘demokrasi’ kavramının bir söylem olarak dahi var olmaması ve insanların zihinsel olarak bireysel ve siyasal haklarının farkına geç varmış olması ile alakalıdır. Farkındalıkların artması ile birlikte resmi ideoloji ve dayatılanlar arasındaki çelişkiler daha fazla ortaya çıktı.

İttihatçılar, Jön Türklük ve bugün merkezi çevre ya da jakoben kesim olarak nitelendirebileceğimiz belli bir kesim etrafında örgütlenmişlerdi. Bu kesim toplumsal yaşamı şekillendirecek her durumda halkın değerlerini, isteklerini gözetmeksizin her duruma imzasını atmıştır. “Kendilerini, bilgisiz yurttaşlarına rehberlik etme görevini üstlenmiş bir seçkinler zümresi olarak gören bu insanlar, ülküleri için genellikle çok sıkı şekilde ve büyük kişisel özverilerle çalıştılar” (Zürcher, 2009: 269).

İttihatçılar toplumsal bir devrimi asla hayal etmediler, din karşısında oportünist bir tavırları vardı. Onu bir silah olarak elde tutmaya devam ediyorlardı, ama öte yandan o dönem Fransa’ında burjuvazinin üst kesimlerinde egemen olan pozitivizmi benimsiyor, laisizme sempati ile bakıyorlardı. Dinin varlığını bir anda toplumun tepkisini çekmemek için kabul ediyorlardı. Her ne kadar Bayrak ve Kuran üstüne yemin etseler de, o dönem burjuva dünyasına egemen olan ve etkileri Latin Amerika’lara kadar uzanan Mason Localarına üye idiler (Zarakolu, 2007: 8).

Sonuç olarak bu ideolojik örgütlenme toparlandığında, İttihat ve Terakki, özellikle 1906 yılından itibaren, ülke içinde, istibdat rejimine karşı bir akım yaratabilmiş ve bunu örgütleyebilmiş olan bir çatı isimdir. İttihat ve Terakki bir kuşağın, belli bir zihniyetin adıdır. “Kültürü zayıf, kını çok” bu kuşak, Abdülhamid rejimini yıkmıştır. Yıkıldığının yerine ne koyacağını bilemeyen, bugün’le yarın arasındaki şoktan şaşalamış insanlar, geleceği yaratma projesine sahip değillerdi. Bu bilgisizliğe, devleti ve toplumu dışa bağlayan baskılar da eklenince, değişiklik, bir özlem olmaktan öteye geçememiş ve düzen, pek az rötuşla aynı kalmıştır. Toplum da, geri kalmışlığın çerçevesini kıramamıştır. Ama her şey, kökünden sarsılmıştır. İttihat ve Terakki, bir siyasal örgüt olarak, böylesine bir bocalamanın ve sonuçsuz arayışların dışına çıkamamıştır (Tunaya, 2001: 134-135). Varlığı yok sayılan ve eğitilmesi gereken bir öğrenci gözüyle bakılan, dini ve kültürel bütün ritüelleri ‘cahilce’ olarak nitelendirilen, kendi kendisinin değişim ve dönüşümünü gerçekleştiremeyeceğine inanılan halk, bir türlü bu kesimle ve bu kesimin dayattığı ideoloji ile barışamamıştır. Özellikle devlet ve din arasındaki çelişkili ilişkinin de etkisiyle, sistemin dayattığı ne varsa karşı durmuş ve belki de söz sahibi olduğu tek yer olan sandık başında tepkisini koymuştur. Bugün Türkiye’de halen var olan rejim bekçilerinin oluşum süreçlerini ve bu kesime duyulan tepkilerin varoluşunu bu dönemlerden okumak daha doğru olacaktır.

3.2.Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

“Osmanlı Hanedanı’na karşı olması ve Jön Türklerle birlikte çalışmasına rağmen 1924’te Osmanlı Hanedanı üyelerinin yurtdışı edilmesine ilişkin yasa gereğince Türkiye’yi terk etmek zorunda kalan Prens Sabahattin’in görüşleri ülkede her fırsatta kendisini göstermeye çalışacaktı. Nitekim Türkiye Cumhuriyet tarihinin ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, bunlardan ilkidir” (Aykol, 2011: 73).

“Halk Fırkası’nın Mustafa Kemal ve İsmet Beyin önderliğindeki köktenci kanadı, 1924 kışı ve ilkbaharı boyunca, Cumhuriyet’in ilan edilme şekline karşı çıkmış olan Hüseyin Rauf’un önderliğindeki oldukça küçük ılımlılar grubuna yönelik baskıyı artırdı. Halk Fırkası içerisinde süren muhalefet git gide daha güçlenmiş ve yaz sonlarında, azınlığın ayrı bir muhalefet partisi kurmaktan başka bir seçeneği kalmadığı belli olmuştu. Hükümetin, Yunanistan’dan gelen Müslümanları, Rumların terk etmek zorunda kaldıkları taşınmazlarına yerleştirme şekline (bu, geniş çaplı yolsuzluklara yol açmıştı) dair bir tartışma, bölünmenin kesinleşmesine neden oldu. Meclisteki hararetli bir tartışmanın ardından İsmet Paşa güvenoyu isteyip de kolayca kazanınca, Hüseyin Rauf Bey’in çevresindeki 32 milletvekili partiden ayrıldı ve 17 Kasım’da Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nı kurdu” (Zürcher, 2009: 250). “Fırkayı kuranlar, esasen, saltanat ve hilafetin kaldırılmasına tepki duyanlardı. Ekonomik alanda liberal politikalarla yana olmakla beraber, politikada muhafazakâr olup dinin toplumsal düzendeki yerine önem vermekteydiler” (Sarıbay, 2001: 48).

“TPCF’nin reisi: Kazım Karabekir Paşa, Reis-i Sanileri: Dr.Adnan ve H.Rauf Beyler, Katib-i Umumisi: Ali Fuat Paşa, Heyet-i Merkeziye Azaları: Muhtar, İ. Canbulat, Halis Turgut, A.Şükrü, Necati ve Faik Beylerle Rüştü Paşaydı” (Tunçay, 2010: 113). Ö.Sezgin ve G.Şaylan’a göre, Temel hak ve hürriyetlere, yerinden yönetime, liberal düşünceye, hürriyet ve demokrasiye bağlı olan bu parti, programını bu ilkeler doğrultusunda yaptı (Aktaran: Çaha, 2007a: 191). “Bu fırka, C.H.Fırkası’na karşı, seçimlerde rey alabilmek için, kabuğuna çekilmiş, kendini savunmak için eski değerler sisteminde melce bulmuş tarihi İslamcı-doğucu halk

cephesini kullanmak zorunda idi. Bunu, Osmanlı Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın mirasını (Prens Sabahattin'in görüşünü) taşıyarak yapacaktı" (Küçükömer, 2007: 90). Bu mirasın etkisi demokrasinin oturmadığı bir toplumda elbette kısa sürecekti. TPCF kurulduktan sonra tepki oklarını özellikle İsmet İnönü'ye yönlendirmeye başladı ve bu tepkiler yüzünden İnönü başbakanlıktan çekildi. TPCF, daha liberal bir düşüncenin etrafında birleşmiş görünüyordu. TPCF örgütlenmeye ve güçlenmeye başlayınca irtica ile bağlantısı olduğu ve o dönemde de artan Kürt isyanlarıyla özellikle Şeyh Said İsyanıyla bağlantısı olduğu gerekçesiyle 5 Haziran 1925'te kapatıldı.

3.3.Serbest Cumhuriyet Fırkası

"1929 dünya ekonomik buhranı, etkilerini Türkiye'de de gösterdi. Zaten kıt kaynaklarla yeni bir ulus-devlet olarak kalkınmaya uğraşan Türkiye, buhran karşısında zorlandı ve bu, halk arasında CHP yönetimine memnuniyetsizlik besledi. Atatürk, söz konusu memnuniyetsizliğin devrimlere karşı yıkıcı bir tepkiye dönüşmesini önlemek amacıyla güdümlü bir muhalefet partisi oluşturmaya girişti" (Sarıbay, 2001: 49).

"İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar Türkiye'de gerçekleşen tüm düzenlemeler (Tanzimat, Islahat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Atatürk İnkılâpları, vb.) kitlelerin istek ve iradesi dışında, 'memleketin sahipleri' tarafından gerçekleştirildi. Bütün bu süreç boyunca hiçbir 'yenilik', kitlelerin istek ve baskısı sonucu ortaya çıkmadı. Sürekli olarak, 'güdenler' tarafından 'güdülenler'e empoze edildi" (Başkaya, 2009: 279).

"Serbest Fırka, bizzat Mustafa Kemal'in yakın dostu ve dava arkadaşı Fethi Okyar'dan bir muhalefet partisi kurmasını istemesi üzerine 1930'da kuruldu. Bunun en önemli nedeni, Mustafa Kemal'in, tüm unsurları cumhuriyetçi, yenilikçi, ilerici olması koşuluyla demokratik çoğulcu politik sisteme inanmasıydı. Ayrıca Mustafa Kemal, Serbest Fırka'yı, bazı üyeleri devlet tekellerinde ve devlet denetimindeki ekonomik veya yarı ekonomik diğer kuruluşlarda karlı işlere yerleşmiş olan CHP'yi denetlemek amacıyla da kullanmak istiyordu" (Karpaz, 2007: 62-63). Resmi ideolojinin garantizörlüğünü CHP, muhalifliğini ise SCF yapacaktı. SCF, Atatürk'ün

teşvikiyle ve desteğiyle kurulmuş CHP kökenli bir partiydi. Atatürk, bu partiye olan desteğini kız kardeşi Makbule Hanımı üye yapmasıyla artırdı. Ancak, bu partinin kurulmasıyla birlikte toplumda ne kadar muhalif kesim varsa SCF bünyesine kaymaya başladı. Dünya ekonomik buhranının yarattığı yoksulluk, halkla bütünleşemeyen devrim ve inkılâplar, halkı kendisine mecbur gören bir zihniyet karşısında verilmiş belki de en doğal tepkiydi.

“Terakkiperver Fırka’ya göre çok daha kontrollü ve tamamen devletin kendi adımı şeklinde başlatıldı. Paris Büyükelçisi Ali Fethi Bey, Ankara’ya çağrıldı ve böylesi bir parti kurması istendi. Mustafa Kemal’in, bizzat teşvikiyle 12 Ağustos 1930 günü kurulan partiye, meclisteki kimi milletvekillerinin de katılımı sağlandı. Programında, partinin cumhuriyetçi, milliyetçi ve laiklik ilkesine bağlı olduğu vurgulanıyor, yabancı sermayenin ülkeye girmesinin özendirilmesi isteniyor, ekonomik yaşamda sürekli devlet müdahalesine karşı çıkılıyordu” (Aykol, 2011: 74). “Serbest Fırka, ülkede devrimlerin yerleştiği var sayılarak –aynı zamanda bunun böyle olup olmadığının sınılanabilmesi için- kurulmuştu. Nitekim eğer koşulların uygun olmadığı görülürse önünün kesilebilmesi için gerekli önlemler alınmış; örneğin kurucular Atatürk’ün isteklerine karşı gelmeyecek kimseler arasından seçilmiş, parti programından siyasal yelpazedeki yerine kadar Mustafa Kemal etkisi altında hareket etmişti” (Avşar, 1998: 194).

Ç.Yetkin’e göre, Yeni parti büyük heyecanla karşılandı. Parti şubeleri üyelik için tam anlamıyla başvuru istilasına uğradı. Fethi Bey Eylül başlarında İzmir’i ziyaret ettiğinde coşkulu kalabalıklar tarafından karşılandı. Polisler çatışmalar oldu; polis kalabalığa ateş açınca da birçok kişi yaralandı ve bir erkek çocuk öldü. Cumhuriyet Halk Fırkası liderleri telaşa kapıldı ve Mustafa Kemal’den partinin lideri olduğunu ve başı olarak kalacağını açık şekilde bildirmesini istediler. Mustafa Kemal 10 Eylül’de istenileni yaptı (Aktaran: Zürcher, 2009: 265).

Serbest Fırka deneyi sonunda ve onu izleyen Menemen Olayı ertesinde, Türkiye’de artık ayrı yol denemelerinin kesinlikle sona ermesi kararına varılır. Örneğin, Hamdullah Suphi Tanrıöver’in başkanlığındaki “Türk Ocağı” kapatılır. Üniversite reformu yapılarak, üniversitedeki Serbest Fırka’lı profesörler emekliye sevk edilir. Serbest Fırka’lı bazı milletvekillerinin üyelikleri sona erdirilir (Barlas, 2000: 157).

5 Eylül 1930 yılında yaşanan ve tarihe “İzmir Olayı” olarak geçen bu olay SCF’nin günden güne ne kadar güçlendiğinin ve halk arasında ne denli büyük taraftar topladığının bir göstergesiydi. Ancak SCF’yi Türk Siyasi hayatından men edecek asıl olay 1930daki belediye seçimlerinde SCF’nin CHP’yi seçimlere hile karıştırmakla suçlaması oldu ve bunun üzerine parti Kasım 1930’da Atatürk tarafından kapatıldı.

Son olarak belirtmek gerekir ki, Çok partili hayata geçme sürecinin ilk aşamalarını oluşturan bir anlamda Demokrat Parti’nin kurulması için siyasal zemini hazırlayan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın var oluş zeminleri de birbirinden farklıdır. “Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası eskinin kalıntılarının temizlenmeye çalışıldığı ve ulusal devletin kurulmaya uğraşıldığı bir dönemde doğmuştur. Ciddi bir alternatif olmak için kumandanlar tarafından kurulmuş, bu çabaya engel olduğu gerekçesiyle, aslında Mustafa Kemal Paşa’nın siyasal rakiplerini ortadan kaldırmak için, Takriri Sükûn Kanunundan yararlanılarak kapatılmıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkasının siyasal rakiple ilgisi yoktur. Atatürk tarafından kurdurulmuştur. O kadar ki, partinin kapatılmasından çok kurdurulması bir yukarıdan devrimcilik örneğidir” (Oran, 1999: 228).

3.4. Demokrat Parti

Ekonomide alınan ciddi kararların etkisiyle birlikte toplumda da Milliyetçilik, Turancılık gibi sesler yükselmeye başlamıştı. O dönemde Avrupa’daki savaş yeni yeni bitmeye başlamış ve Sovyetler “Türk-Sovyet Dostluk ve tarafsızlık” antlaşmasını feshetmişti. Bu feshedilmenin etkisiyle Turancılar üzerindeki baskı ve yargılamaların şiddeti artırılrsa da, Sovyetler yatıştırılamamıştı. Bunun üzerine Türkiye, Batıyla olan ilişkilerini daha sıcak hale getirmeye başladı. Çünkü müttefiksizken savunmasız ve destekçisiz de olacaktı. Ayrıca Avrupa’daki savaşı demokrasi anlayışı kazanmıştı bu nedenle demokrasinin temelleri atılmak zorundaydı. Ve 24 Şubat 1945’te Türkiye’nin BM beyannamesini imzalaması da çok partili hayata geçiş sürecini hızlandırdı. Ancak çok partili hayata geçişte tek sebep olarak sadece bu dış baskıları göstermek elbette büyük bir haksızlık olacaktır.

Bütün bu dışarıdan alınan tepkiler yaşanırken parti kendi içinde tam anlamıyla kaynamaya başlamıştı. “Asıl kırılma Çiftçiye Topraklandırma Kanunu görüşülürken ortaya çıktı. Tasarının 17. ve 21. Maddeleri tartışılırken Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak sert eleştiriler dile getirdiler. Bu yasanın görüşüldüğü günlerde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan, CHP Grubu’na “Dörtlü Takrir” adlı bir önerge verdiler” (Aykol, 2011: 77). İlk muhalif ses Celal Bayar’dan gelmişti. Nitekim Bayar ve İnönü hiçbir zaman tam anlamıyla aynı sahnede duramamışlardı. Hükümetin baskıcı politikalarının ciddi bir muhalifi olmuştu Bayar. İktidar bu şartlar altında daha fazla muhalif sesleri susturamazdı. Hem Batıyla olan ilişkilerini geliştirmek için hem de ülkedeki kötü gidişata bir dur demek için İnönü 19 Mayıs 1945’te demokrasiye geçiş sözü verdi.

“7 Haziran 1945 günü Halk Partisi Meclis Grubu’na “*dörtlü*” önergenin verilmesiyle muhalefet daha belirli bir şekil almaya başladı. Bu önergeyi imzalayanlar; eski Başbakan Celal Bayar ile Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’dı. Önerge sahipleri, artık savaş bittiğine ve köylüler ile aydınlar demokrasiye hazır hale geldiğine göre, Millet Meclisi’nin hükümeti fiilen kontrol etmesini, kişiye anayasada yazılı olan hak ve hürriyetlerinin tanınmasını ve birden fazla partiye dayanan siyasi faaliyetlerin gelişmesine izin verilmesini teklif ediyorlardı” (Karpat, 2010b: 233). Bu önergenin sunulması ve reddedilmesi Türk Siyasi hayatında yepyeni başlangıçlara neden olacak Demokrat Partinin temellerini atacaktı.

Demokrat Parti, resmi ideolojiyle bütünleşmiş ve belirli bir kesimin partisi olan CHP’nin aksine daha çok halktan gelen, bütün halkın partisi olmuştur. “DP bir sınıfa değil, sınıflar koalisyonuna dayanmış ve halk kavramını “patronla-işçiyi” ve “ağayla-çobanı” kapsamış bir partidir” (Timur, 2003: 39). Bu özelliğiyle bir kitle partisi olma özelliği taşımıştır. Demokrat Parti, daha çok köyden gelen zengin kesim ya da taşranın daha elit kesimi diyebileceğimiz bir kesim tarafından kurulmuştur. Bu kesim resmi ideolojinin dayattığı din, kültür ve siyaset çelişkisi arasında yetişmiş ve bu sisteme içten içe bir karşıtlık beslemiştir. Nitekim çok partili hayata geçilmesinin ardından bu karşıtlık gün yüzüne çıkmış, Demokrat Parti’nin gerek siyasi sahnede gerekse halk tabanında büyük bir destek almasına neden olmuştur.

DP'nin Türkiye'ye getirdiği en büyük katkı, demokrasinin iki temel ilkesinin kabul ettirilmesidir. Bunlardan bir tanesi, muhalefettir. İkincisi, genel oy ilkesidir: dört yılda bir seçim yapılması, seçime dileyen partilerin katılması, oyların gizli verilip açık sayılması (Kahraman, 2009: 9). DP'nin kurulup tam anlamıyla muhalefet olgusunun yerleşmesinin ardından partililer halkın bunalıp benimsemekte direndiği ne varsa kendi lehlerine kullanmayı başarmıştır. Bu duruma bir de CHP'nin hile yaparak kazandığı 1946 seçimleri eklenince siyaset hayatındaki toplumsal kabullenmesi çok daha hızlı olmuştur. Demokrat Parti, halkın beklenti ve isteklerini çok iyi okumayı başarmıştır. Uzun yıllar süren tek parti iktidarının verdiği bıkkınlığın etkisiyle halk, iktidara olan muhalefetini DP'yi destekleyerek göstermiştir. Din-kültür-siyaset çelişkisi içindeki halk, DP'nin varlığıyla günlük hayatın siyasetinden dışlanan dinin yeniden pratik olarak varoluşuna tanık olmuş ve “dindar” kılıfına bürünmüştür. İdeolojinin kontrolünde halka parça parça verilen din meyvesi artık halkın kontrolüne geçmiştir.

İlk olarak büyük kitlelerin tepkisini çeken Türkçe Ezan kanunu değişimi için verilen teklifler doğrultusunda çalışmalar başlatılmıştır. “Tekliflerde Türkçe ezan uygulamasının yanlış olduğu belirtilmekte ve bu yasağın din ve vicdan özgürlüğüne bir baskı olduğu vurgulanmakta, daha sonra da Müslüman Türklere sebepsiz yere manevi huzursuzluk veren böyle bir yasağın demokrasiyle yönetilen bir devlet düzeni içinde yer alabilmesinin imkânsız olduğu söylenmektedir” (Armağan, 2010: 32-33). Yapılan kanun değişikliği ile yıllar sonra darbeci kesimin kendisine darbenin başlangıcı olduğu gerekçesiyle meşruluk kazandırmaya çalıştığı bu kanun, kitleler üzerinde DP'ye karşı büyük sempati kazandırmıştır. Çalışmaların sonucunda ezan orijinal haline çevrilmiştir. Ülkede bitme noktasına gelen tarımsal faaliyetlerin dış kredilerin desteğiyle de olsa yeniden faaliyete geçirilmesi (bu nedenledir ki partinin en büyük destekçisi köylüler olmuştur), ekonomi de daha liberal bir politika izlenmesi ve NATO'ya üyelik gibi politikaların etkisiyle DP; yeni kurulmuş hatta politik örgütlenmesini henüz tam anlamıyla oturtamamış bir partinin hayal edemeyeceği kadar yüksek konumlara yerleşmiştir. Ancak iktidarının en başından beri varlığından rahatsız olan belirli bir kesim, Demokrat Partinin ve karizmatik lideri Menderes'in en ufak bir otorite boşluğunu bile kendi lehine değerlendirmesini bilmiştir. Bunlara bir de iktidarının son dönemlerinde parti siyasetinin özünü

oluşturan “demokrasi” kavramının sadece sözde kalması ve uzun yıllar dile getirilmeyen “din” kavramı üzerinden yapılan siyasetin yeniden başlaması, ekonomik sıkıntılar, CHP’nin iktidarı kaybetmesinde büyük rol oynayan otoriter tutumunu DP’nin de benimsemesi, muhalif seslerin susturulmaya başlanması gibi durumlar eklenince partinin gücünü kaybetmesini Menderes’in karizması bile engelleyememiştir. Nitekim daha sonra Menderes’in karizması da bir rutinleşme sürecine girmiş ancak idamından sonra, hiçbir zaman bitip tükenmeyecek etrafında şekillenecek bir geleneğin merkezi karizması haline gelecektir.

3.5.Adalet Partisi

“Adalet Partisi (AP), 11 Şubat 1961’de Demokrat Parti’nin devamı olarak kuruldu. Milli Birlik Komitesi siyasi partilerin Demokrat adını kullanmalarını yasaklamıştı, bu yüzden partiye Adalet Partisi adı verildi” (Aykol, 2011: 81). “Adalet Partisi, Türk siyasal hayatında önemli yeri bulunan ve merkez sağ hareketin en başta gelen partilerindedir. 27 Mayıs darbesi sonrası dönemde, Demokrat Parti çizgisini kısa sürede iktidara taşıması ve özellikle 1965 seçimlerinde yüzde ellinin üzerinde bir halk desteği sağlayarak 27 Mayıs sürecini ortadan kaldırmış olan bir partidir. 1960-1980 yılları arasında buhranlı dönemlerde tek başına veya koalisyonlarla iktidarda olmuş ve muhafazakâr seçmenin destek verdiği en başta gelen sağ parti kimliğini kazanmıştır” (Kurt, 2010: 217).

Demokrat Partinin kapatılmasının ardından bıraktığı siyasi ve kültürel mirasa sahip çıkmak isteyen birçok parti olmuştur. DP’nin kurulma ve yapılanma sürecinin politik hayatta oldukça kısa sayılabilecek bir süre de oluşması ve gücünün bu denli zirveye çıkması partileri cezp eden en büyük faktördü. Ayrıca halkta Demokrat Partinin sahip olduğu misyonu yeniden başka bir partiye yükleme ve resmi ideolojinin zıt yönünde ilerleyen bir geleneği devam ettirme arzusu vardı. Çünkü burada Habermas’ın deyişiyle “tamamlanmamış bir proje” vardı. Halkın, baskı olmaksızın kendi iradesiyle seçip iktidara getirdiği proje yarım kalmıştı. Bu projenin albenisi partileri çekse de, bu projenin ve geleneğin mirasını Adalet Partisi kazanmıştır.

“Seçilmiş ile atanmış” arasındaki farkı gözetmeden bu sınırların birbirine yaklaştırılması, cuntacıların iktidarı yaktıktan sonra bir adım mesafe kat edememiş olmaları bilakis toplumsal hayatın darbe öncesini aratır hale gelmesi ve bir başbakanın illegal yollarla idam edilmesi Adalet Partisi’nin kaderini çizmiş, yol haritasını belirlemiştir. Bu yüzden toplumun her kesiminden destek görmüştür. Tek Parti döneminin otoritesinden bunalan ve rejim tarafından yok sayılan halk, bir defa daha tepkisini aksi yönde göstermiştir.

AP’nin kaderini belirleyen en önemli süreçlerden biri ise, 1964’te parti başkanlığına Demirel’in oturması olmuştur. Menderes’in sağ merkezde yarattığı ve idamıyla tükenmezlik kazanan karizmasının boşluğu elbette kolaylıkla doldurulamazdı. Ancak yine de atfedilmesi gereken bir karizma boşluğu vardı. Bu boşluğu “tam anlamıyla bir karizmatik lider” tipolojisi çizemese de Demirel doldurmuş ve 60lı yıllardan yakın tarihimize kadar süregelen bir Demirel geleneğini doğurmuştur.

Demirel halka hitap edebilme gücü ve sorunları kendi tarzıyla minimize edebilmesi ile siyaset sahnesinde ve toplumun nezdinde kendisine yer edinmiştir bir lider olmuştur. Mutlak surette her kesimin desteğini almaya çalışan, hiçbir kesimle kötü olmamak için genellikle ortada bir yerde bulunan, siyaset hamuruyla yoğrulmuş bir lider olmuştur. Nitekim Demirel’in salt kendi özellikleri ve çabaları doğrultusunda AP’nin devamı niteliğinde olan DYP, yeni kurulmuş bir parti olsa da 1991 seçimlerinde birinci parti olarak çıkmayı başarmıştır.

Adalet Partisi, darbeden hemen sonraki seçimler sonucunda CHP ile birbirine yakın oy almıştır (Burada halkın herhangi bir partiyi tek başına iktidara getirecek kadar siyasi partilere güveni olmadığını bir kez daha görmekteyiz). Tek başına iktidar olamayan her iki parti, (27 Mayıs’tan sonra siyasal hayatına devam edebilen tek parti olan CHP bile) koalisyonu belli şartlar altında kabul ettiler ancak bu şartlar sağlanamadığı için koalisyon kısa süreli oldu. 1965 ve 1969 yılları ise Adalet Partisinin tek başına iktidar olduğu yıllar olmuştur. Ancak parti içinde çatlama başlamıştı. “AP’nin içerisindeki bu çatlamanın kaynağını toplumsal yapıdaki değişimde aramak gerekir. AP tabanı itibarıyla bir çeşit toplumsal katmanlar koalisyonunu temsil etmekteydi. Bu koalisyonda ticaret burjuvazisi, Anadolu eşrafı, büyük toprak sahipleri, esnaf ve küçük zanaatkarlar etkin bir konuma sahipti. Ancak

sanayiciler bu koalisyon içinde giderek güçlendiler ve hükümetin ekonomik kararlarında etkili olmaya başladılar. Bu da diğer katmanlarda hoşnutsuzluk yaratıyordu. Yeni kurulan partilerde daha çok bu rahatsız olan kesimleri bünyesine katmaya başladı. Yine bu dönemde büyük bir devalüasyon yapılmış ve hayat pahalılığı iyice artmaya başlamıştı” (Kurt, 2010: 225).

AP içinde çatlama parti içerisinde büyük kopuşları doğurmuş ve bunun sonucunda meclisteki çoğunluk kaybedilmeye başlanmıştı. Seçilmişlerin oluşturduğu otoritede doğan bu boşluk derhal askeri otoriteyle doldurulmak istenmiş ve 12 Mart Muhtırası yaşanmıştır. “12 Mart muhtırasından sonra AP’ ye bakış da değişmiştir. Muhtırayla birlikte ordunun kendi içinde yaptığı temizlik, ordunun AP’ ye bakışını değiştirmiştir. Hatta artık ordu ve AP ortak düşman olarak komünizme karşı beraber mücadele eder hale gelmişlerdi. Bu durumun ortaya çıkmasında, AP’den ayrılan DP’lilerin etkisi olduğu gibi İslamcı çizgide olanların da Erbakan’ın kurduğu partiye gitmiş olmaları, AP’yi Cumhuriyetçi olmamakla suçlayanların elinden bu argümanların alınmasını sağlamıştır. Kuruluşundan bu yana AP’nin izleyeceği politikalar hakkında ‘ordu ne der’ kuşkusu artık ortadan kalkmıştı” (Kurt, 2010:227). Nitekim 12 Mart karşısında sağlam duramayan AP ve Demirel, bundan sonraki politikasını ‘komünist avcısı’ olmaya yöneltmiş ve bu şekilde kaybettiği oyların dengesini sağlamaya çalışmıştır.

3.6.Milliyetçi Hareket Partisi

“Milliyetçi Hareket Partisinin kuruluşunda Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nin değişim süreci önem taşımaktadır. MHP, ilk önce bu adla bir siyasi parti olarak kurulmamış, çekirdeğini Millet Partisi’nin oluşturduğu CKMP’nin isim değiştirmesiyle Türk siyasal hayatındaki yerini almıştır” (Uzun, 2010: 234). “Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında iyice sertleşen siyasi çekişmeyi sakinleştirmeyi amaçlayan 12 Temmuz 1947 bildirisini partinin iktidarla danışıklı dövüş siyaseti güdeceği şeklinde yorumlayan kimi DP’lilerin partiden ayrılması ardından, 20 Temmuz 1948 günü Mareşal Fevzi Çakmak ve Osman Bölükbaşı önderliğinde bir grup, Millet Partisi’ni kurdu. Millet Partisi, 1950 genel seçimlerinde

yüzde 3,1 oy alarak hayal kırıklığına uğradı ve partiden sadece Osman Bölükbaşı milletvekili seçilebildi” (Aykol, 2011: 94).

Milliyetçi Hareket Partisinin oluşum ve gelişim düzlemine baktığımızda, partinin adı ne olursa olsun ideolojik yapılanmasında muhafazakâr ve sert bir tutumu benimsediğini görebiliriz. Öyle ki partinin temelini oluşturan Millet Partisi, DP'nin CHP'ye olan muhalifliğini yeterince sert bulmamış ve parti bu şekilde kurulmuştur. Nitekim MP'den sonra değişik isimlerle siyaset sahnesinde var olan ancak özü çoğunlukla aynı kalan bu parti gelecekte de siyasi yapılanmasını bu doğrultuda sürdürecekti.

İktidara yönelik sert üslubu ve cuntanın etkisiyle siyaset sahnesinde sekteye uğrayan varlığını sürdürmekte ısrarlı olan MP, bu kez Cumhuriyetçi Millet Partisi olarak karşımıza çıktı. Daha sonra 1958'de Türkiye Köylü Partisi oldu ve Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olarak devam etti. Parti yeni ismiyle seçimlerde başarı elde ettiyse de kendi içindeki bölünmeleri engelleyemedi. Bölükbaşı partiden ayrılarak ikinci defa Millet Partisini kurdu, Türkiye Köylü Partisi ise 1960'da CKMP'den ayrıldı.

Parti içindeki bu bölünmelerin ardından CKMP için en önemli değişim 27 Mayıs'ın ardından sürgüne gönderilen Alparslan Türkeş'in CKMP'ye genel başkan olarak seçilmesiydi. Türkeş'in genel başkanlığa seçilmesiyle birlikte partide eksik olan karizmatik lider tamamlanmış oluyordu. Türkeş, partiye ve partililere bir yol haritası çizmişti. Parti “Başbuğ”larının merkezinde şekillenecekti. Artık partinin yeni doktrini “9 Işık” tı. “MHP, Dokuz Işık olarak adlandırdığı ilkelerini (ülkücülük, ahlakçılık, ilimcilik, toplumculuk, köycülük, hürriyetçilik ve şahsiyetçilik, gelişmecilik ve halkçılık, endüstricilik ve teknikçilik) Türkiye'ye yerleştirmeyi amaçladığı milli demokrasinin dayanakları olarak sunmaktaydı” (Sarıbay, 2001: 76). “Dokuz Işık ilkeleriyle ifade edilen Türkeş'in felsefesi sosyalizmi ve kapitalizmi reddediyor ve laikliğe sıkı bir şekilde bağlı kalıyordu. Ancak, Nazizm ve Faşizm suçlamalarını reddeden Türkeş'in felsefesi, 1973'ten sonra, kendisinin Kemalist çizgiyi ve demokrasiyi benimsediğini savunmasına karşın, artan oranlarda İslamcı renklere büründü” (Karpat, 2007: 342).

Parti bünyesinde partinin kemik yapısını oluşturan partililer başlangıçta Türkeş'in varlığına ve otoritesine karşı çıkmış olsalar ve hatta da bazı partililer istifa etse de,

parti içinde kalan kesim Türkeş'in karizmasına ve varlığına sıkı sıkı bağlanmış, liderlerinin gölgesinde siyaset sahnesinde var olmuşlardı. M. Çalık'a göre, "partinin giderek Türkeş'in kişiliğinde temsil edilen ve onun gelişen karizması ile bütünleşen bir ideolojik-siyasal kimliğe bürünmesi kadar, asker olmasına rağmen, 1940'lardan itibaren isim ve şahsiyetinin Türkiye'deki Türkçü veya milliyetçi unsurlar arasında kazandığı ağırlık nedeniyle Türkeş'in CKMP liderliğine gelmesinden sonra söz konusu grupların neredeyse tamamının ideolojik-siyasal mücadeleyi onun etrafında ve liderliği altında sürdürmeye karar vermeleri de belirleyici rol oynamıştır. Türkeş'in liderliğe gelmesinden sonra, Türkçü-milliyetçi düşünce ve aksiyonun, hem ideolojik hem de siyasal temsilciliği CKMP'de toplanmıştır" (Aktaran: Uzun, 2010: 241).

Türkeş'in partiye katılmasıyla birlikte başlayan ideolojik değişim ve yapılanma süreci 1969 yılında partinin adının Milliyetçi Hareket Partisi olarak değişmesiyle birlikte devam etmiştir. Tek adam konumuna yükselen Türkeş, muhafazakâr ve milliyetçi tutumuyla partinin politikasını daha da sertleştirmişti. Bu sert tutumunu kendisine en fazla rant sağladığı komünist karşıtlığında sürdürmüştü. Ancak 71 darbesinin ardından resmi ideolojinin ve ordunun komünist avcılığına yönelmesiyle parti kendisine yeni bir rota belirlemiştir. Bu defa daha İslami bir söylem benimseyerek kaybettiği oy kitlesini dengelemeye çalışmıştır. "Parti içinde başlayan ideolojik söyleme İslami motiflerin eklenmesi, "kanımız aksa da zafer İslam'ın", "çağrımız İslam'da dirilişedir", "İslami devlet kurulacak elbet" ve "ya Allah bismillah Allahuekber" gibi sloganların ilk defa kullanılmaya başlanması bu görüşü doğrular niteliktedir" (Uzun, 2010: 243).

Belirli bir kitlenin partisi olan MHP, 70li yıllarda farklı partilerin koalisyonluğunda kurulmuş olan Milliyetçi Cephe'lerin içinde bulundu ve iktidar olamasa da mecliste bakanlıklarıyla sesini duyurmayı başardı. Siyaset arenasında yer edinmek için çabalayan MHP'yi bu kez 12 Eylül darbesi sarstı. 12 Eylül darbesinin ardından en ağır yarayı alanlardan biri kuşkusuz MHP olmuştu. Devletin çıkarları doğrultusunda, devletin bütünlüğü ve güvenliği için devletle beraber yürüdüğünü bu uğurda can verdiğini savunan MHP, devletin kendisine olan tutumuyla bir kez daha sarsılmıştı. Çünkü devletin gözünde sokak hareketlerinde karşı karşıya geldiği komünistlerden bir farkı yoktu. Türkeş de dâhil MHP'nin kemik yapısı çeşitli cezalara çarptırılmış ve

siyasetten men edilmişlerdi. 12 Eylül sonrası MHP, karizmatik liderlerinin karizmasının mahrumiyetini yaşamış ve kendi içine kapanmıştı.

“ 12 Eylül 1980 darbesinden sonra Milliyetçi Hareket Partisi mensuplarının 7 Temmuz 1983 tarihinde kurdukları Cumhuriyetçi Muhafazakâr Parti'nin ismi, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan gelen uyarı üzerine Muhafazakâr Parti olarak değiştirildi. Muhafazakâr Parti'nin 30 Kasım 1985 günü yapılan Birinci Büyük Kongresi'nde tek aday Ali Koç yeniden genel başkanlığa seçilirken, partinin adı Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) olarak değiştirildi ve Türkiye üzerinde yükselen bir çınar ağacından oluşan eski parti ambleminin yerine de kırmızı bir zemin üzerinde beyaz bir hilal ve etrafında 9 Işık'ı temsilen sıralanan dokuz yıldızdan oluşan yeni amblemi kabul edildi” (Aykol, 2011: 96-97).

Dr.M. Çalık'a göre, MHP, teşkilatçılık anlayışı ve politik eylem konusunda legalite'yi fazla umursamayan yönüyle İttihat ve Terakki'yi; liderlik kodunun işleyişi ve politik ideolojinin manipülasyonu açısından tek parti döneminin CHP'sini; politik sosyal ve ferdi davranışın tarihi-kültürel kodları bakımından ise klasik göçebe ve yerleşik köy-kasaba kültürünün pederşahi, kavgacı, belli ölçüde pagan ve mitolojik unsurlarının hiyerarşik bir otoriterlik ve tavizsiz bir disiplin kültürü içinde eritilerek politik ideolojik alana tercüme edildiği despotik Şark geleneğini tevarüs etmiştir (Aktaran: Sarıbay, 2001: 77).

Türkeş'in siyaset yasağının kaldırılması üzerine parti yeniden Başbuğ karizması etrafından örgütlenmeye başladı. 1993 yılında MÇP, ismini MHP olarak değiştirmeye karar verdi. MP'den MHP'ye uzanan çeşitli parti isimlerinin gölgesinde değişen tek şey isimler olarak kalmıştı. MHP, sert ve muhafazakâr tutumuna kurulduğu günden bu 1993 yılında 'yeniden' kurulan MHP, siyaset arenasında Anti-Komünist ve İslamcı söylemleri başka partilere kaptırınca bu kez kendisine kalkan olarak “ Terör ve PKK karşıtlığını” kullanmaya başladı. Bugün halen bu söylem üzerinden politikasını devam ettirmektedir.

3.7.Sağ Siyasette İslamcı Söylem: MNP ve MSP'den Fazilet Partisi'ne

Cumhuriyetin ilanıyla hilafet kaldırıldığı gibi tekke ve zaviyeler de yasaklandı. Ancak kökeni yüzyıllar öncesine giden tarikat ve cemaat yapılanmasını bir kanunla ortadan kaldırmak mümkün değildi. Bu örgütlenmeler ya yeraltına çekildi ya da çalışmalarını vakıflar olarak sürdürdü. Başta Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile Serbest Cumhuriyet Fırkası'na duyulan korku İslamcı anlayışın hortlamasından kaynaklanıyordu. Ancak her ne kadar Demokrat Parti iktidarı, kendisine sağdan muhalefet olacağından korktuğu Millet Partisi'ni de irtica suçlamasıyla kapattırıysa da, kendi milletvekilleri arasında tarikat ve cemaatlerin ileri gelenlerinden kişiler de vardı. Bu anlayış Adalet Partisi'nde de sürdü. Her iki parti de politik örgütlenmesini bu cemaatlerden ayrı tutmadı. Seçimlere Adalet Partisi listelerinden giremeyip, bağımsız milletvekili seçilen Necmettin Erbakan'ın Milli Nizam Partisi'ni kurmasıyla, tarikatlar ilk kez 'kendi' partisine kavuşmuş oldu. Faizin olmadığı bir serbest piyasa ekonomisi öngören ve esasen kapalı ekonomiyi esas alan "Adil Düzen" doktrinini benimseyen Milli Nizam Partisi ve ardılları genelde Milli Görüş partileri olarak adlandırılıyor. Anayasa Mahkemesi tarafından hemen kapatıldığı için MNP hiçbir seçime giremedi. Milli Selamet Partisi, 1970'li yıllarda hem sol hem de sağ hükümetlerde koalisyon ortağı oldu. Erbakan, Refah Partisi ile 1995'te elde ettiği yüzde 21.38'lik oy oranıyla bir dönem başbakan olmayı bile başardı. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin gözü hep Milli Görüş partilerinin üzerinde oldu ve bunlardan dördü mahkemece kapatıldı (Aykol, 2011: 101).

Cumhuriyet tarihinin ilk zamanlarından beri İslamcı kesimin siyasi arenada tam anlamıyla örgütlenmiş, istek ve ihtiyaçlarının temsili haline gelmiş, toplumsal dokusunun ayırımına varabilmiş gerçek bir partileşmesinden söz edilemez. "Siyasal İslam'ın siyaset platformuna kaydırılması Milli Nizam Partisi ile başlamıştır" (Çaha, 2007b: 147). Ancak Milli Nizam Partisinin kurulmasıyla birlikte genelde ortada kalmış ama toplumun büyük oranını temsil eden, partilerin genellikle seçim zamanlarında kapılarını çaldıkları daha sonra tam aksi yönde karar verdikleri kesimlerin sığınacakları bir liman ortaya çıkmıştı. Nitekim İslamcı kesimin karizmatik lideri Erbakan, bu limana kaptan olacaktı. Milli Nizam Partisinden

AKP'ye olan sürece baktığımızda ise, “Mücahit Erbakan” ve “Milli Görüş” doktrini etrafında şekillenmiş sadece ismen değişmiş partileri görmekteyiz.

Milli Nizam Partisi irticai faaliyetleri olduğu gerekçesiyle 12 Mart muhtırasıyla kapatıldı. Partinin siyasi yapısı aynı kararlılıkla bu defa Milli Selamet Partisi olarak devam etti yoluna. “Milli Selamet Partisi, Batı dünyasının teknolojisine genel olarak sıcak bakarken, siyasal değerlerine karşı kayıtsız kalmıştır. Bu parti, Cumhuriyetin resmi paradigması olan muasır Batı medeniyetiyle bütünleşme idealinde bir gedik açarak rotayı İslam ülkelerine çevirmeyi ve Türkiye'nin başını çektiği bu dünyada yeni bir blok oluşturmayı dış politikasının ana hedefi haline getirmiştir” (Çaha, 2007b: 147). Ancak Milli Görüş geleneğinin MSP adıyla varoluşu bu defa da 12 Eylül darbesiyle durduruldu. Daha sonraki süreçte Refah Partisi olarak yoluna devam eden ve başbakanlığa yükselecek kadar destek gören parti yeniden tekerrür yaşamış ve 28 Şubat darbesiyle kapatılmıştı. Ancak Refah Partisi'nin kurulması bu geleneğin partilerinden şu noktada ayrılıyordu: Özal'ın ölümünün ardından “Merkez Sağ, Türkiye siyasetinde bir daha var olmadı. Ama onu yeniden oluşturmak için ortaya konulan çabalar hiçbir zaman bitmedi. Özal'ın ANAP'ına ‘el koyan’ Mesut Yılmaz'la; Süleyman Demirel'in DYP'sini ‘ele geçiren’ Tansu Çiller arasında gidip gelen ‘merkez sağ’ sarkacı, bir o yana bir bu yana sallanıp dururken, bu gelişmeleri lehine değerlendiren bir parti” olarak doğmuştur (Güngör, 2002: 32).

Partiye hayat veren ideoloji darbelerden nasibini aldıkça her defasında yeniden dirilmekteydi. Bu defa bir darbe yoluyla olmasa da (ancak olayların işleyiş sürecine bakıldığında darbeden çok da farklı olmadığı görülecektir) kapatılan Refah Partisinin ardından onun başka bir türevi olan Fazilet Partisine kapatılma davası açıldı ve parti kapatıldı.

“RP'yi diğer siyasal partilerden ayıran en önemli özelliklerinden birisi Doğu ve Batı dünyalarına ilişkin yaptığı ayırım ve önerdiği yeni alternatif açılımlardır. RP, kendini Batı'ya göre tanımlayan, Batı'nın anti-tezi olarak gören bir harekettir. Bununla da kalmayıp bütün siyasal hareketler, kişiler ve kurumlar Batı'ya karşı aldıkları tavırları bağlamında değerlendirilir ve kimliklendirilir; sonuçta bunlar, ya milli görüşü benimseyen ‘vatan evlatları’ veya Batıyı temsil eden taklitçiler olarak nitelenirler. Kısaca RP, son dönemde Erbakan'ın aksi yöndeki iddialarına rağmen, kimlik, söylem ve siyaset olarak Batı karşıtlığı üzerine kurulmuştur; batı karşıtlığı

onun bütün ulusal ve uluslar arası politika söylemlerinde yansımaları bulur. Bir kimlik siyaseti olarak RP bu haliyle, ‘öteki’nden hareketle ‘kendi’ni tanımlayan tipik bir örnektir” (Dağı, 1998: 22-23).

Fazilet Partisinin de kapatılmasının üzerine partililer arasında bugünün siyaset düzlemini oluşturacak bir yol ayrımına girildi. Erbakan’ın tükenmeye başlayan karizma boşluğunun etkileri görülmeye başlandı. İsmen farklı olsa da yapısal olarak aynı kalan ve bu noktada ısrarcı olan belirli bir kesimle; bu şekilde siyaset yapmanın kendini tekrar etmekten başka bir şey olmadığını ve kurulan her partinin bir şekilde kapatılmaya mahkûm olacağını düşünen kesim arasında ayrımlaşmalar başladı. Bu parti içinde “gelenekçiler ve yenilikçiler” savaşı olarak adlandırılabilir da bu durum, tükenen Erbakan karizmasının, karizma atfedicileri tarafından teker teker geri alınmaya başlanmasıydı. Bir dönem kendilerini ifade etmek için var ettikleri Erbakan karizmasının, özellikle 28 Şubat sürecinde takındığı pasif tutumu ve süreci iyi yönetemeyenlerden biri olması nedeniyle belli kesimlerce bitmeye başladığının en açık göstergesiydi. Artık Erbakan, partiye yetecek kadar liderlik vasıflarına sahip değildi. Bunun üzerine partide bölünmeler yaşandı. Bugünün siyasetine damgasını vuran yenilikçiler kendilerini Adalet ve Kalkınma Partisi olarak ifade ederken; gelenekçiler Saadet Partisiyle yoluna devam ettiler. Ancak “AK Parti Kurucuları bugün gerek söylem ve gerekse de uygulamaları ile reddi mirasta bulunarak AK Parti oluşumunun Milli Görüş’ün bir biçimde devamı değil kendini “Muhafazakâr Demokrat” bir parti kimliği ile tanımlamaktadır” (Poyraz, 2010: 337).

“İslam dünyasında ve Türkiye’de radikal İslam’ın (kimi araştırmacılara göre genel olarak politik İslamcılığın) hızla tükenişe geçmesi demokrasi karşıtlığının yerine çoğulculuk arayışlarının inisiyatif kazanmasını da beraberinde getirdi. Yeni dönemde, çoğunlukla gençlerden oluşan radikal gruplar çözülmeye başladı, en azından etkilerini yitirdiler. Radikallerin toplumsal iktidarlarını tehdit etmesi nedeniyle söylemlerini denetimli bir biçimde radikalleştirme yoluna gitmiş olan geleneksel tarikatlar (Nakşibendîler, Kadiriler...), İslami ekoller (Nurcular, Süleymancılar), partiler (Refah Partisi) ile kimi küçük grup ve çevreler yeniden eski rehabet günlerine dönüp, kurulu düzenle karşılıklı taviz esasına dayalı, çoğunlukla sağcı, politikalara yöneldiler. Bu dönem, farklı kökenlerden gelen geniş bir Müslüman okumuş grubunun belli belirsiz bağımsız bir İslami entelijansiya

oluşturmasına da tanık oldu” (Çakır, 1994: 113-114). Bu bölümde yalnızca parti ideolojisi bağlamında ele alınan Milli Görüş düşüncesi ve AKP üzerindeki etkileri ikinci bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

3.8.Anavatan Partisi

12 Eylül Darbesi'nin ardından, 20 Mayıs 1983'te, 24 Ocak 1980 ekonomik önlemler paketini hazırlayan, 12 Eylül döneminde bir süre ekonomiden sorumlu başbakan yardımcısı olan Turgut Özal tarafından kuruldu. Anavatan Partisi Özal'ın çevresinde örgütlenmiş, büyük ölçüde kişiselleşmiş bir partiydi. Siyasi kadrosu önemli ölçüde, devlet ve özel sektör deneyimi sırasında Özal'la birlikte çalışmış teknokratlarla, Milli Selamet Partisi (MSP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Adalet Partisi (AP) ve hatta Cumhuriyet Halk Partisi'nden (CHP) gelme, 1980 öncesi dönemde fazla ön planda olmayan siyasetçilerden oluşuyordu.

ANAP iktidarının temel politik söylemi, 12 Eylül darbesinin söylemi üzerine, yani 80 öncesi 'anarşi' ortamı korkusu üzerine kurulmuştu. Diğer yandan, 12 Eylül rejiminin temelini attığı ekonomik liberalleşme ve bunlar adına sosyal hakların kısıtlanması söz konusu idi. ANAP, liberal orta sınıf desteğinin zayıf olduğu bu toplumda ister istemez milliyetçilik, dindar muhafazakârlık ve ekonomik liberalizmin koalisyonundan oluşuyordu. (Mutlusu, 2010: 375-381).

ANAP, kendini, bürokratik işlemleri azaltıcı, ekonomik girişimciliği teşvik edici ve yerel yönetimleri güçlendirici politikaların temsilcisi şeklinde lanse etti. Bu imaj, etkisini fazlasıyla göstererek ANAP'ı 1983 genel seçimlerinde iktidar yaptı. Oy oranı düşmekle beraber 1984 yerel ve 1987 genel seçimlerinde de birinci parti olma durumunu korudu. 1989 yerel seçimlerinde de birinci parti oldu. Ancak 1989 yerel seçimlerinde oy oranı oldukça geriledi (Sarıbay, 2001: 70).

12 Eylülle birlikte siyaset yasağı olan liderlerin siyaset yasağının kaldırılıp kaldırılmaması için yapılan referandum ANAP'ta ters bir etki yaptı. Kaldırılmaması için çaba gösteren ANAP, halk üzerinde yaratmaya çalıştığı liberal, ılıman tutumunu çürütmüş oldu. ANAP'ın liberalliği maalesef sadece ekonomik hayatta görüldü. Partinin karizmatik liderinin şaibeli ölümüyle birlikte parti, lider boşluğunu

kapatamadı. Yıldırım Aktuna, Mesut Yılmaz parti başkanlığı yaptı. Özellikle Yılmaz'ın adının karıştığı skandallar partiyi ciddi anlamda yaraladı. Ve merkez sağ savaşında parti kendi kendini tüketerek siyaset sahnesinden çekildi.

3.9.Doğru Yol Partisi

1983 tarihli Seçim Kanununun kabulüyle birlikte kurulan partiler içinde en önemlilerinden biri de DYP'dir. Bu parti, 1980 öncesi faaliyet gösteren Adalet Partisi (AP)'nin tabanı üzerine kuruldu. Aslında DYP'den önce, Süleyman Demirel'e yakınlığıyla bilinen eski AP'liler, 20 Mayıs 1983 günü Büyük Türkiye Partisi (BTP)'ni kurdular. Bu partinin ilk genel başkanı emekli paşalardan Ali Fethi Esener idi. kurulan bu yeni partiye özellikle eski AP'liler başta olmak üzere çok büyük katılımlar oldu. Ancak bu yoğun katılım askerlerin tepkisini çekmeye başladı ve BTP'nin faaliyetleri 31 Mayıs 1983 tarihinde durduruldu. Askerler 26 Temmuz 1983 günü aldıkları 79 no'lu kararla BTP'yi temelli kapattılar. BTP'nin kapatılacağı söylentilerinin başladığı günlerde Demirel, yeni bir parti kurma hazırlıklarına başladı ve uzun hazırlıklar sonucunda 23 Haziran 1983 günü İçişleri Bakanlığına verilen kuruluş dilekçesiyle Doğru Yol Partisi resmen kuruldu (Altan, 2010: 394-395).

Askeri diktanın gölgesi altında yapılanmaya çalışan partinin karizmatik lideri Demirel'e siyaset yasağı konduğu için partide tam anlamıyla bir lider boşluğu yaşanmış, parti kendi içinde rutinleşme sürecine girmişti. Aynı zamanda partinin görünmeyen kısmından partiyi yönlendiren Demirel'in tekelinin kırılmasına kimse yanaşmıyordu. Bunların dışında parti, seçmen olarak kendisine orta taban ve daha aşağısını seçmiş; eğitim düzeyi yüksek kitlelerin desteğini çok fazla sağlayamamıştır. DYP, daha çok köy kökenli seçmenin desteğini almıştır. Bu nedendir ki partinin karizmatik lideri Demirel 'Çoban Sülü' olarak literatürde yerini almıştır. Ancak bu durum daha sonraları değişmeye başlamış ve parti kentli kesiminde desteğini almaya başlamıştır.

DYP, Demokrat Partiden gelen merkez sağ geleneğinin bir nevi devamı niteliğinde olan bir partidir. Ancak merkez sağ geleneği beraberinde getirdiği sıkıntıların yanı sıra partiler için miras alınması gereken ciddi bir birikimi ve desteği

de beraberinde getirmiştir. Bu nedendir ki kendisini sağda gören ve ideolojisini bu doğrultuda oluşturan bütün partiler bu mirasa sahip çıkmaya çalışmış ve her gelen parti bir öncekinin ideolojisini ve parti politikasını yok sayma yönünde bir eğilim göstermiştir. Bu durum da merkez sağın güçlendikçe kendi içinde dağılmasına yol açmıştır.

DYP, merkez sağda var olabilmek için birçok sağ partisiyle birleşme denemelerinde bulundu ancak başarılı olamadı. (DYP ile ANAP birleşme kararı aldı ancak bu durum parti içinde bölünmelere neden oldu.) Bu durumun nedeni H.Bülent Kahramana göre, DYP, sağ, liberal, serbest girişim taraftarı, belki büyük kent burjuvazisi değil, ama az da olsa kentin küçük burjuvazinin ve daha çok da kır burjuvazisinin partisi olarak kurulmuştu. Kendisiyle neredeyse aynı dönemde siyaset sahnesine atılan ANAP, büyük kent burjuvazisinin çıkarlarını ön plana çıkarırken, buna karşın DYP, göreceli olarak daha küçük burjuvaziye temsil ediyordu. ANAP, kentsel alana yönelip, orada yaşayan burjuvazinin desteğini almaya çalışırken, DYP söylevini kırsal alana odaklayıp buralardan oy almaya çalışmaktaydı (Aktaran: Altan, 2010: 411-412).

Bu farklılaşmaların gölgesinde DYP'ye Türkiye'nin ilk kadın başbakanının partisi olması dahi yetmemiştir. Özellikle AKP'ye verilen 27 Nisan e-muhtırasının ardından AKP'nin kendinden emin bir tutum sergilemesi merkez sağ partisinin kararsız kalan ve her şeye rağmen DYP'yi destekleyen seçmeninin AKP'yi desteklemesine neden olmuştur. Bu durumun en önemli sebeplerinden biri, 28 Şubat süreci yaşanırken DYP'nin süreci iyi yönetememiş ve seçmeninin arkasında duramamış olması etkili olmuştur. Ve parti ismen olarak da olsa siyaset sahnesinde kaybolmuştur. Ayrıca belirtmek gerekir ki gerek ANAP gerekse DYP ismen tükenseler de temsil ettikleri taban başka partilerde vücut bulup varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: 28 ŞUBAT SÜRECİ

1.28 Şubat Sürecine Götüren Sebepler

Türkiye, Cumhuriyetin rejim olarak ilan edilip ulus devlet anlayışının “Türklük”, resmi ideolojinin “Kemalizm ve Laiklik”, çizilen sınırların dışındaki her duruma ise “rejim tehdidi” gözüyle bakıldığı belli sacayakları üzerinde yükselmiştir. Rejimin bu ekseninde oturtulmaya çalışıldığı günden 28 Şubat 1997 tarihine gelene kadar ardında üç askeri darbe bırakmış, her sivilleşme uğraşının sonunda askerin siyasetteki varlığını her alanında hissetmiş bu yüzden de tam anlamıyla “sivilleşmemiş” ve hep sistemle çatışan bir ülke haline gelmiştir. “Bu çatışma en sembolik ifadesini “laikçilik ve İslamcılık eksenini altında bulmuştur. ‘Yurttaş’, laik olmanın; ‘Türk’, hayal edilen bir ulusun etiketi olarak belirginleşirken, geleneksel Müslüman kesimler, Kürtler, gayrimüslimler ya da modernist projeye “uyumlu” olmayan diğer aidiyet biçimleri dışarıda bırakılmıştır” (Kentel, 2012: 158).

Değişen dünya konjonktürüne rağmen resmi ideolojiyle desteklenmiş ya da belli kesimlerce siyasete alet edilmiş olan askeri vesayet sistemi ve desteğini aldığı elit kesim etkisini hiç kaybetmemiş; bilakis bu değişimlere ayak uydurup oyunu kuralına göre oynamaya başlamıştır. Askerin ve elit kesimin elindeki vesayetçilik anlayışının halka devredilmesi için gösterilen her çaba direkt olarak ülkeye, rejime karşı yapılmış bir tehdit olarak algılanmış ve bu kesimlerce oyunun kuralları yeniden yazılmıştır. Çünkü bu kesim insanlarına göre, bu ülke insanları kendi değişim ve dönüşümlerini devletin eli ya da elitist kesimlerin çabası olmadan gerçekleştirebilecek kudrette değildir. “Devlet eliti güçlü devletin mevcudiyetinin temelinde yatar; güçlü devlet geleneğinin devamı için gerekli ideolojik ve yönetsel ağırlık bu elitin kendi oyun alanını savunmaya yönelik bilinçli faaliyetleri olmadan süremez. Devlet elitinin gündeminde her zaman devletin gücünü sürdürmek, devletin kutsiyetinin sorgulanmasını önlemek, ulusal birlik ve çıkar kavramını tartışmanın üstünde tutmak gibi ilkeler yer alır. Devletin gücünü ve faaliyet alanını hukuki bir çerçevede içinde sorgulayabilme hakkı bu anlayışa yönelik bir tehdit olarak görülür” (Aydın, 2012: 74). Oyunun etik kurallara uyup uymadığı tartışması elbette burada ele

alınmayacaktır. Ancak burada dikkate alınması gereken en önemli nokta; elbette ki bu oyun ortamını hazırlayan durumların bir daha peyda olmaması ve ülkede böylesi süreçlerin bir daha yaşanmaması için gereken ne varsa yapılması gerektiğidir.

28 Şubat süreci ise belki de şimdiye kadar oynanan oyunların en “kansız\şiddetsiz” yaşandığı “tek bir kurşunun bile sıkılmadığı” ancak kullanılan argümanlar yönüyle de darbe geleneğinin değiştiği bir süreçtir. Askeri darbe mantığı(!) bu darbeye tamamen değişmiştir. Bu süreçte kartlar daha çok sivillerin eline verilmiş, toplumu var eden ve üzerinde yükseldiği temeller sarsılmak istenmiş ve bu durum sivil eliyle yaptırılmıştır. Din algısının etkisiyle asker gölgesinde kutuplaşmalar başlatılmış ve süreç öylesine ince hesaplanmıştır ki kimilerine göre etkisi “bin yıl sürecek” bir zihniyet dönüşümünün temelleri atılmıştır.

28 Şubat tarihinde artık olağanüstü hallerin ilan edilip, askerin yönetime el koyabileceği toplumsal bir zemin yoktur. “Dünya ile çok yönlü bağlar kurmuş, anlaşmalar yapmış, ekonomik sirkülasyonunu bu bağların üzerine oturtmuş bir ülkede darbe yapmak demek, herkesin gündelik hayatı bakımından olumsuz sonuçlar doğuracak bir dönemi başlatmak olacaktır. Artık seksen öncesinin kapalı toplumu yoktu. Doğrudan darbe yapmış bir güçle ülkeyi kontrol etmek de kolay gözüküyordu. Bunun yerine mevcut iktidar katmanını darbenin gölgesiyle terbiye etmek, bir tür oto kontrol üzerinden iktidar olmak daha düşük maliyetli, sorumluluğu nihayetinde bu iktidar güçlerine yıkabilecek verimli bir seçenek olarak ortaya çıkıyordu” (Bostancı, 2012: 88).

Bu sürecin başlangıcına ve kendisini tüketmeye başladığı kısma sosyolojik olarak bakıldığında da sivillerin yaşananları ve yaşanacakları desteklemeleri için gerekli her türlü ortamın hazır hale (büyük oranda medyanın desteğiyle) getirildiği aşikârdır. Bu bölümde de 28 Şubat postmodern darbesini getiren sebepler, bu sürecin nasıl geliştiği, nasıl sonuçlandığı ve toplumda bıraktığı izlerin yeni bir partiyle (AKP) önündeki 10 yıla nasıl yansıdığı tartışılacaktır. Aynı zamanda darbe sürecini yaşayanların röportajlarına da yer verilecek ve 28 Şubat ile birlikte yaşanan zihniyet dönüşümünün parti ve parti liderlerine olan etkileri tartışılacaktır.

1.1.Özal'ın Ölümünün Ardından Doğan Karizma Boşluğu ve Bu Durumun Topluma Yansımaları

12 Eylül'ün ardında bıraktığı derin izlerin sadece yapılan işkenceler, idamlar ya da halkın ekonomik, siyasi, dini yaşantısına vurulan bir sekteyle sınırlı olmadığını önündeki yıllara dahi sirayet edecek bir zihniyet değişimi ve kutuplaşmasını da beraberinde getirdiğini daha önce belirtmiştik. Bu kutuplaşmaların gölgesinde halkın mevcut siyasilere olan itimadı da zedelenmiş, koalisyonlar ekseninde ülke mevcudiyetini korumaya çalışmaktadır. 12 Eylül toplum üzerinde “zıt bir etki” bırakmış; sivil toplum uyanışları kurumsallaşmaya başlamış, kadınlar sivil toplumda kendilerine daha çok yer edinmiş ve en önemlisi dindar kesim sosyolojik ve politik anlamda kendisini belli etmeye başlamıştır. Ancak bu normalleşme\şivilleşme çabalarının önemini geri planda tutan birçok olay yaşanmıştır ki bu olaylar bugün birçok kesimin zihinlerinde oluşan ötekiliğin elinde bir meşale olup meydanlarda boy göstermesine neden olmuştur.

Bu süreçte diğer darbelerden farklı olarak, bedensel\fiziksel bir işkence değil; psikolojik\zihinsel bir işkence yaşanmıştır. Bu süreçte herkes sistemin yönlendirilmesi doğrultusunda bir bakış kazanmıştır. Ne yazık ki zihinlerde oluşan bu bakışın, algıların, ötekileştirmelerin, yaftalamaların değiştirilmesi vücuda alınan herhangi bir yaranın iyileşmesi kadar çabuk olamamıştır. Bu durumda son kerte de normalleşmenin, vatandaşlık bilincinin oturmasının önünü tıkamıştır. İşte bu yüzden 28 Şubat süreci kimilerine göre “bin yıl sürecek” bir süreçtir. Aktaş'a göre “28 Şubat bakışı, ‘çürümeye ikna’nın bakışıdır. Her şey giderek kötüye gidiyor, şeklindeki olumsuz yargı için bir ittifak kurulmuş ve gelişen, çeşitlenen toplumsal hareketlilik içinde başörtülü kadınların sunduğu yapıcı, olumlu hal ve gelecek konusunda umut veren faaliyet ve çabaların göz ardı edildiği haber ve yorumlara terk edilmiştir Türkiye” (Aktaş, 2012: 23).

Yaklaşılmakta olan sürecin adı ya da tarihi çok önemli değildir. Önemli olan bu sürece katkıda bulunan olaylardır bu yüzden senaryo çok akıllıca yazılmıştır. Öncelikle ülkenin bel kemiğini oluşturan, her kesimden insanın saygısını kazanan, yeri geldiğinde mevcut rejimi cesaretle eleştirmekten çekinmeyen ve ülkenin önündeki yıllarda düşünsel olarak en fazla fikrine başvuracağı insanlar cımbızlanarak

seçilmiştir. Bu kişiler taraftarı oldukları kesimlerin başı her sıkıştığında gidecekleri tükenmez bir kaynak oluşturmuşlardır. Ödedikleri bedel en ağır şekilde tezahür etse de ne gariptir ki tükenmez bir karizmanın da yollarını açmış, kitlelerinin “efsane”si olmuşlardır. Bugün geriye dönüp baktığımızda seçilen insanların birbirinden bağımsız ya da tesadüfen belli bir ideolojinin militanının bir anda planlayıp ‘tek başına ve anlık’ gerçekleştirebileceği bir infaza kurban gittiğini inanmak akıl karı değildir.

28 Şubat’a giden bu yol; Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Turan Dursun gibi birçok aydının suikastiyle başlamıştır. Ve daha sonra Org. Eşref Bitlis suikastiyle devam etmiştir. (Elbette ki bu olayların planlanış süreleri daha eskilere dayanmaktadır) Bu isimlerin temsil ettikleri kesim, kendisini Cumhuriyet rejiminin koruyucusu olarak nitelendirdiğinden bu durum da halk arasında bölünmelere yol açmıştır. Artık toplumda kimilerine göre sadece “Mağdur” olduğunu iddia eden, rejimi korumak, haklı olanın yanında olmak pahasına canından olan kesimle; mağduriyetlerin kaynağı olan, resmi ideolojiyle yıldızı barışmamış, şeriat özlemiyle dolu olan bir kesim vardı. Aslında bu bölünmelerden gerçekten kimin mağdur olduğunu ya da olacağını zamanla görmek daha mümkün olacaktı. Görünen en belirgin durum ise, ülkenin siyasetle olan ilişkisine vurulmak istenen her sektede ile ilişkilerin bir o kadar birbirine bağımlı hale geldiği idi.

Entelektüel kesimde boşalan liderlerin yeri, halkta oluşturulan\oluşturulmak istenen “nefret ve ötekileştirmeyle” doldurulmaya çalışılırken 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal hayatını kaybetmişti. Türkiye Cumhuriyetinin sivil kökenli ikinci cumhurbaşkanı olan Özal; “orta sınıfın babası” olmuş, bu kesimin cılız olan sesini gürleştirmiş ve ülkenin ekonomik anlamda liberalleşmesi önünde tartışmalı da olsa alışlagelmişin dışında kararlara imzasını atmıştı. Ölümünün denk geldiği süreç ise, ülkenin karizması olan bir lider etrafında örgütlenmek, tek vücut haline gelip içinde bulunduğu çıkmazlardan kurtulmak için liderine duyduğu ihtiyacın en fazla olduğu zamanlardı. Özal’ın öte yandan Kürt meselesi konusunda da attığı veya atmak istediği adımlar Türk siyasi denkleminde eksik olan taşları tamamlamak ve çözüm üretmek niteliğindedir. Ancak Özal bu süreci tamamlayamadan ve ardında pek çok soru işaretleri bırakarak hayatını kaybetti. (17 Nisan 1993)

Özal'ın ölümüyle gelen soru işaretleri yukarıda belirttiğimiz aydın suikastleriyle de örtüşerek günümüze uzanan “acaba'ları” da beraberinde getirmiştir. Nitekim bu sayfaların yazılmakta olduğu günlerde, Özal'ın da bir suikaste kurban gittiği ihtimali artmış ve bu ihtimalin kesinleşmesi için adli tıp raporları beklenmektedir. Bu kesinleşme şu bakımdan hayati bir önem arz etmektedir: Evet, Özal geri gelmeyecektir ancak siyasi cinayetler, faili meçhule gitmiş gözaltı mağdurları, hangi taraftan olduğu fark etmeksizin mutlaka “mağduriyete” uğrayan tarafların gözünde devlet, kaybettiği karizmasını olayların peşine düşerek geri kazanabilecektir. Devlet içinde devlet yapılanması için “kökenine inme ve sorgulama” bu olaylara sebebiyet verenler için soğuk bir duş etkisi yaratacak ve artık bu işlerin böyle yürümediği\yürümeyeceği için de bir emsal olacaktır. Bu sayede de ülkenin gerçek manada demokratikleşebilmesi ve hukuk devleti olabilmesi için gerekli siyasal zemin hazırlanmış olacaktır.

1.2.Lider Arayışları

Özal'ın ölümünün ardından DYP-SHP koalisyonuyla yönetilen Türkiye Cumhuriyeti, siyaset sahnesinde yakından tanıdığı (resmi olarak 1960'tan beri siyasette var olan) Süleyman Demirel'i bu defa da cumhurbaşkanlığı koltuğuna taşımıştı. Özal'ın karizmasının ölümüyle artmasının ardından yeni bir karizma üretilmemiş bu nedenle daha önce merkez sağın karizmasına talip olan Demirel'den yana oy verilmişti. Demirel'in cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmasından sonra DYP genel başkanlığı ve başbakanlık koltuğuna Tansu Çiller geldi. Ancak bu arada Çiller'e medyanın desteğini de belirtmek gerekir. (Yolsuzluk iddiaları ile en büyük muhalefeti de ilerleyen zamanlarda medya yapacaktı) Tansu Çiller'in başbakan koltuğuna seçilmesi, özellikle Avrupa Birliğine girmek için yıllardır mücadele veren bir ülkenin Batılı görünümünde, çağdaş, kariyeri olan ve yabancı dil bilen bir kadını başbakan koltuğuna seçebilecek kadar çağdaşlaştığını temsil ediyordu kimilerince. Ne yazık ki bu “çağdaşlık” görüntüsü sadece vitrinde kaldı. Kadın başbakan ile yönetilen ülkenin terör olayları artarak devam etti.

Öncelikle cinsiyet avantajıyla bugünlere gelen Çiller'in halkın gözünde karizmatik bir lider olması için bu avantaj yetmemiştir. Bilakis sahip olduğu mal varlığıyla halkın tepkisini daha çok çekmiştir. Çünkü Çiller milyon dolarlarla ifade edilen mal varlığını “akıllıca yatırımlar” gerçekleştirerek yaptığını ifade etmiştir. Ancak bu durum pek mümkün görünmüyordu. Yine bu dönemde yolsuzluklar ayyuka çıkmıştı. (İSKİ yolsuzlukları) Kaos ortamlarının ortaya çıktığı zamanların özellikle kişilerin kendilerini adayacakları, koşulsuz itaat edecekleri kişi ya da varlığın karizmasından mahrum oldukları zamanlara tekabül ettiğini daha önce belirtmiştik. Tam da bu ortamda daha siyasi suikastlerin etkisi geçmeden bu defa aynı oyun 2 Temmuz 1993 günü Sivas'ta Madımak Otelinde oynandı.

Sivas'ta her sene Banaz köyünde ve bir günde düzenlenen Pir Sultan Abdal Şenlikleri, ülkede böylesi belirsizlikler sürerken merkeze taşınmış ve kutlamalar bir haftaya yayılmıştı. Dahası dünyanın her tarafındaki Müslümanların tepkisini çeken Hint asıllı yazar Salman Rushdie'nin Şeytan Ayetleri adlı kitabını yayımlayan Aziz Nesin de bu kutlamalarda idi. Çeşitli provokasyonların ve tahriklerin etkisiyle olaylar tırmandı. Bu olayları provoke edenlerin şehir dışından getirildiği bilinmektedir. Lütfi Kaleli bir röportajında, “Malatya'dan, Elazığ'dan Aczmendiler gelmiş. Sivas dışından gelen militanlar Hizbullah da, İBDA-C de, Aczmendiler de dâhil olmak suretiyle belediye tarafından konuk edilmiş. Bunlara yataklık yapılmış. Bunlar daha sonra ortaya çıkan tespitlerdir. Organizasyon önceden hazırlanmış ve Cuma günü namazın hemen akabinde bu hareket eyleme geçmiş oldu” demiştir (Birand ve Yıldız, 2012: 31). Ancak olaylar çözülemeyecek hale gelinceye kadar sabahtan akşama kadar geçen sürede hiç kimse müdahale etmedi. Dönemin Kültür Bakanı Fikri Sağlar röportajında, “Valinin söylediği ilginç bir şey var. ‘Beni emniyet müdürü ve jandarma alay komutanı aldattı. Çünkü ilk anda ‘Müdahale Edin’ dediğimde sürekli ‘Halk ile güvenlik güçlerini karşı karşıya getirmeyin, olay kendiliğinden sönecektir’ dendi. Ancak taşkınlık had safhaya vardığında, bu iki yetkili ‘Biz müdahale edecek durumda değiliz’ dedi ve en önemlisi otel taşlanmaya başladığında, ben jandarmaya ‘Müdahale edin’ dediğimde ‘Benim erlerim acemi’ diye cevap verdi. Ne zaman müdahale ettiler? Otel yanmaya başladığı zaman... Beni aldattılar’. Bu ifade çok önemli, o günkü güvenlik güçlerinin bu işteki sorumluluğunu gösteriyor” demiştir (Birand ve Yıldız, 2012: 39). Ne yazık ki

şenliklere katılmak için gelen birçok kişi ateşe verilen otelde hayatını kaybetti. Ve ne yazık ki bu olay şehrin ve siyasi tarihimizin üzerinde kara bir leke olarak kaldı. Var olan kutuplaşmaları daha da keskinleştirip, diyaloga girilecek hangi kapı varsa ardına kadar kapanmasına neden oldu. Kin ve nefretle beslenen kesimlerin ekmeğine yağ sürdü.

1.3.Yolsuzlukların ve Krizin İçinden Yükselen Adil Düzen Söylemi

Halkın gözünde namus timsali olan siyasetçilerin adının yolsuzluklara karışması, başbakanın afakî mal varlığı, aydınlatılmayan siyasi cinayetler, artan terör olayları, kapatılan Kürt partileri ve bunların hemen akabinde tırmanan ekonomik sıkıntılar halkı içinden çıkaracağı yeni bir parti ve lider arayışına itmişti. Özellikle 5 Nisan 1994 tarihli tasarruf paketi mevcut iktidara olan itimadın da tükenmesiydi. DYP-SHP koalisyonunda SHP’de Erdal İnönü’den boşalan koltukta Murat Karayalçın vardı. Bu kararların etkisi her zamanki gibi en çok halkı yaraladı. “Türk Lirası o gün yüzde 35 değer kaybetti. Kriz sürecindeki toplam değer kaybı yüzde 150’leri bulacaktı. Ücretler donduruldu. Çiftçilere dönük bütün destekler kaldırıldı. Devletin personel alımı durduruldu. Çalışanlara ve sermaye kesimine dönük ek vergiler kondu. 5 Nisan Kararları sonrasında üç bankaya el kondu. Enflasyon İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana ilk kez yüzde 149’u buldu. Ülke o yıl yüzde 6’dan fazla küçüldü. Yaklaşık 500 bin kişi işsiz kaldı. Dövizle borçlananlar arka arkaya iflas etti. Dövizle yatırım yapan büyük bankalar kazandı, halk yoksullaştı. Ülke haciz ve icralarla sarsıldı” (Birand ve Yıldız, 2012: 53-54).

5 Nisan 1994 tasarruf paketinin halkta bıraktığı derin etkiler seçmeni yeni stratejilere sahip, yeni uygulamalarla gelecek ve daha önce denenmemiş bir parti arayışına itti. Elbette ki bu arayışın nedenini salt bu tasarruf paketine bağlamak mümkün değildir. Yukarıda belirtmiş olduğumuz durumlar bu kararın alınmasında oldukça etkili olmuştur. İktidar olarak şimdiye kadar varlık gösterememiş, kitle partisi olmak yerine daha çok belli kesimlerin partisi olmuş bir partiye karar verildi: Refah Partisi!

Refah Partisinin varlığını sürdürdüğü döneme bakıldığında partiye hâkim ideolojinin 1960lara uzandığını görmekteyiz. Milli Nizam'dan Milli Selamet'e ve daha sonra Refah Partisine uzanan süreçte çeşitli engellemelere maruz kalınmış ve bu mağduriyetler partinin daha çok yıldızını parlatmış ancak bazı radikal kesimlerin tarafgirliğini yaptığı aşırılıklar da partiyle özdeşleştirilmiştir. Partinin mevcut ideolojisi de az da olsa aşırı sağa yaklaştığından bu özdeşleştirmeler partide çok eğreti durmamıştır. Bunlara rağmen parti ve partililer bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle parti ismen yeni ancak ideoloji olarak uzun zamandır var olan ve belli kesimlerce bilinen bir partidir.

Milli Görüş ideolojisiyle kitlelere seslenen Erbakan bu defa “adil düzen” söylemiyle kendisine yer edinmişti. Daha çok muhafazakâr ve radikal söylemlerle var olan ve kendi kesiminin “mücahidi” olan Erbakan, bu defa halkın içinde bulunduğu duruma uygun, taraf seçmeden, her kesimden insanın sözcüsü olmuştu. Bu söylem belki de toplumun içinde bulunduğu yolsuzlukların, sınıflar arasındaki eşitsizliklerin, aydınlatıl(a)mayan cinayetlerin, bastırılan azınlık seslerinin döneme uygun olarak en doğru şekilde ifade edilmesi idi. Bu nedenle Erbakan ve Refah Partisi 1994 Yerel Seçimlerinde ciddi bir oy artışı göstererek, çok önemli şehirlerin (İstanbul ve Ankara Büyükşehir Belediyeleri başta olmak üzere) belediye başkanlıklarını kazanmıştı. 1994 Yerel Seçimlerinde gösterilen bu başarı sadece bir söylemin gücüyle elde edilecek bir başarı değildir. Nitekim öyle olsaydı siyasi tarihimizde toplumun en hassas noktalarına değinen her söylemin kitleleri peşinden sürüklemesi gerekirdi.

Bu başarı da etkili olan bir diğer husus, Refah Partililerin tek vücut haline gelip ülke genelinde gezmedik kapı bırakmayıp mahalle mahalle destek aramaları olmuştur. Partililer, “Tüm seçmenlerini bilgisayarlara yüklüyor ve oy vermelerini izliyor; ev ev dolaşarak tek tek propaganda yapıyor; kadın komisyonları, halk meclisleri, mahalle-sokak-apartman sorumluları ile büyük çaba harcıyor; seçim sandıklarında bol personel bulundurarak sandıklarına egemen oluyor; disiplinli seçmeni, disiplinli ve yaygın örgütlenmesi ile planlı, programlı seçim çalışmalarını sürdürerek başarıya ulaşıyordu” (Bölügeray, 2000: 27). Aynı zamanda partinin oylarını artırmasını Bayramoğlu şöyle belirtmiştir: “Niye RP yükseldi? İki nedeni olduğunu düşünüyorum. Bunlardan bir tanesi, merkez sağ partiler arasındaki aşırı

gerginliktir. Yani Özal ve Demirel sonrası ortaya çıkan gençlerin politikaları iyi yönetememeleridir. Ve şöyle söyleyeyim size, eskiden merkez sağa oy veren tarikatlar, cemaatler 1994’te ilk kez Milli Selamet Partisi, Milli Nizam Partisi geleneğine, RP’ye oy verdiler. Bu çok önemli bir noktadır” (Birand ve Yıldız, 2012: 61-62). RP bu yerel seçimlerle birlikte belli kesimlerin desteğinin sağlanması ile kendisine artan güven ve bekleyişle iktidara doğru yürüyecektir.

1.4.Değişen Dengelerin Kazananı: Refah Partisi İktidara Yürüyor

Refah Partisinin yükselen oy oranını ne Erbakan’ın “kayıp altınları” ne de Bosna’ya toplanan paraların parti bünyesinde işletildiği iddiaları azaltabildi. İktidardaki DYP-CHP koalisyonu (SHP ile CHP, CHP bünyesinde birleşti. Ayrıca CHP liderliğine Deniz Baykal geldi. Ancak ileride belirteceğimiz Gazi Mahallesi olaylarından sorumlular üzerinde uzlaşılabilmesi bu koalisyonun başkanlarının yollarını bir süre sonra ayıracaktı) artan terör olaylarını engellemekte yetersiz kaldı. 24 Mayıs 1993’te Şemdin Sakık başkanlığında bir grup, Bingöl’de 33 askeri katletti. Bu olayın ardından Kuzey Irak’a Çelik-1 Harekâtı sınır ötesi operasyonu düzenlendi (20 Mart 1995). Başbakan Çiller askere tam destek ve sınırsız yetki verdi. Ancak bu sınırsız yetki orada yaşayan halk ile asker arasında var olan kutuplaşmaları daha da derinleştirmiş ve bölge halkı arasında askerden sorumlu olan devlete olan itimadı zedeleyip, nefreti artırmıştır. Ve PKK’nın bir terör örgütü olduğu anlayışının o çevrelerce ortadan kaldırılmasına zemin hazırlamıştır.

Bu dönemde “En dramatik gelişmelerden biri, köy koruculuğu sisteminin kurulması oldu. Bu, Kürt’ü Kürt’e kırdırmaktı. Devletten yana olan Kürt aşiretlerinden korucular oluşturuldu. Devletin silahlandığı, parasını verdiği birer milis gücüydüler. PKK nasıl katliamlarla “Ya bizdensin ya devletten” diyorsa, devlet de halkı “örgüt ya da devlet yanlısı” olarak fişlemeye başlamıştı” (Birand ve Yıldız, 2012: 75). Ne yazık ki bu yapılanmalar halk arasındaki uçurumları derinleştiriyor, kitlelere önündeki yıllara sirayet edecek bir nefret aşıliyordu.

Bu dönemler Kürt meselesinde aşırı hassaslaşmanın olduğu, en küçük bir tahammülkarlığın gösterilmediği, etnik yapısı gözetilmeksizin sabit düşüncenin

dışında düşünmeye, görüş bildirmeye çalışan herkesin PKK sempatzanı, terörist gözüyle bakıldığı dönemlerdi. Halk taraf seçmek zorunda bırakılmıştı. Devletin bütün kollarındaki tek vücut olma hali, dışarıdan gelen bütün destekleri de savmış; muhalif hiçbir düşünceye yer vermemişti. Nitekim o dönemde Kürt milletvekillerine kapatılan siyaset yolunu protesto etmek ve DEP’li milletvekillerinin serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla Avrupa Parlamentosu(AP) Yeşiller Grubu Sözcüsü Parlamenter Claudia Roth’un sözleri dönemin Devlet Bakanı Ayvaz Gökdemir tarafından çok sert şekilde karşılandı. A.Gökdemir “Avrupa’dan gelen bilmem ne temsilcileri fahişelerin hatırı için biz bu hainleri serbest bırakmayız!” demiştir (Aktaran: Birand ve Yıldız, 2012: 105). Bu örnek tarihten beri var olan etnik ve siyasi mozağin ne denli beton haline getirildiğinin en açık göstergelerinden biri olmuştur.

Bu dönemdeki terör olayları sadece Kürt Milliyetçiliği kaynaklı değildi. İdeolojik yapılanma sürecinde halkın hepsini kapsayamayan toplumlarda görüldüğü üzere bazı kesimler ötekileştirilmiş, “üvey evlat” muamelesi görmüşlerdi. Bu kesimlerden birisi ise; Alevilerdi. Madımak Olayının etkisi geçmeden, üzerindeki belirsizlikler kaldırılmadan bu defa da çoğunlukla Alevi vatandaşlarımızın yaşadığı Gazi Mahallesi olayları patlak verdi. Günümüzden o dönemlere baktığımızda yaşanan her olayın birbirini tamamlayan bir denklem olduğunu görebiliyoruz ancak ne yazık ki o dönemlerde bunu görmek pek mümkün değildi. Ve elbette 28 Şubat’a çanak tutan medyanın bu olayları çarpıtarak göstermesi de olayların büyümesine büyük katkı sağlamıştı.

Son olarak bu yıllara büyük etki eden ve hatta günümüzde yeniden örgütlenmeye başlayan Cumartesi Anneleri’ni belirtmek gerekmektedir. Cumartesi Anneleri, gözaltında kaybolan ne ölüsüne ne de dirisine ulaşabildikleri çocuklarının akıbetini merak eden ve bu uğurda örgütlenen annelerden oluşuyordu. 1995 yılından itibaren eylemlerine başlayan bu grup, her cumartesi saat 12.00’de Galatasaray Meydanında toplanmanın çok fazla ötesini başardılar. O dönemin aydınlatılmayan siyasi cinayetlerinin gölgesinde bir sivil uyanışı doğurdular. “Devlet Baba”nın kucaklayıcılığına teslim olup sorgusuz sualsiz kabullenişler sorgulanmaya başladı. Devletin bekası için canlarını feda eden insanlar, bu bekanın gerekliliği için kendi “fedakârlıklarının en azından fedakârlık için canlarını vermenin” o kadar da gerekli

olmadığının farkına vardılar. Bu nedenle Cumartesi Anneleri, sadece belli saatte bir meydana oturmanın çok ötesini başardı.

Mevcut iktidarın yaşanan bu olayların önüne geçmeye çalışmak, olayların arkasından gitmek için mücadele etmek bir yana; koalisyon ortaklarının anlaşamaması ve bu olayların yaşanmaması için gerekli siyasi kararlılığının sağlanamaması sivil iktidarda boşluğa neden olmuştur. Sivil iktidardaki siyasi boşluğun ya asker ya da böylesi aydınlatıl(a)mayan olaylarla doldurulacağına siyasilerin (ardında üç darbe bırakmış bir toplumun liderlerinin) farkına var(a)maması iktidara pahalıya mal olmuştur. Sesini ve tepkisini şimdiye kadar sandık başında en iyi şekilde gösteren halk, 21 Aralık 1995 günü Refah Partisini % 21'in üzerinde oy oranına yükselterek yeniden "ben de varım!" demiştir.

Yolsuzlukların, terörün, etnik ve din ayrımcılığının, ekonomik krizin, siyasi otoritesizliğin gölgesinde var olma mücadelesini daha önce denememiş bir parti olan Refah Partisi kazanmıştır. Bu kazanımda kuşkusuz Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Gökçek ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan'ın katkıları büyüktür. Belediyecilikte gösterdikleri başarılar Refah Partisi'nin oylarını artırmasında oldukça etkili olmuştur. Ancak RP'nin bu mücadelenin mağlubu ya da galibi olduğunu söylemek için partiyi bekleyen ciddi sınavlara bakmak gerekmektedir. Var olması ve kitle partisi olduğunu belli etmesi için verilen şans RP'nin ne kadar iyi ne kadar kötü kullandığını görmek için 28 Şubat sürecindeki tavrına bakmak yeterli olacaktır.

2.28 Şubat Süreci

2.1.Kazanandan Duyulan Rahatsızlık

Resmi ideolojinin ötekileştirmeler ve "belli bir zümre zihniyeti" etrafında örgütlendiği toplumlarda tam anlamıyla demokrasiden söz etmek imkânsızdır. Belli bir vesayet sistemi vardır ve bu sistemin dışında bıraktığı herkese vatana ihanet edebilir gözüyle bakılır. Bu sistemi kuranlar, sürdürenler kendilerini ülkenin yegâne

bekçileri olarak görürler. Bu nedenledir ki “Bu ülkeye Komünizm gelecekse, onu da biz getiririz” anlayışı zaman zaman ortaya çıkar. Ardında üç darbe bırakmış bu nedenle gerekli siyasi birliğin oluşturulmamasında yaşanacakları bilen, bu siyasi havada büyüyüp olgunlaşmış ve halkın oylarıyla seçilmiş siyasetçilerimiz, buldukları konumun hakkını, temsil ettikleri misyonu yerine getirememişlerdir.

12 Eylül’den gelen tanıdık simaların her önemli dönemde dik ve sağlam bir tavır sergileyememesi RP’ye olan desteği artırdı çünkü şimdiye kadar RP’nin birkaç şehirdeki belediyciliği dışında yönetim esaslarına dair bir tecrübe yaşanmamıştı. Ülkenin en tepesindekilerin dahi aydınlatıl(a)mayan olayların yalnızca bir noktasına kadar ilerleyebildiği ancak sonrasının boylarını aştığı düşüncesi halkta yöneticilere ve hukuka olan güveni bitirecek noktaya getirdi. Şimdiye kadar çeşitli sebeplerle engellendiklerini, mağdur edildiklerini iddia eden ve birçok noktada bu iddiayı doğrulayacak sebepleri olan RP’liler ciddi bir destek toplamışlardı. Ancak halk üzerinde bu şüpheler tamamen giderilmemiş olacak ki halk, DP’nin illegal yollarla alaşağı edildiği günden bu sürece kadar tek başına iktidarı teslim edecek kadar hiçbir partiye güven duymamıştır (bazı seçimler hariç)⁵ ve bu seçimlerde de bu durumu devam ettirmiştir.

Temsil ettikleri halkın sosyal ve siyasal dokusunu incelemeyen, etnik ve dinsel ayrımlaştırmalara sebebiyet veren, kitlelerin arzu ve isteklerini yok sayan, ülkenin sürekliliği ve çıkar kaygısını taşımadan; yalnızca siyasetçilerin kişisel hayatları, geçmişi, ideolojik örgütlenmesi etrafında konuşlanan siyasetin sonuçlarının bu durumdan farklı olacağı beklenemez. Nitekim oylarını artıran partinin adının şimdiye kadar gelen partilerden farklı olması da (bu temellerde yükselmedikçe) bu anlayışı tersyüz etmeye yetmeyecektir. Ancak bu durumu değiştirmek istemiş olsa bile RP’nin tek başına bu durumu değiştiremeyeceği de bilinen bir gerçektir.

Gelenekselleşmiş üstü kapaklı oyunlar, suikastler, gözaltında meçhule giden insanlarla öbeklenen siyasi ve toplumsal yaşamımız iktidar değişse de ne yazık ki değişmiyordu. Nitekim bu dönemde Türkiye’nin en saygın ve en zengin ailelerinden birisi olan Sabancı Ailesine suikast düzenlenmişti. Sabancı Ailesi, Türkiye’nin

⁵ DP geleneğinin mirasçıları AP, 65 ve 69 seçimlerinde tek başına iktidar olmuştur. Aynı şekilde DP geleneğinin yakın dönem temsilcilerinden ANAP da 12 Eylül sonrası iktidar olmuştur. Ayrıca merkez sağ gelenekteki bölünme 1970 ve 1990’larda herhangi bir sağ partinin tek başına iktidara gelmesini engellemiştir.

gelişimi ve dönüşümü için gerekli olan bütün engellerin aşılması için uğraş veriyordu. Nitekim aile suikastin hazırlandığı süreçte de Kürt meselesi ile ilgili bir metin üzerinde çalışma yaptırıyordu. Suikastte asıl hedef Sakıp Sabancı idi. Ersin Kalkan bir röportajında, “Çünkü sermaye sınıfı kontrolden çıkmaya başlamıştı o dönemde. Kürtler ile Türklerin arasında süren bu anlamsız savaşı çözmek için bir demokratikleşme paketi hazırlamışlardı. TÜSİAD, Prof. Doğu Ergil’in başkanlığında bir heyete demokratikleşme paketi hazırlatmıştı. TÜSİAD’ın yönetiminde o dönemde Sabancı ailesi vardı. Demokratikleşme paketi olmayacak şeyler söylüyordu. Asker vesayetine doğrudan değinmese bile, demokratikleşme sürecinin doğrudan meclisin iradesiyle ve meclis dışı güçlerin tasfiyesiyle mümkün olabileceğini ve onların kontrol edilmesiyle mümkün olabileceğini söyleyen, bugün aslında “açılım” adı verilen pakete de öncülük eden bir metindi” demiştir (Birand ve Yıldız, 2012: 133). Ancak kardeşi Özdemir Sabancı suikaste uğramıştır.

Sağda ve soldaki bölünmüşlük, parçalanmışlık Refah Partisi’nin oylarını artırdığı bu 1995 seçimlerinde gayet net şekilde ortaya çıkmıştır. Dahası siyasetin merkezi diye ifade edilen ana kitlede bir parçalanma ve erozyon durumu gözlenmekte olup oyların partiler arasında fazla büyük bir fark olmadan dağıldığı görülmektedir. Önceki seçimlerde olduğu gibi (koalisyon hükümetleri daha önceki yıllarda görülmüş olsa da) hiçbir parti salt çoğunluğu elde edemediğinden tek başına hükümet kurabilecek konuma gelememiştir (Dursun, 2002: 399). Bu nedenle birbirine yakın oy oranlarına sahip partiler koalisyon arayışına girdi. Laik kesimin ve askerinin üzerinde RP’nin iktidara gelmesinin baskısı vardı. Bu yüzden askerinin de baskısıyla zoraki ANAYOL koalisyonu kuruldu. (Ancak bu koalisyonun uzun soluklu olmayacağı, başkanlarının şimdiye kadar ki birbirleri üzerinden yürüttükleri siyasetten belliydi) “1995 seçimleri sonunda kurulan ANAYOL hükümeti Tansu Çiller’in yolsuzluklarıyla ilgili tartışma nedeniyle 6 Haziran 1996’da sona ermiştir. ANAP’ın örtülü ödeneğiyle ilgili olarak Tansu Çiller hakkında verdiği soruşturma önermesine RP karşı oy verince, Çiller soruşturmada kurtulmuş ve Erbakan’ın kuracağı hükümete katılmaya karar vermiştir. Kısa bir süre önce Çiller “İslamcılar” ile asla işbirliği yapmayacağını bütün kamuoyuna beyan etmişti. Pazarlıklar RP liderlerine olan güveni sarsmıştı. Bu durum DYP’yi yaraladığı gibi RP’ye de gölge düşürmüştü” (Karpat, 2012: 236). Muhalefetteki hak, hukuk, adalet vaatlerinden

vazgeçen RP, iktidar olmanın diyetini Çiller'i aklayarak ödedi. “Yalı çetesi ve ahlaksız” olarak suçladıkları Çiller'i “sütten çıkmış ak kaşık” olarak niteleyen RP yönetimi, soruşturma komisyonlarına “sorun çıkartmayacak milletvekillerini” atadılar (Aksoy, 2000: 171). Ve RP, bu oyunuyla ANAYOL'u yıktı. Yıkılan boşlukları varlığıyla doldurmaya alışan RP, görünürde bu işten karlı çıktı ve DYP ile REFAH-YOL Hükümetini kurdu. Ancak bu kazanım kısa sürecekti.

2.2.REFAH-YOL Hükümeti

Refah-Yol Hükümeti, Haziran 1996'da kurulmuştu. İki liderin de (Çiller ve Erbakan) bu hükümetin kurulmasında çok önemli çıkarları vardı. Erbakan, yıllardır özlemine çektiği ve uzun zamandır beklediği iktidar koltuğuna oturacak; Çiller ise açıklayamayacağı ve başına iş açacağını bildiği mal varlığının sorgulanıp yüce divana gönderilme ihtimalinden kurtulacaktı. Ayrıca iki partinin öteden beri var olan çekişmesini (iki partide çoğunlukla sağ ve orta tabanın oylarına talipti) dönemin RP'li ismi Bülent Arınç şöyle açıklıyordu: “Biz merkezde de, taşrada da DYP'yle çekişiyorduk. DYP eski Adalet Partisi kalıntısı olarak bizim rakibimizdi. Sağ seçmene hitap ediyordu ve Demirel'in politikalarıyla birlikte belli bir tabanı da oluşmuştu. Gerileme dönemindeydi; ama bizim hedef kitlemiz içerisinde hala çok güçlüydü” (Arınç, 2012: 176). Farklı yönlerden talip oldukları oylara bu koalisyon ile ideolojik farklılıklarına rağmen birlikte talip olmak zorunda kalmışlardı.

Erbakan'ın başkanlığında kurulan hükümet Anadolu sermayesine verilen desteği artırmış ve İslam birliği çerçevesinde D-8 oluşumuna öncülük etmiştir. Bu oluşum İslam ülkelerinin Batılı güçlere karşı “bir ve bütün” olmasını hatta ülkeler arasında AB'de olduğu gibi ortak bir para birimi kullanılmasını öngörüyordu. Ne var ki, Erbakan'ın İslami siyasi birlik kurma çabaları neticesiz kaldığı gibi, başbakan olarak ziyaret ettiği Libya'da karşılaştığı muamele Türkiye'yi de küçük düşürmüştür (8 Ekim 1996). Erbakan'ın asıl amacı, Libya'dan alacaklarını tahsil edemeyen Türk müteahhitlerine yardımcı olmaktı ancak olay farklı yönde gelişti. Erbakan milliyetçilerle de ters düşmüştü. Çünkü bu görüşmesinde Libya lideri Kaddafi, Türkiye'yi Kürtlere soykırım yapmakla suçlamıştı. Kaddafi, “Kardeşimiz

Türkiye'nin dış politikasından genel olarak memnun değiliz. Çünkü bizim düşmanımız olan Siyonizmle 1949'dan beri bir ilişki içindedir... Türkiye'nin geleceği NATO'da veya Amerikan üslerinde veya Kürtlere eziyet çektirmekte değil" dedi (Aktaran: Birand ve Yıldız, 2012: 160). Ne yazık ki Erbakan gerekli tavır ve duruşu ortaya koyamadı. Arap dünyasının Türkiye'nin liderliği altında birleşmeye niyetli olmadığı aşikârdı, çünkü Araplar ve diğer Müslüman ülkeler bu birleşmeyi İslami nitelikte bir dayanışmadan ziyade, bir çeşit Türk hegemonyası olarak görmekteydiler.

Bu gelişmeler ortasında 3 Kasım 1996 yılında gerçekleşen Susurluk Olayı "derin devletin" varlığını ortaya çıkardığı gibi dokunulmazlığını da ispat etmiştir. Susurluk'ta bir otobüse çarpan aracın içinde öteden beri Türk polisi ve Interpol tarafından birçok suçtan dolayı aranan Abdullah Çatlı'nın ve çeşitli silahların bulunması halkta var olan belirsizlik ve şüpheleri en üst düzeye çıkarmış ve hükümeti alt üst etmiştir. "Aşiret reisi, korucubaşı bir milletvekili (Sedat Bucak), yer altı dünyasıyla ilişkileri nedeniyle bir dönem meslekten uzaklaştırılan bir emniyet müdürü (Hüseyin Kocadağ) ve Interpol'ün her yerde aradığı 70'lerin ülkücü militanı (Abdullah Çatlı) aynı otomobildeydi" (Birand ve Yıldız, 2012: 166). Bu belirsizlik ve hukuksuzluklara birde koalisyon ortaklarından Çiller'in "Bir ülke uğruna, bir millet uğruna kurşun atan da, kurşunu yiyen de her zaman için saygıyla anılır" (Aktaran: Cemal, 2010: 227) demesi, bu illegal örgütlenmelere devlet nezdinde sahip çıkıldığını ve devletin yaşananlardan bihaber olmadığını kanıtlamıştır. Ve halkta zaten var olan güvensizlik tamamen bitmeye başlamıştır. DP geleneğinin mirasçısı olmaya çalışan DYP ve ülke tarihinde sahip olduğu vasıflarıyla ilk olma özelliğini taşıyan kadın başkanı, rutinleşen karizmasını tamamen tüketmiştir.

Devlet-Mafya ilişkisini su yüzüne çıkaran bu olayın hükümetin en yetkili kişisi tarafından "fasa fiso" olarak nitelendirilmesi, bu olayların aydınlatılması için mücadele verilmemesi, üzerine gidilmemesi; 28 Şubatçıların darbeyi "fasa fiso" haline getirmeyecek gücü kendilerinde bulmasına, bu kabullenişle doğan sivil otorite boşluğunun askerinin otoritesiyle doldurulmasına neden olmuştur. Hükümet bu olayın üzerine gitmiş olsaydı belki de 28 Şubat'a götüren süreçler yaşanmamış olacak ve RefahYol hükümeti indirilmeyecekti. En önemlisi de 60'lı yıllardan beri iktidar olmak için mücadele eden ancak dik duruş sergileyemeyen, belli kitlelerin

“mücahidi” Erbakan, herkesin “mücahidi” olabilecekti. En azından birlikte aldıkları kararlar, ülkeyi erken seçime götürebilir ve yaşanan sürecin bu denli büyük dönüşümlere sebebiyet vermesini engelleyebilecekti. Bu zoraki hükümetin kurulmasıyla kitleleri üzerindeki karizmalarını daha da rutinleştiren liderler, sonraki yaşananlarla karizmalarını tüketmişler ve halkı yeni bir “karizmatik lider” arayışına itmişlerdir.

28 Şubat MGK’sından önce Susurluk Olayı, Erbakan’ın Libya ziyareti, cezaevlerinde çıkan isyanlar, siyasi suikastler, yolsuzluklara karışan siyasetçiler ve ülkenin peşini bir türlü bırakmayan askeri ve elitist vesayetçiler, halkın belli bir kesiminde sivil uyanışı doğurmuştur. Kitlelerin seçtiklerinin bir süre sonra atanmışların gölgesi altında kalması, hukuksuzluğun herkese etki etmesi halkta çeşitli örgütlenmelere neden olmuştur. “Süpürge Eylemleri, Karanlıktan Çıkmak İçin 1 Dakika Aydınlik Eylemleri” bunlardan birkaçıdır. Bu eylemler, sivil otoriteye halkın varlığını bir kez daha hatırlatmak için yapılmış eylemlerdir. Ancak ne yazık ki ülkenin en önemli olayına bile “fasa fiso” diyen zihniyet, bu eylemleri önemsememiş “mum söndü oynuyorlar” ifadelerini kullanmış ve toplumun dokusunu hissedememiş, tepkileri ciddiye almamıştır. Bu da zaten hükümete karşı var olan tepkiyi daha çok artırmıştır.

2.3.28 Şubat 1997

28 Şubat tarihinde toplanan Milli Güvenlik Kurulu, hükümete irtica ile mücadele adı altında bazı tavsiyelerde bulundu. Her ne kadar siyasi literatürde bunlar tavsiye diye geçse de üslup, yaklaşım, öncesindeki gelişmeler ve sonraki dönemde yaşanan tartışmalar; bunların tavsiye değil, doğrudan hükümetin yapması talebiyle dile getirilen hususlar olduğunu kanıtlamıştır. Bunlar, zımnen laikliğin tehdit altında bulunduğu, bunda da siyasi iktidarın pay sahibi olduğu bağlamı üzerinden tevhidi tedrisata vurgu, eğitimin sekiz yıla çıkartılması, laikliğin demokrasinin ve hukukun teminatı olduğu, cemaatlerin ve tarikatların faaliyetlerine karşı yasaların harekete geçirilmesi gerektiği tarzındaki değerlendirmelerdi (Bostancı, 2012: 79). Öte yandan bu değerlendirmelerle artık kontrolden çıkma eğilimi gösteren “toplumun

İslamileştirilmesi” programına karşı, laiklik panzehirinin dozu artırılmış olacaktı (Gökdemir ve Öztürk, 1999: 15).

28 Şubat tarihli bu MGK toplantısında asker kanadı aldığı kararlarla hükümeti sıkıştırma yoluna gitti. Burada iki türlü sıkıştırma oldu. Birincisi; hükümet bu kararların bir iki tanesini onaylamayacak, masaya yumruğunu vuracak, o zaman ihtilal yapacaklardı. Nitekim o tarihlerde ihtilale karar verdiklerine dair işaretler vardı. Asker ihtilal planının deşifre olması üzerine ikinci yolu deniyordu. Hükümeti içten yıkmaya çalışmak. Özellikle, Doğru Yol Partisi içerisinde birtakım milletvekillerini tehditle, şantajla veya birtakım maddi menfaatler vaat ederek, partilerinden istifa ettiriyorlardı (Elkatmış, 2012: 309).

MGK bu tarihi toplantıdan birkaç gün sonra Bakanlar Kurulu’na 20 maddelik bir paket gönderdi. Pakette, Bakanlar Kurulu’nun öncelikli olarak ele alınması ve hayata geçirilmesi gereken hususlara dikkat çekiliyordu:

1. 163.Maddenin kaldırılmasından doğan boşluk yasal düzenlemelerle giderilmeli.
2. Anayasa’nın 174.Maddesiyle koruma altına alınan Devrim Yasaları ödünsüz uygulanmalı.
3. Devrim Yasalarını ihlal eden dergâhlar kapatılmalı.
4. Eğitim politikaları Tevhidi Tedrisat Kanunu’na uygun hale getirilmeli.
5. Demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ni hedef alan rejim aleyhtarı faaliyetler karşısında ödün verilmemeli.
6. Temel eğitim sekiz yıl olmalı.
7. İhtiyaç fazlası imam hatip okulları meslek okullarına dönüştürülmeli.
8. Radyo ve televizyonların laiklik karşıtı yayın yapmaları izlenmeli ve Anayasa’ya uygunluğu sağlanmalı.
9. Cami yapımı gibi dini konular siyasete alet edilmemeli.
10. Tarikatların güdümlerindeki finans çevreleri ve vakıflar aracılığıyla ekonomik güç olmalarına dikkat edilmeli.
11. Devlet dairelerinde ve belediyelerde köktendinci kadrolaşmanın önüne geçilmeli.
12. Milli Görüş Teşkilatı’nın belediyelere yaptığı para yardımları durdurulmalı.
13. Pompalı tüfek sahiplerinin dökümü çıkarılmalı ve kontrol altına alınmalı.

14. İran'ın Türkiye'yi rejim istikrarsızlığına itecek girişimleri izlenmeli.
15. Yargının bağımsızlığı ve etkinliği sağlanmalı, hükümet tasarrufundan koruyacak önlemler alınmalı.
16. TSK'ya yönelik tahrikler rahatsızlık vermektedir.
17. TSK'dan irtica faaliyetlerine girdikleri için atılan subay ve astsubaylar belediyelerce istihdam edilmemeli.
18. Kuran kursları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda düzenlenmeli.
19. Parti yöneticileri ve belediye başkanları, konuşma ve davranışlarıyla Siyasi Partiler Yasası'nın sorumluluk alanına sokulmalı.
20. Kılık Kıyafet Kanunu'ndan ödün verilmemeli.

Bu maddeler RefahYol ve ondan sonraki hükümet tarafından tatbik edildi (Akın, 2000: 103-104).

Erbakan bu maddeleri imzalamamak, kendi değerleri ve tabanıyla çelişmemek, kendisini iktidara getiren seçim propagandalarını eliyle tersine çevirmemek için uğraşsa da gecikmeli de olsa bu bildiriye imzalamak zorunda kalmıştır. Ancak belirtilmelidir ki bu imzayı getiren süreçte siyasi otoritesizliğinin büyük etkisi vardır. Ve seçilenlerin gücünü, kararlılığını temsil edememiş olması, bildiriye imzalamasına rağmen kendisini iktidarda tutmaya yetmemiştir.

28 Şubat muhtırası, hemen hiçbir siyasi parti tarafından gerçekleştirilemeyecek talepleri ve kendisini daha önceki muhtıralardan ayıran MGK'nın anayasal statüsünün ardına saklanan yeni tarzıyla, askerlerin “yeni bir siyasal düzen” hedefinin ve operasyonunun ilk aşamasıdır. Bu düzen RP'nin tamamen devre dışı bırakılacağı bir siyasal arenayı amaçlamaktadır. Muhtırayla buna yönelik olarak, birbirine paralel iki hedef güdülmüştür. İlki, Refah Partisi'ni imkânsız yapmaya davet ederek cepheden karşısına almak ve sıkıştırmak. İkincisi, kâh Çiller'i devre dışı bırakarak DYP'yi çatlatmak, kâh yaptırım tehdidiyle yeni bir “cazibe merkezi” oluşturarak Çiller'i hükümetten ayırmaya zorlamak” (Bayramoğlu, 2001: 128).

RP'li bazı milletvekillerinin (özellikle Şevki Yılmaz) ayrıca Kayseri Büyükşehir Belediye

Başkanı Şükrü Karatepe'nin radikal tutumları, amacından sapmış olsa da Ankara Sincan'da RP'lilerin düzenlediği Kudüs Gecesi (hemen akabinde gözdağı olarak tankların yürütülerek “balans ayarı” yapılması), Aczmendi olayları dinmeden

Erbakan'ın başbakanlık konutunda tarikat liderlerine yemek düzenlemesi iktidarı devirmek isteyenlerin ekmeğine yağ sürmüştür. “Bu tür bir vaveylada medyanın müthiş bir rolü vardı, bu işte yargıdan da önce medya kullanılmıştır, medya manipüle etmiştir toplumu, küçücük olayları çok mahalli olayları devasa olarak, sanki milli değil de milletlerarası plandaymış gibi göstermiştir” (Adalı, 2012: 118). Darbecilerin, darbeyi meşrulaştırmak için bu görüntüleri medyanın büyük desteğiyle kamuoyuna servis etmelerinden ve zaten var olan zemini tahriklerle daha da artırmalarından başka bir şey yapmalarına gerek kalmamıştır. İrtica ile mücadele birinci sıraya konmuş, irtica en büyük terör olgusu olarak kabul edilmiştir. Kamuoyunun desteğiyle (bu süreçte birçok sivil toplum kuruluşu da cuntaya destek vermiştir) açıktan bir darbe yapmak yerine suya sabuna dokunmadan hükümet indirilmiş olacaktı.

Bu sürece damgasını vuran en önemli olaylardan birisi de, asker tarafından Batı Çalışma Grubu'nun kurulmasıydı. Bu fikrin teorisini Deniz Kuvvetleri Komutanı Güven Erkaya idi. “Batı Çalışma Grubu da, tıpkı JİTEM gibi, kanuna uygun olarak teşkil edilmiş bir organizasyon değil. Türkiye’de kaos meydana getirerek bir darbe ortamı oluşturmayı amaçlayan, Anayasa’ya ve kanunlara aykırı olarak kamu görevlilerini ve vatandaşlarımızı fişlemeye yönelik çalışmalar içinde olan bir organizasyon” (Kırış, 2012: 432). Bu sivil görünüm altında psikolojik baskı yapan örgüt, iktidarın eylemlerini denetlemek üzerine kurulmuştu. Fişlenen insanlar benimsedikleri ideoloji ve inanç yüzünden ülkenin binlerce insanını kaybettiği, maddi manevi yıpranmasına sebebiyet veren PKK terör örgütü ve yandaşları kadar tehlikeli görülmüş, aynı kefeyle konulmuştu. Bu da bu örgütü kuranların toplumun yapısından kültüründen ve temellerinden ne kadar bihaber olduklarının en belirgin kanıtı olmuştu.

2.4.28 Şubat’ın Ardından

Erbakan 18 Haziran 1997’de istifasını verince Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, hükümeti kurma görevini beklendiği gibi koalisyon ortağı Çiller’e değil, Mesut Yılmaz’a (ANAP) vermişti. RefahYol hükümetinin yerine “ANAP, DSP, DTP

arasında dışarıdan CHP destekli adına kısaca ANASOL-D denilen koalisyon hükümeti kuruldu. Bunun hakkında ‘Askerlerin desteğiyle gelen ara rejim hükümeti’ değerlendirmesi yapıldı” (Kocabaş, 1998: 15). Burada Demirel’in üç darbe görmüş bir lider olarak gereken kararlılığı göstermediğini ve bu süreci iyi yönetemediğini belirtmeden geçmemek gerekir. Yılmaz, DSP ve DTP’nin (DTP, DYP’den istifa eden ya da ettirilenler tarafından kurulmuştur) desteğini alarak hükümeti kurmuş; erken seçim, yolsuzluk yapanların yargılanması ve eğitimin sekiz yıla çıkarılması vaadiyle, CHP’nin de desteğini kazanmıştır. Aynı zamanda bu hükümet 28 Şubat kararlarını kararlı bir şekilde uygulamıştır. Yılmaz Hükümeti, yolsuzluk ve diğer karanlık işler karşısında 25 Kasım 1998’de istifa edince onun yerine Ecevit bir azınlık hükümeti kurmak durumunda kalmıştır. 18 Nisan 1999’da yapılan seçimlerde DSP oyların %22’sini almış ve Anavatan Partisi ve MHP ile bir koalisyon kurmuştur ki birbirinden çok farklı olan bu partilerin bir araya gelmeleri Türkiye’de siyasi parti sisteminin ne kadar bozulduğunu bir kez daha göstermekteydi. Bu hükümet sadece seçimlere kadar dayanabilmiştir.

1999’da yapılan seçimde sandıktan çıkan sonuç, Türkiye’nin yeni bir yola girdiğini göstermiştir. 1999 seçimlerinde CHP oyların ancak %8,7’sini alarak meclis dışı kalmıştır ki bu da eski düzenin gözden düştüğünü gösterir. DYP ve ANAP da çok az bir oyla yüzde 10 barajını aşarak meclise girebilmişlerdir. Buna karşılık Refah Partisi’nin yerine kurulan Fazilet Partisi oyların %15,4’ünü almayı ve 111 milletvekili çıkarmayı başarmış, fakat ömrü beklendiği gibi kısa olmuştur. Fazilet Partisi 22 Haziran 2001’de mahkeme kararı ile kapatılmıştır (Karpat, 2012: 239). Bu seçimde asıl sürprizi oylarını %10 gibi bir oranda arttırarak sağın en güçlü partisi konumuna yükselen MHP yapmıştır.

Belirtmek gerekir ki Erbakan’ın süreci iyi yönetememiş olması, kararlı bir tutum sergileyemeyip karizmasını tüketmesi Fazilet Partisi’nin oylarını yükseltmesine engel olmamıştır. Çünkü seçmen “mağdur edilen” kişilere sisteme duydukları nefretin ve tepkinin yansıması olarak bu oyları vermiştir. Yani aslında bu oy oranı Erbakan’ın parti geleneğinin devamı olan bir partiye değil, mağdur edilen, illegal yollarla devrilen bir partiye verilmiştir. Mağdur olan halk, mağdur edilen seçilmişleri desteklemiştir. Partinin mağduriyeti Erbakan’ın karizmatik mücahitliğinin çok daha ötesine geçmiştir.

28 Şubat, silahı ortaya koyup ‘haydi arkadaş, sen gidiyorsun ve ben geliyorum!’ darbesi değil; çok sofistike, medyayı manipüle eden, kamuoyunu yönlendiren, yargıyı pervasızca kullanan özel bir operasyondur. Çünkü 12 Eylül Anayasası birkaç şeyin üstüne kurulmuştu: Bir, laik sistemi koruma unsuru olarak yargı; iki, devlete alınan bürokratlar; üç, asker. Asker lokomotif; ön planda olan hep askerdir. 28 Şubat ise, modern dünyada modern darbenin nasıl tasarlandığının bir örneğidir (Birand, 2012: 209).

“10 yılda bir yapılan darbe geleneğine alışkın ülkemiz, daha önce 1960, 1971, 1980 darbeleriyle tahkim edilmiş ve toplum hizaya sokulmuştu. Fakat 1980 sonrası darbe geleneğinde bir gecikme yaşandı. Bu süreçte 1993’ten sonra, özellikle Uğur Mumcu cinayetinin işlenmesi, ardından 6 ay sonra Sivas’ta Madımak olayı, Maraş olayları, Başbağlar olayı, faili meçhuller, diğer laik kesimdeki bilinen ve sevilen akademisyen ve aydınların öldürülmesiyle, ülke darbeye zemin olacak bir kaos ortamına sokuldu. Bütün bu yapılanlar bir darbenin habercisiydi; fakat buna dış konjonktür müsaade etmiyordu. Ve nihayetinde adına ‘postmodern darbe’ denilen 28 Şubat, farklı bir yöntemle uygulanarak gerçekleştirilmiş oldu” (Gülerce, 2012: 346-347).

28 Şubat süreci, medyanın desteğiyle yapılan zihinsel bir süreçtir. Bu sürecin sonunda sistem taraftarları sistemin kapsama alanı dışında kalan her duruma ya da kişiye “tehlike” gözüyle bakmış ve bu bakış açısı bir “tahammülsüzlüğü” getirmiştir. Bir süre sonra bu tahammülsüzlük artarak saldırganlığa dönüşmüştür. Bu saldırgan tutum ise, sistem tarafından kutsanmış herhangi bir karar üzerinde en ufak bir “sorgulanma ya da acaba” getirildiğinde, miting alanlarında Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi ideolojisinin bir kez daha haykırılmasıyla karşılık bulmuştur. Belki de bu yüzden bu süreçte askerin kurşun sıkıp gözaltı işkenceleri yapmasına gerek kalmamıştır.

28 Şubat süreci demokrasi tarihimizdeki en büyük zihniyet dönüşümünü gerçekleştirmiş, en derin hizipleşmeleri yaratmıştır. 28 Şubat, toplumun kutuplara ayrılıp bir iç savaş haline büründürülmek istendiği tarihtir. 28 Şubat’ın mağdurları, önüne engeller konulanlar (bu noktada yalnızca siyasetçileri baz almakta fayda var) mağduriyetlerini çok iyi kullanmış, halkta “birlikmiş duygusallığa ve akabinde doğan intikam alma arzusuna” talip olmuştur. Bu mağduriyetler en azından kapatılan

partinin siyasileri olarak rövanşını alarak bir nebze giderilmiştir ancak gerçekten mağdur olan kesimlerin mağduriyetlerinin giderildiği söylenemez. Nitekim bu mağduriyetlerin gerçekten ortadan kaldırılması da mümkün değildir.

Yaşanan mağduriyetler öteden beri var olan değişim ve dönüşümün dönüm noktasıydı. “Şubat 28 Müslüman muhayyilenin geçmişten getirdiği bir dinamizmle müthiş bir değişim ve dönüşümün kendini dışa vurduğu bir tarihi temsil etti; hazırlıklı olması sebebiyle bu muhayyile sonraki süreçlerde doğan yeni duruma uyum sorunu yaşamadığı gibi kendi değişiminin neticelerini kısa zamanda müşahhas hale getirmekte zorluk çekmedi” (Arslan, 2012: 52). Bu tarihin ardından 90lı yıllardan beri zaten var olan ve gücü artırılmak istenilen Anadolu sermayesi ve bununla birlikte orta kesim var oluşlarını daha net ilan ettiler. Bu ilan ile de mağdur edilen kesimler aslında birer kazanan olarak çıktı ve siyasal-toplumsal-ekonomik her alanı şekillendirmeye başladılar.

28 Şubat süreciyle birlikte de Müslüman kesimde, günümüzde daha net görebildiğimiz bir deforme olma süreci başlamıştır. Özellikle darbeyi haklılaştırmak için planlanan ve oynanan Fadime Şahin ve Müslüm Gündüz senaryosu bu durum üzerinde çok etkili olmuştur. Gazetecilerin de hazır bulunduğu İstanbul’da bir eve baskın yapılır. Aczmenilerin lideri Müslüm Gündüz ile Fadime Şahin temsil ettikleri değerlere zıt şekilde görüntülenir. “Bu medya baskını televizyonlarda tarikatların kadınlar için kurdukları “cinsel tuzaklar” diye sunulur. Fadime Şahin televizyon programlarına çıkar, tarikat lideri tarafından nasıl kandırıldığını anlatır. Daha sonra buna Ali Kalkancı-Emire Kalkancı hadisesi eklenir. Daha sonraki yıllarda bu iki olayın da “senaryo” olduğu, Refah’a karşı kamuoyu oluşturmak, hükümete karşı kamuoyunu kışkırtmak ve 28 Şubat sürecini hızlandırmak amacıyla tezgahlandığı, bir ucunun Genelkurmay andıçlarına, bir ucunun JİTEM’e kadar uzandığı ortaya çıkacaktı” (Cemal, 2010: 227-228).

28 Şubat sürecinde oynanan bu senaryo toplum üzerinde yapılmak istenen etkiyi yapmıştır. Artık bütün başörtülülere “Fadime Şahin” gözüyle bakılması, bütün başörtülü kadınların “Fadime Şahinleştirilmesi” 28 Şubat’ın halk üzerinde yapmak istediği kutuplaştırmayı perçinlemiştir. Ve bu durum Cihan Aktaş’ın Bacı’dan Bayan’a kitabında açıkladığı ayrımlaşmanın da temelini atmıştır (Aktaş, 2005). Bu ayrımlaşma da modern kadın ile İslamcı kadın arasındaki sınırların daralmasına,

sınırlar daralırken bazı temel değerlerin kaybedilmesine ve kamusal alanda İslamcı kadınların daha çok yer almasına neden olmuştur (Göle, 2008).

90’lı yıllarla birlikte İslami kesimde yaşanan “liberalleşme” eğiliminde Özal kadar (ki bu liberalliğini yalnızca ekonomiye yansıtabilmişti) Türkiye yeni solunun da önemli bir etkisi oldu. Radikalleşirken Türkiye Leninist solundan geniş ölçüde Çakır’ın ifadesiyle “kopya çekmiş” olan İslamcılar, radikal dalganın dinmesiyle birlikte, 80’li yıllarda sol aydınlar tarafından gündeme getirilen “sivil toplum, konsensüs, bir arada yaşama, çoğulculuk” gibi kavramları açıkça savunur oldular (Çakır, 1994: 115).

İslami kesimin her alanda güçlenmeye başlaması, sisteme hâkimiyet kurmuş kitlelerin buldukları konumları bu kişilerle paylaşmak zorunda kalması elbette bu kitlelerin büyük tepkisini çekmeye başlamıştır. Yıllardır hâkim oldukları karar mercilerinde kararlarının tam aksi yönünde seyreden kararlar alınmak istenmiştir. Bu da açıkça bir saldırganlığa, tahammülsüzlüğe dönüşmüştür. Bu durumun en güzel örneklerinden birisini Fazilet Partisi’nden milletvekilliğini kazanan ve başörtüsüyle meclise giden Merve Kavakçı hadisesinde görmekteyiz. Bunun bir propaganda ya da tepki çekmek için kasten hazırlanmış bir olay olduğuna dair çeşitli söylentiler ve bu söylentiler doğrultusunda oluşturulmuş tezler vardır. Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel “... ajan provokatörlük, tahriktir. ...Bu bölücülüktür, fitnedir... Bu, Cumhuriyet’e karşı bir cereyandır sözleriyle olayı şiddetle kınıyordu. FP için kapatma davası açmış olan Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı Vural Savaş, ... eğer ısmarlansaydı, FP, ancak bu kadar iyi malzeme hazırlayabilirdi diyordu” (Aktaran: Bölügiray, 2003: 57). Ancak bu söylentiler bu çalışmanın amacının dışında kalmaktadır.

Burada en önemli nokta, halkın oylarıyla gelen “seçilmiş”in halkın temsili olduğu ifade edilen meclisten alkışlarla kovulması, bunun rejime karşı yapılan bir tehdit olarak algılanması ve hemen akabinde bu tepkiyi verenlerin vatani, milleti kurtarmışçasına takdirlerle karşılanmasıdır. Olayın baş aktörlerinden Merve Kavakçı İslam yaşananları şu şekilde açıklamaktadır: “Türkiye’de Batılılaşma, modernizasyon projesi üzerinden yürütüldü. Bu projenin bir sosyal mühendislik boyutu var. Toplumun dönüştürülmesi gerektiğine inanan kurucu elitin görüşüne binaen, toplumu bu sosyal mühendislik projesinin gereği olarak önce dış görünüşte

şekillendirmek, sonra da uzun süreye yayılabilecek bir iç dönüşüm sağlayarak yeni bir ulus devlet milli kimliği anlayışı üzerinden yeni bir kimlik oluşturmak hedeflendi.

Kamusal alanın seçkinler tarafından tarif edilmesi ve çizilen çerçevenin dışında kalanların anti-laik ilan edilip cezalandırılması, dinini yaşamak isteyen insanların ‘merkez’e girişinin engellenmesi ve ‘periferi’ye hapsedilmesi bu çabanın bize yansıyan bazı sonuçlarıdır. Bu çizilen çerçeve içerisinde başörtüsü kamusal alanda var olamaz. Merkezde temsil edilemez, periferiye itilir. Bunun içindir ki tarladaki başörtülü kadına, kasabada yaşayan ev hanımı başörtülüye müdahale edilmez. Ne zaman ki bu kadın, merkeze iner, üniversitede eğitim almak ister, milletvekili seçilir ve halkı temsil etmek ister, o zaman kıyamet kopar. Çünkü çizilen kamusal alanın bünyesi başörtüsünü ancak kenar-civar bölgelerde kaldırabilir. Ecevit’in TBMM’yi kastederek ‘burası devlete meydan okuma yeri değildir’ sözleri ise rejim tarafından üretilen devlet ile millet arasındaki hiyerarşik konumlandırmaya atıftır. Bu devlet-millet ikileminde devletten yana tavır almak, devleti öncelemek anlamına gelir” (İslam, 2012: 378).

Öte yandan bu tartışmalar doğrultusunda 28 Şubat’ın haklılığına ya da haksızlığına karar verilecek yer elbette burası değildir. Ancak 28 Şubat’ın halk üzerinde bıraktığı etkiyi çok iyi okumak ve yorumlamak gerekmektedir. 28 Şubat’ın ardından yapılan seçimlerde RP’nin kaybettiği oy oranını da doğru analiz etmek gerekiyor. Eğer toplumda sistemin ya da askeri vesayet sisteminin karşısında duran her partinin siyaset sahnesinden koparak buharlaşacağı algısı olsaydı 27 Mayıs’tan itibaren kitleler kendilerini siyasetten soyutlardı. Bilakis bu sistemin bizdeki karşılığı ‘aşırı politikleşme’ olarak kendisini bulmuştur.

“Nitekim 28 Şubat aslında bir sonraki seçimde, yani 18 Nisan 1999’da halkın oyuna sunulmadı. Çünkü aradan geçen iki yıllık süre içinde hem 28 Şubat’ın tarafları birbirine karıştı, hem de 28 Şubat’ın sığağı sığağına yarattığı duygusal küskünlükler ve pozisyonlar soğudu ve seçime daha etkili olan başka faktörler girdi. Özellikle Abdullah Öcalan’ın derdest edilip Türkiye’ye teslim edilmesi, Türkiye’nin gündeminde dönemsel olarak bu konuyu çok daha fazla merkeze taşıdı ve tam bu konu gündemin merkezindeyken seçime gidildi. Bu seçimin sonucunda Türkiye’nin milliyetçi duygusal sermayesinin en büyük yatırımcıları olarak DSP ve MHP, Öcalan’ın yakalanmasında hiçbir özel marifete sahip olmadıkları halde seçimde oy

patlaması yaparak seçimin iki büyük galibi haline geldiler. Öcalan vakası hiç kuşkusuz 28 Şubat muhasebesini büyük ölçüde arka plana itti ve seçimi bu olayın bir muhasebesi veya rövanşı olarak bekleyenlerin güç dalgasını iyice kırdı. Buna rağmen 18 Nisan 1999 seçimlerinin sonuçlarının bir yerinde 28 Şubat sürecinde yaşanan kamplaşmanın önemli bir payı var olmaya devam etti.

1999 seçimlerinde ise seçmenin uzak durduğu şey kavga değil, tutarsız ve “ürkek” kavgacılıktır. Refah Partisi’nin oylarının önemli bir kısmını bu seçimde kendisine çeken MHP’nin en önemli vurgusunu başörtüsü ve 28 Şubat uygulamalarına karşı “ürkek değil erkek” gibi duracağına yapmış olduğunu unutmamak gerekiyor. 28 Şubat sürecinde Başbakan Erbakan’ın bizzat kendi tabanı nezdinde en içe sinmeyen davranışları, yapılan muamelelere karşı nezaketini hiçbir zaman bozmayan yumuşak tavırları olduğunu hatırlayalım. Bu yumuşak tavırları darbecileri iyice pervasızlaştırıyor, mağdur kitleler nezdinde hiçbir zaman karşılanamayan, dolayısıyla rencide edilen bir adalet duygusu uyandırıyor.

Demek ki toplumun önemli bir kısmı bu ilk seçimlerde 28 Şubat’ın aslında hiç de unutmuş ve bu süreci onaylamış değildir. Aksine gereken cevabı Refah Partisi’ne değil MHP’ye yönelmek suretiyle vermiştir. 2002 seçimlerinde MHP’yi baraj altında bırakan oy kaybının önemli bir kısmının bu konuda vaat ettiği “erkek” davranışı sergilememesine verilmiş bir ceza olduğu da çok açıktır.

28 Şubat’ın asıl oylandığı seçimler bu yüzden belki de 3 Kasım 2002 seçimleri olmuştur. Bu seçimlerde 28 Şubat sürecinin siyasi veya ekonomik yozlaşma ayaklarında az veya çok rolü olmuş bütün partileri barajın altında bırakan ve Türk demokrasi tarihine benzeri görülmemiş bir rövanş duygusu yaşatmıştır. 28 Şubat sürecinin kapattığı parti, ezici bir çoğunlukla tek başına iktidar olmuş; 28 Şubatçıların, okuduğu bir şiir dolayısıyla hapse attığı Belediye Başkanı bir yıl önce kurduğu partisinin başında tek başına iktidar olmuştur. 28 Şubat hakkında gecikerek de olsa tecelli eden asıl halkoyu da bu oldu.

Buna rağmen Aktay’a göre, 28 Şubat süreci ve ardından gelen seçimlerin asıl dersi şudur: Ne kadar haklı olursanız olun, bu haklılığı bir güce dönüştürmenin yolu tutarlı ve etkili bir siyasal duruş ve performanstan geçiyor. 1999 seçimlerinde bu duruş sergilenemediği için haklılığın gücü israf edildi. 2002 seçimleri ve 27 Nisan emuhtirasından sonra girilen seçimlerde sergilenen siyasal performans bu israfın

önemli ölçüde giderilmesinden ibarettir. 22 Temmuz 2007 seçim sonuçları da aslında 28 Şubat sürecinde asker kesiminde edinilmiş olan müdahale alışkanlığına halkın sıcağı sıcağına verdiği tepkiyi ortaya koymuştur ” (Aktay, 2012: 41-44).

28 Şubat süreci önündeki 10 yıllık belki daha fazla ki sürece etki etmiştir halen de etmeye devam etmektedir. 28 Şubat süreci kan ve şiddet olaylarının yaşanmadığı ama halk üzerinde en fazla tesiri olan süreçtir. 28 Şubat süreci zihinlerde oluşan ve kolay kolay birbirine yaklaştırılmayacak ayrımın en uç noktalarda yaşandığı süreçtir. 28 Şubat parti başkanlarının sadece başkan olmakla yetindiği kitleleri peşinden sürükleyen liderlerin oluşmadığı bir süreçtir. 28 Şubat sürecinde dışarıdan alınıp giydirilmeye çalışılan bir ideolojinin ya da inancın savaşı verilmemiştir. Bilakis bu süreçte toplum kendi değerleriyle çatışmaya sürüklenmiştir.

28 Şubat süreci planlanandan tam aksi yönde gerçekleşmiş, halkın belli bir kesiminin “sivil uyanışını” gerçekleştirmiş olduğu bir süreçtir. 28 Şubat süreci halkın içinde bulunduğu kaotik ortama, şiir okuduğu için hapse mahkûm edilen bir siyasinin başbakanlığa yükseltildiği ve etrafında örgütlendiği bir devrin en net cevabı olmuştur. (Toplumun her kesiminden partili olsun ya da olmasın, Erdoğan’ın bir şiir yüzünden hapse mahkûm edilmesi belediye başkanlığı döneminde zaten var olan desteğe bir de “mağdur karizmasını” eklemiştir.) Dağılan merkez sağın (ki bu dağılımda Demirel’in ciddi etkisi olmuştur) ve bu geleneğin mirasçısının “yeniden” bulunduğu tarih olmuştur. Bu mirasa sahip çıkan Tayyip Erdoğan ve AKP, bu birikim sayesinde tek başına iktidar olmuştur. Türk demokrasi tarihinde sivillerin vesayet sistemine verdiği en sert cevap olmuştur. Özel alana indirgenmek istenilen kamusal alandan tasfiye edilen kitlelerin ülkenin “Laik-Kemalist” kabuğunu kırmasına neden olmuş ve artık kapılar daha önce dışlanan muhafazakâr kesime de açılmaya başlanmıştır.

2.Milli Görüş Geleneği

Milli Görüş geleneğinin kavramsallaştırılıp bu kavram ile yola devam edilme süreci, kavramın “icadından” çok daha eskiye gitmektedir. Bu eskiden gelen var oluş ve destek sayesinde Milli Görüş tecrübe edilmeden iktidara yükselmiştir. Çünkü

ihtiyaç duyulan ideolojik örgütlenmeye sahiptir (en azından kritik dönemlerden çıkabilecek kadar). Milli Görüş, İttihat ve Terakki'den gelen jakoben tutumun ve bunun etrafında örgütlenen entelijansiyanın sınırları dışında kalan ya da dışlanan kesimin temsili için örgütlenmiş bir gelenektir. Milli Görüş özellikle “yenilikçiler ve gelenekçiler” ayrımını yaşayıp 2001 yılında daha geleneksel ve muhafazakâr bir yönde devam etse de eski desteğini kaybetmiş ama buna rağmen birçok kesimin hayatını şekillendirmekte kararlı olduğu bir yapılanmanın ismidir.

Bu geleneğin başlangıcı için net bir tarih vermek elbette mümkün değildir ancak Adalet Partisi'nden aday olamayan Necmettin Erbakan'ın kendi partisini kurmak istemesi ve bu partileşme çabalarına eşlik edecek bir ideolojinin Milli Görüş geleneği etrafında şekillendirildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim bu ideolojinin tarihi ya da isimlendirilme süreci kitleler üzerinde bıraktığı tesirin yanında çok önemli değildir. Bu bölümde de Milli Görüş'ün Türk siyasi hayatındaki etkilerine ve bu etkilenme sürecinin sonuçlarından birisi olarak AKP lideri Recep Tayyip Erdoğan'a değinilecektir.

2.1.Milli Nizam'dan Fazilet Partisine Uzanan Milli Görüş

26 Ocak 1970'de kurulan Milli Nizam Partisi, 12 Mart Muhtırasından sonra 1971'de Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Partinin kurulma süreci, Anadolu'nun küçük ve orta ölçekli tüccar ve sanayicilerini, büyük sanayi ve tüccarlara karşı savunan bir ismin giderek yükselişine tekabül etmiştir. Ancak partinin ömrü çok kısa olmuştur. MNP'nin Türk siyasi hayatındaki önemi iki tespitle özetlenebilir: Birincisi, burada ortaya çıkan ve şekillenen çekirdek kadro, 30 yıl boyunca Türkiye'nin tek “bağımsız siyasi İslami Hareketi”ni temsil etti. Diğer İslami grupların zaman zaman desteklediği, çoğunlukla ise mesafeli davrandığı bu siyasi hareket, muhtevasına yönelik tüm eleştirilere rağmen, 30 yıl boyunca bu özelliğini korudu. MNP'nin İslami kimliği ile yakından ilgili ikinci temel özelliği, ilk defa bu kadar net bir biçimde “küçük ve orta sanayici tüccar”ın desteklenmesi ve parti tabanında bu unsurların belirleyici rol oynamasıdır. MNP'den başlayan bu taban

oluşturma süreci, RP'nin iktidar oluşuyla belirginleşen “yeşil sermaye” diye tanımlanan ve artık “orta” ölçeğin üzerine çıkan yapılanmaların da temeliydi.

MNP'nin programı, oldukça belirgin bir İslami hava taşıyordu. Aynı zamanda milli ve manevi kalkınma üzerinde önemle duruluyor, ahlak ve fazilet kavramları öne çıkıyordu. Bunlardan daha önemlisi “serbest rekabet sisteminin acımasızlığı” ve faizin zararları belirtilerek, “devletin de müdahil olduğu bir ekonomik nizam” savunuluyordu. Ağır sanayi düşüncesi ortaya atılırken, o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu'na girilmesine de karşı çıkılıyordu.

Kuruluşundan çok geçmeden 12 Mart Muhtırasıyla kapatılan parti aynı ideolojik örgütlenme ile bu defa da Milli Selamet Partisi adıyla kuruldu. Milli Nizam Partisi ile başlayan bu geleneği İslamcılıktan ayırmak imkânsızdır. Bu nedenle de partilerin kapatılma gerekçeleri hep “irtica ile mücadele ya da laik devleti korumak” gerekçesiyle yapılmıştır. Ancak buna rağmen partililer bu örgütlenmeden vazgeçmemişlerdir.

11 Ekim 1972'de MSP kuruldu. Erbakan'ın partiye resmen katılması ise 1973 Mayıs'ında gerçekleşti. Yani parti 1973 seçimlerine Süleyman Arif Emre'nin genel başkanlığında girdi. Hemen ardından Erbakan partinin genel başkanı olarak seçildi. Parti elde ettiği başarıyla CHP ile koalisyon oluşturdu ancak tahmin edileceği üzere bu koalisyon ortaklığı kısa ömürlü oldu. MNP'nin siyasi çizgisi, kendi kitlesi tarafından sık sık “solcu bir ağız” kullanmakla, MSP ise CHP ile koalisyonu sonrasında “komünistlerle bir olup ülkeyi bölmekle” suçlandı. MSP'nin 8 yılı aşan etkin siyasi hayatı boyunca Erbakan, tartışmasız liderliğini korumuştur. Süleymancılar ve bazı Nurcu gruplar tarafından zaman zaman çok sertleşen eleştiriler olsa da, MSP ve Erbakan, Türkiye'de İslami vurgusu ağır basan bir siyasi merkez olmayı ve zaman içinde de bu yönde bir kadro oluşturmayı başarmıştır. MSP, küçük ve orta kesimlerin ‘merkez’e taşınmasının bir aracı olmuş ve bunu yaparken de ‘maneviyatçı’ yapısıyla onlar için bir sığınak olmuştur.

12 Eylül darbesinin ardından Türkiye'nin kurucu partisi olan CHP'nin dahi kapatıldığı bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte MSP kapatılmış, Erbakan'a siyaset yasağı getirilmiştir. 1983'te siyasi partilerin faaliyetlerine izin verilmesinin ardından Milli Görüş geleneği yalnızca isim değiştirerek bu defa Refah Partisi olarak yoluna devam etmiştir. Milli Görüş'ün “karizmatik lideri” Erbakan'ın siyaset yasağı

boyunca mevcut oy oranının bir kısmının ANAP'a kaymasına rağmen, kitlesinin Milli Görüş desteği azalmamıştır. Yerel seçimlerde birçok belediye başkanlıklarını kazanan RP, 1991 Seçimlerine MÇP ve IDP gibi iki partiyle birlikte ittifak halinde girmiş ve toplamda yüzde 16,2 gibi bir oy oranına ulaşmıştır. MHP ve IDP milletvekilleri ayrıldıktan sonra 40 milletvekili ile parlamentoda yer almıştır.

RP için asıl dönüm noktası 1994 yerel seçimlerinde büyük şehirlerde ve yüzlerce belediyede seçimin galibi olmasıydı. İstanbul ve Ankara gibi iki merkezde, büyükşehirde ve pek çok ilçede seçimi RP'nin kazanması tüm dikkatleri RP üzerinde toplamıştı. Bu dikkatleri çekme 1995 seçimlerinde kendisini göstermiş ve RP ciddi oy artışına uğramıştır. DYP ile Refah-Yol koalisyonundan oluşan hükümet yine aynı taktik ve halk üzerindeki “irtica tahrikleriyle” 28 Şubat sürecinde kapatılmıştır. Ancak 28 Şubat Milli Görüşçüler için bir dönüm noktası, bir yol ayrımı olmuştur. Partilerinin kapatılmasının artık bir gelenek haline dönüştüğünü gören bazı partililer, bu durumun önüne geçmek için Refah Partisi'nin ardından kurdukları Fazilet Partisinde bir yol ayrımına gelmişler ve önündeki 10 yılı hatta belki daha fazla olan bir sürece etki eden siyasi aktörleri çıkarmışlardır (Güngör, 2002: 23-36).

2.2.Milli Görüşte Yol Ayrımı: Saadet Partisi ve Ak Parti

18 Nisan 1999 seçimlerinde uğranılan ciddi oy kaybı (RP'nin bir önceki seçimlerde aldığı yüzde 21'lik oy oranı, bu seçimlerde yüzde 15'e gerilemişti) parti içinde artık yüksek sesle ifade edilir hale gelen “değişim” taleplerini daha da fişekledi. Ancak Erbakan hem parti lideri hem de 30 yıllık siyasi görüşün lideri olarak bu seslere gereken ehemmiyeti hiçbir zaman vermedi. Kendi tabanındaki değişimleri ve istekleri göz ardı etti (Yılmaz, 2001: 206).

Refah Partisi'nin kapatılıp Fazilet Partisi'nin yeniden kurulmasıyla, kapatılan partilerinin hemen ardından aynı kadroyla, aynı zihniyetle, aynı ideolojik örgütlenmeyle yola devam etmenin çok akıllıca olmadığını ve bu nedenle partide radikal değişimler yapılması gerektiğini savunan yenilikçi bir kesim vardı. 28 Şubat'ın Milli Görüş cephesindeki en büyük etkisi, belki de ‘yenilikçiler’ dediğimiz kesimle ‘gelenekçiler’ arasındaki ayrımın ilk defa bu kadar gün yüzüne çıkmış

olması idi. Bu tarihten sonra yaşananlar koşulsuz itaat ve kabullenme mantığının ve bu mantığın üzerinde yükselen liderlerinin sınırlarından dışarı çıkılmasını ifade ediyordu. Sorgulama geleneği artık Milli Görüşte de başlamıştı. Darbelerin belki de toplum üzerinde tartışmalı da olsa kazandığı sivil uyanış ve bilinci, bu geleneğin sorgulanmasında da görebiliriz.

Kurulan ‘ismen yeni’ olan partiler birbirinin devamı niteliğinde oluyor ve maalesef hepsi de aynı sebeplerden (başta irtica olmak üzere) dolayı kapatılıyordu. Ancak belirtmek gerekir ki, yenilikçiler olarak adlandırılan bu kesimin sesinin bu kadar gür çıkması sadece uğradıkları malum sonuçtan kaynaklanmamaktaydı. 27 Mayıs’tan beri verilen var olma, politik kültürün aktif bir parçası olmaya çalışma ve yok sayılmadan kaynaklanan ideolojik tepkinin sonucu olarak doğan bir gücün etkisi de vardı. Özellikle “orta sınıf”, 1960’larda çok cılız çıkan sesini Özal’ın liberal politikalarının etkisiyle gürleştirmiş ve kitleler üzerinde bu kopuşu destekleyecek belli bir sosyal ve siyasi yapının temelini atmıştı. Bu nedenle yenilikçilerin bu kopuşunun sebeplerini ve sonuçlarını analiz ederken, arka planını doğru okumak ve bunları göz ardı etmemek gerekmektedir.

3. AK PARTİ

3.1. Milli Görüş Kopuşunun Simgesi Olarak AKP

Yenilikçiler 28 Şubat sürecinde Erbakan’ı sessiz kalmakla suçlamıştı. İstanbul’dan gelerek grup toplantısına katılan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan, MGK kararlarını imzalayan Erbakan’a “Size kendi ellerinizle çocuğunuzu boğdurmak istiyorlar” diye karşı çıkıyordu. Erdoğan, “30 yıllık siyasi hayatımızda eğer böyle bir tasarımı Meclis’e sevk edecek olursak bu hareketimizin bitişi olur. Hocam bu sizin için de bitiş demektir” diyordu ancak Erbakan bu itirazları ve uyarıları dikkate almıyordu. Mevcut tasarımı meclise göndererek onaylanmayacağını bu sayede tasarının hayata geçirilmeyeceğini düşünüyordu. Ancak olaylar beklediği gibi olmadı ilk olarak koalisyon ortağı tarafından yarı yolda bırakıldı. Ve Erdoğan’ın

dediği gibi Erbakan, bu tasarının hemen akabinde kitlesinin büyük kısmını kaybetti. Milli Görüş'ün lideri olarak var olan karizmasını devam ettiremedi. Milli Görüş'ün büyük çoğunluğu bu tasarının imzalanmasını içine sindiremedi (Özalp, 2011: 32).

14 Mayıs 2000'de Fazilet Partisi Genel Kongresi toplanmıştı. Parti içinde güçlü bir mevkiye sahip olan Recep Tayyip Erdoğan mahkeme kararı ile siyasetten men edilmişti. Siyaset yasağı bulunan Erdoğan'ın yerinde Yenilikçi kanadın başı olan Abdullah Gül vardı. Genel başkan seçimini 633'e karşı 527 oyla Kutan kazanınca "yenilikçiler" muhalif tutumlarını artırdılar. 1 ay içerisinde de Fazilet Partisi kapatıldı. 22 Haziran 2001'de Anayasa Mahkemesi Fazilet Partisi'ni kapatınca gelenekçi parti üyeleri Recai Kutan başkanlığında 20 Temmuz 2001'de Saadet Partisi'ni kuracaklardı (Karpaz, 2012: 243).

Yenilikçi kanadın FP Kongresinde az bir farkla genel başkanlığı kaybetmiş olması Recai Kutan ve gelenekçileri için adeta bir "Pirus Zaferi" görüntüsündedir. Yani kazanılmıştır ama aslında çok şey de kaybedilmiştir. Parti içerisindeki yenilikçilerin parti yönetimine gelmelerinin mümkün olmamasının onlar için oldukça olumlu bir sonuca ulaşacağı daha sonra yaşanan olaylarla, üç dönem tek başına iktidarı kucaklamayla sonuçlanacağı ortaya çıkacaktır (Poyraz, 2010: 328-329).

Yenilikçiler devletle barışık, gerilimden uzak ancak dik duruş sergileyen bir anlayışı savunduklarını söylediler, sürekli gerginlikten uzak duracakları mesajı verdiler. Askere yalın durmaya ve asker adaylar göstermeye çaba sarf ettiler. Gelenekçiler ise 30 yıllık Milli Görüş çizgisine sahip çıktı. Yeni bir kimlik arayışına giren yenilikçiler partiyi kurarken, geçmişlerine sünger çekerek kendilerini "muhafazakâr demokrat" olarak tanımladı. Gelenekçiler ise yenilikçileri "davaya ihanet"le suçladı. Bu durum yenilikçilerin değişim iddialarını kolaylaştırdı. Eğer eski politikaları aynen savunan bir başka parti olmasaydı, yenilikçiler milli görüş gömleğini çıkardıklarını bu kadar kolay söyleyemeyecekti (Özalp, 2011: 58).

Gelenekçiler Saadet Partisi olarak yoluna devam etmeyi seçerken, Yenilikçiler arasında da partileşme süreci yaşanıyordu. Ayrıca toplumda da özellikle İslami kesimde bir 'temsili parti' arayışı vardı. Cemaatler en başından beri mesafeli durdukları kimi zaman destekledikleri kimi zaman sert sözcüklerle eleştirdikleri Milli Görüş geleneğinin kopan kanadını destekleme yoluna gitmişlerdi. Tarikatların ise Yenilikçilere karşı bir hayli sıcak oldukları, ancak siyasetle ilgili genel tavırları

gereği temkinli oldukları gözlemlenmekteydi. Yenilikçi hareketin, önce RP içinde, daha sonra da FP içindeki tartışmalar sırasında özellikle cemaatler tarafından hararetle desteklenmesi önemli bir gelişmedir. Yenilikçiler cemaatler tarafından daha partilerinden ayrılmadan desteklense de, bu grupların partide operasyonel anlamda güçleri ve ekipleri bulunmadığı için, sürekli olarak Yenilikçi grubu, yeni bir oluşuma yönlendirmişlerdir. Cemaatler açısından artık kemikleşen kanaat, Erbakan'ın kontrolünde herhangi bir İslami gelişmeye izin verilmeyeceği, hatta aksine zarar görüleceğidir. Bu nedenle yeni ve daha merkezde bir siyasi harekete destek verilmesi hesaplanmaktadır (Güngör, 2002: 37). Yenilikçilerin siyasi kanadı olarak var olan AK Parti'nin kısa zamanda bu kadar yükselmesinde de kuşkusuz bu kesimlerin ciddi katkısı vardır.

14 Ağustos 2001'de Yenilikçiler Adalet ve Kalkınma Partisi'ni kurarak yollarına devam etme kararı aldılar. W.Hale ve E.Özbudun'a göre, AK Parti muhafazakâr demokrat bir parti olarak Milli Görüş'ten farklı olduğunu vurgulayarak yeni bir dönem açma yolundaydı. AKP demokrasiyi evrensel değeri olan bir ana prensip olarak benimsediği gibi, hukuk devleti, insan hakları, hoşgörü ve kültür farklılıklarına saygılı davranmayı da temel ilke kabul etmiştir. Milli iradeyi, aklı, bilimi, ahlaklı yol gösterici fikirleri kabul ettiklerini, farklı dini inançlara hürmet edeceklerini belirten parti, aynı zamanda kültürel farkların bir zaaf olmayıp aksine milli dayanışmayı güçlendirdiğini vurgulamıştır (Aktaran: Karpaz, 2012: 246).

3.2.AK Partide Birinci Dönem 2002-2007

AKP'nin kuruluşu aynı zamanda Türkiye'yi son elli yıldaki en kötü ekonomik krize sokan Şubat 2001 mali krizinden hemen birkaç ay sonrasına denk geldi. Hatırlanacağı üzere bu kriz, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in başbakan Bülent Ecevit'e anayasa kitapçığını fırlatmasıyla başlamıştı. Kriz Türkiye seçmeninin mevcut siyasi partilere olan ilgisini yok etti. Halkın siyasetçileri başarısızlıklarından dolayı sorumlu tutmasının daha önce görülmemiş bir tezahürü olarak, bir önceki, Nisan 1999 genel seçimlerinde mecliste sandalye sahibi olan partilerin hiçbiri Kasım 2002'de mecliste temsil için gerekli olan %10 barajını aşamadı. Mecliste AKP

karşısında tek muhalefet, toplam sandalye sayısının ancak üçte birinden azına sahip olan, Deniz Baykal'ın genel başkanlığını yaptığı Cumhuriyet Halk Partisi idi (Jenkins, 2010: 240-241).

AKP'nin kuruluşu belli bir grup siyasetçinin siyasal hırslarının sonucunda ortaya çıkmamıştır. Tam tersine, son derece önemli bazı toplumsal arayışların sonucunda doğmuştur. Bu gerekçelerin en önde geleni, Anadolu'da yeşermiş, belli bir noktaya kadar güçlenmiş olan sermayenin kendisine yeni bir ivme noktası arayışıdır. AKP, Anadolu sermayesinin Türk siyasetinin en önemli zaaflarından birisi olan merkezi yönetimin elindeki rantlardan pay alma talep ve arayışının bir sonucudur. Bu arayışa var olan İslami partilerin karşılık verememesinin akabinde kurulan bir partidir.

AKP de diğer partiler gibi kendi içinde homojen değildir. "AKP'ye oy verenlerin sınıfsal ve düşünsel köken bağlamında da geniş bir yelpazede hareket etmesi, DSP gibi kendini sol olarak ifade eden ve AKP'yi rejim için tehlikeli bulan bir siyasi partinin tabanından da, MHP gibi, kadim milliyetçi bir partinin tabanından da oy alması, daha da önemlisi bu geniş yelpazeyi, Saadet Partisi'nden gelen geleneksel oy tabanıyla ve merkez sağın asli oylarıyla buluşturması" bu homojen olmama durumuna ayrıca bir güç kazandırmıştır (Yaraşır ve Aygün, 2002: 201). Daha güçlü ve metropol çevrelerde etkin isimler ile daha zayıf ve metropole transfer olmak isteyen isimler bir aradadır. Bu biraradalık partiye kimi zaman yarar sağlamış kimi zaman da ortak karar almada sıkıntı yaratmıştır.

AKP toplumla geniş ölçüde dinselikle ilgili bir muhafazakârlık ilişkisi içinde bulunsa dahi, bu hiçbir zaman 'milliyetçi' bir duyarlılığın dışlanması anlamına gelmemiştir. "AK Parti 28 Şubat ürünü bir partidir. Halkı canından bezdiren 28 Şubat uygulamaları AK Parti'nin siyaset arenasında güçlü bir şekilde yer almasını sağlamıştır" (Kutlular, 2012: 439).

AKP'nin toplumsal karizmasını artıran, liderinin dahi kimi zaman önüne geçen İttihat ve Terakki'den günümüze uzanan askeri ve siyasi vesayetinin birer temsili niteliğinde sistemle çatıştığı olaylar yaşanmıştır. Bu yaşananlar halkın gözünde 'sistemin köşeye sıkışmışlığını ve acizliğini' ortaya koyarken AKP'ye kat be kat destek sağlamıştır.

AKP'nin bu dönemde siyasi arenadaki yerini sistemin (istemeden de olsa) desteğiyle sağlamlaştırdığı süreçler hiç kuşkusuz;

1. Cumhurbaşkanlığı Seçimi
2. 22 Temmuz 2007 Seçimleri (27 Nisan E-Muhtırası)

Cumhurbaşkanlığı seçimi, bir kere daha Türkiye'deki kurulu düzen ile kendisine aykırı gördüğü bir siyaset aktörünün arasında cereyan etmiş gerilimdir. Belki cumhurbaşkanının anayasaya göre aynı zamanda başkomutan olması gibi sembolik bazı hassasiyetlerin de tetiklediği bir düzen içinde, ordu çok açık biçimde cumhurbaşkanının yerleşik AKP anlayışını yansıtan birisi olmasına karşı çıkmıştır. Sistem ortaya getirilen iki unsurla tıkanmıştır: Birincisi, Anayasa'ya dönük bir yorumla oylamanın tıkanmasıdır. İkincisi, o evrede ordunun bir bildiri yayınlamak suretiyle sisteme dolaylı biçimde müdahale etmesidir.

22 Temmuz seçimlerinden önce Genelkurmay Başkanlığı sitesinde '27 Nisan e-muhtırası' olarak bilinen metni yayımlayarak hükümete karşı tavır almıştır. Ordu, görmeye alışkın olduğu ve yeniden gücü kendi tekelinde toplayacak olan sivil ılımlı tutumunu bu muhtırada görememiştir. Türk siyasi tarihine baktığımızda askerin sahip olduğu vesayet sistemi karşısında ilk kez sivillerin seçtiği, sivil otoritesini temsil eden bir parti dik ve kararlı tutum sergilemiş; orduya sınırlarının ve yetki alanının kapsamını hatırlatmıştır. 2002 seçimlerinin ardından özellikle liderinin karizmasıyla etkin olan parti, 2007 seçimlerinden önce sergilediği bu duruşla yıllarca pasif bir tutum sergilemiş (özellikle 28 Şubatta) sivil otoritenin ordu üzerindeki yerini belirlemiştir. Bu muhtıra AKP üzerinde tam aksi yönde cereyan etmiştir. 27 Nisan zaferiyle seçime giden AKP, oylarını artırmıştır. Ayrıca 22 Temmuz seçimlerinin Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığına adaylığını açıklamada çok önemli bir süreç olduğunu da belirtmek gerekir (Kahraman, 2009).

3.3.AK Parti ve Artan Karizması: İkinci Dönem 2007-2011

22 Temmuz seçimleri AKP bakımından tarihsel örtüşmelerin hazırladığı bir koalisyonu doğurmuştur. Konvansiyonel Kemalist söylemin eleştirisine dayanan bir muhakeme ile AB'yi benimsemiş kesimler, kendisini liberal diye adlandıran odaklar, aydınlar ve seçim öncesinde başlayan bazı gelişmeler nedeniyle kısmen Aleviler, AKP'ye yönelmekte bir beis görmemişlerdir. Ayrıca Kürtler, o dönemde

Genelkurmay Başkanlığı'nın istediği Kuzey Irak'a müdahale izni vermeyen AKP'yi desteklemişlerdir.

22 Temmuz seçimlerinin ardından özellikle askeri vesayete karşı dik duruşuyla ön plana çıkan AK Parti, her türlü engelleme çabalarına karşın sistemin karşı çıktığı adayını cumhurbaşkanlığı statüsüne yükseltmiştir. 22 Temmuz'un ardından mecliste MHP'nin de desteğiyle üniversitelerde başörtüsüne serbestlik tanıyan kanunun kabul edilmesi AK Parti'nin 27 Nisan e-muhtırasından sonraki en önemli adımlarından birisidir. Bu adımla birlikte muhafazakâr kesimlerin AKP'den beklentisi artmaya başlamıştır.

AKP'nin ikinci dönemi olarak adlandırdığımız bu dönemde AKP'ye verilen desteğin artmasının en önemli sebepleri;

1. AKP'ye Açılan Kapatma Davası
2. 2010 Referandumudur.

AKP'nin halk ve siyasi tarih nezdinde karizmasına karizma katan bu dönemde gelişen bir diğer olay, AKP'ye sistemin getirdiği statükoyu kaybetmeme arzusunun bir göstergesi olarak açılan kapatma davasıdır. Bir yandan Türkiye'deki laiklik anlayışının tartışıldığı, bir başka yanıyla yargı-siyaset ilişkisinin yeniden yoğrulduğu bu oluşum AKP bakımından çok ciddi ve ikili bir sonuç doğurmuştur. Verilen kararda Anayasa Mahkemesi, Cumhuriyet Başsavcılığının kapatma davasına esas aldığı iddiayı kabul etmiş ve AKP'yi 'laiklik karşıtı hareketlerin odağı' saymıştır. Ancak 11 üyenin 10'u tarafından verilen bu karara rağmen mahkeme partiyi kapatmamıştır.

Partinin eldeki malzeme ve oy çokluğuna rağmen kapatılmaması, sistemin AKP'ye duyduğu ihtiyacın ve partinin kapatılmasıyla doğan boşluğun doldurulma endişesini göstermiştir. Bu da AKP'nin 'taşıyıcı ve modernleştirici', o arada da 'köprü' bir parti olmasından türemiştir. Ayrıca bu kararla birlikte parti, Türkiye'deki laikliğin yorumuna önemli bir açılım getirmiştir. Sistem laikliğin temel ilkelerinden ödün vermemekte, onun radikal yapısını benimsemekte, fakat bunun gene sistem içinde tutulması gerektiğini ve denetlenebileceğini öngörmektedir (Kahraman, 2009: xiii-xviii).

AKP hükümeti ve ordu, aksinin beklenmesine karşın, iyi kötü yürüyen bir ilişki kurmayı başardı. Bu ilişki örüntüsü, liberal-demokratik asker-sivil ilişkisi modeline

eskisinden daha fazla yakınlaştı. Ordu, son sözü hükümetin söyleyeceğini kabul etti. Bunun nedenlerinden biri, sivil hükümetlerin sorumlu davranması, ülkenin karşı karşıya kaldığı sorunlarla başarıyla mücadele etmek için gerçekten çaba harcaması ve hepsinden önemlisi, siyasi İslam'dan (ve aynı zamanda etnik ayrılıkçılıktan) uzak durması kaydıyla, ordunun demokrasiyi desteklemesi idi (Heper, 2011: 334).

AK Parti iktidarının ikinci dönemi olarak adlandırdığımız bu döneme etki eden en önemli olaylardan birisi de kuşkusuz 2010 referandumudur. Bu çalışmada belirttiğimiz gibi darbe yalnızca asker eliyle yapılan asker tekelinde gerçekleştirilen bir olay değildir. Askerin yanında vesayetçi belli kesimler-sivil bürokrasi ve özellikle 28 Şubat sürecinde daha net görebildiğimiz medya ayağı bu süreçte çok önemlidir. 2010 referandumu, 27 Nisan e-muhtırasında verilen tepki ile ordunun üzerindeki yerini belirleyen ve sağlamlaştıran AK Parti'nin, sivil bürokrasiyi yani yargıyı aşmak için attığı en önemli adımlardan birisidir. Bu referandum 2009 Yerel Seçimlerinden kısmi oy kaybı ile çıkan AK Parti'nin 2011 Seçimlerindeki başarısını etkileyen öncelikli olaylardan birisidir.

12 Eylül 2010'da yapılan ve şimdiye kadar ki cuntacıların yargılanmasını öncelikli amaç olarak kabul eden bu referandum, 27 Nisan e-muhtırasının etkilerini hem askeri bürokrasi hemde sivil bürokrasi üzerinde göstermiştir. Ayrıca bu referandum AK Parti'nin 2009'da kısmen uğradığı oy kaybı ile başlayan karizma rutinleşme sürecini ortadan kaldırmış; partiye 2011 seçimlerinde mevcut sistemleri kırmak isteyen ancak bir şekilde engellenen\engellenilmek istenilen parti karizması eklemiştir. Bu karizmanın eklenmesine katkıda bulunan sivil bürokrasiyi aşmak için atılan en önemli adımlardan birisi de başörtüsü serbestliği ile ilgili anayasa değişikliğine verilen vetodur. Mevcut sistemi korumak adına verilen bütün bu tepkiler doğrudan AK Parti'nin işine yaramış, halkın çoğunluğu tepki olarak sistemle çatışan AK Parti'yi desteklemiştir.

2010 referandumunun politik kültürümüze bir diğer etkisi ise, CHP ve özellikle MHP'nin takındığı tavrın kendi tabanlarında yarattığı hayal kırıklığıdır. CHP, ülkenin ilk partisi olmasına rağmen 12 Eylül döneminde siyasi hayatının bitirilmesinden kurtulamamıştır. Ayrıca 27 Mayıs'tan 12 Mart'a kadar (28 Şubat kısmen hariç) bütün darbelerin etkilerini yaşamıştır ancak buna rağmen referandumda mevcut iktidara tutumunun etkisiyle tepkisini halkın çoğunluğundan

aksi yönde göstermiştir. 12 Eylül döneminde ise MHP'nin gerek sokak olaylarında gerek yargılanmalarda verdiği kayıp 12 Eylül MHP'si ile 2010 MHP'sinin belli kesimlerinin zıt düşmesine neden olmuştur. 2010 referandumu için MHP'nin takındığı tavır, tabanındaki belli çevreler tarafından kabullenilememiş ve parti az da olsa oy kaybına uğramıştır.

AK Parti döneminde geline önemli bir noktadan birisi de; demokratikleşme perspektifinin geliştiği, temel hak ve hürriyetlerin genişlediği bir dönem. Bir diğer nokta, ekonomik alanda Türkiye'nin son 9 yılda kaydettiği modernleşme ve refah artışı dönemi olmuştur (Bolat, 2012: 232-233). Son olarak ne merkez sağ, eski merkez sağ olmadığı için, ne de Siyasal İslam eskisi gibi sadece pre-modernist kesimlerin bir tercihi olarak görülemeyeceği için, AKP'nin merkez sağ ile RP çizgisini birleştiren yeni bir sistematiğe hareket ettiğini söylemek mümkündür. Bu bir oranda Özal stratejisinin bir uzantısıdır, ancak AKP klasik anlamda bir ANAP olmayı tercih etmeyecek kadar birikimli, aynı zamanda ülke konjonktürünün 1980'li yıllardaki gibi olmadığını da farkındadır. Bu nedenle AKP asıl olarak, bugün dünyada kendini farklı ülkelerde değişik biçimlerde ifade etme eğilimi taşıyan yeni bir sağ politik kulvarın temsilcisi olmaya soyunmakta, büyük oranda düzenden ve sistemden umudunu kesmeye hazırlanan kesimlere yeni bir güç kazandırmayı amaçlamak durumundadır. AKP bir yanıyla gelişen\küreselleşen kapitalist sisteme entegre olmaya çabalayan, diğer yanıyla sosyal meselelerde solu aratmayacak bir duyarlılık gösterecek "yeni" bir parti, bir yanıyla global değerlerin savunucusu, diğer yanıyla da geleneksel devlet otoritesinin ısrarlı bir takipçisi olacak bir anlayış içinde hareket etmeye çabalayan bir organizasyon olma çabasındadır (Yaraşır ve Aygün, 2002: 192-193).

Bu dönemde değinilmesi gereken önemli gelişmelerden birisi de Davos'ta yaşanmıştır. R.Tayyip Erdoğan, ilk defa Müslüman bir devletin başbakanı olarak İsrail'in Filistin'e karşı uyguladığı ambargoya dünyanın gözü önünde radikal çıkışıyla tepki göstermiştir. Erdoğan'ın bu çıkışı Arap ülkelerinde sevinçle karşılanmış ve Erdoğan'ı Arap Dünyasının Lideri konumuna yükseltmiştir. Birçok Arap Ülkesinde düzenlenen mitingler, doğan çocuklara Recep Tayyip Erdoğan isminin verilmesi, Arap Ülkelerinde yaşayan Türk vatandaşlarına olan sevginin artması bu durumun en belirgin kanıtlarındandır.

3.4.AKP'nin Karizmatik Lideri Tayyip Erdoğan

3.4.1.Erdoğan'ı Var Eden Toplumsal Yapı

Türkiye’de otoriter bir siyasi kültür hâkim olduğundan, tabandan kaynaklanan bir değişim geleneği söz konusu değildir. Değişim geleneği neredeyse her zaman tavandan tabana dayatılmıştır. Değişimin öncüleri olarak görünen siyasetçiler dahi çoğu zaman tabanın talepleri doğrultusunda var ol(a)mamışlardır. Bu nedenle siyasi partiler ortak ideolojik kanaatlerden ziyade karizmatik kişiler etrafında kurulma eğilimindedir. Parti içinde yükselme yetenekten çok lidere kişisel sadakate göre belirlenir; bu yüzden yozlaşma ve kayırmacılık kurumsallaşır ve seçmenlerin güvenini kaybetse bile parti liderini değiştirmek çok zorlaşır. Belli bir noktada karizma amacından sapar; sistemi besleyen bir olgu haline gelebilir.

Türkiye’de siyasetin son otuz yılda her iki yeniden canlanışının da “demokratik olmayan” müdahalelerin dolaylı bir sonucu olması ilginçtir. İlginç olmasıyla birlikte tam anlamıyla bu tezin dayanak noktalarını da destekler niteliktedir. 1980 askeri darbesini müteakip bütün siyasi partilerin yasaklanması 1983’te Anavatan Partisi’nin (ANAP) kuruluşunun yolunu açmıştır. Farklı eğilimlere sahip milletvekilleri olsa da 1983’ten 1991’e kadar süren ANAP iktidarının, AKP’nin Kasım 2002’deki seçim başarısındaki gibi, ülke siyasetinde yeni bir çağın habercisi olduğuna şüphe yoktur; ancak “AKP’nin selefi olan Refah Partisi (RP) ve Fazilet Partisi (FP) mahkemeler tarafından kapatılmasaydı ve İslamcı hareketin duayeni Necmettin Erbakan’ın siyaset yapması yasaklanmasaydı AKP kurulur muydu?” sorusunun cevabı ise şüphelidir. 1998’de dini ve askeri tasvirleri birleştiren bir şiir okuyarak dini nefret uyandırma iddiasıyla takibata uğraması, Erdoğan’ın imajının maharetli bir belediye başkanından ulusal bir sembole dönüşmesine yardımcı oldu ve Erbakan’ın aktif siyasetten uzaklaştırılmasıyla ortaya çıkan boşluğu doldurmak yolunda ona önemli bir kapı açtı (Jenkins, 2010: 240).

3.4.2.R.Tayyip Erdoğan'ın Siyasi Düşüncesi ve Hayatı

Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'nin kültürel çevresinden gelmiştir. Bu nedenle halkın istek ve arzularını çok daha iyi okumuştur. İstanbul'un alt-orta sınıf bölgesi olan Kasımpaşa'da doğdu (1954). Babası, Denizcilik İşletmeleri'nde kaptan, annesi ev hanımı idi. Erdoğan, aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla, sokaklarda limon, baharat, simit ve su sattı. Böylece, halkın değerlerinin ve isteklerinin farkına vararak büyüdü. Erdoğan siyasete atılmadan önce çağdaş bir eğitim aldı ve çağdaş bir iş yaşamı sürdürdü. İmam Hatip Okulu'nu bitirdikten sonra, İstanbul'da, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nden mezun oldu (1980). Arapça ve biraz İngilizce bilmektedir. Toptan gıda sektöründe çeşitli özel şirketlerde yöneticilik yaptı.

Erdoğan aktif siyasete 1969 yılında girdi. Siyasi kariyerine, hem Milli Nizam Partisi'nin hem de Milli Selamet Partisi'nin düşünce kuruluşu olan Milli Görüş Teşkilatı'nda başladı. Ardından MSP Beyoğlu Gençlik Kolları Başkanlığı yaptı. 1984 yılında Refah Partisi Beyoğlu İlçe Başkanı oldu. Ertesi yıl, RP'nin İstanbul İl Örgütü'nün başına getirildi. Erdoğan 1986 yılında RP'nin Merkez Yürütme Kurulu'na seçildi. 1989 yerel seçimlerinde RP'nin Beyoğlu Belediye Başkan adayı oldu. Her ne kadar seçimi kaybetse de, Beyoğlu'nda RP'nin oylarını önceki seçime göre üç kat arttırdı. 1994 yerel seçimlerinde, RP Erdoğan'ı İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'na aday gösterdi. Erdoğan, diğer partilerin ulus çapında tanınmış adaylarına karşı yarışmasına rağmen seçimi kazandı. 1998 yılına kadar yani hapis cezasına çarptırılan kadar bu görevinde kaldı (Heper, 2011: 381). Hapisten çıktıktan sonra da yenilikçi kesimin liderleri arasında yer alıp, AKP'nin kurulmasının temellerini atacaktı. 1969 yılında Milli Türk Talebe Birliği'nde siyasi hayatına başlayıp Milli Görüşçü kimliği ile devam eden daha sonra yenilikçiler hareketiyle "Milli Görüş Gömleğini Üzerimizden Çıkardık" diyen Erdoğan, AKP'nin kurulduğu ilk dönemlerde belli kesimler üzerinde çok etkili olamamıştı. Bu nedenle gündemde Erdoğan'ın ne kadar laik olup olmadığı, değişip değişmediği tartışmaları vardı. Tayyip Erdoğan ve AK Parti'nin sık sık "Biz Değiştik" söylemlerini dile getirmelerine rağmen bu bazı çevrelerde "Takiyye yapıyorlar" düşüncesi hâkim oldu (Çetin, 2003: 91).

28 Şubat sürecinin sonunda RP bünyesinde Erbakan'ın tasfiyesiyle boşalacak yerin doldurulmasında en güçlü isim olan Erdoğan, "Kasımpaşalı" lakabıyla tanınıyordu. Hitabeti ile dikkat çekiyordu. RP'de ilk kitleselleşmeyi, vitrin operasyonunu Erdoğan gerçekleştirmişti. Her kesimden insanı parti bünyesine alan Erdoğan, parti propagandasının geniş kitlelere açılmasında önemli bir etken olmuştu. Örgütte etkili olan Erdoğan, RP'nin seçim çalışmalarında lojistik desteği ile öne çıkmıştı. İstanbul'da RP'nin oy potansiyelini arttıran Erdoğan, 1991 yılında yapılan genel seçimlerde MHP ile ittifaktan sonra, parti içindeki Kürt sorununu gündeme getirmiş, bu girişim Erdoğan'ın güçsüz olduğu Güneydoğu'da etkinliğini artırmasına neden olmuştur.

RefahYol hükümetinin alaşağı edilmesiyle ve yaşananlara ek olarak Erdoğan'a verilen hapis kararı toplumun her kesiminden özellikle partinin ilerleyen dönemlerde yenilikçi kanadını oluşturacak kesimlerden ciddi tepki toplamıştı. "Bu konjonktürü doğuran süreç Erdoğan'ın 6 Aralık 1997 tarihinde Siirt'te katıldığı bir mitingde okuduğu şiirdi. Mitingde okuduğu "Minareler süngü\ Kubbeler miğfer\ Camiler kışlamız\ Müminler asker" şeklindeki Ziya Gökalp'in bir şiirinin bir kıtasını oluşturan 4 mısralık şiir Türkiye'nin geleceğinde etkin bir siyasi aktör olarak yer alacağı anlaşılan Erdoğan'ın önünü kesecekti. Erdoğan bu şiirin yer aldığı konuşma nedeniyle TCK'nın 312. Maddesine göre 10 ay hapis cezasına çarptırıldı ve ömür boyu siyasetten yasaklandı. Erdoğan, 27 Ekim 1998'de Fazilet Partisi'nden istifa etti ve belediye başkanlığı görevinden alındı. Diyarbakır DGM'ce mahkûmiyet kararı gereğince Pınarhisar Cezaevi'ne teslim oldu ve 4 ay hapis yattı. Cezaevine girişte on binlerce seveni tarafından uğurlanan Erdoğan'ın 4 aylık hapis hayatı süresince de ziyaretçisi hiç eksik olmadı" (Aydın, 2002: 24). Erbakan, Erdoğan'a verilen hapis cezası ve ömür boyu siyaset yasağı konusuna tepkisiz kalmış, bu yöndeki sorulara ya cevap vermemiş ya da yakın çevresiyle aracılığıyla "yorum yapmıyor" denilerek geçiştirmişti. Erbakan'ın bu tavrı, 23 Nisan 1998'de yapılan Meclis Grup toplantısına da yansımıştı. Toplantının basına kapalı bölümünde konuşan Bülent Arınç, Erdoğan'a sahip çıkmadıkları için "ak saçlılar"a tepki göstererek, "Genel başkanımız, Erdoğan için iki kelimeyi bir araya getirip bir şey söyleyemedi" diyordu. (Pamuk, 2001: 138-143).

TCK'nın 312'nci maddesine göre, "Halkı din ve ırk farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik" suçlamasıyla mahkûm edilen Erdoğan, düşünce suçluları kervanına katılarak dört ay hapis yattı. "Eşber yasası" diye bilinen 312'nci madde değişikliği "Tayyip" yararlanacak diye gerçekleşmedi. Anayasa'nın 76'ncı maddesinde yapılan yeni düzenleme de aynı gerekçeyle Meclis'ten geçmedi. Hukuki durumları aynı olmasına rağmen Hasan Celal Güzel'i af yasasından faydalandıran Anayasa Mahkemesi çifte standart uygulayarak Erdoğan'a gelince karar değiştirdi. Nihayet 312'nci madde değişti ama Erdoğan için değişen bir şey olmadı. Erdoğan'ın adli sicil kaydı önce silindi, ilginç bir yargı aşamasının ardından bu kadar geçersiz sayıldı ve sabıka kaydı tekrar sicile işlendi. Yüksek Seçim Kurulu üyeleri de aralarında ihtilafa düştü ve Erdoğan'ın milletvekili adaylığı 1 oy farkıyla reddedildi (Aydın, 2002: 12).

Erdoğan'ın milletvekilliği statüsünden çıkarılması için verilen mücadele 3 Kasım 2002 seçimlerine yansdı. 3 Kasım 2002 seçimlerinde, AK Parti ezici bir çoğunlukla tek başına iktidara geldi. AK Parti'nin kazandığı milletvekili sayısı Anayasa'yı değiştirmek için gerekli olan 367 oydan sadece 4 oy eksikti. Seçimlerden AK Parti ile birlikte sadece Cumhuriyet Halk Partisi barajı aştı. AK Parti ve CHP dışında seçimlere katılan bütün partiler ise yüzde 10'luk ülke barajını aşamamıştı. Demokrat Parti ve Adalet Partisi geleneğinin mirasçısı Doğru Yol Partisi barajda boğuluyordu. Adnan Menderes ile başlayan Süleyman Demirel ile devam eden darbelere ve muhtıralara rağmen ayakta kalmayı başaran 'DP-AP-DYP' misyonu sandıktan çıkamamıştı.

DYP ile birlikte baraj altında kalan bir diğer parti ise Milliyetçi Hareket Partisi idi. Alpaslan Türkeş'ten emaneti devralan Devlet Bahçeli, 18 Nisan seçimlerinde MHP'yi ikinci parti haline getirirken (Öcalan faktörü oldukça etkili olmuştu), 3 Kasım seçimlerinde ise partisinin baraj altında kalmasına engel olamadı. Turgut Özal'ın kurduğu, büyüttüğü, tek başına iktidar yaptığı Anavatan Partisi de Mesut Yılmaz'ın genel başkanlığında 3 Kasım seçimlerinde barajda boğulan diğer bir parti idi. Milli Görüş'ün temsilcisi Saadet Partisi, Başbakanlık koltuğunda oturan Bülent Ecevit'in genel başkanı olduğu Demokratik Sol Parti de millet tarafından tasfiye ediliyordu. Bu gelişmelerin akabinde Bahçeli, Yılmaz ve Çiller'in istifaları geldi.

Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik siyasi linç kampanyasının ise AK Parti'nin tek başına iktidar olmasında yadsınamayacak yeri vardır. Sadece şiir okuduğu gerekçesiyle 312. Maddeden aldığı ceza nedeniyle İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'ndan düşürülmesi ve cezaevine girmesi Erdoğan'ı halkın gözünde “mağdur” ve “mazlum” konumuna düşürdü. Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili adayı olmasına izin verilmemesi, 3 Kasım seçimlerinde tek başına iktidar olması durumunda bile Erdoğan'ın Başbakan olamayacak olması ve Erdoğan'ın AK Parti genel başkanlığından uzaklaştırılmasına yönelik girişimlerin AK Parti'nin oylarını düşürmek yerine arttırdığını 3 Kasım seçim sonuçları ortaya koydu. Unutulmamalıdır ki bu seçimlere Erdoğan girememişti. Ancak toplumun büyük çoğunluğunda meydana gelen tepki, seçimlerde karizmatik lideri olmayan bir partinin desteklenmesiyle sonuçlanmıştı. Erdoğan'ın milletvekili adayı olmasına izin verilmemesinin ardından seçim meydanlarına çıkarak, AK Parti'nin tek başına iktidara getirilmesinin yetmeyeceğini Anayasa'yı değiştirecek çoğunlukla iktidara getirilmesini istemesinin halk nazarında büyük makes bulduğu ortaya çıkmıştır. Miting meydanlarında açılan ‘İnadına Tayyip’ pankartlarındaki mesajın seçmen tarafından çok iyi algılandığı görülmüştür. Ancak yine de AK Parti'nin başarısında sadece bu mağduriyet ve ideolojiye duyulan öfkenin varlığı eksik bir analiz olacaktır (Çetin, 2003: 131-143).

Erdoğan'ın önüne konulan bu engeller toplumun her kesiminden tepki toplamış ve dikkatleri Erdoğan'ın üzerine çekmiştir. Toplum üzerinde “Bu adam bir şeyler yapmak istiyor ama yaptırmıyorlar” algısı yerleşmiştir. “Bugünkü kanunlarımızın yasak saydığı hususların yarın yasakladığı siyasilere avantaj olarak geri döndüğü çok görülmüştür” (Kumkale, 2007: 26). Bu engellemelere rağmen AKP, Tayyip Erdoğan liderliğinde Türk Siyasetindeki 10. Yılı'nı geride bırakmış, toplumsal değişimin günümüz aktörleri olarak demokrasi tarihimize geçmiştir.

Sonuç olarak, “bir toplum, bireylerinden birinin haksızlığa uğradığına kanaat getirirse, mağdur duruma getirilen bu bireyi kendi mağduriyetiyle özdeşleştirir ve onu sahiplenir. Bu durum Anadolu kültüründe çok rahatlıkla görülebilir. Mevcut koşulları ve toplumun dinamiklerini iyi gördüğünü düşündüğümüz Recep Tayyip Erdoğan'ın medya tarafından hedef tahtası haline getirilmesi ve bu yapılırken toplum hassasiyetlerinin göz ardı edilmesi, buna karşın Erdoğan'ın halkın nabzını tutarak

kendini iyi ifade etmesi, liderlik için ön koşulların oluşmasında etkin rol oynamıştır” (Kaya, 2003: 28). Erdoğan, özellikle 28 Şubat sürecinde “mağdur” edilen partinin bir parçası olarak siyaset sahnesinde uzun yıllardır mücadele veren, toplumun kendisini özdeşleştirdiği, şimdiye kadar askeri vesayet karşısında dik duramayan siyasi liderlerden toplum nezdinde apayrı bir yerdedir. Erdoğan, yeri geldiğinde “Kasımpaşalı” üslubunu da kullanarak kitlelerin duygularına tercüman olmuştur. Erdoğan’daki çoğu zaman eylem ve söylem ortaklığının, jest ve mimiklerinin ve tartışmasız hitabet gücünün sonucu mağdur edilmişliği ile birleşerek rakipsiz bir karizmatik liderlik yaratmıştır. Türkiye’de mevcut siyasi partiler yeni bir karizmatik lider çıkarmadığı, kaliteli bir muhalefet anlayışının sürdürmediği ve en önemlisi en az Erdoğan kadar “halktan” olmadığı müddetçe, bu karizmanın tükenmesi şu an için pek mümkün gözükmemektedir.

3.4.3.12 Haziran 2011 Seçimlerinin Ardından Erdoğan’ın Balkon Konuşması

"Sevgili kardeşlerim, değerli yol arkadaşlarım..."

Burada Ankara'dan, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi'nden, tüm arkadaşarımla hepimizi muhabbetle selamlıyorum. 81 vilayetimizin, 780 bin kilometrekarenin her bir zerresinin, 74 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının tamamını sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Gözlerini Türkiye'ye çevirmiş, gelecek haberleri takip eden, Bağdat, Kahire, Saraybosna, Bakü, Lefkoşe ve diğer tüm dost ve kardeş halkları buradan muhabbetle selamlıyorum.

12 Haziran 2011 seçim sonuçları ülkemize, milletimize, bütün coğrafyamıza, tüm dünyaya hayırlı olsun. Bu sonuçlar inşallah bölgemizde ve dünyada, barışa, adalete, huzur ve istikrara katkı sağlasın.

Bütün milletime, bugün katılım noktasında gösterdikleri cesaret ve ciddiyet noktasında sandığa giden tüm vatandaşlarıma yürekten saygılarımı sunuyorum.

Uzak diyarlardan, gurbetten gelip oy kullanan kardeşlerimize, şükranlarımızı sunuyorum.

Seçimlerde görev alan tüm güvenlik güçlerine, sandık görevlilerine ayrıca teşekkür ediyorum. AK Parti olarak bugün çok farklı heyecanları aynı anda yaşıyoruz. Türkiye'de her iki seçmenden birinin oyunu almış olmanın heyecanını yaşıyoruz.

(Partililerin muhalefe yönelik "Çatlasın" sloganları üzerine) Kardeşler, çatlamasın... Onları da kucaklayacağız, onları da aramıza alacağız... Zira böyle yaptığımız için, kucakladığımız için demokrasi tarihinde, çok partili dönemde 3. dönem milletimizden yetki almanın heyecanını yaşıyoruz.

22 Temmuz'da, 2007 yılında 16 milyon oy alırken, bugün oyumuzu 5 milyon artırarak 21 milyona ulaşmanın bahtiyarlığı içerisindeyiz. 22 Temmuz seçimlerine göre oy oranımızı artırmanın heyecanını yaşıyoruz. Aziz milletimize bize olan güveninden dolayı ayrıca teşekkür ediyorum.

Tüm samimiyetle, AK Parti'ye oy vermiş olsun olmasın, 12 Haziran 2011 seçimlerinin galibi inşallah hiç şüphesiz Türkiye'dir. Bu aziz millettir. Bugün bir kez daha Türkiye kazanmıştır. Bugün bir kez daha demokrasi kazanmıştır. Bugün bir kez daha milli irade kazanmıştır. Topyekün millet kazanmıştır.

Bugün millet sandığa gitmiş, mührü eline almış ve son kararı vermiştir. Millet bütün soru işaretlerine net olarak son noktayı koymuştur. Bugün benim Türk kardeşim, Kürt kardeşim, Roman, Laz kardeşim, 74 milyon kazanmıştır. Bugün benim işçim, memurum, emeklim, çiftçim, engellim, genç kardeşlerimiz, yavrularımız kazanmıştır. Yoksul, kimsesiz kardeşim kazanmıştır. Bugün mazlumların, mağdurların umudu kazanmıştır. İnanın bugün İstanbul kadar, Saraybosna kazanmıştır. İzmir kadar Beyrut kazanmıştır. Diyarbakır kadar, Batı Şeria, Gazze kazanmıştır. Bugün Türkiye kadar, Ortaoğu, Kafkasya, Balkanlar kazanmıştır. Bugün demokrasi kadar, barış, adalet ve istikrar kazanmıştır.

Bu milletin bir evladı olarak şunu büyük bir gururla ifade etmekteyim: Bugün Türkiye, demokratik olarak büyük bir olgunluk kazanmıştır. Merhum Turgut Özal'ın

ve Adnan Menderes'in hayalleri özlemleri artık yerini bulmuştur, Gazi Mustafa Kemal ve arkadaşlarının kurduğu Türkiye Cumhuriyeti güçlü demokrasisiyle muasır medeniyetlere ulaşmıştır...

Çetelerin istikamet çizdiği Türkiye, Allah'ın izniyle, milletin takdiriyle artık geride kalmıştır. Kardeşlerim, benim milletim tartışmasız şekilde kazanmıştır. Türkiye'nin önünü yeni, yepyeni tertemiz bir sayfa açılmıştır. Şundan herkesin emin olmasını istiyorum. Önceki AK Parti hükümetinde olduğu gibi, yeni AK Parti hükümeti de 74 milyonun hükümeti olacak.

Kardeşlerim, Türkiye'nin 780 bin kilometrekaresinde dikkat edin yine AK Parti vardır. Batıda da doğuda, kuzey de güneyde de var. 7 bölgenin tamamında AK Parti birinci parti. Neden? Çünkü biz kimseyi dışlamadık, kimseyi ayırmadık. Herkesi kucakladık. Yaradılanı yaradandan ötürü sevdik. Milletin fertleri arasında hiçbir ayırım yapmadık. Demokrasinin standartlarını yükseltme çabasında olduk. Bir nebze bile bundan sonra da geriye dönüş olmayacaktır. 74 milyonun herbirinin yaşam tarzı, inancı, değerleri, bizim için önemlidir.

Hangi partiye oy vermiş olursa olsun her bir kardeşimizin huzur, güven, barış ve adalet içinde yaşamını idame ettireceğinden hiç kimsenin şüphesi olmasın. Yaptıklarımız, yapacaklarımızın teminatıdır. Milletimizden aldığımız güçle, yetkiyle demokrasi daha ileri standartlara kavuşacak, özgürlükler çok daha ilerleyecek, herkes kendini daha rahat ifade edecektir. Bütün kardeşlerimin, 74 milyonun böyle bir gönül huzur içinde olmasını yürekten temenni ediyorum. Zira bugün sorumluluğumuz daha da artmıştır. 3. dönemde teveccüh gören AK Parti'nin sorumluluğu da hassasiyeti de artmıştır. Biz zaten üzerimizde büyük bir emanet taşıyoruz, bu emanetin ağırlığı daha da artmıştır. Kibirden zaten sakınıyorduk, bugünden itibaren çok daha büyük bir hassasiyetle sakınacağız. Daha mütevazı olmanın gayreti içinde olacağız. Gururu, böbürlenmeyi hiçbir zaman kafamızdan içeri almadık bundan sonra da daha hassas olacağız. Tevazu bizim şiarımızdır, bundan sonra da tevazuda toprak gibi olmaya daha fazla özen göstereceğiz. Bu

millete efendi değil hizmetkâr olmaya devam edeceğiz

Kardeşlerim, aziz milletim;

Sandıktan çıkan sonucu, sandığın verdiği mesajı en doğru şekilde okumanın çabası içinde olacağız. Aziz milletimiz bize sadece hükümet etme yetkisi vermedi, aynı zamanda yeni anayasa yapmak için görev verdi. Bu yeni anayasayı uzlaşmayla, istişareyle, müzakereyle yapma mesajı verdi.

330'un altında milletvekili çıkardık veya çıkarıyoruz diye biz kapımızı kapamayacağız ve muhalefete gideceğiz. Kabul ederlerse, kabul buyurlarsa uzlaşmaya, parlamento dışındaki partilerle, sivil toplum örgütleriyle, medyayla, akademisyenlerle, bu alanda sözü olanlarla en geniş anlamda istişare ve uzlaşma arayışı içinde olacağımızı daha bu akşamdan ifade ediyorum.

Değerli kardeşlerim;

Meydanlara ifade ettiğimiz gibi özgürlükçü bir anayasayı hep birlikte yapacağız. Bu anayasada herkes kendini bulacak; doğu da bulacak, batı da bulacak, kuzey de güney de. Velhasıl milletim "İşte bu benim anayasam" diyecek. Yeni anayasa milletin her bir ferdini birinci sınıf olarak görecektir. Her kimlik, her değer, herkesin özgürlük, demokrasi, barış ve adalet talebine bu anayasa karşılık verecek. Bu anayasa Türk'ün, Kürt'ün, Zaza'nın, Arap'ın, Çerkes'in, Laz'ın, Gürcü'nün, Roman'ın, Türkmen'in, Alevi'nin, Sünni'nin, azınlıkların yani 74 milyonun anayasası olsun.

Kardeşlerim;

Bu anayasa kardeşlik, dayanışma, paylaşma, birlik ve beraberlik üzerine tesis edilecek. Başladığımız hiçbir işi bugüne kadar yarım bırakmadık; bütün yatırımlarımızı tamamladık ve tamamlayacağız. 2023 hedefleri doğrultusunda yeni yatırımlarımızı hemen başlatacağız. Emekliyi, yoksulu, engelliye, kadın ve çocukları, gençleri daha fazla gözeteceğiz. Mili birlik ve kardeşlik sürecine hız verecek, annelerin gözyaşlarını dindireceğiz.

Bölgesel ve küresel meselelerde çok daha aktif olacağız. İnkâr politikalarını bitirdik,

asimilasyon politikalarını bitirdik bitiriyoruz. Daha etkin roller alacağız. Bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da bölgemizde hak diyeceğiz hukuk diyeceğiz, barış, adalet, özgürlük ve demokrasi diyeceğiz.

Sevgili vatandaşlarım, değerli yol arkadaşlarım;

Bir kez daha tekrar etmek istiyorum; kazanan, Türkiye'dir, demokrasimizdir, kardeşliktir. Hiç kimse hüzünlenmesin; hiçkimse sevinci, coşkusu diğerlerini üzmesin. Çünkü biz hep birlikte Türkiye'yiz. Biz beraberiz, kardeşiz, bunu unutmayın. Her zaman ifade ettiğim gibi bugün hesaplaşma değil helalleşme günüdür.

Kampanya sürecinde istemedi kalbini kırdığımız, üzdüğümüz kardeşlerimiz varsa hepsinden başta şahsım, tüm arkadaşlarım adına helallik diliyorum. Kampanya sürecinde yaşananların, söylenenlerin, yanlış anlamaların, incitici kelamın meydanlarda kalmasını diliyorum. İstemedi incettiğimiz siyasiler varsa onlardan da helallik diliyorum.

Ben aziz milletime, tüm siyasi partilere hakkımı helal ediyorum, hakkımızı helal ediyoruz.

Bu arada AK Parti teşkilatına buradan mahsus şükranlarımı iletiyorum. Genel başkan yardımcılara, bakan ve milletvekili arkadaşlarıma, il/ilçe başkanlarımıza, kadın kolları teşkilatıma, gençlik kolları teşkilatıma, sandık müşahitimize teşekkür ediyorum. Bütün milletvekili aday adaylarına ve adaylarımıza, belediye başkanlarımıza, il genel meclis üyelerimize, partimizin tüm üyelerine, tüm gönüldaşlarına teşekkür ediyorum. Bugün sandıklarda görev yapan sandık görevlilerine de partili- partisiz, teşekkür ediyorum. Genel merkez çalışanlarına teşekkür ediyorum. Onlardan da istirham ediyorum; bugün kazananın Türkiye olduğu bilinciyle sevinç ve coşkularında kimseyi hüzünlendirmemelerini diliyorum.

3. dönem AK Parti iktidarı, ülkemize, milletimize, tüm insanlığa hayırlı olsun. Allah yar ve yardımcımız olsun. Yolumuz, bahtımız açık olsun. Her şey Türkiye için, demokrasi için, özgürlük için, kardeşlik için! 12 Haziran demokrasi bayramı kutlu,

*mübarek olsun! Allah'ın selamı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun. 74 milyonu bir ve beraber olarak kucaklıyor, hepinizi Allaha emanet ediyorum."*⁶

⁶ <http://t24.com.tr/haber/erdoganin-3-balkon-konusmasinin-tam-metni-74-milyonun-hukumeti-olacagiz/150677>

GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Türkiye’de askeri vesayet sisteminin ve onun en büyük destekçisi olan elitist kesimin etkisiyle oluşturulan bir askeri darbe geleneği vardır. Toplumun demokratikleşmesi üzerine vurulan her darbe, toplum üzerinde ters bir etki yapmıştır. Siyasetten ve ideolojik yapılanmadan uzak durulması, sistemin korunması ve belli tekelerde toplanması için yapılan her darbe, sistemin daha fazla sorgulanmasına neden olmuştur. Sistemin sorgulanması genellikle sistem tarafından dışlanan parti ve liderlerinin desteklenmesiyle sonuçlanmıştır.

İttihat ve Terakki’den 28 Şubat’a gelen, son olarak 27 Nisan’da ortaya çıkma sinyalleri veren bu gelenek, toplumun değişim ve dönüşümünden yıllar çalmış; salt siyasi alanda değil ekonomiden bilimsel alana kadar her türlü ileri adımı geriye götürmüştür. Bu geleneğin kendini gösterdiği her dönemde, sivil otoritenin uzlaşmadığını, (örneğin 12 Eylül’den önce siyasiler cumhurbaşkanı seçiminde dahi bir türlü uzlaşmamış ve ülke başkomutansız kalmıştır) siyaset yapmak dışında her türlü siyasete aykırı durumların yaşandığını, ülkenin bir türlü “bir ve bütün” olmasının sağlanamadığını görmekteyiz. Yani askeri otoritenin kendisine meşruluk kazandırması için gereken bütün malzemenin ilk olarak sivil otoriteler tarafından verildiğini söylemek çok da yanlış sayılmayacaktır. Ayrıca bu geleneğin bu denli uzamasında, toplumun seçtiği sivil otoritenin dik ve kararlı bir tutum sergileyememesi çok etkili olmuştur. Mevcut konumlarını zoraki de olsa askeri otoriteye bırakan, pasif kalan siyasiler bu geleneği sürdürmek isteyenler üzerinde çok etkili olmuştur.

27 Mayıs 1960 darbesi, halkın yüzde ellilerin üzerinde kendi istekleri doğrultusunda getirdiği ve son dönemini saymazsak karizmasını kaybetmek yerine artıran bir başbakanın idamıyla sonuçlanmıştı. 27 Mayıs, İttihat ve Terakki’den gelen geleneğin, sistem dışındakilere devredilmek istendiği ilk tarihi. Sivilleşme uğraşının ve demokrasinin eyleme dönüşmeye başladığının sinyallerini vermekteydi. 27 Mayıs’ın yaşanmasıyla birlikte 1957 seçimlerinde karizmasını biraz da olsa kaybettiği gözlenen Menderes’e tükenmez bir karizmanın kapıları açılmıştı. 27 Mayıs, Menderes hükümetine karşı yapılmıştı ancak toplum darbecilerden rövanşı

Menderes'e tükenmez bir karizma atfederek almıştır. Bu karizma da etrafında günümüzün politik sisteminin örgütlendiği bir geleneğin kaynağı olmuştur.

27 Mayıs'ın Menderes karizmasını artırması etrafında örgütlenilmeye ihtiyaç duyulan bir liderin eksikliğini kapatamadı. DP'nin mirasçısı olarak bu defa Süleyman Demirel sahneye çıktı ve bu geleneğin mirasıyla iki defa tek başına iktidar oldu. Menderes karizması etrafından konuşlanan ve DP geleneğinin mirasçısı olan Demirel, bunlara ek olarak 1960'larda sanayileşme hamlesini başlatan isim oldu. Ancak toplum attettiği bu karizmayı, her darbeye şapkasını alıp gitmesi ve özellikle 28 Şubat sürecinde sergilediği sivil otoriteye karşı pasif; vesayetçilere karşı ise sistemin bekasını koruyucu tutumları nedeniyle çekip aldı. Demirel karizması bir geleneğe kaynaklık edemeden tükendi.

Demirel karizmasının yükselişi 1960'larla beraber güç kazanan "sol" söylemle birlikte siyaset sahnesinde var olunca, sistem koruyucuları iki muhalifliğe birden dayanamamış ve 12 Mart yaşanmıştır. 12 Mart'ın ardından "ortanın solu" söylemiyle belli bir kitle üzerinde değişim rüzgârları estiren Ecevit, Kıbrıs Barış Harekâtı ile herkesin "Karaoğlan"ı olmuştur. Ancak bu efsanevi nitelendirme çok uzun sürmemiş, halkın kendiliğinden değil bir nevi zoraki olarak attettiği Ecevit karizması, özellikle 70'lerdeki ekonomik krizlerle rutinleşmeye başlamıştır. Ayrıca ilerleyen yaşının verdiği pasifliğe bir de 28 Şubat'ın ardından yaşanan koalisyon hükümetinin başındayken "Devlet'e meydan okuma" olarak attettiği başörtüsü tavrını ekleyip "haddini bildirme" misyonu edinmesi, dinsel ve toplumsal değeri yok sayarak dindar kesimlerin ve liberallerin gözünde karizmasını tüketmiştir. Abdullah Öcalan'ın yakalanma sürecinde koalisyon ortaklarından birisi olması dahi karizmasını sürdürmek için yeterli olmamıştır.

12 Eylül darbesi ise, belli bir lidere ya da partisine yapılmamış; kitleleri peşinden sürükleyen sol ve sağ karizması üzerine yapılmıştır. Bu darbe ile birlikte siyasi ve demokratik yaşam neredeyse durma noktasına gelmiş; toplum zoraki olarak "Evren Karizması" etrafında örgütlenmiştir. Siyasi hayatın yeniden başlaması üzerine, zoraki olarak atfedilen Evren karizması, toplum tarafından çekip alınmıştır. Bu geri alma durumunda elbette 12 Eylül sürecinde ve sonrasında Evren'in tutum ve davranışları çok etkili olmuştur. Evren, zoraki atfedilen karizmayı tükenmezliğe ulaştırabilme

şansını değerlendirememiş, tarihin ve toplumun affetmeyeceği bir çıkmaza sürüklemiştir.

Siyasetçilerin siyaset yasaklarının gölgesinde toplum var olmaya çalışırken, tecrübe edilmemiş ancak halkın kendisine yakın hissettiği, halktan biri olan Turgut Özal sahneye çıkmıştır. Adını öncelikle Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki en radikal ve liberal ekonomi politikalarıyla duyurmuştur. Tarikata bağlı olduğunu söyleyen, dini yapısının yanında Amerika'da yaşamış ve modern hayat tarzıyla ülke siyasetçilerinin oldukça dışında bir tutum sergilemiştir. Çünkü ülke ideolojisi temellendirilmeye çalışıldığı ilk günden bugüne sanki bu iki tavrın bir arada olamayacağı gibi lanse edilmiştir. Özal'ın özellikle Kürt Meselesinde sergilemek istediği liberal tutumlar herkesi umutlandırmıştır. Ancak ekonomideki liberalliği 12 Eylül siyasetçilerinin siyaset yasaklarının kaldırılması için siyasette göstermemesi karizmasını rutinleştirmiştir. Şaibeli ölümü ise, tıpkı Menderes gibi Özal'a da sistem mağduru karizması kazandırmıştır.

Özal'ın boşluğunun doldurulamaması, koalisyon hükümetlerinin siyaset yapamaması, artık denenmiş siyasetçilerden umudunu kesen halkın denenmemiş siyasetçilere kaymasına neden olmuştur. 1960'tan beri siyaset sahnesinde var olan radikal ve muhafazakâr İslamcı kesimin 30 yıllık Milli Görüş geleneğinin lideri, Erbakan'a olan ilgiyi artırmış bu da dönemin sivil otoritesinin bütün olamamasıyla birleşince 28 Şubat süreci kaçınılmaz olmuştur. 28 Şubat süreci, Erbakan ve partisinin 30 yıldır var olan siyasi mücadelesinin en önemli dönüm noktası olmuştur.

Milli Görüş geleneğinin ilk partisinin 1971'den beri (12 Mart Muhtırasıyla) sistem tarafından aynı sebeplerle kapatılıyor olması parti içinde radikal bir kopuşu getirmiştir. 30 yıllık bir geleneğin liderinin kendi tabanının dahi sindiremediği bir tutum sergilemesi bu kopuşu gerçekleştirenlerin halkın gözünde yücelmesine neden olmuştur. Toplum, bu süreçte dik duramayanlara olan tepkisini kopuşun simge isimlerini destekleyerek göstermiştir. Ancak belirtmek gerekir ki bu kopuşu salt kapatılma süreciyle analiz etmeye çalışmak eksik bir tespiti getirecektir. Bu kopuşta lidere olan koşulsuz ve sorgusuz itaat mantığı, çağa ayak uyduramamak, toplumu partiye destek verenler ve vermeyenler olarak ayırma, toplumun nabzını iyi tutamamak da oldukça etkili olmuştur. Bu kopuşun simgesi olan isimler bugünün siyasi hayatına hükmeden isimlerdir. Bu kopuşa 28 Şubat süreci büyük katkı

sağlamıştır. Var olan tepkiler bu sürecin sonunda eyleme dönüşmüştür. 28 Şubat'ın toplum üzerinde bıraktığı derin yaralar (çünkü ilk defa bu darbeye, halk kendi değerleriyle çatıştırılmıştır) 28 Şubat mağduru olan partinin desteklenmesiyle kapatılmaya çalışılmıştır.

Milli Görüş geleneğinin kopuşu ve halkta var olan tepkinin yanında, bu kopuşun öncülerinden olan Tayyip Erdoğan'ın kopuşa katkısı belirtilmeden geçilemez. 1969 yılından beri siyasette var olan, belediye başkanlığı döneminde yaptığı icraatlarla adından söz ettiren, halktan biri olarak toplumun nabzını çok iyi tutan, okuduğu bir şiirle hapse atılıp siyaset hayatı bitirilen Erdoğan, 28 Şubat'ta yaşadığı mağduriyetinin bedelini 10 yıldır tek başına iktidar olmakla geri almıştır. Erdoğan ve partisi, Menderes'in başlattığı Özal'ın büyük katkı sağladığı Anadolu kesiminin, orta ve dindar kesimin desteğinin en fazla olduğu döneme tekabül etmiş ve bu mirasın getirdiği birikimden en fazla pay sahibi olan partidir. Siyasi tarih boyunca eskiden beri var olan askeri vesayetın dünya konjonktürüyle birlikte kırılma noktası AKP dönemine denk gelmiştir. Askeri vesayetın kırılması için halkın lidere en büyük desteği sandık başında gerçekleşmiştir. 27 Nisan e-muhtırasına karşı partinin ve liderinin takındığı tavır bu desteği perçinlemiş ve AKP'nin siyasi tarihteki yerini belli etmiştir.

Son olarak denilebilir ki, darbeler başladığı günden bugüne en çok darbe yapılan kesime yaramıştır. Bu sayede darbe yapılan kesim daha çok güçlenmiş, toplum tarafından destek görmüştür. Darbe sonrası hazırlanan anayasalar ise, ülkenin gerçeklerinden ve çıkarlarından uzak; darbe yapanların meşruiyetini koruyacak nitelikte olmuştur. Darbelerin gelenek haline dönüştüğü toplumlarda ise, toplum her kriz ortamında yeni bir liderin karizmasına sığınmıştır. Bu liderler genellikle sistem mağduru isimlerden çıkmıştır. Mağduriyetlerin mağlubiyet yerine galibiyetlere dönüşmesi ise toplumun sisteme verdiği en net cevap olmuştur. Karizma ise toplumun sisteme verdiği bu cevabın kimliğe dönüşmesidir.

Karizma, toplum nezdinde her türlü kriz/kaos ortamının akabinde bu ortamların son bulması için beklentilerle yükselen bir sermayedir. Bu sermaye beklentilerin karşılık bulmasıyla artar, belli bir şahıs ya da kurumda artarak devam eder. Ancak sermaye birikim yapmayıp var olanı tüketmeye başladığı anda beklentiler karşılık bulamaz ve toplumda çatışma yaşanır. Karizmanın rutinleşmesi ya da tükenmeye

başlaması tam da bu noktada başlar. İttihat ve Terakki'den AK Partiye uzanan siyasi sürece baktığımızda bu durumu rahatlıkla görebilmekteyiz. Son mağdur isim olan Erdoğan ve partisi, sağlam bir muhalefet oluşturulmadığı, karizmasını tüketmeye başlamadığı ve yeni bir karizmatik siyasi çıkmadığı müddetçe bu mağduriyetin son kazananı olmaya devam edecek ve karizmasının sermayesini sürdüreceği gibi görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Adalı, Sacit (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.
- Ahmad, Feroz (2010), Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980), Çev: Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul.
- Akar, Atilla (2002), Öteki DSP “Ecevitlerin Gayri Resmi Öyküsü”, Metis Yayınları, İstanbul.
- Akın, Kenan (2000), Milli Nizam’dan 28 Şubat’a Olay Adam Erbakan, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Aksoy, Ergun (2000), 28 Şubat’tan Balgat’a Mücahit, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Aktaş, Cihan (2012), “Fatma Adıyla 28 Şubat Şerhleri”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, Cihan (2005), Bacı’dan Bayan’a-İslamcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Aktay, Yasin (2011), Karizma Zamanları “28 Şubat’tan 27 Nisan’a AK Parti ve Türk Siyasetine Karizma Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım”, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Aktay, Yasin (2012), “Bir İbret Konusu Olarak 28 Şubat”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Altan, Cemal (2010), Doğru Yol Partisi-Adalet Partisi’nin Mirasçısı, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Ed: Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara.

Arınç, Bülent (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu, Pınar Yayınları, İstanbul.

Armağan, Mustafa (2010), Türkçe Ezan ve Menderes “Bir Devrin Yazılamayan Gerçekleri”, Timaş Yayınları, İstanbul.

Arslan, Abdurrahman (2012), “Şubat 28: Zihni Bir Dönüşümü Meşrulaştırma Tarihi”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.

Avşar, Abdülhamit (1998), Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü-Serbest Cumhuriyet Fırkası, Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Aydın, Mustafa (2012), “Darbecilikte Son Perde: 28 Şubat”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.

Aydın, Murat (2002), Öteki Adam “Yasaklı Başbakanın Dreyfus Davası”, Karakutu Yayınları, İstanbul.

Aykol, Hüseyin (2011), Türkiye’de Sağ Örgütler Bölüne Bölüne İktidar Olmak, Phoenix Yayınevi, Ankara.

Bahçivan, Fatih (2005), “27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalelerinin Türk Politik Hayatına Etkisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Barlas, Mehmet (2000), Türkiye’de Darbeler ve Kavgalar Dönemi, Birey Yayıncılık, İstanbul.

Başkaya, Fikret (2009), Paradigmanın İflası “Resmi İdeolojinin Eleştirisine Giriş”, Maki Basın Yayın, Ankara.

Bayramoğlu, Ali (2001), 28 Şubat-Bir Müdahalenin Güncesi, Birey Yayıncılık, İstanbul.

Belge, Murat (1993), 12 Yıl Sonra 12 Eylül, Birikim Yayınları, İstanbul.

Beriş, Hamit Emrah (2009), “Ordu ve Siyaset”, Siyaset, Ed: Mümtaz’er Türköne, Opus Yayınları, İstanbul.

Beşikçi, İsmail (2010), “Türk Siyasal Hayatı: Resmi İdeoloji, Kemalizm ve Kürtler”, Resmi İdeoloji ve Kemalizm, Hazırlayan: Alp Altınörs, Akademi Yayın, İstanbul.

Birand, Mehmet Ali (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Birand, Mehmet Ali ve Yıldız, Reyhan (2012), Son Darbe 28 Şubat, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Bolat, Ömer (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Bostancı, Naci (2012), “Tarihi Arka Planıyla Birlikte 28 Şubat”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.

Bölügiray, Nevzat (2000), 28 Şubat Süreci-2 “RefahYol Dönemi”, Tekin Yayınevi, İstanbul.

Bölügiray, Nevzat (2003), 28 Şubat Süreci-3 “Türban Savaşı”, Tekin Yayınevi, İstanbul.

Cemal, Hasan (2010), Türkiye'nin Asker Sorunu "Ey Asker, Siyasete Karışma", Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Çaha, Ömer (2007a), Aşkın (Transandantal) Devletten Sivil Topluma, Plato Film Yayınları, İstanbul.

Çaha, Ömer (2007b), Dört Akım Dört Siyaset "Liberalizm, İslam, Sağ Siyaset, Sol Siyaset", Orion Kitabevi, Ankara.

Çakır, Ruşen (1994), Refah Partisini Anlamak, Metis Yayınları, İstanbul.

Çavdar, Tefik (2008), Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Çetin, Bilal (2003), Türk Siyasetinde Bir Kasımpaşalı Tayyip Erdoğan, Gündem Yayınları, İstanbul.

Çiçek, Cemil (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş "Bin Yılın Sonu", Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Dağı, İhsan D.(1998), Kimlik Söylem ve Siyaset "Doğu-Batı Ayrımında Refah Partisi Geleneği, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

Demirel, Tanel (2009), 1946-1980 Döneminde Sol ve Sağ, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Dönemler ve Zihniyetler, Cilt:9, Ed: Ömer Laçiner, İletişim Yayınları, İstanbul.

Dursun, Davut (2002), Siyaset Bilimi, Beta Basım Yayıncılık, İstanbul.

Dursun, Davut (2005), Türk Siyasi Hayatı: 3 "12 Eylül Darbesi", Şehir Yayınları, İstanbul.

Elkatmış, Mehmet (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Erdoğan, Mustafa (1998), “Türkiye’de Asker ve Siyaset”, Cumhuriyet 1923-1998 Dönemi Değerlendirmesi II, Siyasal Değerlendirme, Yeni Türkiye, Ankara.

Ersoy, Tolga (2007), “İttihatçı Gelenek; İttihat Terakki Dersleri”, Resmi Tarih Tartışmaları-3\İttihatçılıktan Kemalizm’e, Ed: Fikret Başkaya ve Sait Çetinoğlu, Özgür Üniversite Kitaplığı:62, Maki Basın Yayın, Ankara.

Ertürk, Ahmet (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Evren, Kenan (1994b), Zorlu Yıllarım-II, Milliyet Yayınları, İstanbul.

Gökdemir, Orhan ve Öztürk, Sırrı (1999), Seçimlerde Solun İki Taktiği, Sorun Yayınları, İstanbul.

Göle, Nilüfer (2008), Modern Mahrem-Medeniyet ve Örtünme, Metis Yayınları, İstanbul.

Gülerce, Hüseyin (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Güngör, Nasuhi (2002), Yenilikçi Hareket “Yeni Dünya Düzeni Ekseninde Bir Değerlendirme”, Anka Yayınları, İstanbul.

Heper, Metin (2011), Türkiye’nin Siyasal Hayatı, Çev: Kadriye Göksel, Doğan Egmont Yayıncılık, İstanbul.

Hür, Ayşe (2012), Öteki Tarih I- Abdülmecid’den İttihat ve Terakki’ye, Profil Yayıncılık, İstanbul.

İncioğlu, Nihal Kara (2000), “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları”, Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme, Ed: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Basım Yayıncılık, İstanbul.

İnsel, Ahmet (2009), Türkiye Toplumunun Bunalımı, Birikim Yayınları, İstanbul.

İslam, Kavakçı, Merve (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılım Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt:I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Jenkins, Gareth (2010), “Semboller ve Gölge Oyunu Ordu-AKP İlişkileri 2002-2004”, Çev: Bayram Sinkaya, AK Parti: Toplumsal Değişimin Yeni Aktörleri, Ed: Hakan Yavuz, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Kahraman, Hasan Bülent (2010), Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-I “Kavramlar Kuramlar Kurumlar, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Kahraman, Hasan Bülent (2009), AKP ve Türk Sağı, Söyleşi: Recep Yener, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Karatepe, Şükrü (1997), Tek Parti Dönemi, İz Yayıncılık, İstanbul.

Karpat, H.Kemal (2007), Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi: 1876-1980, Çev: Esin Soğancılar, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

----- (2010a), Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset, Çev: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul.

----- (2010b), Türk Demokrasi Tarihi, “Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller”, Timaş Yayınları, İstanbul.

----- (2011), Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji, Çev: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul.

----- (2012), Kısa Türkiye Tarihi: 1800-2012, Yayına Hazırlayan: Güneş Ayas, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kaya, A.Vahap (2003), Yumuşak Karizma “Recep Tayyip Erdoğan’ın Liderliği Üzerine Bir Deneme”, Sis Yayıncılık, İstanbul.

Kentel, Ferhat (2012), “28 Şubat: Son Açık Saldırımın Sonu”, 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: III-Ne Değişti, Pınar Yayınları, İstanbul.

Kırış, Recep (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: I-Ne Oldu? Pınar Yayınları, İstanbul.

Kocabaş, Süleyman (1998), “Postmodern Darbe” Süreci 28 Şubat’a Doping\ Şubat-Mart 1998 Sendromları, Vatan Yayınları, İstanbul.

Koçak, Cemil (1996), Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945) “Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma”, Cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul.

Koçak, Cemil (2010), Geçmişiniz İtinayla Temizlenir, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kumkale, Tahir Tamer (2007), Devr-i Tayyip (2002-2007), Pegasus Yayınları, İstanbul.

Kurt, Hüseyin (2010), Adalet Partisi-Demokrat Parti’nin Mirasçısı, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Ed: Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara.

Kutlular, Mehmet (2012), 28 Şubat Süreklilik ve Kopuş “Bin Yılın Sonu”, Ed: Abdurrahman Babacan, Cilt: II-Nasıl Gelişti, Pınar Yayınları, İstanbul.

- Küçükömer, İdris (2009), Cuntacılıktan Sivil Topluma, Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Küçükömer, İdris (2007), Düzenin Yabancılaşması “Batılaşma”, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Lewis, Bernard (2010), Modern Türkiye’nin Doğuşu, Çev: Boğaç Babür Turna, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Linz, Juan J. (2008), Totaliter ve Otoriter Rejimler, Çev: Ergun Özbudun, Liberte Yayınları, Ankara.
- Mardin, Şerif (2000), “Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar Merkez-Çevre İlişkileri”, Çev: Şeniz Gönen, Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme, Ed: Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, Alfa Basım Yayıncılık, İstanbul.
- Mutlusu, A.Faruk (2010), Anavatan Partisi-Güçlü İktidardan Tükenişe, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Ed: Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara.
- Oran, Baskın (1999), Atatürk Milliyetçiliği Resmi İdeoloji Dışı Bir İnceleme, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Özalp, Hüseyin (2011), AK Asker “Bir ABD, AKP ve Cemaat Projesi”, Togan Yayıncılık, İstanbul.
- Pamuk, Muhammed (2001), Yasaklı Umut-Recep Tayyip Erdoğan, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Poyraz, Fahrettin (2010), Milli Nizam Partisinden AK Parti’ye-İslami Hareketin Partileri ve Değişim, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Ed: Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara.

Sarıbay, Ali Yaşar (2001), Türkiye’de Demokrasi ve Politik Partiler, Alfa Yayınları, İstanbul.

Sennett, Richard (2011), Otorite, Çev: Kamil Durand, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Timur, Taner (2003), Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş, İmge Kitabevi, Ankara.

Tunaya, Tarık Zafer (2000), Türkiye’de Siyasal Partiler “İttihat ve Terakki Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi”, Cilt:3, İletişim Yayınları, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer (2001), Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1938) Birinci Kitap “Kanun-i Esasi ve Meşrutiyet Dönemi (1876-1918)”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tunaya, Tarık Zafer (2002), Türkiye’de Siyasal Gelişmeler (1876-1938) İkinci Kitap “Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tunçay, Mete (2010), Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923-1931), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Uyar, Hakkı (1998), Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi, Boyut Yayıncılık, İstanbul.

Uzun, Turgay (2010), Milliyetçi Hareket Partisi- Türk Milliyetçiliğinin Kurumsallaşması, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler, Ed: Turgay Uzun, Orion Kitabevi, Ankara.

Yaraşır, Volkan ve Aygün, Tarık (2002), Tanrı, Devlet ve Medeniyet “Siyasal İslam ve AKP”, Akyüz Yayın Grubu, İstanbul.

Yetkin, Çetin (1983), Türkiye’de Tek Parti Yönetimi, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Yılmaz, Turan (2001), Tayyip-Kasımpaşa'dan Siyasetin Ön Saflarına, Ümit Yayıncılık, Ankara.

Zarakolu, Ragıp (2007), Resmi Tarih Tartışmaları-3\İttihatçılıktan Kemalizm'e, Ed: Fikret Başkaya ve Sait Çetinoğlu, Özgür Üniversite Kitaplığı:62, Maki Basın Yayın, Ankara.

Zürcher, Erik Jan (2009), Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, Çev: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, İstanbul.

Weber, Max (2008a), Bürokrasi ve Otorite, Çev: H.Bahadır Akın, Adres Yayınları, Ankara.

Weber, Max (2008b) Sosyoloji Yazıları, Çev: Taha Parla, Deniz Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

http://tr.wikisource.org/wiki/27_Mayıs_Darbe_Bildirisi

<http://t24.com.tr/haber/12-mart-muhtirasi/2185>

<http://www.siyaseten.com/2010/09/11/our-boys-have-done-bizim-cocuklar-isi-basardi/>

http://tr.wikisource.org/wiki/28_Subat_Kararları

<http://t24.com.tr/haber/erdoganin-3-balkon-konusmasinin-tam-metni-74-milyonun-hukumeti-olacagiz/150677>

EKLER

Cumhuriyet

İstanbul - CAGALOGLU
Cuma 12 Kasım 1938

İsmet İnönü Cumhurreisi seçildi

Büyük Millet Meclisi, 348 mevcudun tam ittifakile Lozan kahramanını Devlet Riyasetine intihab etti

Atatürk ve İsmet İnönü

Dünkü tarihi celse Ebedî Şefimiz Atatürkün hatırası hiçkırıklar arasında tâziz olundu

Ebedî Babamızın Atatürk, en fazla himad ettiği şahıstır. Millet Meclisi bütün mevcudun birliğiyle, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etti.

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

İsmet İnönünün nutku

«Yüreklermizde «Atatürk» adı sevgi ve hürmet içinde ebedî olarak yaşayacaktır»

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

Kabinede değişiklik

Dr. Refik Saydam Dahiliye, Şükür Saraçoğlu Hariciye, Hilmi Uran Adliye Vekili oldular

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

İnönünün teşekkürü

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

Millî matemimiz ve cihan

Dost memleketlerde bayrakları yarıya indirildi. Her taraftan tebâyî

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

Resim:2 Atatürk'ten boşalan koltuğa yeni bir lider olarak İnönü'nün geçmesi

Cumhuriyet

İstanbul - CAGALOGLU
Cuma 2 Kasım 1945

Millî Şefin Tarihi Nutku

Yalnız yurd içinde değil, dış dünya efkârında da derin akisler uyandıracak olan bu nutuk Cumhuriyet tarihinde her zaman için şerefli bir yer tutacaktır

Dış politika durumu

«Türk topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur. Şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz.»

Millî Şef: «İkinci dünya harbindeki hareket hattımız Müterek milletlerin vicdanında da zamanında zarurî görülmüş ve hakkımızdaki tenkidler, kara günter geçtikten sonra, sun'î olarak meydana çıkarılmıştır.» dediler

İç Politika durumu

«Tek eksigimiz hükümet partisinin karşısında başka parti bulunmamasıdır.»

Millî Şef: «Tek dereceli olmanın istediğimiz 1947 seçiminde milletin çokluğu vereceği oylar gelecekteki iktidarı tayin edecektir» dediler

Mecliste ulvi tezahürat

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

Şehir Meclisi dün yeni yıl çalışmalarına başladı

Yeni bünyeyi anlatıktan sonra seçimler yapıldı

Orta Avrupa'da ve Balkanlarda son durum

Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir. Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmek, onun için büyük bir görevdir. Bu görevi yerine getirmek için Millet Meclisi, Atatürkün hatırasını hiçkırıklar arasında tâziz etmiştir.

Üniversite açıldı

Rakımz nutukunda yapılacak izahat ve yeni çalışmalar hakkında izahat verdi

Byrnes'in nutku

«Acı devrinde müfessit siyasal çetnelik olur.»

Amerika Dış İşleri Bakanı Byrnes'in Ankara'daki konuşması.

Şüpheli taahhüd hesabları

Millî hükümetin taahhüdleri hakkındaki soruşturma.

Resim:3 Çok Partili Hayata Geçişin önünü açan tarihi İnönü nutku

Vital B1, C, D, VİTAMİNLERİ
KAYBARI
KANSER
GİDASI

Cumhuriyet
27 nci yıl Sayı : 9255 Pazartesi 15 Mayıs 1950

POKER-PLAY
Her gün bir defa
dileşim bir anıdır

İKİNCİ BASKI

Demokrat Partinin, yurdun bir çok illerinde seçimi kazandığı anlaşıldı

Demokrat Partinin Mecliste 350 ye yakın bir ekseriyet temin edeceği Ankaradan bildiriliyor, bazı Bakanlar seçimi kaybettiler

İştirak nisbeti yüzde sekseni geçiyor

Istanbulda mühim hiç bir hâdise olmadı, halk oylarını büyük bir hassasiyetle kullandı

En mühim netice
Yasamın İnkılabı Nâdi

İllerden gelen ilk neticeler

Yurdda dün baskızsız bir seçim yapıldı
Her tarafta sandık başlarındaki ekseriyetli kadımlar teşkil ediyordu

Alınımızın ağı ile

Celâl Bayar, dün bir basın toplantısı yaptı
D.P. Başkanı seçimlerden hiç bir şikâyet alınmadığını söyledi. Anayasa tadilatına dair görüşlerini belirtti

Eski İngiltere Kralının hatıraları "Cumhuriyet," te
Dünyanın bollu başlı büyük gazetelerle birlikte 21 mayıs günü neşretmeğe hazırlıyoruz Windsor Dükü bu hatıralarında, tahtını aşkına feda etmesiyle neticelenen tarihi hâdiseyi ve onun evveli ile sonrasını tafsilâtle anlatıyor

Seçimler ve yabancı çevreler

Seçim gününde yard itihabları

Resim:4 Çok Partili Hayata Geçişin ardından Demokrat Parti'nin ilk zaferi (1950 Seçimleri)

YENİ GAZETE 14 Haziran 1954 ÇARŞAMBA 14. YIL 30.000 NÜFUS İZMİR-1954 10 Sayı 10 Sayısı

VAKIT

D.P. mühim bir dâvayı halletti: Ezan Arapça okunacak
Kanun Bugün Meclise veriliyor
D. P. Meclis Grubu müzakerelelerinin kapalı veya gırtlı olması üzerinde uzun tartışmalar yapıldı

Valiler arasında değişiklik
İçişleri Bakanlığı, 300 kaymakamı emekliye ayıracığı haberini yayınladı

BULGARLAR Bir vatandaşımızı öldürdüler
Yurttaşlarımızın Bulgaristan'da öldürülmesi üzerine Türkiye Hükümeti, Bulgaristan Hükümetine protestolarını bildirdi

Muhalefet, orduyu tahrik yollarına sarmış!
BASBAKAN DÜN D. P. MECLİS GRUPUNDA C. H. P. YI İRTİCAİ TESHİKLE İTHAM ETTİ

Amerikalı "renk mütehassısı" raneler söylüyor
Kırmızı renk altında saldıranlar "Sırlık, mavî ıhtıka çalıncıları ise hafiflik" hücum ediyorlar

HELE ŞÜKÜR!
BİR AKŞAM İZMİR'DE...

Filistin ara bulucu komisyonunda Yalçın'ın vazifesine son verildi
Ulus'daki yazıları sıyrılan nezakette kabili telif görülmüştü

Soytetece dedikodu mevzuu olan Esrarlı bir ölüm habisesi
Fabrice, intihar mı etti, bir cinayete mi kurban gitti?

ŞEHİR MECLİSİ 1. timsah müddetini 23 Hazirana kadar uzattı

Resim:5 Menderes karizmasını artıran önemli olaylardan birisi ezanın orijinalleştirilmesi

4 MAYIS 1954 Sayı 7, No 3173

Hürriyet

Tasnifin son neticeleri D.P. 493, C.H.P. 31, C.M.P. 5

Bingöl'de bir de bağımsız aday kazandı, 11 mebus çıkaran iki vilâyette tasnif henüz sona ermedi
Az mebus çıkarmasına rağmen C.H.P. muhalefet vazifesine devam edecek

H. P. reylerin yüzde 40 ton fazlasını aldı

İstanbul'da rey tasnifi sona erdi
İştirak nispeti yüzde 73 ü buldu

Muhalefetler D.P.'nin cildiği ezici çoğunluğu seçim kanununun aksaklığında buluyorlar

Metro için sondaj ameliyesi başladı
10,5 km. uzunluğundaki metro 180 milyona çıkacak - Her 700 metrede bir istasyon bulunacak

Irak'ta seçimler
Maden infilâkında bir işçi öldü

Ramazan topu atarken iki bileği koptu
ZAVALENİN GÖZLERİ DE KANIMAK İÇİN

Fa'sta 300 kişi tevkil edildi

Yunanistan'da yeni bir depremin korku yarattığı

Seçimi kazanan D.P.liler dün şenlikler yaptılar
İzmir'de kurban edilen kayıplar sayım 600 ü buldu
Adana sokaklarında alınoğlu bulduklarında

Gardiyanı alıttıp hapisten kaçtı
Hindistan yılan zehiri satıyor

SEÇİM TAHMİNLERİ
Müسابakamıza iştirak eden okuyucularımıza

Resim:6 Menderes karizmasının ikinci zaferi (1954 Seçimleri)

Pazartesi 28 EKİM 1957 Sayı: 10, No: 3410 Pazar 18 Kasım

Hürriyet GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE MÜDÜRÜ: SEDAT SIMAVI

2. BASKI Abone: Türkiye Adına her ay 45, 60 kuruş 25 kuruş 15 kuruş 10 kuruş Yabancı Abonelerine ise aynı fiyatlar Avrak - Akşam gazetesine

D.P. yine kazandı

İnönü mağlûbiyeti kabul etmiyor, İstanbul için radyoda ilân olunan son neticelere de itiraz etti

CHPlideri radyo yayınına kanuna aykırı buluyor

Son rakamlara göre C. H. P. seçimde 212 mebusluk elde etti

Birçok yerlerde seçimler çekişmeli oldu, sandıklar açıldıkça neticeler el değiştirdi

9 vilâyetin kati neticeleri bu sabaha kaldı

Karşıki'de seçimi C.M.P. kazandıktan Osman Bölükbaşı mebus seçildi Türkiye tarihindeki 16. genel seçimler dün bütün yurtta yapıldı, 10 milyondan fazla seçmen büyük bir olgunluk içinde reylerini kullandı. Seçime iştirak nispeti her yer de yüksek oldu. Vatandaşların seçime karşı alakası azalırken 17 gün sonra başladı. Her yerde vatandaşlar sandık başlarına giderek evvelâ kendi muhtırlarında hangi partinin kazandığını öğrenmeye çalıştılar. Onlardan sonra da radyolarını...

Galip İder: Karşıki'de D.P. İderi Adnan Menteşe'nin partisi kazandı. İder'in 12.000 oyu vardı. İder'in 12.000 oyu vardı. İder'in 12.000 oyu vardı.

Cumhurbaşkanı: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, İstanbul'da seçim sonuçları hakkında konuşuyor. İnönü, seçim sonuçları hakkında konuşuyor.

Bayar, Menderes, İnönü, Çankaya'da aynı yerde dün reylerini kullandılar

Bayar, defteri imzalamayı unuttu, Menderes fotoğrafçılara gülerek poz verdi, İnönü de sandığa birkaç defa dokundu

Şehirde: Seçim yağmurla başlayıp güneşle bitti

Gecekondu mucidi olduğunu söyleyen birisi defterde ismini bulamayınca şöyle bağırdı: "Benim gibi marul şahsın ismi nasıl olmaz?"

Diğer Adıyla, kütükte ismini bulamayanların yaptığı müracaatlarla dolup taşı

BÖLÜKBASI : Çarşıdaki bir seçim sandığı başkanı. Çarşıdaki bir seçim sandığı başkanı.

Ben de: İstanbul'da ilk neticeyi Çatalca'nın 20 seçmeni olan Pınarca köyü verdi

Birçok köylerde seçmenler, allarını, öküzlerini ortaya koyup bahse tutuştu (HABERİMİZ 5 İNCİ SAYFADADIR)

Bölükbaşı Ceza evinden cip ile alınarak reyini sandığa attı

Bayar ve Menderes ile İsmet İnönü sandıklarında kazandılar, Bölükbaşı'nın rey atışı sandıkta ise C.H.P. kazandı

Ankara 27 (Hürriyet) - Çankaya'nın bir ve iki numaralı sandıklarında bugün yapılan seçimlerde, Menderes ve İnönü'nün adayları seçimi kazandı. Bölükbaşı'nın adayları ise C.H.P. kazandı.

Burdur'da sandık başında 2 kişi öldü

Cezaevinde C.H.P. kazandı

Rey ismi ilâç işi

Emziğiyle: İnce Secim Beyoğlu İnce Secim Kurulunda bir iddia üzerine bazı hâdiseler oldu

HADİSE ÇIKARANLAR : İnce Secim Kurulunda bir iddia üzerine bazı hâdiseler oldu

TÜRK ORDUSU VAZİFE BAŞINDA Silâhlı kuvvetlerimiz bütün Yurtta idareyi fiilen ele aldı

Cuma 27 MAYIS 1960 Sayı: 133 - No: 4240

Hürriyet GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE

Istanbul Askerî Valisi
Istanbul Radyosu, üçüncü tebliği şu şekilde vermiştir: İstanbul Askerî Vali ve Belediye Meclisiği Teğmen Üstü Ömer Fıratlı tarafından...

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Millete Tebliği

Türk Silâhlı Kuvvetleri, sabaha karşı saat 3 den itibaren bütün yurtta idareyi eline almış, duruma hakim olmuştur. Saat 4.30 dan itibaren Türkiye radyoları, kısa fantezilerle İktisadi Marş olarak şu tebliği yayınlamaya başlamıştır: **"Büyük Türk Milleti, Silâhlı Kuvvetlerimiz, bütün yurtta 27 Mayıs saat 3 ten itibaren idareyi ele almış bulmaktadır. Bütün vatandaşlarımız ve emniyet kuvvetlerinin silâhlı kuvvetlerle yakın işbirliği ile bu hareket, hiçbir can kaybı olmadan başarılmıştır. İstanbul'da ikinci bir tehlike kadir silâhlı kuvvetler menepçisi hariç, sokaka çıkma yaşıyor kımıştır.**

dolarıyla ve kuzdu başına mesudan sarımsak maksadıyla Türk Silâhlı Kuvvetleri, memleketin idaresini ele almıştır. Bu hareket silâhlı kuvvetlerimiz, partileri işine düşmüşler ülkesinde kurulu ve parçalanmış tarafsız bir idarenin nezaret ve hâkimliği altında en kısa zamanda idli ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa menepç olursa olsun, seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişim bulmaktadır.

yaşını, Birleşmiş Milletler Anayasasına ve bu hokun hakları prensiplerine tamamiyle riayettedir. Büyük Atatürk'ün Yurtta Sulh, Cihanda Sulh prensipleri bayraktardır. Bütün İktisadi Marşlar ve taahhütlerine sadık. NATO ve CENTO'ya imzalarını vermiş ve bağlayış. Düşüncesine, Yurtta Sulh, Cihanda Sulh'tür. **İKİNCİ TEBLİĞ:** Daha sonra Türk Milletine hitaben, radyolarla milli marşlar çıkararak şu tebliği yayınlamaya başlamış, halk radyo başından ayrılmamağa davet edilmiştir.

İsrail'liler denizaltılı ile adam kaçırmış
Yakalanan Nazi harp suçlusunun Arjantin'den kaçırıldığı iddia ediyor

Orfi İdare dün iki tebliğ nesretti
İSTANBUL Orfi İdare Komutanlığı dün iki tebliğ nesretti. İstanbul fetih silâhlanma münasabıyla 23 Mayıs'ta fîren yapılmış olan tebliğ ve 22 emniyetin faaliyetlerine müsaade etmiştir.

Bayram sevinci İstanbul bayraklarla donandı
Sevdiği vatandaşlarımız İstanbul bayram bayraklarıyla donandı. Sokaka çıkma yarışına rağmen vatanseverlikten taviz etmediler.

Milli Müdafaa İstişare Konseyi dün toplandı

Mahrumiyet bölgeleri artırıldı, 3 yıllık aylıklar üst rütbeden maaş alınacak
ANKARA 26 (Haber) — M. Müdafaa İstişare Konseyi dün İstanbul'da toplandı.

Fas'ta Veliahlı bütünü Kabine adına and içti

İsrail - B.A.C. hava çarpışması
Rama 14 (A) — Yırtıcı bir hava çarpışması, İsrail'in B.A.C. savaş uçakları ile Japonya'nın Mirage savaş uçakları arasında gerçekleşti.

Fren pallasmasını önleyecek bir sigorta icat ettili
BAKÜ Gülsen ayında bir otomobil fren, idrâkli fren parçasından oluştuğu keşif edildi.

Amerikan uçağı ile alakalı Rus notasına cevap verildi

ANKARA 26 (Haber) — Amerikan UÇ'ü için vâkıfın vâkıfı harekâtı kontrol etmemek suretiyle tekerlekli dağıtılma ile ilgili olarak Moskova'dan Türkiye'ye ortalık yazılmış mektuba, bugün cevap verildi.

Yağmur Ege'de zarar yaptı
İzmir 24 (Haber) — Sığırınca Ege'de yağmurun etkisiyle zarar yaptı.

Yunanistan güzellik kraliçesi seçildi

Dinamit pallasması ile yaralandı
Atila 24 (Haber) — Sığırınca dinamit pallasması ile yaralandı.

9 plajın suları 'temiz', çıktı
İSTANBUL — İstanbul'daki 9 plajın suları temiz çıktı.

Amerika Radyo bombardımanı açtı
IKE'nin son beyanatının Rus halkına duyurulmasına karşılık, Güvenlik Konseyi Rus teklifini reddetti.

Parasız yatılı imtihan günleri
İSTANBUL — İstanbul'da parasız yatılı imtihan günleri başladı.

Turgutluda cinayet
Turgutlu 24 (Haber) — Turgutluda cinayet işlendi.

Her ayın başında hırsızlık yapıyor
İzmir 24 (Haber) — Her ayın başında hırsızlık yapıyor.

Her ayın başında hırsızlık yapıyor
İzmir 24 (Haber) — Her ayın başında hırsızlık yapıyor.

Taşındığı gün yeni evinde öd'dü
İzmir 24 (Haber) — Taşındığı gün yeni evinde öd'dü.

Cumartesi
28
MAYIS
1960

Yıllık Fiyatı: 25 Kurus

YENİ İSTANBUL

SİYASİ-İKTİSADİ-AUSKARİ GAZETE

Yeni Edebiyat Kurumu - YERİNE

Yeni Edebiyat Kurumu
Yeni Edebiyat Kurumu

Baş Kumandan Meclisi Feshetti

Bütün yurtta Mutlak bir huzur hâkim

Mevkuf subaylar tahliye edildi inönü hayatta, salim ve evinde

Bankalar 30 Mayıs Pazartesi Günü Açılacak Yeni Anayasa için çalışmalar Sabık Devlet Erkânı Nezaret Altına Alındı

Mustafa Kemal Atatürk, Ankara'da. (Fotoğraf: M. Kemal Atatürk)

Başkomandanlık Başın Toplantısı

Ankara, 28 Mayıs Pazartesi... (Devlet Erkânı Nezaretine Alındı)

Bankalar 30 Mayıs'ta açılıyor

Bankalar, 30 Mayıs Pazartesi günü açılacak. Bankalar mevzuatı ve mevzuatın uygulanması için çalışmalar yapılmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Celal Bayar, Adnan Menderes, Fethi Okyar, Celal Şengül, İsmail Hakkı Paşa, İsmail Hakkı Paşa, İsmail Hakkı Paşa.

Ankara'da askerler sevginle karşılandı

Ankara'da askerler sevginle karşılandı. (Fotoğraf: M. Kemal Atatürk)

İnönü sihhâsî

İnönü sihhâsî. (Fotoğraf: İsmet İnönü)

Ankara'da askerler sevginle karşılandı. (Fotoğraf: M. Kemal Atatürk)

Kampanyaya Milliyyet katılıyor

Kampanyaya Milliyyet katılıyor. (Fotoğraf: Milliyyet gazetesinin dağıtılması)

Valiliklere tayin yapıldı

Valiliklere tayin yapıldı. (Fotoğraf: Valiliklere tayin yapıldığı an)

Resim:9 Askerin Karizma Zamanı

Yeni Edebiyat Kurumu
Yeni Edebiyat Kurumu

Milliyet

SİYASİ-İKTİSADİ-AUSKARİ GAZETE

Yeni Edebiyat Kurumu - YERİNE

Perşembe
9
HAZİRAN
1960

Harbokulunun imha plânları açıklandı

Org. Cemal Gürsel, bu konuda Bayarın riyasetinde Çankaya'da yapılan toplantının tafsilâtını anlattı

Sabık Cumhurbaşkanı 1500 Harbiyelinin imhasında hiç mahzurladığını söylemiş

Ankara'da askerler sevginle karşılandı. (Fotoğraf: M. Kemal Atatürk)

Eski Ankara Valisi 'Ordu nedir ki, demiyi'

Eski Ankara Valisi 'Ordu nedir ki, demiyi'. (Fotoğraf: Eski Ankara Valisi)

Ordu mensupları ziyet eşyasını hazineye veriyor

Ordu mensupları ziyet eşyasını hazineye veriyor. (Fotoğraf: Ordu mensupları)

Şehrimizde dün iki büyük miting yapıldı

Şehrimizde dün iki büyük miting yapıldı. (Fotoğraf: Miting yapıldığı an)

Kampanyaya Milliyyet katılıyor

Kampanyaya Milliyyet katılıyor. (Fotoğraf: Milliyyet gazetesinin dağıtılması)

Valiliklere tayin yapıldı

Valiliklere tayin yapıldı. (Fotoğraf: Valiliklere tayin yapıldığı an)

Kibris'te miting

Kibris'te miting. (Fotoğraf: Kibris'te miting yapıldığı an)

Schiller Ankara'ya naklediliyor

Schiller Ankara'ya naklediliyor. (Fotoğraf: Schiller Ankara'ya nakledildiği an)

Kapadokya'da bugün tekrar açılıyor

Kapadokya'da bugün tekrar açılıyor. (Fotoğraf: Kapadokya'da bugün tekrar açıldığı an)

VATAN CEPHESİ

Resim:10

DEMOKRAT PARTİ DÜN KAPATILDI

17 dakikalık bir duruşmadan sonra Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi Hakimi, kararı bildirdi: "D.P. nin feshine karar verilmiştir; kapatılmıştır..."

SANAYİ BAKANI SABAH KOCATOPRAĞI (ORTADA), EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI'NIN DÜN YAPILAN TOPLANTI ESASINDA...

Kota sayısı, yılda bire indiriliyor

Dün şehrimize gelen Sanayi Bakanı, Sanayiciler ile görüşü; şeker fiyatlarında bir indirme yapılmasına imkân olmadığını bildirdi

Kent Prensesi - LAZON, 29 (Ağr) - Kent Prensesi Alexander, Lazon şehri ziyaretinde olduğu görülüyor. Adnan Adıyın ile beraber...

Millî Eğitim Bakanı Dün İzahat Verdi

PROF. TUNCELİN AÇIKLAMALARI İLE KOMİSYONUN GÖRÜŞÜ ARASINDA, BAZI FARKLAR BELİRLEMİŞ BULUNUYOR.
MISIR'DA Emlâk Olan TÜRKLER...
 Dışleri Bakanlığı, dün yeni bir tebliğ nezdetti

Denizcilik Bankasında Tensikat, Yalanlandı

Denizcilik Bankasında Tensikat, Yalanlandı
 Denizcilik Bankasında Tensikat, Yalanlandı

«Millî Birlik Komitesi»nin sanal görüşü

«Millî Birlik Komitesi»nin sanal görüşü
 «Millî Birlik Komitesi»nin sanal görüşü

Anayasa'yı ihlâl suçundan dün idamları talep edilenler

Soruşturma Kurulu hazırlanan raporu saat 17 de Millî Birlik Komitesine verdi
 idamı istenenler: BMM eski Divanı, son Bakanlar Kurulu, Tahkikat Encümeni Üyeleri ve Tahkikat Komisyonu teşkili için Meclise takrir venler

Soruşturma Kurulu hazırlanan raporu saat 17 de Millî Birlik Komitesine verdi
 idamı istenenler: BMM eski Divanı, son Bakanlar Kurulu, Tahkikat Encümeni Üyeleri ve Tahkikat Komisyonu teşkili için Meclise takrir venler

«NİJERYA» 2NCİ BİR KONGRE OLMAYA NAMZET

Yolcu otobüsü bir kamyona çarptı

Yolcu otobüsü bir kamyona çarptı
 4 ölü, 10 da yaralı var!

Kruşçef, gürültü çıkardı

Kruşçef, gürültü çıkardı
 İngiiz Başbakanın konuşmasını dinleyen Sovyet Başbakanı, aynı fikirler paylaşarak...

Polisler, tartışıyor

Tren altında dün canveren makası

Tren altında dün canveren makası
 Dün tren altında canveren makası...

D. Anadoluda 5 bin senelik buğdaylar ve peynir bulundu

D. Anadoluda 5 bin senelik buğdaylar ve peynir bulundu
 D. Anadoluda 5 bin senelik buğdaylar ve peynir bulundu

Polisler, tartışıyor

Polisler, tartışıyor
 Polisler tartışıyor

Eisenhower ve Mac Millan, Kahvaltıda...

Eisenhower ve Mac Millan, Kahvaltıda...
 Eisenhower ve Mac Millan, Kahvaltıda...

Üvey Annesini, Balta ile Öldürdü!

Üvey Annesini, Balta ile Öldürdü!
 Üvey Annesini, Balta ile Öldürdü!

İdamları istenen esrar imalcileri

İdamları istenen esrar imalcileri
 İdamları istenen esrar imalcileri

Oda ve Borsalar da 130 vazifelinin işine son verildi

Oda ve Borsalar da 130 vazifelinin işine son verildi
 Oda ve Borsalar da 130 vazifelinin işine son verildi

Resim: 11 Demokrat Parti'nin kapatılması

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ HACI KARACAN

TEKNİK OKULU
SALİ
28
HAZİRAN
1960

İnönü'ye tecavüz edenler hesap veriyor

İnönü'yu Topkapıda öldürmeye teşebbüs iddiasıyla 11 DP'li terkiş edildi. Uşak hâdiselerinin sanıkları 29'a yükseldi

Uşak'ta dün yapılan duruşmada sanıklar suçlarını inkâr etti

Topkapı hâdisesi Sanıkları D. P. nin Zeytinburnu üyeleri 4

Gürsel "D.P. ilere tecavüz edenler ceza görecek,, dedi

Devlet Başkanı, bu gibi hareketler hürriyet havasını zehirler diyor

SAFA YALÇUK Adliye'ye verildi

Statümlerin tesbit edildiğini bildiren Ulaştırma Vekili Safa Yalçuk, sanıkların savunmalarını dinledi

Ankara'ya bir para fonu heyeti geldi

HAZINEYE YARDIM KAMPANYASI

16 yaşında bir genç devletlere ödüllendirildi

Komite, Soruşturma Kurulu seçimini müzakereye başladı

Milli Birlik Komitesi 16 üyeliği açıklanıyor

ÇOCUKLARIN YASSIADA'DA YARGILANMASI KATİLEŞTİ

Milli Birlik Komitesi, Yassıada'da gerekli hazırlıkların yapılması için ilgililere emir verdi

Köylünün borçları, vâdeye bağlanacak

Milli Birlik Komitesi sözcüleri doktorluğun öneme hizmetine geçileceğini söyledi

D. P. nin mallarına haciz konulacak

İzmit Kağıt Fabrikasından parti emrine alınan 1,5 milyon liralık kağıda haciz bu suretle tahsil edilecek

Çocuk felcini önleyici tedbirler alınıyor

Hostelik yayıldığı takdirde 2 ilâ 11 yaş arasındaki çocuklara derhal girişleri yasak edilecek

Florya plajlarının tarhileri uzatıldı

Adana'nın zengin petrol bölgesi olduğu anlaşıldı

Sanayi Bakanı, bulunan petrolün iyi kâllide ve iktisadî olduğunu söyledi

"Halk'a evlât muamelesi yapmalıyız"

GÜNAHIM SENİ SEVMEK
Yeni bir aşk romanı
Bugün 3. sayfa

Resim:12 27 Mayıs Yargılamaları-I

AKŞAM
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALİ HACI KARACAN

VARDAR Zeytinyağı ve Sabunları
20
HAZİRAN
1960
CARSAMBA

Düşüklerin Yassıada'da yargılanması katileşti

Milli Birlik Komitesi, Yassıada'da gerekli hazırlıkların yapılması için ilgililere emir verdi

Köylünün borçları, vâdeye bağlanacak

Milli Birlik Komitesi sözcüleri doktorluğun öneme hizmetine geçileceğini söyledi

D. P. nin mallarına haciz konulacak

İzmit Kağıt Fabrikasından parti emrine alınan 1,5 milyon liralık kağıda haciz bu suretle tahsil edilecek

Çocuk felcini önleyici tedbirler alınıyor

Hostelik yayıldığı takdirde 2 ilâ 11 yaş arasındaki çocuklara derhal girişleri yasak edilecek

Florya plajlarının tarhileri uzatıldı

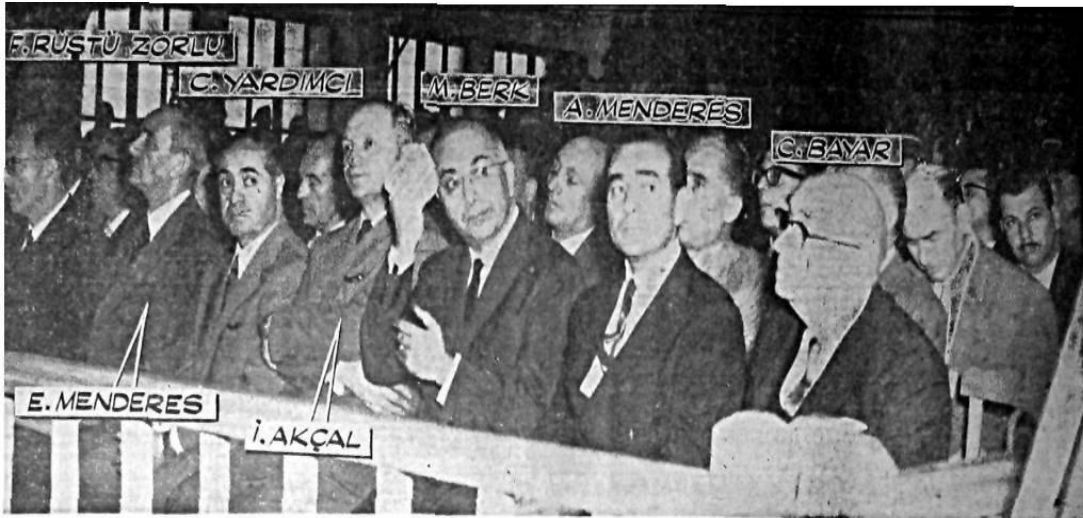
Adana'nın zengin petrol bölgesi olduğu anlaşıldı

Sanayi Bakanı, bulunan petrolün iyi kâllide ve iktisadî olduğunu söyledi

"Halk'a evlât muamelesi yapmalıyız"

GÜNAHIM SENİ SEVMEK
Yeni bir aşk romanı
Bugün 3. sayfa

Resim:13 27 Mayıs Yargılamaları-II

1 yılın hesabını vermek üzere dün Yüksek Adalet Divanı huzuruna çıkan Bayar, Menderes ve kabine arkadaşları... Daha ilk günden birbirlerini suçlandırıyordu.

[Fotografarı: ORDU FOTO - FILM MERKEZİ]

ADRES: Cumhuriyet Bulvarı 13
Nispetiye - Teşvikiye
MERS - BEKİR - HANCI - İSTANBUL
Ağaç Sokakı No: 1 - TA - 1010 - ANKARA

Yönetici: M. KUTLU
Müdürlük: M. AKAR
Tamamlayıcı: M. AKAR
Tamamlayıcı: M. AKAR

AKŞAM

MÜSTAKİL SİYASİ SABAH GAZETESİ

Duruşmalara ait diğer yazı ve fotoğraflar 6. da

E K İ M
15
1960
CUMARTESİ

Hesap vermeye dün başladılar

Menderes: "Akli melekem inkıta uğradı, dedi"

Sanki Bayar, Adnan Menderes, kabine üyeleri ve milletveilleri, silâh kuvvetlere mensup subay ve erlerin müvafakasından salona böyle getirildiler. [Fotografarı: Ordu Foto - Film merkez]

Sankilerin okuyacakları şeyi getirilecekleri dün açıkladı

DÜN sabah erken saatlerden itibaren Yasama Duruşmalarının takip edilecek olanlar, Dolmabahçe'deki İktisat Bürosunun önünde toplanmaya başladılar. Suya girer saatler, sanat avukatları ve aileleriyle başın mensupları, saat tam 7 den itibaren gemiye alınmaya başlandı.

Önce grevlerde yakalanan katilcinin kanlı akları, daha sonra Menderes'in grevlerine ve sivil sivil polis memurlarının tarafından koruyuluyor. Yaprakla ilgili saat saat 8.30'a kadar devam etti. Yaprak son olarak grev için İktisat Bürosunun önüne geldi. Saat 10.00'de Dolmabahçe'ye taşındılar. Böylece koruyulmuş ve si mahkemeye

Bir milletvekiliği koştukları için milletin menfaatinin hiçe sayılarak, sanat sandalyelerine böyle oturdular. Son pişmanlık artık faydaya vermiyor. Bu eski bir ata sözüdür.

"Köpek,, için C. Bayar ile N. Ökmen sorguya çekildi"

Celâl Bayar "Bu para ile çeşme yaptıracaktım,, dedi

AFGAN Kralının söhbetçi Bayar'a hediyeye ettiği ve 1000 liralık değerinde bulunan 20 bin liraya satıldığı, Ökmen Çiftliğinde yapılan köpek için davasına saat 16.00'de başlandı.

Sankilerin diğerleri gibi evvel sorularına karşısında sürekli ediliyor yalanlar saçtılar. Sankilerin sorularına karşılık Bayar, "Bu para ile çeşme yaptıracaktım" dedi.

Sankilerin diğerleri gibi evvel sorularına karşısında sürekli ediliyor yalanlar saçtılar. Sankilerin sorularına karşılık Bayar, "Bu para ile çeşme yaptıracaktım" dedi.

Protokol girer

Sankilerin diğerleri gibi evvel sorularına karşısında sürekli ediliyor yalanlar saçtılar. Sankilerin sorularına karşılık Bayar, "Bu para ile çeşme yaptıracaktım" dedi.

Pazar 17 EYLUL 1961 ADRESİ: Mihalif Caddesi 8-8 Beyoğlu, P. K. 447 - İSTANBUL

YENİ İSTANBUL SİYASİ-İKTİSADİ-MÜSTAKİL GAZETE

F.R.Zorlu ve H.P.Polat kandün sabaha karşı idam edildiler

Menderes'in hastalığı henüz geçmediği için hakkındaki idam hükmü infaz edilemedi

TOPKENDAN AKSARA - 3000 3000 Kuvvetli Barutan Orjinali Komal Vahid 10-8415

60 No. lu tebliğ: "Menderes'in durumu salâha doğru gidiyor"

İstanbul, 16 (A.A.) M. B. Komitesi İrtibat Bültesinin (59) numara 1 tebliği şudur: 1 - Sakat Değileri Bakanı Fatin Rıfı Zorlu ile sakat Maliye Bakanı Hasan Polatkan haklarındaki Mili Birlik Komitesi tarafından tasdik edilen idam hükmü 16 Eylül 1961 Cuma günü sabaha karşı infaz edilmiştir.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

Müşterek Beyanname: Yassıda ile ilgili olan kısım resmen açıklandı

Siyasi partiler 27 Mayıs ihtilâlinin siyasi maksatlarla her ne suretle olursa olsun istismarına müsaade etmeyeceklerini bir kere daha kesin olarak ifade ediyorlar

Ankara, 16 (A.A.) Mili Birlik Komitesi Başkanlığı'na birleşen siyasi partilerin 27 Mayıs ihtilâlinin siyasi maksatlarla her ne suretle olursa olsun istismarına müsaade etmeyeceklerini bir kere daha kesin olarak ifade ediyorlar.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

Gürsel, dört Parti Lideri ile dün tekrar görüştü

Bu seferki toplantıya Bölükbaşı çağırılmadı, toplantıda ve Bakanlar Kurulunda görüşülen konular hakkında herhangi bir açıklamada ve beyanda bulunulmadı

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

Zulüm Çemberi MILA 18 "EXODUS" YAZARI LEON URİSİN YENİ ŞAHESERİ

Kuzey Irak'taki Kürt isyanı Gl. Kasım'ın ordusu ayaklanmayı bastırıyor

General Kasım'ın ordusu ve bazı kuvvetler Kürt milisleriyle birleşti. Kürt isyanı bastırılmaktadır.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

İnönü dün Sarper ve Org. Sunay ile görüştü

Hesablaşıkla yapılan toplantı iki saat sürdü.

İNFAZ EDİLDİ - Hakkındaki "Ölüm cezası" Mili Birlik Komitesi tasdik edilmiş, Fatin Rıfı Zorlu ve Hasan Polatkan idam hükmü sabaha karşı infaz edilmiştir.

Adalet Partisi Ege Teşkilâtında İstifalar

Ayrımlar toplu olarak CKMP ve katıldı; Gümpuşpa'nın çekilmesi isteniyor

Resim:15

Menderes de infaz edildi

HAZIRLANMIŞIĞI için hükümetin kararını imzalamış Adnan Menderes ile mahkûmlar arasında sohbeti doğru görüldüğüdür. (Foto: Onca Foto - Film Merkezi)

İYİBAHİR yapıldı yazılmayacağı hususunda kesin olarak karar vermek için eski Başvekil Menderes, infaz mahkûmlarıyla uzun konuşmalar yaptı. (Foto: Onca Foto - Film Merkezi)

Altı doktor, sıhhatinin iyi olduğuna dair rapor verdi Zorlu ve Polatkan'dan sonra son infaz da imralı'da yapıldı

Türkiye'nin en beşinci Başbakanı Adnan Menderes, Marmara denizindeki Mahkûmlar Adası Imralı'da dün öğleden sonra idam edilmiştir.

Boylice, Menderes hakkında verilen idam kararı Millî Birlik Komitesi tarafından tasdik edildikten tam 36 saat sonra infaz edilmiş bulunmaktadır. Etilindiği gibi bu gecikme sahil Başbakanı bir ara konuşmuş olabileceği tahmin edilmektedir. Fakat, tabii ki sivil ve askerî doktorlar, kendisinin bir an evvel tam şifaya kavuşması için bütün gayretleriyle çalışmışlardır. Nihayet cumartesi günü, Menderes biraz kendine gelince ve bir sigara içtikten sonra Resmî makamlar o andan itibaren de sahil durumunun iyileşme yönünde açıklanmışlardır.

Tarihî rapor
Dün sabah İstanbul'dan getirilen sivil doktorlar ve Yassıada Garnizon Hastanesi hekimleri, Menderes'i esastî bir muayeneden geçirmişler ve durumunun "iyi olduğu"na dair bir rapor vermişlerdir. Altı imzalı, bu rapor imzalamış Başbakan, bir saat önce Yassıada'dan 30 mil uzaklıkta Imralı Adasına götürülmüştür. İnfaz Savcısı, son diyal vaxtilerle yazılan istem ve emirle daha evvel bu adaya getirilmişlerdir.

İnfaz
Kamusal formaliteler kısa zamanda tamamlandıktan sonra, Adnan Menderes hakkında idam kararı da kabine içinde Maliye Bakanlığı yapın Hasan Polatkan, Dış İşleri Bakanlığı yapın Fatih Rüşçü Zorlu gibi isimler suretiyle infaz edilmiştir.

Resmî tebliğ
Dün saat 18 de Millî Birlik Komitesi İrfat Ertürk, Menderes'in idam edildiğini ve tebliğ işi tamamlanmıştır.

Öd. Prof. Dr. Sedat Yağcı, Amiral İsmet Hakkı Nevasi ve Yassıada Garnizon Hastanesi Doktorları Dr. Galip Rosolozija, Dr. Akın Karabıyıklı, Dr. Zeki Kılıçoğlu ve Dr. Sedat Yağcı'den alınmış birer raporla Menderes'in sahil muayenesi yapılmış ve sahil durumunun tamamen normale döndüğü raporları tebliğ edilmiştir.

Yüksek Adalet Divanına verilen ve Millî Birlik Komitesi tarafından tasdik edilmiş idam kararına ilişkin olarak, Türkiye'nin en beşinci Başbakanı Adnan Menderes, imzalamış olduğu idam kararını, mahkûmlarla uzun konuşmalar yapıldı. (Foto: Onca Foto - Film Merkezi)

ALAN Menderes'in kararını imzalayan Kayseri İT (Hakkı) (Foto: Foto Film Merkezi)

Yassıada Sanıkları Ayrı ayrı 2 Cezaevine Veriliyor

Kayseri, İT (Hakkı) — Başbakan Adnan Menderes'in idam kararını imzalayan Kayseri İT (Hakkı) hakkında polis memurları tarafından yapılan muayene, 18 Eylül'de yapıldı. Bu muayene, Menderes'in idam kararını imzaladığı gün yapıldı. Bu muayene, Menderes'in idam kararını imzaladığı gün yapıldı. Bu muayene, Menderes'in idam kararını imzaladığı gün yapıldı.

Kayseri, İT (Hakkı) — Başbakan Adnan Menderes'in idam kararını imzalayan Kayseri İT (Hakkı) hakkında polis memurları tarafından yapılan muayene, 18 Eylül'de yapıldı. Bu muayene, Menderes'in idam kararını imzaladığı gün yapıldı. Bu muayene, Menderes'in idam kararını imzaladığı gün yapıldı.

HAPİSANENİN TARZI

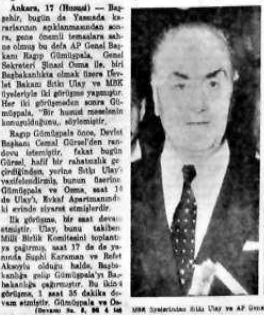
Kayseri Bölge Cezaevi, Adana'da bulunan Şişli Cezaevi'ne gönderildi. Bölge Cezaevinin projesi Amerika'da bir havas mimar tarafından çizilmiş ve buna, 1950 yılında 1 milyon Türk Lirası ile inşaat edilmiştir. Cezaevinin alanı 32 hektar, 3 korulu hektar, 6 bahçe, bir kapalı bahçe ve bir bahçe ile toplam alanı 40 hektardır. Bu mahkûmların tahmini sayısı 2100 penance ve 600 kapı bulunmaktadır.

Bir mahkûmün ana koridorlardan, kendi kamerasına girilmesi için 7 kapıdan geçmesi gerekmektedir. Mahkûm, bilet zamanı gardiyerle temas halinde değildir. Yine, mahkûmların gardiyerle teması 20 milimetrelik demirli metal edilmiş parmaklıklar vardır.

(Devamı 2. ve 3. sayılarda)

GÜMÜŞPALA MBK ÜYELERİ İLE GÖRÜŞTÜ

"Hususi bir meseleyi konuştuk," diyen AP lideri açıklama yapmadı

AP Lideri Sedat Yağcı ile AP Genel Başkanı Sedat Yağcı'nın görüşmesi. (Foto: AP)

Resim: 16 Tükenmeyecek Menderes Karizmasının Başlangıcı

Cumhuriyet KURUCUSU: KUNUR NADI 40. yıl sayı 13.955 17 Ekim 1963

Milletvekili Seçimlerinin Oy Tasnifi Neticeleri

Son Haberlere Göre CHP 188, AP 155, YTP 60, CKMP 45 Milletvekili Çıkarıldı, 2 Yer Ortada

Senato seçiminde hatli neticeye değiri AP 72, CHP 54, CKMP 7 YTP 17 Senatör çıkardılar

Yüksek Seçim Kurulunun neticeleri resmen açıklaması için daha bir iki güne ihtiyaç olduğu belirtiliyor

Kazanan Senato üyelerinin isimleri

Senato seçimlerinin neticesini gösterir celveli

Seçimleri kaybeden meshurlar

Adanada CHP içinde patlak veren buhran

MBK 14'lerle ilgili tebliğ yayınladı

Gümüspala İzmirde dün iktidardaymış gibi beyan verdi

Şimdi ne olacak?

Koalisyon hükümeti ni teşkil zorunlu görüyor

Bütün partilerin Gürsel'in Cumhurbaşkanı için anlaşacağı sanılıyor

AP Başvekilin Senatosu Başkan yapmayı istiyor

SON DAKIKA: Koalisyon için ilk temaslarda

VATANPAS OYUNU Ç.H.P. VE VERİ

VATANPAS OYUNU A.P. VE VERİ

VATANPAS OYUNU A.P. VE VERİ

Resim:17 Menderes Karizması arayışları ve AP'nin Doğuşu

Cumhuriyet KURUCUSU: KUNUR NADI 40. yıl sayı 13.955 22 Mayıs 1963

Ankaradaki İhtilâl Dün Sabah Bastırıldı

Bakanlar Kurulu dün Ankara, İstanbul ve İzmirde bir ay süre ile Ürfi İdare ilân etti

Talât Aydemir ve suç ortakları adalete teslim edildiler

Üç şehirde de gece sokağa çıkma yasağı konuldu

Millî Güvenlik Konseyi ile Bakanlar 3.5 saat süren müsterek bir toplantı yaptılar

Başbakan olayı Senato'ya anlattı

İnönü, ihtilâl olayının memleket için clem verici olduğunu da belirtti

Orfi İdare Komutanlarının dün yayınladıkları tebliğler

Ankara'da saat 21 den 05 e, İstanbul'da 24.00 den 05 e, kadar sokağa çıkma yasağı kondu

Ortak Pazar müzakereleri nihai safhada

Bütün hava alanları dün trafiğe kapandı

Ancak saat 18'den sonra yerli ve yabancı uçaklar normal seferlerine başlayabildiler

YATIRILAN KURBAN, SİYASET

YATIRILAN KURBAN, SİYASET

YATIRILAN KURBAN, SİYASET

Resim:18 Darbe Teşebbüsleri

Hürriyet
 GÜNLÜK MUSTAKİL SİYASİ GAZETE
BUGÜN 8
 Gazetemiz
 Şahirdir

Pazartesi
30
 KASIM 1964
 Sayı 17 - No. 5984
 Foto: 23 Kararlar

M. A. S. S. A. K. İ. İ. İ. İ. İ. İ. İ.
 TELEKRAF : İstanbul - Beşiktaş
 Yurtiçi : 22 40 18 18 - 152
 Yurt Dışı : 22400 - 20000 - 23010
 Telefon : 23400 - 20000 - 23010
 Yönetici : SEDAT SIMAVI

AP GENEL BAŞKANLIĞINA SEÇİLEN DEMİREL

HEZİMET: AP Kongresinde, Demirel 1072 Bilgiç 565, Tekin Arıburun ise 34 rey aldılar

DEMİREL BÜYÜK FARKLA GENEL BAŞKAN SEÇİLDİ

Delegeler sabaha kadar uyumayıp kulis yaptılar

ANKARA, (HA) — Adalet Partisi Büyük Kongresinin üçüncü ve son günü seçimlerle geçmiş, adaylardan Süleyman Demirel, rakibi Sadettin Bilgiç ile Tekin Arıburun'u büyük bir oy farkıyla mağlup ederek, AP Genel Başkanlığına seçilmiştir.

HEZİMETE UĞRATTI

Genel Başkan seçimine 1679 delege katılmıştır. Bunlardan 1072 si Süleyman Demirel'e, 565 i Sadettin Bilgiç'e oy vermişlerdir. Üçüncü aday Tekin Arıburun 34 oy almış, aday olmayan Ali Fuat Başgil'e 6 oy çıkmıştır. **Bu oy da bir odayla çözülmüştür.** Bu turlarda Genel Başkanlığa seçilen Demirel, Bilgiç'in 507 fazla oy alarak, rakibini büyük hezime uğratmıştır.

Kongre Başkanı Talât Asal, sabahın saat 7.30 undan itibaren, Büyük Siyaset kapısı önüne gelerek, içeri giren bütün delegelerin kartlarını bizzat teker teker kontrol etmiş, delegeler oylarını hiç konuşmadan imzalarını vermişlerdir. 1500 delegenin salonda toplanması, bu siki kontrol altında saat 10.30 a kadar sürmüştür.

ÇİĞİRINDAN ÇIKARKEN

"Amas bir hâdise çıkarmıyım, kongrede seçilene kadar düşünüyorum," dedi. 2 saat 30 dakika süren seçim tartışmaları, söz konusu konuşmaları ve konuşmaları arasında geçen süreyi, konuşmaları arasında geçen süreyi, konuşmaları arasında geçen süreyi...

Rırpordan habersizmiş: Bilgiç, Vali Feridun Cinal Er, Ortak Bazar topraklarında bulunan Erzurum ilinin 12'nci ilçe başkanlığına getirilmiştir.

Inönü, plânı uygulamıyan Genel Müdürlere çıkıştı

Başbakan, plânlama toplantısında, "Sağlam bir maliyemiz yok, dedi"

DIŞARIDAKI İŞÇİLERE AIT RAPOR:
Alman kadınları, Türk işçileri ile anlaşamıyor
Türklerin dil ve dans bilmemeleri yüzünden arkadaşlıkları kısa oluyor

ANKARA, (HA) — Almanya'da yaşayan Türkler arasında meydana gelen bu durum, "dil ve dans bilmedikleri için birbirlerini anlayamıyorlar" şeklinde yorumlanıyor. Türk erkekleri, Alman kadınları ile arkadaşlıklarını kısa tutuyorlar. Çünkü Türklerin dil ve dans bilmemeleri yüzünden arkadaşlıkları kısa oluyor.

BOŞANANLAR:
 Aileler arasında yaşanan problemler sonucu yapılan boşanma davaları, mahkemelerin yoğununa yığılmaya başladı. Boşanma davaları, mahkemelerin yoğununa yığılmaya başladı.

Altın Mikrofön Armağanı

Yarışma şartları beğenildi halinde

Eğlence yerleri faaliyetlerini tatil edip "Yas.., tuttu"

Adana'da aynı barda üçüncü cinayet işlendi

"YENİ PAVİYON, UN SAHİBİ, ŞARJKICI KADINI TOKATLIYAN KABADAYILARA MANİ OLMAK İSTEYİNCE; TABANCA VE BİÇAK DARBELERİ İLE DİKS PİSTİNDE DELİK - DEŞİK EDİLDİ"

ADANA, (HA) — Bu sabahın ilk saatlerinde Adana'da meydana gelen bir cinayete, üçüncü kez aynı barda cinayet işlendi. Üçüncü kez aynı barda cinayet işlendi.

ELEBAŞLARI:
 ADANA'YA KONGRE BAŞKANLIĞINA SEÇİLEN DEMİREL

BAŞKAN, PLÂNLAMA TOPLANTISINDA, "SAĞLAM BİR MALİYEMİZ YOK, DEDİ"

ANKARA, (HA) — Başbakan İsmet İnönü, Plânlama Konseyi'nin dün saat 12'ye başlayan toplantısında, Türkiye'nin mali durumunu değerlendirdi. Başbakan İnönü, Plânlama Konseyi'nin dün saat 12'ye başlayan toplantısında, Türkiye'nin mali durumunu değerlendirdi.

SPOR-TOTO
-neticeleri-

Futbol - Borussia	1.0
Basket - Fenerbahçe	1.0
Atletizm - 100 metre	2.2
Henderson - Galatasaray	2.2
Henderson - Galatasaray	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2
Atletizm - 100 metre	2.2

UMİT PENCERESİNDE GÖRÜNEN BAŞ
 CEMAL ARCAVUREK
 yazıyor :

ANKARA — AP Kongresinde, idareci için yapılan seçim arasında, sandıkta alkış selâm ve tezahürat için heyecanlı bir ümit çıkmıştır. İktidarın devamı için seçiyor. AP'de umutlu bir hava vardı.

Churchill'e 90. Doğum günü için "Ağırbaşlı.. bir Pasa hazırlandı"

ANKARA, (A.A.) — Londra'da düzenlenen toplantıda, İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in 90. doğum günü için Türkiye'den bir hediye hazırlandı. Hediye, İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in 90. doğum günü için Türkiye'den bir hediye hazırlandı.

Resim:19 Demirel Karizmasının Başlangıcı

Cumhuriyet 1966 FAYDILI KARAR MASA TAKVİMİ ÇIKTI

42. yıl sayı 14727 Pazar 1 Ağustos 1965

TÜRKES'LE TAHTAKILIĞIN yuh sesleri ve alkışlar arasında konuştu

KONGRE, İKİ ADAYIN SÖZ DÜELLOSUNU DİNLEDİ... VE TÜRKEŞ BAŞKAN SEÇİLDİ

Makarios'un tutumu Atina'da tasvip edilmiyor

Girit bizim canımız..

Yeni Adalet Bakanının demeci "Seçimde kanuna uygun her fikir söylenebilir..."

Yeni Romanımız Müfettişler Yasası Orhan KEMAL İLK KEZİNDEN 6. sayı sahibimizde

CHP Meclisi petrol politikasını açıkladı Devlet işletmelerine öncelik tanınıyor

Enerji Bakanı Turgut Partininin (A.P.) görüşünü açıkladı « Petrolü Millileştirmeyeceğiz! »

Papandreou: «Hükümet güven oyu alamadı»

Meyva - Sebze boykotu başlıyor

15 milyar liralık borç için 4 milyar lira laiz ödenecek

15 milyar liralık borç için 4 milyar lira laiz ödenecek

AGLAYANGİL: «İSÇİ OY MAKİNASI OLMAYACAK»

GÜNÜMLÜK KONGREVE

SIYASİ REKABET YÜZÜNDEN 2 KİŞİ ÖLDÜ

Grevler azalıyor

Millî Piyango dün çekildi

Resim:20 MHP'nin Karizmatik Liderinin Başlangıcı

AKŞAM TÜRKİYEİNİN EN İZLENİCİ GAZETESİ

İSTANBUL - KADIKÖY MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK ÖZEL YÜKSEK OKULU 14 1965 PERŞEMBE

Bakanlar Kurulu dün toplandı, Başbakan Urgüplü "Sonuçtan Garp âlemi memnun" dedi

Yüksek Seçim Kurulu kesin sonuçları açıkladı

Ortakdaki adam!

İki lider artık oylarla seçilme kabul etti Alican ve Türkeş Meclis'e giriyor

Demirel Alman Televizyonuna demeci "Türkiye ihtilal ülkesi değildir"

Kesin olarak kazanan Millevekilleri

Vuramayın vurular! OYUNCAK TABANCALI BİR HIRSIZ VURULDU

Bir CHP'li intihar etti

Çirimbek A. P. hükümeti ile iyi temas amıyor

Muhalefete düşen görev

Çömbe azledildi

Sünay Gürsel ile görüşü

Hic ey vermediler

Muhalefete gelince

ALMANYA ALMANYA

Yüksek Seçim Kurulu kesin sonuçları açıkladı

AP 240

CHP 134

CKMP 11

MP 31

TIP 15

YTP 19

Resim:21 DP'nin mirasçısı olarak AP zaferi

ASRİN OLAYI

GİTİLER... GÖRDÜLER...

YAZDILAR

ASRİN OLAY'ın yaratan ve Ankaralı öğrenci hareketini başlatan ve Ankara'da ilk kez düzenlenen Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin yazılar

ASRİN BODURLAR'ın bu yazılarında, TÜRKİYE'nin yeni bir kaderle karşılaşacağı ve bu kaderin, 24 Ağustos'tan itibaren, belirleyici olacaktır.

KAPISIZAN KİTAP
CELAL BAYAR
BASBEKİLİM A. MENDERES

ADRES: Nuruosmanpaşa Caddesi No: 55 EYİBAĞLI
TELEFON: MİLLİYET (İstanbul)
POSTA KODU: 80000

BÜYÜK 12 SAYFA 30 KURUS

Milliyet

Halk Gazetesi

YIL 20 SAYI 2808

19 AGUSTOS 1970

Resmî açıklama yapılmadı, fakat...

AP, Erbakan ve 13 adayı veto etti

Ünlü bağımsız aday olacak

Veto edenlerden Bulak, AP Erbakan ve İdris Kuruldu üyelerini suçladı.

AP VE ASIRI SAĞ...

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

RESİM ÇEKİMİ YARIN BAŞLIYOR

Fotoğraf çekimi 20 Ağustos'tan, 20 Eylül'e kadar sürecek.

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Kayseri olayları yeniden inceleniyor

İzmirli Babı 3 mutfaklı rapor hazırlama için Kayseri'ye gönderildi.

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

13 YARGIÇ YER DEĞİŞTİRDİ

TAYİN VE YER DEĞİSTİRENLER DUNKU RESMİ GAZETEDE YAYINLANDI

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

6. çocuğu da kız oluncu tatilkar etti

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Bayıldılar... Boğuldular...

Sakarya'nın Yuvakak köyünde uçaklardan çıkan bir olayda, 5 yaşında bir çocuğu boğuzlayarak öldürdü.

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Gedik: Bayar inönüyle konuşmamalıydı

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

AMERİKA'DA KRİZ

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

YARIN MİLLİYET'İ

ANKARA, 24 AĞUSTOS (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Resim:22 Erbakan'ın partileşme çabaları

Deniz Gurbetçileri

Cumhuriyet

44. YIL, SAYI 18345

KURUMSAL TUNAŞI

27 Ocak Salı 1970

8 ARARAT YATIRIMI

Milli Nizam Partisi kuruldu

Erbakan'a göre «MNP, Saiz cephesindeki bölünme dolabarmak amacıyla kurulmuş iki hantha bir partis»

Kuruluşu, Siyonist ve Masonlar alınmayacak

ANKARA, (Cumhuriyet 8. Sayısı)

Türkiyemizin doktrinimize uygun partide, deni Kurucu başkanlığına Prof. Nizamî Erbakan ve 13 üyeli kuruluşa başkanlık edecek. Kurulmuş olan partiye, partiye katılmak isteyenler, partiye katılmak için başvurabilirler. Partiye katılmak isteyenler, partiye katılmak için başvurabilirler.

Rektörlük, 3 saat işgal edildi

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Bir dâvada 3 idam kararı verildi

Nişanlına kaçtığı için öldürülen genç kızın bir dayısı da müebbet hapse mahkûm oldu

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

ANKARA ÇEK ELÇİLİĞİ, SLOVAK KONTEJANINDA..

Dubček neden tayin edildi?

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Yeni parti

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

2 jet uçağının çarpışmasında 3 pilotumuz şehit oldu

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

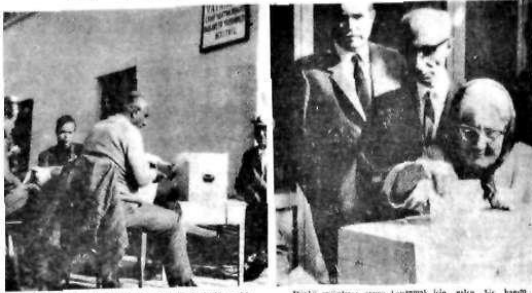
SİNEMADA İHTİLAL

ATILTA DORSAY

ANKARA, 27 OCAK (DHA) - Milliyetçi Halk Gazetesi'nin kuruluşuna ilişkin olarak, Ankara'da yapılan toplantıda, AP Erbakan ve 13 adayı veto etti. Veto edenler arasında İstanbul Milletvekili Bulak ve Gaziantep Milletvekili Ünlü de var.

Resim:23

AP İKTİDARDA

Seçime katılma oranı bütün yurtda düşük oldu. AP %0 51, CHP %0 33 oranında oy aldı

OLAYLI GEÇEN SEÇİMLERDE İzmir'de AP : 11, CHP : 7 Milletvekili çıkarıyor

MİLLİYET SEÇİM SERVİSİ

1969 Milletvekili seçimleri 4.11.1969 tarihinde yapıldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı.

Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı.

Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı. Milliyet Servisi'nin yayınladığı sonuçlara göre AP %51, CHP %33 oranında oy aldı.

SABAHA KARŞI İLLERDEKİ OY DURUMU

İller ve Milletvekili Sayısı	PARTİLERE VERİLEN OY						KESİLEN MİLLETVEKİLERİ		
	AP	CHP	DP	MHP	YTP	Diğer			
Adana (13)	27200	1217	21000	1342	152	2647	716	143	AP 3 - CHP 4
Adıyaz (4)	17043	83	1756	106	28	76	328	166	AP 2 - CHP 1
Afyon (7)	23957	9116	6801	4600	1601	683	398		AP 4 - CHP 1
Ağrı (3)	1975	367	385	4	51	29	8		AP 2
Amasya (4)	7896	153	5816	366	63	140	163		AP 2 - CHP 2
Ankara (24)	57680	3240	39601	5200	8117	4592	2899	155	AP 9 - CHP 6
Antalya (7)	38316	1560	36240	2945	556	2233	787		AP 5 - CHP 2
Artvin (3)	8924	6265	1582	150		255			AP 4 - CHP 2
Aydın (7)	28143	690	11561	659	950	540	951	290	AP 4 - CHP 3
Balıkesir (10)	100822	1543	55839	5415	1669	2331	4250	1811	AP 4 - CHP 3
Bilecik (2)	18895	11530	290	89	600	59	21		AP 1 - CHP 1
Bingöl (2)									
Bitlis (2)	7235	8030	316			102	1872		AP 1 - CHP 1
Bolu (5)									
Burdur (3)	26246	13722	5897	317	1600	626			AP 2 - CHP 1
Bursa (11)	113284	44249	3484	1240	4574	1948	558		AP 7 - CHP 2
Canakkale (5)	27037	94	14950	1161	411	2457	1004	1	AP 4 - CHP 1
Cankiri (4)	10699	3863	112	1177	111	140	175		AP 3
Çorum (7)	6826	2036	3260	419	204	644	365	60	
Danıştı (7)	11887	193	6188	1225	139	389	345	88	
Diyarbakır (7)	8983	2789	378	913	186	313	6631		AP 2 - YTP 1
Edirne (4)	32345	22078	2508	1407	935	2761	1444		AP 2 - CHP 1
Elazığ (5)	10372	1046	3476	1628	209	3995	492	541	
Erzincan (4)	14953	4579	11952	967	353	1120	516	206	AP 2 - CHP 1
Erzurum (9)	7424	3522	312	160	94	69	45		
Eskişehir (6)	15508	7286	736	429	514	995	1060		AP 3 - CHP 2 - GP 1
Gaziantep (7)	23530	1995	21821	6717	401	2850	1173	263	
Giresun (6)	3047	2335	289	113	195	216	407		AP 2 - CHP 1
Gümüşhane (4)	10267	8368	3678	486	988	99			AP 2 - CHP 1
Hakkâri (1)	1955	2677	5338	2	3	2	4		AP 3 - CHP 3
Halay (7)	22680	329	15614	1795	132	1029	450	27	AP 3 - CHP 3
İsparta (4)	81627	19444	998	256					AP 4
İçel (7)	7974	1616	6301	629	281	631	443		AP 3 - CHP 2 - BP 1
İstanbul (33)	272450	12767	191514	13694	12321	12708	32038	4539	AP 18 CHP 11 YTP 2

Resim:24 DP'nin yeniden zaferi niteliğinde AP zaferi

Cumhuriyet

Yerleşim Bölgesi, Oda ve Yürütme Kurulu Başkanlığına ve Yürütme Kurulu Başkanlığına
ÜLKÜ OKUL
ANSİKLOPESİ'dir.
Cilt Hakkında Çabamız
Taktik de Satılır
Yeni Sayı Yürütme Kurulu Başkanlığına ve Yürütme Kurulu Başkanlığına
Yürütme Kurulu Başkanlığına ve Yürütme Kurulu Başkanlığına

Kurucusu: XUNUS NADI
48. yıl, sayı: 16948
Telgraf ve kablosu adresi: Cumhuriyet İstanbul - 23 42 90 - 23 43 95
Telefonları: 23 42 90 - 23 43 95
İstanbul - Posta Kutusu: İstanbul No 548 - 23 42 97 - 23 43 98 - 23 43 99
10 Ekim Pazar 1971

Baca, Seven, Özdoğan beraat etti

Koçlak, Uçar ve Onursal 5'er yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı

TUĞGENERAL ALİ EVRENLİ, HAKİM ALMAY TAYYİK VE HAKİM YARMAK TURAN, KARARDAN SONRA KALEMLERİNİ KURTUYORLAR.

Gezmiş ve 17 arkadaşları idama mahkûm oldu

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

"Anayasamızın temennisi veya bir kısmını taahhüt edenler ve TEMİNİ İhtiva edenler hakkında bir kararın alınması için Ankara Bir Numaralı İktisadi ve Maliye Bakanlığı tarafından oluşturulan 17 kişilik jüri tarafından 17'si idama mahkûm edilmiştir.

Esnaf ve sanatkârlar derhterini Hükûmete iletti

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Esnaf ve Sanatkarlar Derhterleri (ESD) tarafından hazırlanan ve Bakanlar Kuruluna sunulan bir rapor, ESD'nin derhterinin 17 üyesi tarafından hazırlanmıştır. Raporun başlığı "Esnaf ve Sanatkarlar Derhterinin Hükûmete İlettiği Rapor"dur.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun görüşmelerini yaptı. Jüri raporunda, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun başlığı "Esnaf ve Sanatkarlar Derhterinin Hükûmete İlettiği Rapor"dur.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun görüşmelerini yaptı. Jüri raporunda, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun başlığı "Esnaf ve Sanatkarlar Derhterinin Hükûmete İlettiği Rapor"dur.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun görüşmelerini yaptı. Jüri raporunda, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun başlığı "Esnaf ve Sanatkarlar Derhterinin Hükûmete İlettiği Rapor"dur.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun görüşmelerini yaptı. Jüri raporunda, 17 kişilik jüri tarafından hazırlanan raporun başlığı "Esnaf ve Sanatkarlar Derhterinin Hükûmete İlettiği Rapor"dur.

İnönü konuştu ve görüşünü açıkladı: "Ya bu hükümet desteklenmeli ya çokluk partisine verilmeli,"

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)
CHP Öriak Grubu, dün toplanarak, saat 12.30'da grubun genel toplantısını yaptı. Toplantıda, İnönü'nün konuşması dinlendi. İnönü, "Ya bu hükümet desteklenmeli ya çokluk partisine verilmeli," dedi.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)
AP Öriak Grubu, dün saat 17.00'de toplantı yaptı. Toplantıda, İnönü'nün konuşması dinlendi. İnönü, "Ya bu hükümet desteklenmeli ya çokluk partisine verilmeli," dedi.

Sunay, Demirel'le "Durumu" görüştü
ORGANEL TAGMAÇ VE AVCI DA GÖRÜŞMEDE HAZIR BULUNDULAR

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Cumhurbaşkanı Sunay, dün saat 17.00'de Bakanlar Kurulu'na katıldı. Sunay, Demirel'le görüştü. Sunay, "Durumu" görüştü. Sunay, Demirel'le görüştü.

DENİZ GEZMİŞ VE YUSUF ASLAN KARARIN AÇIKLANMASINDA BEKLEYENLER.

Bakana, Senato kararına itiraz hakkı tanıyıp 5 üniversite ortak taslak hazırladı

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Kurulan, Üniversite Reformu Komisyonu, dün Bakanlar Kurulu'na bir taslak sundu. Taslak, 5 üniversite ortak hazırlanmıştır.

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, 5 üniversite ortak hazırlanan taslakın görüşmelerini yaptı. Taslak, 5 üniversite ortak hazırlanmıştır.

Bazı oduncuların kantarları ihlâl görüldü
İstanbul Belediyesi'nin bir birimince yapılan denetimlerde, bazı oduncuların kantarlarının ihlâl olduğu tespit edildi.

Emekçiler için vakıf kuruluyor
ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Kurulan, Üniversite Reformu Komisyonu, dün Bakanlar Kurulu'na bir taslak sundu.

Bakanlar Kurulunda son siyasî gelişmeler görüldü
ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, son siyasî gelişmelerin görüşmelerini yaptı.

Yunanistan, Kıbrıs için BM çerçevesinde antlaşma kabul edecek
Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs için BM çerçevesinde antlaşma kabul edecek.

1960'lerin yıldızları - 1968'inin üç ünlü yıldıza: Yves Montand, Charles Aznavour ve Jean Seberg
1960'lerin yıldızları, 1968'inin üç ünlü yıldıza: Yves Montand, Charles Aznavour ve Jean Seberg.

Otoparklar için kesin tarifler istendi
İstanbul Belediyesi'nin bir birimince yapılan denetimlerde, bazı otoparkların kesin tarifler istendi.

KAMU KURULUŞLARI YERLİ TİP OTO KULLANACAK

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, kamu kuruluşlarının yerli tip otoları kullanacağını bildirdi.

TABELA, İLAN VE REKLAMLAR TÜRKÇE OLACAK
ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu) - Bakanlar Kurulu, dün saat 17.00'de toplanarak, tabela, ilan ve reklamların Türkçe olacağını bildirdi.

1960'lerin yıldızları - 1968'inin üç ünlü yıldıza: Yves Montand, Charles Aznavour ve Jean Seberg
1960'lerin yıldızları, 1968'inin üç ünlü yıldıza: Yves Montand, Charles Aznavour ve Jean Seberg.

Resim:26 12 Mart'la Tükenmeyecek bir Karizma atfedilen Deniz Gezmiş ve arkadaşları

İnfazlar sabaha karşı 03'de yapıldı

Gezmiş, İnan, Aslan

İDAM EDİLDİ

yeni
İstanbul
6 Mayıs 1972, Cumartesi, 75 kuruş

İnönü kalb krizi geçirdi

CHP lideri hastalanınca Kurultay bir gün ertelendi

(ANKARA (YENİ İSTANBUL BÜYÜK))
CHP 5. Olağanüstü Kurultayı dün öğle saatleri CHP Genel Başkanı İnönü'nün kalp krizi nedeniyle ertelenmiştir. İnönü, 5. ertelenmiştir. İnönü'nün kalp krizi nedeniyle Kurultay bir gün ertelendi. İnönü'nün kalp krizi nedeniyle Kurultay bir gün ertelendi.

GEREK

Günohların kefareti

Çocukların geleceği, milliyetçilik duygularının incedirilmesi, insanın ahlakı, dinine bağlılığı, ailesine saygısı, vatanına sevgisi... Tüm bunların kefareti, çocukların geleceği, milliyetçilik duygularının incedirilmesi, insanın ahlakı, dinine bağlılığı, ailesine saygısı, vatanına sevgisi... Tüm bunların kefareti...

Ürgüplü hükümet için çalışmalar devam ediyor

ANKARA (Yeni İstanbul-Büyük) - Hükümet, ülkedeki siyasi ve sosyal durumu iyileştirmek için çalışmalarını sürdürmektedir. Hükümet, ülkedeki siyasi ve sosyal durumu iyileştirmek için çalışmalarını sürdürmektedir.

Üç kişinin idamı Ankara Merkez cezaevinde aynı sehpada ve birbirlerinin peşisıra infaz edildi

(İhtikâl Yaradılış)ANKARA

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, bu sabah karşı idam edildikleri, saat 03.00'de Ankara Merkez Cezaevi'nden aynı idam odasına götürülerek aynı sehpada ve birbirlerinin peşisıra infaz edildi.

Birbirini görmediler
Ankara, suçlular arkadaşlarının infaz gözetimlerini bir infaz mahallesinde aynı gün yapıldı. Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan, bu sabah karşı idam edildikleri, saat 03.00'de Ankara Merkez Cezaevi'nden aynı idam odasına götürülerek aynı sehpada ve birbirlerinin peşisıra infaz edildi.

Orgeneral Eken'e girilen suikast tel'in edildi
Org.Eken ve yaveri iyi, er Mustafa Baş ise öldü
ANKARA (Yeni İstanbul-Büyük) - Orgeneral Eken ve yaveri iyi, er Mustafa Baş ise öldü. Orgeneral Eken ve yaveri iyi, er Mustafa Baş ise öldü.

KALKIN EY EHL-İ VATAN!
yeni İstanbul

Resim:27

15 Ekim 1973 Pazartesi

Hürriyet

Genel Müdür: BEHDAT ŞİMAZI (1908-1983)

Yayın Kurulu: BEHDAT ŞİMAZI, İZZET KAYA, İZZET KAYA, İZZET KAYA

Arıp İsrail savayı ile ilgili fotoğraflar ve yazılar 3'üncü sayfada

1. SINIFLARIN bedava oku dengisi AĞIL SUSAM AĞIL!

İSTEMEYİ UNUTMAYIN

Seçime katılma oranı çok yüksek oldu

İSTANBUL, ANKARA İZMİR GİBİ BÜYÜK ŞEHİRLERDE CHP, AP'YI MAGLUP ETTİ

DP İLE MSP, AP'NİN OYLARINI BÖLÜNCE...

41 iide alınan ilk sonuçlara göre

CHP	AP	DP	MSP	BELLİ DEĞİL
134	110	26	16	5

24

CHP sürpriz yaptı

"Memleket için hayırlı, uğurlu olsun.."

Sandık başında

Demirel: "Bir tahmin yapamam.. Ecevit: Umitliyim dediler"

İnönü "Hangi partiye oy vereceğiniz", diye sorulunca çok kızdı.

Sandıklar açıldıktan sonra Demirel: "Bu gece beni umutun, dedi. Ecevit sekersiz bir çay içti"

Genel Merkeze göre CHP'nin en az 190 milletvekili var

İstanbul'da CHP 20 milletvekili çıkarıyor

Seçim bazı yerlerde olaylı geçti: Dört ölü, 50 yaralı var

Resim:28 Ecevit Karizması

İKİNCİ BASKI

Resmi olmayan sonuçlara göre partilerin milletvekili dağılımı:

CHP	AP	MSP	MHP	DP	CGP	TİP	TBP	SAGIŞMA
218	173	31	11	4	1	-	-	2

ORTADA: 11

En çok oyu yine CHP aldı!

GÜNAYDIN BAŞBAKAN adayı ECEVİT

6 HAZİRAN 1977 PAZARTESİ-150 KURUL

"Soylemek istediğim iki kelime var"

"Seçimler milletimize hayırlı olsun"

"Biz konuştuk. Bugün söz milletindir"

"EYVAH...OYUM YANDI!"

Çağlayangil'in eşi yanlışlıkla mühürü CHP'ye basınca oyunu iptal ettirdi

Seçim sakın geçti. Seçime katılma oranı yüzde 70

Resmi olmayan sonuçlara göre milletvekilliğini kazananların listesi 2. Bölümde

Resim:29

Cumhuriyet 27. Yılı Sayı: 20113 Kurucuları: Yunus NADI 10 TL. 20 Temmuz 1980 Pazartesi

Güneşli Dünya okunabilirlik ezere 8. sayfa çıkıyor 100 KAVRULUĞU

NIHAT ERİM ÖLDÜRÜLDÜ

Yüksek Hakimler Kurulu Başkanı: Yasaların verdiği yetkiyi kullanarak herkes anarşiye yardım etmiş sayılır,,

Siyasiler cinayet üzerine yine «üzüntü» demeçleri verdiler

İstanbul'da 4, İzmir'de 2, Kayseri'de 1 kişi öldürüldü

BERBERERLERİN KURBANLIĞIYA AÇIL YARALANAN TÜRKLER, HASTANEYE GÖTÜRÜLERKEN ÖLDÜ...

Kemal Türkerler Kimdir?

Erim devlet töreniyle toprağa verildi

Özel kesim tahvillerinde faiz oranı yüzde 33

GÖZLEM UĞUR MUMCU **Türkler...**

DEMİRLERİN AĞRIDAN GİRMİŞLERİ GERÇEK

Yüksek Hakimler Kurulu Başkanı: Yasaların verdiği yetkiyi kullanarak herkes anarşiye yardım etmiş sayılır,,

Siyasiler cinayet üzerine yine «üzüntü» demeçleri verdiler

İstanbul'da 4, İzmir'de 2, Kayseri'de 1 kişi öldürüldü

Beraber güldük, beraber ağladık

İZZET NİZA YALIN

Demokrat gazetesi muhabirini kaşırp işkenceyle öldürdüler

SEZGİN BOFİC ERTELEMESİNDE İLKE ARILMASININ VARILDIĞINI BİLDİRDİ

Resim:30 Darbe Meşruluğu Sağlanan Siyasi Cinayetler-I

Cumhuriyet 27. Yılı Sayı: 20114 Kurucuları: Yunus NADI 10 TL. 23 Temmuz 1980 Çarşamba

KEMAL TÜRKLER ÖLDÜRÜLDÜ

Bastürk: "DİSK bu olay karşısında susmayacak,,

Demokrat gazetesi muhabirini kaşırp işkenceyle öldürdüler

SEZGİN BOFİC ERTELEMESİNDE İLKE ARILMASININ VARILDIĞINI BİLDİRDİ

Özel kesim tahvillerinde faiz oranı yüzde 33

GÖZLEM UĞUR MUMCU **Türkler...**

DEMİRLERİN AĞRIDAN GİRMİŞLERİ GERÇEK

Yüksek Hakimler Kurulu Başkanı: Yasaların verdiği yetkiyi kullanarak herkes anarşiye yardım etmiş sayılır,,

Siyasiler cinayet üzerine yine «üzüntü» demeçleri verdiler

İstanbul'da 4, İzmir'de 2, Kayseri'de 1 kişi öldürüldü

Beraber güldük, beraber ağladık

İZZET NİZA YALIN

Demokrat gazetesi muhabirini kaşırp işkenceyle öldürdüler

SEZGİN BOFİC ERTELEMESİNDE İLKE ARILMASININ VARILDIĞINI BİLDİRDİ

Resim:31 Siyasi Cinayetler-II

ADRES: Marmaraya Caddesi
No: 63 İSTANBUL
TELEGRAF: MİLLİYET
POSTA KUTUSU: 492 (İstanbul)
TELEFON: 224412 (Samsol)

BUGÜN
12
SAYFA
10
LIRA

Milliyet
Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALI NAĞI KARACAN

UNİVERSİTEYE HAZIR AMAMA
UGUR DERSANESİ
LİSE SONU 15 Eylül
BEKLEMLERİN 8 Ekim
Latan (Genişletilmiş) No 12
Tel: 22 55 41

CUMHA
12
EYLÜL
1980

YIL: 31, SAYI: 11807

**Parlamento ve hükümet feshedildi,
bütün yurttta sıkıyönetim ilan edildi...**

SİLAHLI KUVVETLER YÖNETİME EL KOYDU

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 1 NUMARALI BİLDİRİSİ:

YÜCE Türk milleti: Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği ülkesi ve milletle bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti son yıllarda izlediğiniz gibi dış ve iç düşmanların tahrikiyle varlığına, rejimine ve bağımsızlığına yönelik fikri ve fiziki haince saldırılar içindedir.

Devlet başlıca organlarıyla işleme duruma getirilmiş, Anayasal kuruluşlar tezat veya suskunluğa bürünmüş, siyasi partiler kısıp çekişmeler ve uzlaşmaz tutumlarıyla devleti kurtaracak birlik ve beraberliği sağlayamamışlar ve lüzumlu tedbirleri almamışlardır.

Böylece yalancı ve bölücü mihraklar, faaliyetlerini alabilmişler ve vatandaşların can ve mal güvenliği tehlikeye düşürülmüştür. Atatürkçülük yerine irtical ve diğer sapık ideolojik fikirler üretilerek sistemli bir şekilde ve haince ilkokullardan, üniversitelere kadar eğitim kuruluşları, idare sistemi, yargı organları, iç güvenlik teşkilatı, işçi kuruluşları, siyasi partiler ve

nihayet yurdumuzun en masum köşelerindeki yurttaşlarımız dahi saldırı ve baskı altında tutularak, bölünme ve iç harbin eşliğine getirilmişlerdir.

Kısaca, devlet güçsüz bırakılmış ve âzce düşürülmüştür.

Aziz Türk milleti, işte bu ortam içinde Türk Silahlı Kuvvetleri, İç Hizmet Kanunu'nun verdiği Türkiye Cumhuriyetini Koruma ve Kollama görevini yüce Türk milleti adına emir ve komuta zinciri içinde ve emirle yerine getirme kararını almış ve ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur. Girişilen hareketin amacı ülke bütünlüğünü korumak, millî birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşta ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mani olan sebepleri ortadan kaldırmaktır. Parlamento ve hükümet feshedilmiştir. Parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırıl-

mıştır. Bütün yurtta sıkıyönetim ilan edilmiştir. Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır. Vatandaşların can ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05.00'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konulmuştur.

Bu kollama ve koruma hareketi hakkındaki ferretuatlı açıklama bugün saat 13.00'deki Türkiye radyoları ve TV'nin haber bültenlerinde tarafımdan yapılacaktır.

Vatandaşların sükûnet içinde, radyo ve TV'nin başında yayımlanacak bildirimleri izlemelerini ve bunlara tam uymalarını ve bağrımdan çıkan Türk Silahlı Kuvvetleri'ne güvenlerini beklerim.

Kenan Evren

Orgeneral

Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 2 NUMARALI BİLDİRİSİ:

1. 1. Ordu Komutanı Orgeneral Necdet Üruğ, İstanbul İli, Sıkıyönetim Komutanlığına.

2. Ordu Komutanı Orgeneral Bedrettin Demirel, Konya, Niğde, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Yozgat illeri sıkıyönetim komutanlığına.

3. Ordu Komutanı Orgeneral Selâhattin Demircioğlu, Erzurum, Gümüşhane, Giresun, Trabzon, Rize, Ordu, Sivas, Tokat, Amasya, Çorum, Samsun, Sinop illeri sıkıyönetim komutanlığına.

Ege Ordusu Komutanı Orgeneral Süreyya Yüksel, İzmir, Manisa, Aydın, Uşak, Denizli, Muğla, Isparta, Burdur, Antalya illeri sıkıyönetim komutanlığına.

Donanma Komutanı Koramiral Nejat Serin, Kocaeli, Bursa, Bilecik, Sakarya, Bolu, Zonguldak illeri sıkıyönetim komutanlığına.

2. Kolordu Komutanı Korgeneral Hüsnü Çelenkler, Çanakkale, Balıkesir illeri sıkıyönetim komutanlığına.

4. Kolordu Komutanı Korgeneral Recep Ergun, Ankara, Çankırı, Kastamonu illeri sıkıyönetim komutanlığına.

5. Kolordu Komutanı Korgeneral Adnan Doğu, T Tekirdağ, Kırklareli, Edirne illeri sıkıyönetim komutanlığına.

6. Kolordu Komutanı Korgeneral Nevzat Bölüğüray, Adana, Mersin, Kahramanmaraş, Adıyaman, Gaziantep, Hatay illeri sıkıyönetim komutanlığına.

7. Kolordu Komutanı Korgeneral Kemal Yamak, Diyarbakır, Urfa, Mardin, Siirt, Hakkari, Van illeri sıkıyönetim komutanlığına.

8. Kolordu Komutanı Korgeneral Sabri Geliç, Elazığ, Malatya, Tunceli, Bingöl, Muş, Bitlis illeri sıkıyönetim komutanlığına.

9. Kolordu Komutanı Korgeneral Selâhattin Canbaz-

oğlu, Erzurum, Ağrı, Kars, Artvin illeri sıkıyönetim komutanlığına.

1. Taktik Hava Kuvvet Komutanı Korgeneral Tevfik Alpaslan, Eskişehir, Kütahya, Afyon illeri sıkıyönetim komutanlığına atanmışlardır.

2. Sıkıyönetim komutanlıkların ülkede devlet otoritesinin tesisi, asayiş, emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin sağlanması için lüzüm göreceklere her türlü tertip ve tedbir almaya yetkili kılınmışlardır.

3. Bütün vatandaşlar, ülkede devlet otoritesinin tesisi, asayiş, emniyet, huzur, can ve mal güvenliğinin kısa sürede sağlanması için sıkıyönetim komutanlıklarının aldığı ve alacağı kararlara, tedbirlere ve yayımlanacak bildirimlere titizlikle uyacaklardır.

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 3 NUMARALI BİLDİRİSİ:

1. Kuruluşunda belediye teşkilatı bulunan tüm yerleşme merkezlerinde vatandaşların birlik, düzen ve sağlığının korunmasından birinci derecede belediyeler sorumludur.

2. Vatandaşların zaruri ihtiyaçlarını teşkil eden gıda maddelerinin satışı, elektrik, su, havagazi ve toplu taşıma hizmetleriyle sağlık ve temizlik faaliyetleri düzenli bir şekilde yürütülecek, itfaiye ekipleri teçhizat ve personeliyle her an görev alacak tarzda hazır bulunacaktır.

Belirtilen faaliyet sahalarında çalışan görevli ve

hizmetlilerle müesses amirleri, sokağa çıkma yasağı süresi içinde sıkıyönetim veya garnizon komutanlıklarından izin belgesi alarak çalışmaya devam edeceklerdir.

3. Özellikle bütün fırınlar ve un fabrikaları tam kapasiteyle çalışacak ve halkın ekme ihtiyacını karşılayacaklardır. Bu sahada hizmet veren vatandaşlara gerekli izin belgeleri sıkıyönetim veya garnizon komutanlıklarınca verilecektir.

4. Gıda maddelerinin satışlarında panige ve istifçiliğe fırsat verilmeyecektir.

5. Belediyelerde ve diğer sağlık kuruluşlarında çalışan bütün sağlık personeli görev yerlerinde bulunacak acil durumda vatandaşlar, hasta tahyisi için belediye

tabipliklerine başvuracaklardır.

6. Gıda ve yacakak gibi halkın zaruri ihtiyaç maddelerini taşımakla görevli kamu ve özel kara, deniz ulaştırma araçları, şehirlerarası ve şehir içi nakliyatında sokağa çıkma yasağı süreleri içinde de normal seferlerini yapabileceklerdir. Bu gibi araçlar için garnizon komutanlıkların gereken mitsaadeyi vereceklerdir.

7. Askeri servis araçları günlük seferlerine normal şekilde devam edeceklerdir. Bütün vatandaşların görevlilere yardımcı olmalarını beklerim.

Kenan Evren

Orgeneral

Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı

Milliyet
Halk Gazetesi
KURUCUSU: ALI NAĞI KARACAN

BUGÜN 12 SAYFA 10 LIRA

15 Ocak 1980

ADRES: Nispetiye Caddesi No: 25 (Etiler) İSTANBUL
TELEGRAF NO: 10000
POSTA NO: 22440 (Etiler) İSTANBUL

UNİVERSİTELERİN DERSHANELERİ
15 Ocak
ZARF İÇİN BEKLEMLER: 15 Ocak
Lafaz Gönderim Saatleri: 15 Ocak

Sevilolu'da güvene altında bulunan Demirel ve Ecevit ile telefonla görüştük

4 PARTİ LİDERİNİN DURUMU İYİ

AMAR CEZAEVİ'NDEKİ İAĞ VE SOL ÖRGÜT İYELERİ BARIŞTILAR

BUGÜN MGK'NIN YÜKLÜ GÜNDEMİ... 12

Adana'da bir yüzbaşı şehit edildi

İstanbul Üniversitesi: «Yeni yönetimi destekliyoruz»

BİS BASIN YENİ YÖNETİMİ OLUMLU KARŞILADI

YAZI VE SLOGANLARI HALK VE GÖREVLİLER TEMİZLİYOR

Tanınan sürenin dolmasına 6 saat kalmıştı

Türkesin, Ankara'da teslim oldu

TÜM GREV VE LOKAVTLAR ERETELİNDE, TOPLU İŞ GÖRÜŞMESİ SÜREN İŞÇİLERE ÜCRETLERİNİN YÜZDE 70'İ ORANINDA EK ÖDEME YAPILACAK

Gaz sızıntısı lokantayı harabeye çevirdi

Emekli olmak isteyen işlemlerini yaptırabilecek

ON PROJE HALİYE ÇIKTI

HALİÇ'E YENİ KÖPRÜ YAPILYOR

BİR İRAK UÇAĞI BENİ SABERİN HELİKOPTERİNE SALDIRDI

BANKALAR BUGÜN AÇILIYOR

Resim:33

Hürriyet
17 Ocak 1980 Pazartesi

Demirel'e kurban kesildi, Ecevit çiçekle karşılandı

Resim:34

ADRES: Nuruosmaniye Caddesi
No 65 İSTANBUL
TELEGRAF: MİLLİYET İstanbul
POSTA KUTUSU 492 İstanbul
TELEFON 27 44 10 (10 hatlı)

YIL: 32, SAYI: 12197

BUGÜN
16
SAYFA
10
LIRA

Milliyet
Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALI NAĞI KARAGAN

ÜNİVERSİTEYE
HAZIRLAMA

ÖSS ve ÖYS HAZIRLIK

2 KASIM 16 KASIM

DAN SONRAKİ DUYURULAR İÇİN BİLGİ ALIYORUZ!

murat dersanesi

CUMARTESİ
17
EKİM
198

EVREN: Türkiye'de kurulacak demokrasiye yeni partilerle başlamak maksadıyla...

ESKİ PARTİLER FESHEDİLDİ

İŞTE FESHEDİLEN PARTİLER

Tüm partilerin tasviri ve tescimi yasak. İhtiyatlı olarak feshedilen 18 partiye ilişkin bilgiler...

Bu partiler ve genel başkanları şunlardır:

HALK PARTİSİ	S. Demirel
MILLİYETÇİ HALK PARTİSİ	B. Erol
MILLİYETÇİ GEYİK PARTİSİ	T. Fıcaoğlu
MİLLİYET PARTİSİ	N. Turan
BAĞIMSIZ BİRLİK PARTİSİ	M. Tunç
ULUSAL HAREKET PARTİSİ	A. Tınaz
ULUSAL İLHAM PARTİSİ	N. Erbakan
BAĞIMSIZ HUKUKİ İŞLER PARTİSİ	A. Başar
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	B. İnan
BAĞIMSIZ DEĞER PARTİSİ	C. Başar
BAĞ PARTİSİ	H. Akın
BAĞ PARTİSİ	S. Kural
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	D. Pınar
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	M. Oğuz
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	H. İplik
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	M. Tunçer
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	H. F. F. F.
BAĞIMSIZ İŞLER PARTİSİ	H. F. F. F.

BUGÜN

Açılan ve Kapananlar

İYİŞ partilerin tasviri ve tescimi kararını, bu da "12 Eylül"ün kendisi kadar önemlidir. Ama bu karar, bekleniyordu mu? da, en azından, detaylardan bir tanesi bu ilmiydi? Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in, 16 Ekim'deki Konya konuşmasını bölüm bölüm...

CHP'nin mal varlığı 3 milyar, AP'nin ise 1 milyar lira

● MSP'nin bankalarda büyük miktarda parası bulunmuyor, parti'nin gayrimenkulü de yok

● MHP'nin parti binalarının Türkiye adına tapulan dışındaki kiralık

● CGP'nin ise bazı telefonları ile mürşat malzemeleri Hazine'ye intikal edecek

Haber 3. Sayfada

ERBAKAN TAHLİYE EDİLDİ

● Dünkü kararla, MSP davasında tutuklu şüpheli kalmadı

★

MHP davasında 2 hakim in çekilmesine ilişkin belgelerin...

Konuşması bekleniyor.

● Feshedilen siyasî partilerin malları Hazine'ye devredildi

● Atatürk'ün vasiyeti uyarınca, CHP tarafından işletilen para, hisse senelleri ve taşınmaz mallar, Devlet Başkanlığı Genel Sekreterliği'nce idare edilecek

● MGK üyelerinin hazırladığı yasa teklifini, dün sabah toplanan Konsey aynen benimsedi

● Partilerle beraber, şube teşkilatları ve tüm yan kuruluşları da feshedildi

● Kanun teklifinin gerekçesinde, "Yanlış bir demokrasi anlayışı yüzünden süregelen derin ayrışıklık ve hatta bölünmeler ortadan kaldırmak için yeni anayasadan sonra yeni bir siyasî parti ortamı yaratılmak şarttır" deniliyor

Danışma Meclisi'ne İstanbul'dan seçilen Prof. Dr. Orhan Adayaktı ve Hayrullah Seçkin, dün İstanbul Valisi Nevzat Ayaz'ı makamında ziyarette teşekkür ve veda ettiler. Prof. Dr. Orhan Adayaktı ve Hayrullah Seçkin, "Evlertini Ankara'ya taşımayacaklarını, ancak için günlerinde İstanbul'a geleceklerini" belirttiler.

EVREN: DEMOKRASİYE GEÇMİŞTEN SORUMLU OLMAYAN PARTİLERLE BAŞLANACAK

● Devlet Başkanı, partilerin feshedilmesi kararının gerekçelerini açıkladı...

● "Siyasi partilerin 12 Eylül öncesi tutumlarını sürdürdüklerini" kaydeden Evren, ilk yapılacak seçimde iktidara gelecekmiş gibi yandaşlarına şimdiden menfaat dağıtıyorlar" dedi

● "Mevcut partiler ve yöneticileri"

GÜNAYDIN

• PAZARTESİ 8 KASIM 1982 • 20 LIRA

Anayasa, ezici bir çoğunlukla kabul edildi

Yüzde 90'dan fazla kabul oyu verildi

İllere göre "Evet" ve "Red" oyları

İLİN ADI	EVET	RED	İLİN ADI	EVET	RED
01 Adana	606.458	25.270	35 İzmir	921.510	91.138
02 Adıyaman	130.227	4.028	36 Kars	236.324	9.717
03 Afyon	251.810	7.788	37 Kastamonu	221.704	4.704
04 Ağrı	108.445	3.354	38 Kayseri	318.573	16.417
05 Amasya	146.800	6.117	39 Kırklareli	137.812	7.423
06 Ankara	1.218.887	105.799	40 Kırşehir	82.411	7.128
07 Antalya	337.968	21.573	41 Kocaeli	288.599	32.418
08 Artvin	101.570	3.142	42 Konya	615.288	43.404
09 Aydın	339.780	11.509	43 Kütahya	222.562	22.011
10 Balıkesir	467.604	14.463	44 Malatya	209.446	11.539
11 Bitlice	97.518	2.342	45 Manisa	436.057	37.322
12 Bingöl	63.897	1.977	46 Maraş	224.455	16.093
13 Bitlis	67.011	3.516	47 Mardin	152.241	12.333
14 Bolu	221.777	14.156	48 Muğla	204.733	15.409
15 Burdur	114.385	4.867	49 Muş	82.118	6.008
16 Bursa	621.986	19.237	50 Nevşehir	94.387	8.207
17 Çanakkale	213.145	8.854	51 Niğde	185.424	16.140
18 Çankırı	106.937	3.308	52 Ordu	288.035	23.307
19 Çorum	234.842	17.677	53 Rize	137.311	12.766
20 Denizli	293.580	7.298	54 Sakarya	249.923	15.952
21 Diyarbakır	224.583	16.905	55 Samsun	405.550	25.786
22 Edirne	182.641	7.611	56 Siirt	123.207	5.133
23 Elazığ	167.632	4.389	57 Sinop	114.262	6.547
24 Erzurum	104.882	2.141	58 Sivas	276.120	14.532
25 Gaziantep	293.286	5.986	59 Tekirdağ	152.216	11.457
26 Eskişehir	283.695	4.268	60 Tokat	252.048	11.184
27 Gaziantep	302.453	12.788	61 Trabzon	262.482	19.756
28 Giresun	186.038	4.700	62 Tunceli	42.791	6.115
29 Gümüşhane	92.025	3.564	63 Uşak	201.776	8.449
30 Hakkari	38.454	1.218	64 Uşak	113.704	6.037
31 Hatay	330.273	8.422	65 Van	132.910	7.126
32 Isparta	150.108	6.211	66 Yozgat	169.574	12.463
33 İçel	379.033	12.130	67 Zonguldak	403.912	33.625
34 İstanbul	2.266.493	218.354	TOPLAM	18.553.278	1.273.584

Tablo kesin olmayan sonuçlara göre hazırlanmıştır. Kesin sonuçları Yüksek Seçim Kurulu açıklayacaktır.

Kesin olmayan sonuçlara göre 18 milyon 553 bin kabul 1 milyon 273 bin red oyu çıktı

- Katılma oranı yüzde 90'ın üzerinde oldu. Kabul oyları illerde yüzde 95'e ulaştı.
- Şimdi yeni Anayasamıza göre Siyasi Partiler ve Seçim Kanunları hazırlanacak. (Yazısı 3. Sayfada)

Evren 7 yıl Cumhurbaşkanlığı yapacak.

Türkiye'nin halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı

1982 Anayasası'nın kabulüyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin 7'nci Cumhurbaşkanı olan Orgeneral Kenan Evren'in bu görevi, 1989 yılının Kasım ayına kadar sürecek. Orgeneral Evren, Cumhuriyet tarihinde halkın oylarıyla Cumhurbaşkanı'na seçilen ilk Cumhurbaşkanı oldu. Daha önceki Cumhurbaşkanları Meclis tarafından seçilmişti. 1982 Anayasası'na göre Evren'den sonraki Cumhurbaşkanları da Meclis tarafından seçilecek.

Evren, kimliğini göstererek oy kullandı

Devlet Başkanı Kenan Evren oyunu Çankaya Köşkü'nün yakınındaki Çankaya İlkokulu'nda kullandı. Devlet Başkanı'nı kullanmadan önce sandık başkanı kimliğini gösterdi. Evren'in oy kullandığı sandıkta 278 kabul 37 red oyu çıktı.

Haklarındaki 10 yıllık siyaset yasağı kesinleşti...

Hiç bir soruya cevap vermedi

Gazetecilerin hiçbir sorusuna cevap vermeyen ve sandık başına erken gelen Ecevit'in niyünü kullandığı sandıktan 152 kabul 99 red oyu çıktı.

"Herkesin bir oy hakkı var"

"Herkesin bir oy hakkı var" bu hakkımı kullanıyorum" diyerek oyunu kullanan Demirel'in sandığından 269 kabul 79 red oyu çıktı.

(Bu haftaki QIRGIR dergisinden)

Memurlara çalışmayan eşleri için ayda 720 lira ödenecek

ANKARA- 1982 Ocak ayından itibaren memurlara çalışmayan eşleri için ayda 720 lira ödenecek. Yeni mali yıl bütçe kanunu tasarılarında yer alan süreli maddelere göre, memurların ailelerinin çalışmayan eşleri için 120 lira, ikizleri için 160 lira, üçüncü ve dördüncü çocukları için 400 lira, yalova ödemesi devam eden çocukları için de 720 lira ödenecek. Devlet memurlarına.

(Devlet memurlarına)

SAĞLIK ÖĞÜTLERİ

Yazan: Fransız Profesör Pierre Moulin

Bu havalarda kafanızı üşütmeyin

Havaların serinlenmesi ve rutubetin artmasıyla birlikte, nezle ve grip hastalıkları da çevremizde sık sık görülmeye başlandı. Bunlardan korunmanın bir yolu da başımızı sıcak tutmaktır. Özellikle grip virüsü soğuktan hiç hoşlanmaz, etkinliği soğukta artar.

Çoğu kez ihmal nedeniyle kışın başımız sıcak geçmez; başımız ise kuyafelerimize uygun bir şapka ya da eşarp yokse bu yola başvururuz. Oysa sağlık her şeyden önce gelmelidir. Soğuk havalarda mutlaka başımızı örtmeyi bir alışkanlık haline getirmeliyiz.

Resim:36 Evren'in zoraki karizması ve 81 Anayasası Kabulü

video ve tv **FISHER** **ALTRON VTC500** **OSAKA** **BLAUPUNKT** **İSTER 45 GÜNDE İSTERSENEZ 6 AYDA TESLİM**

İSTE FIRSAT **SEÇİN MARKANIZI SEÇİN SİSTEMİNİZİ SEÇİN TAKŞİTİNİZİ** **AYRINTILI BİLGİ VE KATILMA FORMU 11. SAYFAMIZDA**

17 MAYIS 1983 SALI - FİYATI 30 LİRA

GÜNEŞ **HER DÜN İKİ GAZETE** **Politikada yeni dönem hayırlı olsun**

İlk parti kuruldu

TIME WHAT? **dergisinin iddiası** **'Suriye'de gizli Sovyet üsleri var'**

En yaşlı devlet adamı **Bayar bir asrı devirdi**

Rüşvetçi mühendis suçüstü yakalandı **Pasin, "Diş ödemeler darboğazını aştik"**

Siyaset açıldı ama... EKONOMİ USTALARI NEREDE?

İran Büyükelçisi 'Amerika sayılan Sovyetler işgalci'

Yunan jandarması İskender'de Türk köylere saldırdı

Hükümetin önerisi reddedildi: Özel dersaneler kapatılmayacak

Cannes'in gözbebeği Nastassia Kinski: "En büyük benim"

Öküz arabasıyla Çamlica sefası

Resim:37 12 Eylül Sonrası Siyaset Çalışmaları

Cumhuriyet **69. Yıl, Sayı: 21098** **Kurucu: YUNUS NADİ** **48 TL - 21 Mayıs 1983 Cumartesi**

Siyasal yaşama üç parti daha katıldı **Esenler: Büyük Türkiye Partisi, Özal: Anavatan Partisi, Calp: Halkçı Parti**

BTP **Esenler: 12 Eylül hareketinin savunucusuyuz**

Evren: Kıbrıs'ta federal çözüm aranmalı

Denktaş: Rumlarla artık asla masaya oturmayız

Türkmen, Kıbrıs Türk'ünün kaderini saptamak istemesine itiraz edilemez

Parti manzaraları.. Yalçın DOĞAN

ANA P **Özal: Siyasi mücadelenin tek yolu fikre hürmet**

HP **Necdet Calp: Birleşmeye her zaman açıgız**

Erdal İnönü, SDG ve Tunc'la görüşti

Cavuşesku Ankara'ya geldi

HP Genel Sekreter adayı Temucin istifa etti

COZLEM **Elleştirenken**

Çağlayağül BTP'ye giriyor

Resim:38 DP'nin Yeni Mirasçısı ANAP ve Özal Karizması

FAKSİMİLEDE SON AŞAMA PitneyBowes

Cumhuriyet

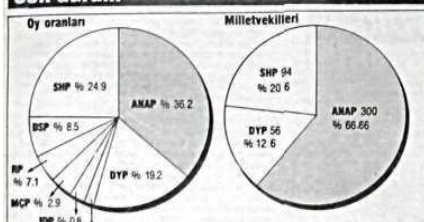
SINAVLARDA BAŞARI GÖVDESİ PETEK DERSANESİ

64. Yıl; Sayı: 22725 Kurucusu: Yunus Nadi 200 TL. (KDV DAHİL) 30 Kasım 1987 Pazartesi

✓/SHP ana muhalefet partisi, DYP Meclisin üçüncü partisi oldu ✓/ANAP 1983'e göre oy kaybetti vama seçim sistemi sayesinde daha çok milletvekili çıkardı

ANAP rahat iktidar

Son durum Saat 05.00

26 Kasım seçimlerinde uygulanan seçim sistemi yarattığı ilk sonuç, toplam seçimi oy alan ANAP'nın toplam milletvekillerinin yüzde 66,6'sini almış oldu.

ANAP:300 SHP:94 DYP:56

Partileri barajı aşamayan Ecevit, Erbakan, Türkeş ve Edibali parlamento dışı kaldı /DSP sol oyları bölünce SHP birçok bölgede barajı aşamadı, ANAP fazladan 58 sandalye kazandı

Haber Merkezi — ANAP, erken genel seçimlerde muhalefet fark yaratan iktidarı korudu. SHP ana muhalefet, DYP de üçüncü parti olarak parlamentodaki yerlerini korudular. DSP, RE, MHP ve TIP yüzde 10'dan fazla barajı aşamadılar. ANAP, 1983 seçimlerinde göre oy kaybetti, son seçim sistemi sayesinde daha çok milletvekili çıkardı.

Milletvekili olması kesinleşen adayların tam listesi 13. Sayfada... Muhalefette ünlüler elendi. Cindoruk, Bilgiç, Keleş, Tunç Meclise giremedi. Seçim sakın geçti, katılma oranı yüksek. Liderler nerede nasıl oy kullandı 16. Sayfada... ANAP Ankara'da seçim yasağını deldi 8. Sayfada...

Table with 3 columns: Bölge, ANAP, SHP, DYP. Lists 104 regions and their respective seat counts for each party.

ANKARA'DAN YALÇIN DOĞAN Anayasayı Değiştirmek... İZMİR'DEN HİKMET ÇETİNKAYA Yeni Bir Dönem... İSTANBUL'DA SEÇİM Bayram Gibi

ÖZAL'IN DYP'LİLERE ÇAĞRISI Ayrılık faydasız... Halk sonucu kabul etmez...

İNÖNÜ SEÇİM SİSTEMİNİ ELEŞTİRDİ DEMİREL SEÇİM SONUCUNDAN MEMNUN DEĞİL Mücadeleye devam

İlk Gözlemler... Bu seçimden önce yarandıkları hemen sonuç veriyor.

26 Kasım seçimlerinde uygulanan seçim sistemi yarattığı ilk sonuç, toplam seçimi oy alan ANAP'nın toplam milletvekillerinin yüzde 66,6'sini almış oldu.

İran tereddüdüyle Cumhurbaşkanı Ali Hamenei, "ABD ile karşı karşıya gelmek için ilk adımları onlara yapmamız zordur" dedi.

GÖZLEM UĞUR MUMCU "Kamikaze" Seçim sistemi azimle oynayan alan bir partiye parlamentoda çoğunluğu ele geçirme olanağı veriyor.

Resim:40 Özal Karizması

Milliyet TEN HER EVE 15 CİLTLİK

BÜYÜK ANSİKLOPEDİ Ayda 30 kupon ve sadece 45.000 liraya 3 cilt birden

5 AYDA 15 CİLT

Milliyet Halk Gazetesi

Ortadoğu'da savaş rüzgârları estiren

Su kavgasının iç yüzü

Doğu Ergil yazdı • Yarından itibaren Milliyet'te

12 Eylül öncesini hatırlatan suikast

Prof. Aksoy'u öldürdüler

TEPKİLER "Teröre lanet"

İKİ KURŞUN Türk Halkın Kurbanı Prof. Dr. Mesut Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır. Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır. Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır.

ISLAMI ÖRÜT Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır. Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır.

ANARŞİ TIRMANIYOR Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır. Aksoy'un suikastı, Türkiye'nin 12 Eylül öncesini hatırlatan bir olaydır.

"Ağlama anneciğim"

BUGÜN FIRSAT

Laurence Dillier'in oğlu ve Türk gelini kollan sivadi

MGK'dan "Dış Türkler Raporu"

Dişarda gözümüz yok

İpekçi'yi anıyoruz

Abdi İpekçi Fotoğraf Yarışması'nı Kazananlar Belli Oldu

Yeni saldırı

Atina'ya diplomatik savaş

Gorbi krizi

Siyasal hava Ortan TOKATLI ağırlaşıyor

TÜRKBANK'tan 500.000 TL'dan 10.000.000 TL'ye kadar

ÖZEL KREDİ

TÜRK İÇİTARET BANKASI TÜRKBANK

"İkinci Adresiniz"

Resim:42 Siyasi Cinayetler

Hürriyet Sabah evinden çıkıp gazeteye gelirken 7 kurşunla vuruldu

8 Mart 1990 Perşembe

Çetin Emec'i şehit verdik

✓ Otomobiline bindiği sırada kallesçe bir saldırıya uğrayan yazarımız ve yönetim kurulu üyemiz, olay yerinde hayatını kaybetti...

TERÖRE LANET demokrasiye saygı

Katiller, böyle çapraz ateşe aşılar

Demokrasi ve özgürlük savunucusuydu

Gazeteciler bugün Meclis'e yürüyecek

Son yazısında, teröre karşı uyarıda bulunmuştu

Çetin Emec'in son yazısını 5'inci sayfa'da tekrar yayınıyoruz

BU BİR SENARYODUR...

Olaydan geri kalanlar

BU BİR SENARYODUR...

BU BİR SENARYODUR...

Resim:43 Siyasi Cinayetler

Türkiye 7 EKİM 1990 PAZAR

İYİ HAYAT 800 TL (KDV Dahil) **GÜNLÜK SİYASİ GAZETE** **Yeni Sayfa**

Catbağı Sokak No: 17 Caddebostan 34410 - İSTANBUL - Telefon: 513 99 00 (19 Hattı) - TELEKS: 22000 Yusa Tr. - FAKS: 513 99 73

Bugün **Magazin** **ÜCRETSİZ** İLK SAYFASI İSTEYİNİZ

TAKVİM 7 Ekim 1990 Pazar
 Hicri Kuvvet: 18 Rebul Evvel 1411
 Abul Gani: 24 Eylül 1990 - Hicri: 18 Rebul Evvel 1411
 Ankara: İlim: Güneş: Öğün: Hava: Ağ: Yaza
 Vakit: 1.405 1.444 11.445 15.00 17.29 18.24
 17.00 10.34 11.31 8.15 8.39 12.00 1.34

İstanbul'dan kargo ile gönderilen paket elinde patladı
Batiriye Üçok'a bombalı
SUKAST!

Kolları ve bir bacağı kopan Üçok, hastanede hayatını kaybetti

Ankara Vahit Hatip Ankara Bedük tezgahı açılışında Üçok'a bomba atıldı. Üçok, kolları ve bir bacağı kopmuş halde hastaneye kaldırıldı. Üçok'un hayatını kaybettiği öğrenildi.

Batiriye Üçok'un evinde
 Evine gönderilen bombalı paketin patlaması sonucu, kolları ve bir bacağı kopan Prof. Batiriye Üçok (önceki resim) hastanede diyetle evde tedavi görmeye başlandı. Foto: A. KAYRA

Cumhurbaşkanı Çömez: "Nefretle tel'in ediyorum"
 TBMM Başkanı Kaya Erdem, Başbakan Akbulut, İnce, Demirel ve Erbakan'ın yaptıkları telefon görüşmelerini tel'in etti. İLK SAYFA

YORUM **VALİN ÖZEN**
Rehaf Partisi Kongresi
 Rehaf Partisi'nin Özgürleşme Kongresi, Ankara'da başladı. Partinin başkanlığına Cem Boyner seçildi. İLK SAYFA

Rapor tartışması
TÜSİAD'dan geri adım
 Raporun, inançlar-inanmayanlar tartışmasına dönmeye üzücü. TÜSİAD raporuna tepkiler devam ediyor. İLK SAYFA

Serif Özal'ın sorularını cevaplandırıyor
 "TÜSİAD'nın raporunu, serif Özal'ın sorularını cevaplandırıyor. İLK SAYFA

Diplomasi trafiği devam ediyor... Saddam barışa yanaşmıyor
Körfez'de sessizlik
 Gorbacov'un temsilcisi Bağdat'ta görüşmelerini devam ettiriyor. Temaslar, yeni gelişmelere yol açabilir. İLK SAYFA

Erbakan rakipsiz! İşte tek
RP'nin büyük kongresi bugün
 RP'nin büyük kongresi bugün. İLK SAYFA

Bush, tektilli işareti vakti geldi
 Bush, tektilli işareti vakti geldi. İLK SAYFA

ANAP'ta son durum
 ANAP'ta son durum. İLK SAYFA

Petrol Paraları Nereye Gidiyor?
 Petrol paraları nereye gidiyor? İLK SAYFA

Resim:44 Siyasi Cinayetler

Geçen yıl Hac'da meydana gelen faclanın tekrar yaşanmaması için tedbirler arttırıldı
Mina'ya 6 tünel

3'ü girdi, 3'ü de gelişi olarak kullanılacak tüneller sayesinde, hacilerin gidi-gelişi sırasında birbirleriyle karşılaşması önenecek.

Hacı adaylarımız Mekke caddelerinde...

Yeni tüneller, Arasaf dönüşü hizmete açılacak

Türkiye 10 HAZİRAN 1991 PAZAR

İYİ HAYAT 1300 TL (KDV Dahil) **GÜNLÜK SİYASİ GAZETE** **Yeni Sayfa**

Catbağı Sokak No: 17 Caddebostan 34410 - İSTANBUL - Telefon: 513 99 00 (19 Hattı) - TELEKS: 22000 Yusa Tr. - FAKS: 513 99 73

ANAP'ın kader kongresi'nde Mesut Yılmaz genel başkanlığa seçildi
ANAP'TA YILMAZ DÖNEMİ

Sonuç 2. turda alındı
MESUT YILMAZ 631 YILDIRIM AKBULUT 523
 Güzel, 2. turda adaylıktan çekildi

Akbulut: "Hayrî Olur"

Hasan Celal Güzel: "Mevki için kimsenin önünde eğilmedim"

Yılmaz: "Bu, parti için bir yarıştır. Galibî de ANAP'tır"

Öğretmene yazışkansı
Gagauzlar Türkiye'den destek istiyor
Şans oyunları trilyon yitirdi
Yeltsin: "Komünizm öldü"
Ortaoğlu Bakanlaştırdı...

Resim:45 ANAP'ta Yeni Dönem

Hürriyet 21 Ekim 1991 Pazartesi Kurucusu: Sedat Simavi 1990-1993

SECİM-91 SON DURUM

DYP birinci, ANAP ikinci, SHP üçüncü parti oldu

27.5 (172-176) **24.2** (121-125) **20.9** (90-94) **16.1** (54-58) **10.6** (4-8)

11 YIL SONRA DEMİREL

1980'de darbeyle giden Demirel, sandıkla yeniden başbakan adayını... Erbakan ve Türkeş, kutsal ittifak sayesinde Meclis'e girdi. SHP çıktı. İktidar beklerken "Ana Muhalefet"i de kaybedip üçüncü parti oldu...

Galip parti DYP ama... Seçimin yıldız lideri Yılmaz

İNÖNÜ: Oylarımızı DSP böldü

Çiller, Aktuna, Meclis'te

DEMİREL: Tek başına iktidar meçhul

DEMİREL'İN BİRİNCİLİK KEVİFİ

Koalisyon dönemi

ERBAKAN: Demirel'i de ittifaka alacağız

DÖRT BÜYÜKLERİN DERBY KADROLARI İLE PLASTİK POSTERLERİ

Resim:46

SABAH 21 KASIM 1991 PERŞEMBE İKİ GAZETE BİRDEN 2000 LIRA

Hadi bakalım kolay gelsin!

7'nci Demirel Hükümeti

Demirel Çankaya'da

SHP'de Hikmet Çetin Mümtaz Soysal krizi

ANAP Cumhurbaşkanı Özal'a veda etti

Demokrasi sağolsun

HEP'ilerin bildiği yabancı dil Türkçe

Katillere lanet!

Polis otolarına ceza!

"Çokyonlülük..."

DEMİR BANK

Resim:47

DÜŞÜNÜYORUM GÖZYIĞI YERİN
Cumhuriyet
Uğur Mumcu'ya bombalı suikast Susturamazlar

Her yazısında teröre karşı çıkan, terörün perle arkasındakileri gün yüzüne çıkartma savaşı veren, terörün tırmanacağına dikkat çeken, İslami terör örgütlerinin giderek tehlikeli bir konuma geçtiğini söyleyen ve bu gelişmenin yalnızca darbelerle, emperyalizmin çıkarılma yarayacağını sürekli yazan Uğur Mumcu, demokrasi düşmanlarının hedefi oldu.

Mumcu İçin...
 Uğur Mumcu'nun 1988 yılında yazdığı 'Cumhuriyetin sesi...' kitabının bir bölümü. Mumcu, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında...

Cumhuriyet'in sesi...
 Cumhuriyet'in güçlü sesi olarak bilinen Uğur Mumcu'nun ölümüne bağlı olarak yazdığı, onun yakınları tarafından yayımlanan, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında, 'Cumhuriyetin sesi...' kitabında...

Demokrasi şehidi...
 Uğur Mumcu'nun ölümü, Türkiye'de demokrasiyi savunanların bir sembolü haline geldi. Mumcu'nun ölümü, Türkiye'de demokrasiyi savunanların bir sembolü haline geldi.

Katiller bulunsun, hesap sorulsun

Halktan büyük tepki
 Çarşılarında Uğur Mumcu'nun öldürülmesi, halktan büyük tepki doğurdu. Halktan büyük tepki doğurdu.

Tehditler onu yıldırmadı
 Uğur Mumcu, tehditlere aldırmadı. Tehditler onu yıldırmadı.

Cumhuriyet

Resim:48 28 Şubat Dönem Siyasi Olayları

BASKENT GÜNLERİ
Cumhuriyet
İhmal mi, kaza mı?
 Jandarma Genel Komutanı Eşref Bitlis'i Ankara'dan Diyarbakır'a götüren askeri uçak havalandıktan kısa süre sonra düştü. Bitlis ve beraberindeki üç subay ile bir astsubay şehit oldu.

Bakan iki kez uyardı, jandarma arama yaptı, 18 tutuklunun firar ettiği 35 metrelik tünel fark edilmedi

Kaçacaklarını herkes biliyordu

BATMAN RAPORU

GÜCEL CENEYET ARÇAYÜREK Habbeyi Kubbe Yapmak

Borsa 2.5 yıl sonra rekor kırdı

GÖZLEM UĞUR MUMCU

Kazaklar İstanbul'dan petrol arama daveti

BUGÜN KİTAP

Doların Clinton darbesi

BASKENT GÜNLERİ
 18 Şubat 1988 Perşembe

Resim: 49

Bir ışık söndü

Türk siyasi hayatının son 13 yılına damgasını vuran ülkemize yeni ufuklar açarak unutulmayacaklar arasına giren Cumhurbaşkanı Özal'ı dün saat 14.30'da kaybettik

Türk milletinin başı sağolsun

Bir feryatla arzuya bürünen, feryat gibi ülkenin kaderini belirleyen kararları veren Özal'ın aramızdan ayrıştı da çok acı oldu...

Sema Özal fenalık geçirdi

Başbakanın eşi Sema Özal, Cumhurbaşkanı Özal'ın vefatı üzerine İstanbul'da kalırken fenalık geçirdi...

- Dakika dakika Özal'ın vefatı
Saat 10.15: Cumhurbaşkanı Turgut Özal, İstanbul'da kalırken fenalık geçirdi...

Babalarnı son kez göremediler

Sema Özal, babalarını son kez göremedi. Babalarını İstanbul'da gördü...

Özal İstanbul'da toprağa verilecek

Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın cenazesi İstanbul'da toprağa verilecek...

Özal / kader, Turgut Özal için... (Small articles and tributes)

Resim:50 Rutinleşen Özal Karizmasının Yeniden Güçlenmesi

Cumhuriyet

DYP lideri 244 oyla Türkiye'nin 9'uncu Cumhurbaşkanı oldu

Demirel'den tarafsızlık sözü

Demirel, oylamadan sonra, tarafsızlığın vazgeçilmez bir şart olduğunu belirterek "Öçümlere ve simlara dikkat göstereceğim" dedi...

İnönü Başbakan vekili... Turgut Özal'ın vefatı üzerine Başbakanın vekili İsmail İnönü...

Günz Sokak bayram yeri... İsparta'da silahlı kavgalara...

MHP'ye 3 bakanlık verecekler... ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz...

Hayati İhracat Dosyası 4 Malye eski Bakan Ekrem Pakdemirli'den itiraf: 'Endişelendik, dava açmadık'

GÜNCEL GÜNCEL ARCA YÖREK DOKUZUNCU... Başbakanın vefatı üzerine...

KARARI BEYEFENDİ VERİR... O, SİMĐİ CUMHURBAŞKANI... CİNDORUK TAN İKİNCİ DEVİR-TESLİM

Güçte büyük başarı... Başbakanın vefatı üzerine...

Hayati İhracat Dosyası 4 Malye eski Bakan Ekrem Pakdemirli'den itiraf: 'Endişelendik, dava açmadık'

ÖZEL OKULLAR SORULAR VE YANITLAR... 16 bin öğrenci özel okul için yarış...

Bonasa için yürüdüler... Motosiklet çocukları...

Alevilerin tepkisi sürüyor... HBB Televizyonu'nda Alevlik ve Alevileri hakaret eden vaiz...

GÖZLEM UĞUR MUMCU 12 Aralık 1989 Demokrasi Adına... Demokrasiyi savunuyoruz...

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK... Olayların ardındaki gerçek...

Türk Haftası'nda Ermeni saldırısı... Ermeni saldırısı...

ÖZEL OKULLAR SORULAR VE YANITLAR... 16 bin öğrenci özel okul için yarış...

OLAYLARIN ARDINDAKİ GERÇEK... Olayların ardındaki gerçek...

Alevilerin tepkisi sürüyor... HBB Televizyonu'nda Alevlik ve Alevileri hakaret eden vaiz...

GÖZLEM UĞUR MUMCU 12 Aralık 1989 Demokrasi Adına... Demokrasiyi savunuyoruz...

Resim:51 Yeniden Demirel

30 HAZİRAN 1993 CUMARTESİ
FARKLI GAZETE
FİYAT: 4000 TL

AĞILE
Havenizi baylızden
almay unutmayın

İşte Çiller'in kabinesi

Türkiye'nin İlk Kadın Başbakanı:
Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller başkanlığında Kurulan yeni Hükümet Kurulunu onayladı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin 20. Hükümeti ve kurucu Tansu Çiller, 14 Eylül 1993'te Hükümet Demirel ile boşluğu ve onay alan Çiller saat 14.00'te de Başbakan olarak ilk basını toplantısına yaptı. Çiller, toplantıda önce basın konuşması yaptı. Hükümetin ilk kadını olarak dağdık. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi.

KABİNE'NİN ANATOMİSİ

- ▶ **SATIR ARKASI** / TAYIN OLUNMUŞTUR 3 SAATTE
- ▶ **ÇİLLER İBRAHİM YARLI** 3 SAATTE
- ▶ **ŞİP'DE GÜVENÜYÜ** 3 SAATTE
- ▶ **SİKİNTİSİ** 3 SAATTE
- ▶ **BAKAN OLAMAYINCA** 3 SAATTE
- ▶ **ŞİP'İ KURT** 3 SAATTE
- ▶ **BAKANLIKLARDA** 3 SAATTE
- ▶ **DEVİRTİLENİNİ** 3 SAATTE

Türkiye'nin İlk Kadın Başbakanı:
Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, DYP Genel Başkanı Tansu Çiller başkanlığında Kurulan yeni Hükümet Kurulunu onayladı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin 20. Hükümeti ve kurucu Tansu Çiller, 14 Eylül 1993'te Hükümet Demirel ile boşluğu ve onay alan Çiller saat 14.00'te de Başbakan olarak ilk basını toplantısına yaptı. Çiller, toplantıda önce basın konuşması yaptı. Hükümetin ilk kadını olarak dağdık. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi.

ŞİP'İN BAKANLARINDA DEĞİŞİKLİK YOK:
Hükümetin ilk kadını olarak görevlendirildi. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi.

Yıldırım Akbulut ve Necmettin Erbakan, Karaman ve 17 yeni bakan atıldı. İlk basın toplantısı Çiller'in başkanlığında yapıldı. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi.

Temsilciliklerimizize sıkı koruma
ALMANLARA TEPKİ:
Türkiye'nin Almanya'daki temsilciliklerine sıkı koruma sağlandı. Almanya'daki temsilciliklere sıkı koruma sağlandı.

PKK'NİN FAALİYETİ YERLEŞTİRİLMELİ:
Almanya'daki temsilciliklere sıkı koruma sağlandı. Almanya'daki temsilciliklere sıkı koruma sağlandı.

ÖĞRENCİLERİN KARNE SİYASİ KADIR ETTİĞİ GÜL'A SUÇLAMASI
Hükümet...

Bühten Ecevit, Bosna-Hersek ve Kıbrıs hakkındaki düşüncelerini ZAMAN'a açıkladı: Müslümanlara karşı ittifak

İTTİFAK DEĞİŞİMİ EDECEK:
DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel, DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi. Çiller'in kabinesinde önemli konuların başkânlığında yer alan Bakanlar Kurulu'yun başkanlığında DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel'in başkanlığında DYP Hükümeti'nin ilk kadını olarak görevlendirildi.

Aliyev'in Olmazüstü yetkileri

RK'DE YENİ DÖNEM:
Aliyev'in Olmazüstü yetkileri...

Yabancılar vize konusunda bir dizi kolaylık getirildi

Türkiye yolgeçen ham

YABANCIYA KOLAYLIK:
Yabancılar vize konusunda bir dizi kolaylık getirildi. Türkiye yolgeçen ham.

ZAMAN KUPON NO: 10

Öndördüncü çıkış

BÜYÜK İFLAN

TARİHİ

30 kupon biriktirin

Resim:52 Çiller Dönemi

KANLI CUMA

35 ÖLÜ

Sivas'taki gösteri katliama dönüştü

SABAH
3 TEMMUZ 1993 CUMARTESİ
TELERAMA+TV GUIDE 6000 LIRA

Demirel'e gizli sağlık kontrolü

Turgut Özal'ın da doktora çıkan Demirel'e gizli sağlık kontrolü yapıldı. Demirel'e gizli sağlık kontrolü yapıldı.

Sivas'a Pir Sultan Abdal Kültür ve Sanat etkinlikleri için gelen Aziz Nesin ve arkadaşlarına karşı Aczmeddiler'in başlattığı protesto gösterisi çığırından çıktı. 35 kişi öldü 60 yaralı var

Sivas'ta olaylar üzerine iki gün süreyle sokaka çıkma yasagi ilan edildi

35 ÖLÜ

Aczmeddiler'in başlattığı protesto gösterisi çığırından çıktı. 35 kişi öldü 60 yaralı var

Muhalefet avans vermeyecek

SABAH'ın içinden

Aliyev'den güvence

DÜŞ

Kurdeke yakalandı

SABAH

Tansu Çiller'in ilk sınavı!

Televizyon raklin yayınliyor

23 PKK'lı öldürüldü

Beraberlik nereye kadar?

İki rockeri

35 ÖLÜ

Aczmeddiler'in başlattığı protesto gösterisi çığırından çıktı. 35 kişi öldü 60 yaralı var

Resim:53 2 Temmuz 1993 Sivas Olayları

Ortadoğu
3 MART 1999 CUMA GÜNLÜK BAĞIMSIZ MİLLİYETÇİ GAZETE 8000 TL

Güneydoğu seçime hazır

Selim Sadak ve Hasan Mezarıcı'nın da dokunulmazlıkları kaldırıldı
Meclis, "temiz"lendi!

İşte DEP'ilerin marifeti

Türkiye'yi, Batı'ya şikayet ettiler..

Sırp, Sancak'taki 300 bin Müslümanı katle hazırlanıyor

Türkeş, Cevizoğlu'nu iş alemine tanıttı...

GÜNDEM
Şimdi görev yargının

Adalet Bakanı Seyfi Oktav: Gözetimliler doğal bir sonuç...

DGM Başsavcısı Nusret Demiral: Yurt dışına çıkamazlar

KKTC'de Ata'ya saygı mitingi
Denktaş: 'Ona dil uza tan gafildir'

Saraybosna'da ateşkes ihlal edildi

Diyanet İşleri'nin 70. kuruluş yılı kutlandı
"İslâm kimliğinin muhafazası önemli"

Dünya İnşaat pazarının yüzde 8'i Türkler'in

"İslâm, Vatikan'ın korkulu rüyası"

Tütünde başfiyat 73 bin 300 lira

Türk zenginliği Avrupa yolu kapalı

Resim:54

35.000 Mehmetçik Kuzey Irak'ta ilerliyor

TAKVİM
31 MART 1999 SALI YILLI SAYI: 86 3000 LIRA

Dört koldan Kuzey Irak'a giren Türk askeri kararlı: PKK'yı temizlemeden geri dönmek yok

Hain pusu bardağı taşırdı
Türkiye'nin 4 koldan giren askeri birliğinin hava destekli saldırıları sonucu PKK'nın Kuzey Irak'ta ilerlediği öğrenildi.

Operasyon büyük gizlilik içinde planlandı

PKK bitince asker dönecek
Operasyon için hazırlanan her türlü lojistik destekler hazır. Operasyon başarıyla sonuçlanırsa askerler 2000 teröristi kastedecek.

Ordu dört koldan Kuzey Irak'a girdi
Dört bölüme ayrılan ordu...

Kürt liderlerin kavga
'Kaynağı kurutmak için gereklidi'
Problem bölgeden alınıyor.

Resim:55

RALEIGH

bisiklet

Okullar kapanacak bisiklet gelecek
Geniş bilgi sayfa 21'de

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

7 EKİM 1996 PAZARTESİ FİYATI 50.000 LIRA

TÜRKİYENİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

NUMARA

Utang geçesi

Baldırı çıplak bir Bedevi, ülkesinde konuk olarak bulunan Başbakan Erbakan ve Türk heyeti önünde Türkiye'ye hakaret yağdırdı

Kaddafi konuşurken Erbakan tavana bakıyordu

Kaddafi'nin sözcüleri gerçin bir ifadeyle dinleyen Erbakan başbakanın en zor geçtiği anında Kaddafi ile Erbakan'ın ortak basın toplantısında tartışılmadığı 4 yıldır Libya'nın Ankara Büyükelçiliğinde idari memur olarak çalışan Muhammed Sarsarı yapıtı.

Türkiye ve Arapça'ya hakim bir kış olarak bilinen Sarsarı, basın toplantısında Kaddafi'nin sözcüleri bölümler halinde tercüme etti. Toplantıya Lezven Türk heyetinden Arapça bilenler, Sarsarı'nın tercüme hatası yapıldığını söylediler. (Fotoğraf: AA)

Kaddafi'nin çadırında Türkiye Cumhuriyeti tarihinin büyük diplomatik skandalı yaşandı. Libya Devlet Başkanı Kaddafi, Erbakan ile birlikte düzenlediği basın toplantısında Türkiye'ye, Atatürk'ten bu yana gelmiş-geçmiş tüm Türk liderlerine ağızına geleni söyledi.

Erbakan'ın cevabı

Kaddafi'nin ağır sözleri gerçin bir ifadeyle dinleyen Başbakan Erbakan, hiçbir şey olmamış gibi konuştuk ve "Türkiye'de Kürt sorunu değil, terör sorunu vardır" dedi. İsrail'i "Terörist devlet" ilan eden Erbakan, 10 yıl önce Kaddafi'nin karargahını bombalayan Amerika'yı da kinadı.

Ortak bildiri krizi

Basın toplantısında başlayan skandal, açıklanacak ortak bildiri de sürdü. Erbakan, "PKK açığa çıkarılmaması anlaşma yok" diye görüşmelerden çekildi. Libya heyetinin Kaddafi'den her 10 dakikada bir aldığı tasarımlar sonucu pazarlık gece yarısı tamamlandı. 13 saatlik gecikmeyle anlaşmalar imzalandı ve ortak bildiri nihayet açıklandı.

Kaypak ifadeler

Ancak bildiri PKK'nın açığa konmadığı, "terörün her türü" gibi kaypak ifadeler kullanıldığı görüldü. Libya, müteahhit alacaklarının bir kısmına çek vererek 40 milyon doların peşin ödemesi kabul etti. Erbakan, ortak basın açıklaması planlanan Nişanya gezisine, Libya krizi nedeniyle bu sabaha karşı çıkabildi. Sayfa 19'da

KADDAFI NELER DEDI...

Türkiye işgal edilmiştir

Ben burada Kürdistan milletinden bahsediyorum. Ortadoğu'daki bu güneşin altında bu millet de varını almazlar.

Kürtler'in Libya'da, Irak'ta ve her yerde müstakim olmaları doğaldır. İstiklal isteyen milletlere savaş açmak hiçbir bölgede netice vermiyor. Türkiye, zaten bunu denememiştir. Araplar da, Kürtler gibi bölgede böyle harbe girmişler ve bağımsızlıklarını almışlardır.

Biz, Türkiye'nin genel olarak dış politikasından memnun değiliz. Türkiye'denimizin İsrail'e girdiği de su vermektedir. İsrail bir devlet değildir, derhal dağılmalıdır.

Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendi iradesini kaybetmiştir. Türkiye'yi işgal etmişler, üsler kurmuşlar, bunu Irak'a karşı kullanmışlar. Şimdi Türkiye'nin iradesi hürriyetle kavuşuncaya kadar mücadele etmemiz gerekir.

Büyük Türkiye'nin eski kurucularını nasıl unutturuz? Birinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemler bu kurucuların inkar etmiştir. Bu tarihi inkar etmeyen sadece Refah'tır. Türkiye'deki bütün vatandaşların Refah'a katılmalarını teşvik ediyorum. Çünkü Refah, tarihinin saygılı insanların partidir.

İlginc gelişme

Demirel dün Çankaya Köşkü'nde ziyaret eden Başbakan Vekili Çiller, hükümet ortaklığı olarak Cumhurbaşkanı na Demirel ve laik ilkelere koruma konusunda yazılı görüşme verdiğini açıkladı.

"Biz uyarmı" dedi

Tansu Çiller ayrıca Demirel'den, "Laik ve demokratik ilkelere aykırı düzenlemeler yapılmadıkça durumunda değişiklikleri hemen kendilerine aktarmasını" istediğini de bildirdi. Sayfa 15'de

'Şimdi biz bunu nasıl anlatırız'

LIBYA

Erbakan'ın Libya'yı da kapsayan Afrika gezisinin mimarlarından Refahlı Abdullah Gül, Kaddafi'nin sözlerini duyduğunu elini şakaklarına götürüp öylece kalıyor. Çadırda çıt çıkıyormuş. Gül, çadırdan hemen ayrılıp doğrudan havaslanına geliyor. Alında karışık "Nasızlar mı?" diye soruyorum. Abdullah Gül, yalın bir ses tonuyla, "Nasıl olamaz bekliyorsunuz?" cevabını veriyor. Yüzünde kırık öksüklü büyük umutların şaşkınlığı var.

"Bu çok kötü oldu"

Söyle diyor: "Bu çok kötü oldu. Bu kadar yolsuz karışında bir devlet adamı var zannedim." Gül, sözünü yanda kesiyor. Ve soruyor: "Şimdi biz bunu nasıl anlatırız?" 18. sayfa

Yılmaz: Erbakan'a müstahak

Yılmaz, "Bir terörist diktatör, koskoca Türk Devleti'ne akıl vermiyor kalıyorsa, bunun tek sebebi bizim Başbakan'ın gafletidir" dedi.

"O adam, ülkedeki yalın yalınca kadardır. Türkiye'nin hiçbir Başbakan'ının oraya gitmemesi lazımdır" diye ekledi. Sayfa 18'de

Abdullah Gül'ün yıkıldığı an

Libya lideri Muammer Kaddafi konuşuyor, sözcüleri Türkiye'ye çeviriyor. Her cümle Abdullah Gül'ün Türkler üzerinde kurban ekisi yapıyor. Geziyi barıştık savunan Abdullah Gül hem Kaddafi'nin çaprazında oturuyor, Türkiye'ye yönelik ağır sözleri duyduktan etni sakıncasına giretiyor öylece kalıyor. (Fotoğraf: A.A.)

TARKAN

Tarkan, hem kırık un unlu Mahrattan Aslan'ında, çok büyük bir dikey skandalında geliyor. Herkesin herçin unu, bu skandalın önemli güvenirlik arz edenleri, bu skandalın muhtemelen en önemli, önceki haberlerini okumaları.

Ağırbaşlı bir yıldız

Tarkan 23. yaşında 24. yaşında, televizyon dünyasına bir genç, yeni hem çok ağırbaşlı, hem de çok ilgili. Yazık ki bu kadar büyük bir skandalın uzun bir yazıya sığması, ya çok yazık.

İkinci bölüm sayfa 11'de

İki nokta

Rezalet!

Kaddafi, Türkiye Cumhuriyeti için değil, hatta külsal ne varsa yenden yene vuruyor. Devletlerarası ilişkilerin tüm kurallarını hiçe sayarak barışsız bir skandalın altına imza atıyor. Arma Hoca müthiş bir vurdumduymazlık içinde Sarsarı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı değil, Dünürer oturduğu yerde, kalıcı anımsak orayı terkemiyor. Ousakı şey mi?

19'da

Hasan Cemal

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

● 2 ŞUBAT 1997 PAZAR

FİYATI 80.000 LIRA

TÜRKİYENİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

10 NUMARA

BİZİMCITY Salih Memecan.

Delikanlı dayanılmaz sorar...

SEMİ BAĞKURUN SEMBOLÜ MÜ?

HAHİR EMERİNE

Bu ne rezalet

İran'ın Ankara Büyükelçisi, Sincan Belediyesi'nin düzenlediği Kudüs Gecesi'nde şeriat çağrısı yaptı

Terör örgütlerine destek

Büyükşehir Belediye Başkanı Refahî Bekir Yıldız tarafından "Bağbakan günü" karyolardan ve komşuların sokak sokak "tekliflerle" kesilen İran Büyükelçisi adını vermeden Türkiye'yi kastederek, "Gençler avakta, Amerika ile İrani ile hergün anlamına simülasyonlara Allah'ın azabını verecektir" dedi.

Çihat çağrısı

Sincan Belediye Başkanı Refahî Bekir Yıldız tarafından "Bağbakan günü" karyolardan ve komşuların sokak sokak "tekliflerle" kesilen İran Büyükelçisi adını vermeden Türkiye'yi kastederek, "Gençler avakta, Amerika ile İrani ile hergün anlamına simülasyonlara Allah'ın azabını verecektir" dedi.

Başkan da konuştu

Refahî Partili Başkan Bekir Yıldız da toplantıda konuştu. "Şahrederek istediğimiz yere geleceğiz. Başımızdaki insan nasıl 30 yıldır sabrediyorsa Allah bize de yardım verecektir" diye konuştu. Bekir Yıldız başta olmak üzere, "O bizim sancılarımızdır, bizim mücadelemizdir" dedi. **► Sayfa 18'de**

İran da böyle kaybedilmişti

ABD'nin yanlışları

Amerikalı nun en yakın gazetelerinden "Wall Street Journal" "Orta Doğu'nun en önemli duvarı" dediği Türkiye ve İran'a karşı Amerika'nın yanlış politikalarını sorgulayan bir köşe yazdı. Bu politikaların yarattığı İran'ın karabölgesine karşılıklı olarak "Wall Street Journal", "Amerikalı nun Karlız Sansiyasından sonra Irak'a karşı aldığı politika, Türkiye'yi de zor durumda bıraktı" dedi. **► Sayfa 18'de**

Erbakan yorgun düştü
Dün bütün gün partinin il başkanlarıyla toplantı yapan Erbakan, katıldığı iftar da bitkin görünüyordu.

"Orduyla aramız kimse bozamaz"

Başbakan Erbakan, "Ordu ile Refahî Partisi arasında birer şey değil, ortaklar arasındaki uyumu bozmak için birlik bir aramıza tepkidir" dedi. Erbakan, "Amn bu çarpışmalar beylüde" dedi. Erbakan şöyle konuştu: "Sasuruk sermayesinin de iflas ettiği günler, şimdi 'Ne yapacak, gündemi mi alacağız' arayışına giriyorlar." **► Sayfa 17'de**

Yılmaz'dan yeni hükümet şartları

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz, "İzmir'de bir şeye karar verdik, şeriatistleri iktidardan uzaklaştıracağız" dedi. Yılmaz, "Şeriatistlerin iktidarda olmasının Türkiye için tehlikeli olduğunu" belirtti. Yılmaz, "Şeriatistlerin iktidarda olmasının Türkiye için tehlikeli olduğunu" belirtti. Yılmaz, "Şeriatistlerin iktidarda olmasının Türkiye için tehlikeli olduğunu" belirtti. **► Sayfa 17'de**

Tayan, Erbakan'a gidiyor

Hafta başı için randevu istedi
Refahî Partisi'nin tartışan serbestisi, Takas ve Çankaya'ya camii, karayollarına hac ve kurtban dersine yönelik isteklerini karışık "Cumhurbaşkan"ı temsil ihkeleri anlamında Refahî'ye karışılmaması" diyeceği Milli Savunma Bakanı Turhan Tayan, bu sahnin ve görüşleri anlatmak üzere, hafta başında Erbakan'a gidiyor. **► Sayfa 21'de**

Köprüde intihara kalkmışlardı
Gülen ve Seyhan, köprüden atılmaya kalkmışlar ama bu girişimleri engellenmişti. Aynı est peşlaşan iki küçük kadından Gülsen Arslanoğlu'nun Mart ayda 9 aylık bebeği var.

İki küçük kadının onur mücadelesi

İkil de 17 yaşında
"Asla yılmayacağız"
Diyadinın Gülsen Arslanoğlu, 17 yaşında Seyhan Arslanoğlu'nun kız arkadaşıdır. İkil de 17 yaşında Seyhan Arslanoğlu'nun kız arkadaşıdır. İkil de 17 yaşında Seyhan Arslanoğlu'nun kız arkadaşıdır. **► Sayfa 20'de**

İkelerden geri adım yok
Bu isteklerin "Dinin siyaset alet edilemesi" anlamına geldiğini söyleyen Milli Savunma Bakanı Tayan, bu endişenin yalnız kendisinde değil, toplumun geniş kesiminde ve en önemlisi Çiller'de olduğunu bildirdi. Tayan, "Laik, demokratik hukuk devleti ikelerinden bir santim geri adım atmaya" dedi. **► Sayfa 21'de**

İran: Refah'ın hedefi İslami düzen kurmak

İran Dışişleri Bakan Vekili, Türkiye'yi örnek gösterip "İslami düzen oyla da gelebilir" dedi.

Davos'taki iddia
Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda konuşan İran Dışişleri Bakan Vekili Mohammed Javad Zarefi, "İran'da İslami düzenin başarıyla uygulanabileceğini" söyledi.

Daha radikal
Türkiye'de laik yönetimin olmasına bağlı olarak komünizme karşı, İslami düzenin uygulanabileceğini söyledi. Refahî'nin programı İran'dan daha köktür. **► Sayfa 22'de**

Hasan Cemal - 231*

İyi komşuluk münasebetleri
Erbakan'ın komşu al, demiyor. Bu laf bir karışımın yapıldığıdır. Bunu bir amal sahibinin yararına değil, bir şeyden yararlanandan bir haysır görmedim. **► Sayfa 22'de**

Çiller: Moralinizi sakın bozmayın

Marmaris'te geçen yaz yapılan orman alanının yeniden yeşillenmesi için düzenlenen ağaç dikme törenine katılan Başbakan Yıldırım Çiller, Türkiye'nin huzur içinde yaşayabileceğini belirterek, "Hiç kimsenin moralimizi bozmasına izin vermeyin" dedi. Çiller, "Türkiye'de en az geliri, en büyük sesiz kitle" dediği orman köylülerinin yaşam standartlarının yükseltilmesini bildirdi. **► Sayfa 16'da**

İşçi emeklisine "fark" müjdesi

İşçi emeklisinin maaşlarına yıl başından geçerli olacak üzere yapılan yüzde 30 zam farkları 5 ve 7 Şubat'ta ödenecek. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Necati Çelik, maaş numaralarının sözlü olarak 50 günlük fark olanlara ise 52 günlük fark olacaktır. **► Ekonomide**

Tatil dönüşü için önlemler

Turizm Bakanı Bahattin Yücel, Atatürk Havalimanı'nda Kuzeyden Bayram ve akşam izin günleri nedeniyle artacak yolcu ve uçak trafiğini karşılamak için önlemleri aldığını bildirdi. Yücel, pasaport kuyruklarının ortadan kaldırılmak için "Optik okuyucu" uygulamalarını kısa sürede devreye sokulacağını da söyledi. **► Sayfa 16'da**

SAYISAL LOTO

12. Çekiliş

13 22 33

38 39 40

210 milyar devretti
Sayısal Loto nun 12. haftasında 166 milyar 600 milyon ve 210 milyar 166 milyon lira devretti. 5 biletler 1 milyon 185 bin, 3 biletler de 120'er bin lira kazandı.

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

● 5 ŞUBAT 1997 ÇARŞAMBA FİYATI 80.000 LİRA

TÜRKİYEİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

NUMARA

BİZİMCİTY Satih Memecan.

Tanklar Sincan'da

Son dönemde şeriat yanlılarının gövde gösterisiyle gündeme gelen Sincan'da dün sabah 20 tank ve 15 kariyer geçit yaptı

"Sincan'da olsaydım kendimi tutamazdım"

Jandarma Genel Komutanı Org. Tozman Koman'ın InterStar muhabiri İnan Gürel'in Sincan'da bir yobaz tarafından dövüldüğü haberler televizyonda gösterilirken neler hissettirdi soruldu. Yüzü kızardı, kaşları çatıldı ve şöyle dedi:

"Bu ne rezalekt!"

"Doğrusu dehşete düştüm. O kadar çöküküm ki, yanımdaki eşime 'Eğer burada olsam kendimi tutamazdım, bu ne rezalekt' demişim." Orgeneral Tozman Koman belki de orada olsa silahını çekecekti. **5 Sayfa 16'da**

Koman Paşa çok sinirlendi

Orgeneral Koman, televizyonda InterStar muhabirinin dövülmesini izlerken müthiş sinirlendiğini söyledi.

Önce motor sesleri ve sarımsı dumanlar

Saat 08.35'te Atatürk Çarşısı'nda bulunan vatandaşlar önce derinden gelen motor sesleri, ardından da yer yer sarımsımsıya dumanlar gördüler. Bu sesler tankların çalıştığına işaretti. Akabinde tanklar Sincan'da gösteri amaçlı olarak sokaklara çıktılar. **5 Sayfa 16'da**

Boydan boya geçtiler

Ermenegü Zarlı, Herküler Okulu ve Eğitim Tamerin Komutanlığı'na bağlı 20 tank ve 15 kariyer sulu bu karargahın, ayrı ayrı Sincan'a gönderildi. Sabah erkenden Sincan'ın girişinde tank ve kariyer personel taşıyıcıları, Atatürk Çarşısı'na buğulu bir şekilde girdiler.

Halktan sevgi gösterisi

Askerler sonlara, "Eğitim programımız" yürütüyor. Tankların tatbikat için Akınca Üsü ve "Mevlana Yürüyüşü" yapıldığı belirtildi. Bazı vatandaşlar askerlere sevgi gösterilerinde bulundu. **5 Sayfa 2'de**

Tanklar Kalecik'teki ambemli Sabur Kafeterya'nın önünde

Firca ambemli Kalecik'teki parkta yapılan ve Türkiye'de özel olarak üretilmiş açığı olmayan "Sabur" firmasının markalı Sincan'da bulunan. Müşteriler için açılan firmaların içi de bu şekilde diğer sektörlere de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Wahit Cemal

Davos ve teknoloji

Nasıl ki teknolojiyi sadece kendileri değil, diğer ülkeler de kullanıyor. Davos'ta teknolojiyi sadece kendileri değil, diğer ülkeler de kullanıyor. Davos'ta teknolojiyi sadece kendileri değil, diğer ülkeler de kullanıyor. **5 Sayfa 17'de**

Konuşan savcıya çifte soruşturma

Siyaset Meydanı'nda yargı sistemini eleştiren DGM Savcısı Mete Göktürk'ün başı derde girdi

atv'de yayınlanan programda "Türkiye'de yargı bağımsızlığı yok" diyen İstanbul DGM Savcısı Mete Göktürk hakkında açılan soruşturmalardan birini Adalet Bakanlığı İçişleri Kuruluna Basmaları, Erol Büyükkaya, diğerleri ise Beyoğlu 1.inci Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Neylan Feke yürütüyor.

Adaletle hakaret

Soruşturma sonunda Göktürk'ün suçlu kabul edilip edilmediği hakkında düzenlenecek davalara, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilecek. Göktürk, Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nde "Adaletten manevi tahyisine hakaret" suçundan, 1 yıldan 6 yıla kadar ağır hapis cezası istemeye yarılacaktır.

Bu 3'üncü soruşturması

Göktürk daha önce de Siyaset Meydanı'nda konuşması ve Yeni Yürüş'deki yazdığı mektupları soruşturulmuştu. **5 Yeni Şarh'ın haberi sayfa 16'da**

İşleri Bakan Akşener'in emriyle görevden alındı

Görevden alınan Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın (solda) yeni biliniyor.

Yıldız'a gözaltı emri

Ankara DGM Savcılığı, Sincan'ın Refahlı Belediye Başkanı Bekir Yıldız'ın gözaltına alınmasını için talimat verdi. Evi ve işyerinde yapılan araştırmalarda Bekir Yıldız bulunmadı.

İşleri Bakan Meral Akşener'in talimatıyla Bekir Yıldız'ın gözaltına alınmasını istemeye karar verdi. "Bu kararın uygulanması için gerekli tedbirler alınacaktır." **5 Sayfa 17'de**

"Cami yapılacak diye kuduruyorlar"

Tikaretin cami yapılmasını karşı çıkarak "ulaşılabilir dinler yapın" diyenler, "Cami yapılacak diye kuduruyorlar" dedi. Erbakan Sincan için de "Yasalara aykırı durum varsa, bu tepki doğur. Bir hata yapılmışsa gerekirse yapılır" dedi. **5 Sayfa 17'de**

Çiller: Ortamı gerginleştirmeyin

Çiller dün Demirel ile yapılan Erbakan ile görüşme sonrası, "Erbakan'ın Sincan'a girmesine izin verilmemesi için Demirel ile görüşme yaptım. Demirel'in Erbakan'ın Sincan'a girmesine izin vermesini istemesi, bu ortamı gerginleştirebilir. Bu ortamı gerginleştirmeyin." **5 Sayfa 17'de**

Ecevit: Refah kanlı yolu seçti

DSP lideri, "Erbakan, İktidara geldiğinde, kanlı bir yoldan girecektir. Refah, İktidara geldiğinde, kanlı bir yoldan girecektir. Refah, İktidara geldiğinde, kanlı bir yoldan girecektir." **5 Sayfa 17'de**

YARIN HERKESE KARAYOLLARI HARİTASI

SABAH'tan okurlarına bayram armağanı.

SABAH'ın karayolları haritasını almaktan yola çıkarmayın.

BBC için ilk 5 kupon

İngilizce konusunda dünyanın en büyük otoritesi sayılan İngiltere'nin en saygın devlet kurumu BBC'nin hazırladığı İngilizce öğrenme seti iki cilt ve dört kasetten oluşuyor.

BBC seti, Amerika dahil dünyanın 156 ülkesinde yüz milyonlarca kişi tarafından en çok tercih edilen program...

Türkiye açıklamaları... Hayatın içinde dnyaylar... Dilbilgisi kuralları ekli... İngilizce-Türkçe sözlük ve deyim ekleri...

İlk 5 kupon 3. sayfada

Radikal'den herkese üç boyutlu maket ev

Maket ev, çocuklar için eğitici, öğretici bir araçtır. Çocukların hayal gücünü geliştirir, yaratıcılıklarını geliştirir.

Yedinci zeytin buğusu Radikal'de...

3 MART 1997 PERŞEMBE - YIL: 1 - SAYI: 142 - 25.000 TL

RADİKAL

MGK bildirisini imzalamadığı gibi türbanı gündeme getirmeye hazırlanıyor

Erbakan pes etmiyor

MGK bildirisindeki sert ifadeleri üzerine almayan Erbakan, "MGK hükümetin yardımcısıdır, sadece bir istişare kuruludur" diyor. Hoca, askerle işbirliği yapan Demirel için "Onu itekliyorlar" diyecek kadar öfkeli

Erbakan, partisinin MKYK toplantısında "Cumhurbaşkanı Demirel'in yeni bir seçim için Meclis'e fesihine yetkin" istemesi üzerine şunları söyledi: "Faziletlim ki seçimin oldu. Ya RP tek başına iktidara gelir, ya da yüzde 40' u alır. Tekrar bugünkü hükümet kurulur. Ülke seçimine 6 ay kaybeder. Onun için seçim meçim yok."

ANKARA - Erbakan Necmettin Erbakan, bugün başlayacağı liderler turunda, RP'nin türban yasasını kaldırma kararlığını sergileyecek. Erbakan "İman hakkinda büyük önem veriyoruz. Türkiye, imanında, medeniyetinde ve tepesinde bir bir ülke olacak. Fesihlemez bunlamlar ortadan kaldırılsın" dedi. Erbakan, MGK'nun hükümetle sınırsız tedbirler paketine ilişkin gazetelerde

yer alan ve Demirel'in sözleriyle de doğrulanamayan haberleri yalanlayan basını, "Komutanları amaçlarına alet etmekle" suçladı. Erbakan, MGK bildirisinde ajrık okunmasını, aynı günün yapılmasını ve ilah hazırlama hususları hakkında istişareler yapılmasını istedi. Ancak, Erbakan'ın 20 maddelik bildirisini imzalamadığı ifade edildi. Erbakan "163.

madde iman haklarına aykırı kullanıldığı için herkesin alkışları arasında kaldırılmıyor" diye konuştu. Erbakan, Demirel'in açıklaması için de "Gevane basını hakler, dürtükler o da rakatoken konuşuyor" dedi. Erbakan önceki gün seçmenlerini sakin olmaya çağırken: "Eğer çok okunmazsa tek başına ormana giden orda başın, kime duymam" demişti.

6. SAYFADA

Refah, gücünü ara seçimle gösterecek

RP güçlü olduğu illerdeki milletvekillerini istifaya ettirip ara seçimde yüzde 50'nin üzerinde oy alıp, 'İşte Refah'ın gücü' demeyi planlıyor

İSTANBUL - Erbakan Erbakan'ın yeni bir güç gösterisi için "ara seçim" yolunu planladığı ve partisinin güçlü olduğu seçim bölgelerinden bir grup milletvekilinin görevlerinden istifa etmeleriyle ortaya çıkacak tabii konusundaki danışmanlarına istişarete yaptığını öğrenildi. RP'nin yüzde 50' de dayandı

Radikal'den tüm çocuklara

Barbie anı defteri ve öykü kitabı

Her bir çocuk için bir anı defteri... Çocukların duygularını geliştirme konusunda yardımcı olacak defteri bir çocukluk anı olarak yıllarca saklanacak bir anıdır.

Barbie öykü kitabı... Barbie'nin en güzel maceraları... Çocuklara dünyayı oyun yoluyla tanıtmak, eğitici bir kitap.

Barbie anı defteri ve Barbie öykü kitabına sadece 10 kuponla sahip olabilirsiniz... Üzeri kupon, fiyat kuponu yapıt.

İlk kupon buğusu 3. sayfada

Bu kadar büyüğü verilmedi

Sevimli hayalet CASPER'ın şatosu

Hayaletlerle dolu bu büyüğü geçen her kasette yeni bir sürpriz var. Diğer maketlerin tam bu büyüğü büyüklüğünde satmaya başlayacağız.

Her çocuklar, her büyüklük için evdeki dakikalar... Kopye yapılmamış daha sayılı. Dinlenmeye çok daha eğlenceli.

Şimdiye dek verilen maketlerin en güzelini, en güzelini, Casper'ın bu büyüğü başlayacak. Almaya sakın unutmayın.

Birinci kartın bu büyüğü

Mart zor geçecek

İSTANBUL - Bu ay 806 milyonluk iş ve maaş ödemesine karşılık, daha az gelir bulunan Hazine'nin borçlanmasında bekleniyor. Bu durum bono faizlerini yükseltecek. Hazine, vergi gelirlerinin kasasına girmeye zaman ayırması gerekiyor.

22. SAYFADA

Çiller'den vergi affına veto

ANKARA - Çiller 2 milyar dolar gelir beklenen Vergi Affı Yasası'nın tasarımlarını inceleyerek, Çiller'in iki hafta önce Bakanlar Kuruluna kabul ettirdiği tasarımlardan aldandıktan sonra RP'nin ekonomideki hakimiyetini sergilemek amacıyla imzaladığı diye düşünüyor.

22. SAYFADA

Genelkurmay, Erbakan'ın 'orduyla uyum içindeyiz' sözlerini yalanladı

'RP'yle mutabık değiliz'

Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Erol Özkasnak, "Türk Silahlı Kuvvetleri; ancak Atatürk ilkelerine götülen bağlı olanlarla mutabık olabilir. Bunlar dışında kimseyle uyum içinde değiliz" dedi

Susurluk 4. ayında

Hiçbir olay ve çaba Susurluk'u unutturamadı

Susurluk'taki kazanın buğusu 4 ay geçti. Soru sormak için tahribatı soranlar bekleniyor. Susurluk'taki kazanın buğusu 4 ay geçti. Soru sormak için tahribatı soranlar bekleniyor.

ANKARA - Milli Güvenlik Kurulu'nun (MGK) Kurulması ve tavsiye kararları Refah'ın hükümetini sarıştı. Bildiri Ankara'da "mudrika" olarak yayımlandı. Erbakan, Milli Güvenlik Kurulu ile hiçbir sorun yokmuş gibi davranmaya çalışıyor. Erbakan Necmettin Erbakan'ın, "MGK'da kararlar beraber aldık. Türk Silahlı Kuvvetleri'yle uyum içindeyiz. Tam bir görüş birliği içindeyiz" sözleriyle istişarete devam etti. Genelkurmay'dan sert yanıtlar geldi. NTV'nün sorusuna yanıtlayan Genelkurmay Genel Sekreteri Tümgeneral Erol Özkasnak, "Türk Silahlı Kuvvetleri ancak Atatürk ilkelerine götülen bağlı olanlarla mutabık olabilir. Bunlar dışında kimseyle uyum içinde değiliz" dedi.

Kocadağ'ı biz de unutmadık

MEHMET Y. YILMAZ

'İrtica' tamamı, ya Susurluk?

SALİM ALPASLAN

Kayıptır Tosun, U2 sağolsun

ERALP BAYDAR

20. SAYFADA

2. SAYFADA

19. SAYFADA

CUMARTESİ	CUMA
DOLAR 122.600	122.900 ▼
MARK 72.600	72.700 ▼
ALTIN 9.700.000	9.550.000 ▲
BORSA	- 1612 ▼

RADİKAL

Cumartesi 1997 Yılı 142. Sayı 25.000 TL

Dünya Yayıncılık

ZAMAN
12 Ocak 1999 SALI FARKLI GAZETE FİYATI: 150.000 TL

Ecevit, "DSP azınlık hükümeti" nin listesini Köşk'e sundu
Hükümet tamam

Bakanlar Kurulu 3 bağımsız, 22 DSP'li bakandan oluştu
Bağımsız kurullara beklenmeyen isimler atandı.

Görevi devraldı, kabineyi topladı
Bütün partilere teşekkürler, görevim ülkeyi seçime götürmek.

Listeyi Demirel onayladı
Ecevit'in sunduğu hükümetin listesini Köşk'te bulunan 22 bağımsız üyenin onaylamasıyla hükümetin tamamı belli oldu.

Eski bakanlar yerinde kaldı
Anayasa'da değişiklikler yapılmadan önce görev yapan eski bakanlar aynı görevlerinde kaldı.

Telefonla öğrendiler
Hükümetin tamamı telefonla haberleşti.

Bağımsızlara ilginç isimler
Beklenen olmadı.

Bürokrasiden istifa yağdı
RP raporları DSP aday adayları hakkında istifa talepleriyle bürokrasiyi sarstı.

İstanbul ulaşımını rahatlatacak tüp geçit projesi için Japon kredisi hazır.
Tüp geçide Japon desteği

1,2 milyar dolar kredi
Saatle 10 bin yolcu
Büyük üniversite şiddet istemiyorlar
Malya Başbakan'ı 'Alema'dan tavır

İlk altı ay için Tekstilde 'kismi' mutlu son %45
Öztürk Serengil hayata veda etti
Tedavi görüyordu

Eyüpsultan'da iftar

Resim:63

HÜRRIYET
Türkiye Türklerindir
17 Şubat 1999 Çarşamba Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953

Ve Apo yakalandı

İşte büyük Türkiye ZAFER

Bebek katilini yakalayıp getiren Türkiye bütün dünyaya büyük devlet olduğunu kanıtladı.

Halk sokaklara döküldü
Devlet görevini tuttu
Çerçevlere tenhiz çağrı
Devlete teslim olun
Kıbrıs'ta mayaya kapılmayın
Büyük bir başarıdır
Operasyonu bilen 10 kişi
Demirel: Hükümeti kutuyorum
Atina'ya hızya getiren cümle
Büyük devlet

Konvoyun önünü kesip aldılar
Operasyon zirvesi
Tümgencal Alan yürüttü
İniş izni verilmeli
İmralı'da mı

Bebek katilini yakalayıp getiren Türkiye bütün dünyaya büyük devlet olduğunu kanıtladı.

Rahat uyu bebeğim katilin yakalandı

Resim: 64 Ecevit ve Bahçeli Karizmasına Katkı

Türkiye'nin en iyi gazetesi

SABAH

PAZARTESİ 19 NİSAN 1999 FİYATI 150.000 LIRA

YEREL SEÇİM Ankara Gökçek'in

İSTANBUL Faziletli Görtuna yeni başkanı

ANKARA Faziletli Gökçek başta götürüyor

İZMİR DSP'li Ahmet Piriltina kazandı

DSP-MHP rüzgarı

DSP %23 137	MHP %17 134	FP %16 106	ANAP %14 86	DYP %11 84
--------------------------	--------------------------	-------------------------	--------------------------	-------------------------

DSP oy oranını yüzde 9 artırarak yüzde 23 oyla birinci parti oldu

MHP % 17 ile ikinci oldu, ama milletvekili sayısı DSP'yi yakaladı

1995 seçimlerinde barajı geçemeyen DSP'nin seçimlerdeki başarısı, 1999 seçimlerinde de DSP'nin birinci parti olmasıyla bir hayli paraleldir.

Yeni MHP % 17'ye Üçüncü MHP'ye yüzde 17'ye çok sayıda sandalye ekledi. Partinin seçimde başarılı olmasının nedeni ise DSP'nin seçimde başarısız olmasıdır.

Anadolu MHP dedi OZAL, "MHP'nin seçimde başarılı olmasının nedeni DSP'nin başarısız olmasıdır. MHP'nin seçimde başarılı olması, DSP'nin başarısız olmasıyla birliktir."

Fazilet'i eritti Faziletli Görtuna, seçimde DSP'ye karşı başarılı oldu. Faziletli Görtuna, seçimde DSP'ye karşı başarılı oldu.

CHP bu kez barajı aşamadı CHP, seçimde barajı aşamadı. CHP, seçimde barajı aşamadı.

YANIZ DONAT

Tablo ve sonuçlar 2, 3, 4, 5, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28'de

Resim:65

Öğrenciye bir ay daha işkence

ÖSS'nin iptali, bir yıldır bu sinava hazırlanan öğrenciler ve velileri çileden çıkardı. Öğrenciler, "Yeni sinav yapılana kadar geçen süre tam bir işkence olacak" diyor...

Kimi bilmeden, kimi tedbirin Öğrenciler, ÖSS'nin iptali hakkında bilmeden hazırlanmışlardı. Öğrenciler, ÖSS'nin iptali hakkında bilmeden hazırlanmışlardı.

Tarih açıklanıyor ÖSS'nin iptali hakkında tarih açıklanıyor. ÖSS'nin iptali hakkında tarih açıklanıyor.

Soruşturma sürüyor ÖSS'nin iptali hakkında soruşturma sürüyor. ÖSS'nin iptali hakkında soruşturma sürüyor.

İPTAL EDİLEN ÖSS SORU VE CEVAPLARI

8-9-10 ve 11 SAYFALARDA

Kavakçı TBMM'ye türbanla geldi ama yemin edemedi ayrıldı

anriik tutmadı

TBMM'de dün yapılan yemin töreni FP'li Merve Kavakçı'nın türban yüzünden altı oldu. Başbakan Bülent Ecevit'in ve DSP'lilerin çok sert tepkileri üzerine Kavakçı Meclis'i terk etti

Mecan'ın baskısı Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine TBMM'de baskı yapıldı. Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine TBMM'de baskı yapıldı.

Askerler ayrıldı Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine askerler ayrıldı. Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine askerler ayrıldı.

Demirel: Bu provokasyondur Demirel, Kavakçı'nın türbanla gelmesini provokasyon olarak nitelendirdi. Demirel, Kavakçı'nın türbanla gelmesini provokasyon olarak nitelendirdi.

Ecevit: Bu hanıma haddini bildirin Ecevit, Kavakçı'nın türbanla gelmesini haddini bildirmesi gerektiğini söyledi. Ecevit, Kavakçı'nın türbanla gelmesini haddini bildirmesi gerektiğini söyledi.

Türban Fazilet'i sarstı Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine Faziletli Görtuna sarstı. Kavakçı'nın türbanla gelmesi üzerine Faziletli Görtuna sarstı.

Resim:66 Merve Kavakçı Hadisesi ve Ecevit'in Tükenmeye Başlayan Karizması

Yıldırım BASKI
Bu Vatan Hepimizin

VATAN

4 KASIM 2002 PAZARTESİ BAĞIMSIZ GÜNLÜK GAZETE 200 BİN LIRA

AKP TEK BAŞINA İKTİDAR

Sandıktan ÖFKE ÇIKTI

AKP: 34.4
363 milletvekili

CHP: 19.4
179 milletvekili

Baykal'a yine muhalefet liderliği kaldı
1973'TEN bu yana politika-
nın içinde olan, defalarca
bakanlık yapan, hükümet
ortağı olan CHP lideri Bay-
kal'a bu kez de Başkanlık
nasip olmadı. Baykal
anamuhalefet lideri oldu.

Yoksulluk, yolsuzluk, adaletsizlik ve televizyonlardaki magazin çılgınlığı AKP'yi tek başına iktidara getirdi

Kaçak Jet Fadil Meclis'te
DOLANDIRICILIKTAN kır-
mızı bütenele aranan Fadil
Akgündüz Siirt'ten Mec-
lis'e girdi. Jet Fadil'in yanı-
sıra aralarında Mehmet
Ağar'ın da bulunduğu 8
bağımsız Meclis'e girdi.

İlk mesaj ılımlı
İlk işimiz AB düzenlemelerini yapıp üyelik tarihi almak. IMF ile ciddi meselemiz yok

ERDOĞAN, "Türkiye'de yeni bir dönem başlıyor. Herkesin yaşam tarzına saygılı olmalıyız. AKP'lilerden özel ricam, hiç kimse kamu düzenini bozacak, herhangi birini rahatsız edecek birşeye kalkışmasın" dedi.

ERDOĞAN en öncelikli konunun AB olduğunu söyledi, devam etti: "İkinci öncelikli konumuz ise IMF'le görüşmeler. IMF'le bir sorunumuz yok. Sadece hal-kin sıkıntılarını azaltmaya yönelik düzeltmeler isteyeceğiz."

363 milletvekili çıkaran AKP, Anayasa değişikliği hariç her kanunu çıkarabilecek güce eristi. Anayasa değişikliği yapabilmek için en az 367 oy gerek. AKP, CHP ile uzlaşamaz ya da 4 bağımsız bulamazsa Anayasa değişikliklerini referandumla götürecektir.

18 MİLYON OY DIŞARIDA
MECLİS'E iki partinin girmesiyle yüzde 46'lık (18 milyon oy) bir seçmen tercihi parlamento dışında kalmış oldu. Önümüzdeki dönemin ciddi tartışmalarından birisi bu konu olacak.

Turgut Yılmaz: Ağabeyim bırakabilir
ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın işadami kardeşi Turgut Yılmaz, ağabeyinin siyaseti bırakabileceği mesaj verdi: "Ağabeyim klasik siyasilerden farklıdır. Millet onu istediği sürece işini yapar."

Hayal kırıklığı YAŞAYANLAR

TÜRKİYE tarihinde görmediği bir seçim yaşadı. İktidar partileriyle muhalefet partilerinin liderleri toptan tasfiye oldu. Bu arada büyük paralar harcayan Uzun'un Genç Partisi İstanbul ve İzmir'de yücecek oy almamasına rağmen barajı aşamadı.

Ve Bahçeli bırakıyor
MHP lideri, partiye barajla takılıp Meclis'e girmeyince genel başkanlığı bırakacağını açıkladı.

Baraj altında kalan partiler ve oy oranları

 MHP 8.4	 DSP 1.2	 BTP 0.4
 G.PARTİ 7.3	 YTP 1.03	 ÖDP 0.3
 DEHAP 5.8	 BBP 1.0	 MP 0.2
 ANAP 5.0	 YP 0.9	 LP 0.2
 DYP 9.4	 SP 2.5	 TKP 0.1
 İSÇİ PARTİSİ 0.5		

Resim:67 Erdoğan ve Mağdur Karizmasının Halk Üzerindeki Etkisi

Bu Vatan Hepimizin

VATAN

Ağrı ile ilgili tüm sorularınızın yanıtları şimdi elinizin altında.

Bayer

19 KASIM 2002 SALI

BAĞIMSIZ GÜNLÜK GAZETE

700 BIN LIRA

AGRI DANIŞMA HATTI
0800 - 211 02 61

www.agrilarikeser.com

BAŞBAKAN ABDULLAH GÜL

24 BAKANLI KABİNE KURDU

52 yaşındaki iktisat doçenti Abdullah Gül, Türkiye'nin 24'üncü Başbakanı oldu. Evli, bir kız üç çocuk babası. İngilizce biliyor. Kabinesi 24 bakan-dan oluşuyor. Ecevit hükümetinde 35 bakan vardı.

Sezer istedi liste değişti

Gül'ün Çankaya'ya çıkardığı Bakanlar Kurulu listesinde bazı isimler son anda yer değiştirdi

BAŞBAKAN YARDIMCILARI

A. Latif SENER İKTİSATÇI-56 M. Ali SAHİN HUKUKÇU-52 E. YALÇINBAYIR HUKUKÇU-56

DEVLET BAKANLARI

 Mehmet AYDIN İLAHİYATÇI-59	 Beşir ATALAY HUKUKÇU-55	 Ali BABACAN MÜHENDİS-35	 Kürşat TÜZMEN İKTİSATÇI-44
ADALET	SAVURMA	İÇİŞLERİ	DIŞİŞLERİ
 Cemil ÇİÇEK HUKUKÇU-56	 Veçdi GÖNÜL İDAREÇİ-58	 A. Kadir AKSU HUKUKÇU-62	 Yaşar YAKIŞ HUKUKÇU-62
MALİYE	MİLLÎ EĞİTİM	BAYINDIRLIK	SAGLIK
 Kemal UNAKTAN MALİYECİ-56	 Erkan MUMCU HUKUKÇU-39	 Zeki ERGEZEN MİMAR-53	 Recep AKDAĞ DOKTOR-42
ULAŞTIRMA	TARIM	ÇALIŞMA	SANAYİ
 Binali YILDIRIM MÜHENDİS-47	 Sami GÜÇLÜ İKTİSATÇI-52	 M. BAŞEĞİOĞLU HUKUKÇU-47	 Ali COŞKUN MÜHENDİS-63
ENERJİ	KÜLTÜR	TURİZM	ORMAN
 Hilmi GÜLER MÜHENDİS-33	 Hüseyin ÇELİK ÖĞR. ÜYESİ-43	 Gülden AKSİT HUKUKÇU-42	 Osman PEPE MÜHENDİS-56
CEVRE			
 I. SÜTLÜOĞLU İKTİSATÇI-49			

BAŞKANLIK sistemi bize daha uygun,

Murat BİRSEL Madrid'den bildiriyor

Erdoğan'a göre; başkanlık sisteminin düşünülmesi ve tartışılması gerek

İLK BAŞKAN OLUR MUSUNUZ? AVANTAJLARI AĞIR BASIYOR

MADRID yolunda Tayyip Erdoğan'a sordum, "Sizce Türkiye için en iyi çözüm Başkanlık sistemi mi? Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başkanı siz olabilir misiniz?" İşte virgüline dahi dokunmadan Erdoğan'ın cevabı:

"UZUN vadede düşünülmeye gereken bir konu. Türkiye halkıyla, kurumlarıyla hazır mı, bakılır. Avantajları ve dezavantajları incelenir, tartışılır... Ona göre karar verilir. Bana sorarsan avantajları daha ağır basıyor." [19'DA]

İclâl'in 'Lâl'i erken doğdu

NESELİ DOĞUM

YAZARIMIZ İclâl Aydın bir hafta erken doğum yaptı. Kendisi gibi gamzeli bir kız dünyaya getiren İclâl mutluluktan uçuyor: "Misafirlerim vardı, neseli bir akşamdı. Çok gülmüce ertesi sabah sancılanıp erken doğum yaptım. Ama doğuma giderken makyaj malzemelerimi almayı da unutmadım." [6'DA]

Artık 'Atıla' yok ERDOĞAN VAR

ERDOĞAN Anna'yı keşfetti. Dışişleri Bakanı Papandreu'nun havası üşütledi. İlk defa bu kadar samimi bir ortam yakaladı. Ecevit'in Kobris geçmişini nedeniyle mesecilere yumuşak yaklaşamıyorduk. Basın Ecevit'e 'Atıla' diyordu. Artık bu geride kaldı. [19'DA]

KORSANDAN İTİRAF

Uçağı binalara ÇAKACAKTİM

ISRAİL uçağını kaçırılmaya kalkın Tevfik Fikri, sorguda sohbet planını anlattı. "Kalkıştan sonra uçağı İst. Aya'yla yüksek bir binalara çakırmaktım. Cevabı vermedim. İstanbul'a inerken denize düşürmeye karar verdim. Ama basarsam." [3'TE]

Genelkurmay eski Başkanı Orgeneral Kıvrıkoğlu Fatih Çekirge'ye çok çarpıcı "tespitler" açıkladı

BU SÖZLERE DİKKAT!

AKP Akademi'deki konuşanları, günümüzdeki bu önemli toplantıda, konuşmaları ve söylemlerini, yani ulusal seviyede, yerel düzeyde ve değişik görüşlerin karşı konulması gerektiği için, bu söylemler, Orgeneral Kıvrıkoğlu'na satabilecektir.

Orgeneral Kıvrıkoğlu, konuşmalarını ve muhakemelerini her zaman saygı duyulmuş bir ortamda yapar. Çarpıcı sözler ve çarpıcı tespitler yapar. Örneğin, Ateşin Irak'a yayacağı hareketin ilgili olarak hatırlatır. Yıllarda dışarıya, gençleri biriktirip, çalıtırlığıyla ortaya koyuyor. İşte bu yüzden Kıvrıkoğlu'nun yap-

tığı yorum için, "bu sözleri dikkat" diyor. Ateş, hemzeminde bir süre sürmek istiyor. Bu söz, Irak'a yayacağı hareketin niteliğini, ortaya çıkardığı "tecrübeler" hakkında büyük bir dikkatle konuşuyor. Ve bu sözün "asıl büyük hareketin yayılması" için kullanılması, tüm bu noktalarda konuşuyor.

PEARSON '25 YIL' DEDI

ABD Büyükelçisi Robert Pearson, "Bu ülkede en az 25 yıl kaldığı" sözleriyle **ŞİİR**'i sürdürmüş oldu. Pearson, "Bu ülkede en az 25 yıl kaldığı" sözleriyle **ŞİİR**'i sürdürmüş oldu. Pearson, "Bu ülkede en az 25 yıl kaldığı" sözleriyle **ŞİİR**'i sürdürmüş oldu.

ŞİİR HÜKÜMETİ

18 MART 2003 CUMARTESİ FİYATI: 200 BIN LIRA

Tayyip Erdoğan, Şiir'te "şile" okudu, mahkum oldu... ŞİİR'i en seçkin Başbakan oldu... İşte 59'uncu Hükümet...

ABD Büyükelçisi Robert Pearson

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

Tayyip Erdoğan

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

ŞİİR Akademi Başkanı

Resim:69

Gökçek rakipsiz

Ankara'da Melih Gökçek yüzde 57 ile 3'üncü kez Belediye Başkanı seçildi

GÖKÇEK 1994 yerel seçimlerinde yüzde 27 oranıyla seçilmişti. 1999'da yüzde 43'e çıkararak, ikinci kez seçildi. 2004'te ise yüzde 57 ile üçüncü kez seçildi.

BASKINİTTE Murat Karayalın yüzde 18, Şiir, oyuna girer çıkar. Şiir, 41'inci oyları çıkararak, 2004 seçimlerinde rakipsiz olarak seçildi. Ankara'da oyların yüzde 52,5'i Şiir'e, yüzde 47,5'i diğer partilere gitti.

VERİ AKİP Genel Başkanı Tayyip Erdoğan'ın bir hafta önceki konuşmaları, AKİP'in bir hafta önceki konuşmaları, AKİP'in bir hafta önceki konuşmaları...

5 il AKP'nin

AKP 3 Kasım'a göre oyunu 10 puan artırdı. Şimdi gözler memleketi Antalya'da bile kaybeden CHP lideri Baykal'da

BİRLİK BERABERLİK MESAJI VERDİ

"Bütün başkanlar başımızın tacıdır"

ERDOĞAN, seçim sonuçları için bu mesajı başbakanlık makamına gönderdi. Erdoğan, "AKP'nin en büyük başarısı, bir bütünleşme mesajıdır"

İSTE TÜRKİYE'NİN YENİ SİYASİ HARİTASI

SEÇİMİN MAĞLUBU CHP

3 KASIM'DA yüzde 18,4 ile 10 puan, diğer bir deyişle yüzde 20'ye kayırdı. Baskinîte oylarında ise popülar adayları sayesinde yüzde 20'lik oy oranına ulaştı.

Konuşmak için erken

Genç Parti bitti

3 KASIM'DA adaylarına ve "Genç Parti"ye destek verenlerin arasında yüzde 10'la, diğer bir deyişle yüzde 10'la, diğer bir deyişle yüzde 10'la...

İSTANBUL

Topbaş açık farkla seçildi

CHP, DSP'den transfer ettiği Mustafa Sarıgül'ün açtığı adayla, 1999'da yüzde 30,2 ile seçilen Pirinççi fark açtı.

İZMİR

Piriştina çok farkla kazandı

CHP, DSP'den transfer ettiği Mustafa Sarıgül'ün açtığı adayla, 1999'da yüzde 30,2 ile seçilen Pirinççi fark açtı.

ADANA

Aytaç Durak rekor kırdı

DYP ile ANAP arasında imkân bulmuş, en büyük başarıyla yüzde 40 oyların desteğiyle 4'üncü kez belediye başkanlığına seçildi.

TÜRKİYE GENELİ OY ORANI

AKP	42,4	SP	3,6
CHP	17,3	ANAP	2,4
DYP	10,7	DSP	2,3
BBP	11,1	S2P	2,3
ŞHP	4,9	Başka partiler	1,3

YENİ SEÇİMDE İLİMLİ YUM AYRINTILAR VE FİTİLLERİN İÇİ

Cereği döşenildi...

Resim:70 AKP'de Birimci Dönem 3 Kasım Seçimleri

www.milliyet.com.tr

Milliyet

BAŞINDA GÜVEN

19 Mayıs 2006 Perşembe 30 YKZ

İŞTE KATILIN ÇEBİNDEKİ SAYFA

DAİRE

DAİRE'nin ilk toplantısı ilgili kararların ardından çok sert yönlendirildi. 19 Şubat 2006 tarihinde düzenlenen ilk toplantıda kararların tartışıldığı toplantıya katılanlar ise "İste o toplantı" başlığıyla haber gönderdi. Dünkü sayfa ise sorumlulukların kavranması amacıyla da 19 Şubat haberini ilk güneyle yayınladı.

HÜKÜMETE DÜŞEN GÖREV

Ülkemizin gelişimi için devlet kurumlarından birinin Danıştay'ya sorumlu olması, bir başka deyişle, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması...

GÖZ ACISI OLMALI

Ülkemizin gelişimi için devlet kurumlarından birinin Danıştay'ya sorumlu olması, bir başka deyişle, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması...

GERİLİM ÖZRETMEK YANILIS

Ülkemizin gelişimi için devlet kurumlarından birinin Danıştay'ya sorumlu olması, bir başka deyişle, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması...

Erdoğan: Bunu başörtüsümüyle ilişkilendirmeyin

Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Bu sorulara bilimsel cevaplar verilmeli. İddialara bilimsel cevaplar verilmeli. İddialara bilimsel cevaplar verilmeli..."

Şampiyonunun öyküsü

Ülkemizin gelişimi için devlet kurumlarından birinin Danıştay'ya sorumlu olması, bir başka deyişle, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması, Bakanlar Kurulu'nun Danıştay'a sorumlu olması...

Fransa'ya son dakika uyarısı

Türkiye, Fransa'nın Madrid'deki toplantıda, Avrupa Birliği'nin kararlarına karşı, Avrupa Birliği'nin kararlarına karşı, Avrupa Birliği'nin kararlarına karşı...

Tatlıses için 18 yıl hapis cezası istendi

Yargıtay, Tatlıses'in 18 yıl hapis cezası istendi. Tatlıses'in 18 yıl hapis cezası istendi. Tatlıses'in 18 yıl hapis cezası istendi...

Cannes'da 'Da Vinci şifresi' hürsarı

Türkiye, Cannes Film Festivali'nde, Türkiye, Cannes Film Festivali'nde, Türkiye, Cannes Film Festivali'nde...

LAİKLİKLE KURSUZUN!

Alparslan Arslan adlı avukat, Danıştay 2. Dairesi'nin toplantısını basarak 'Allahın askeriyiz' diye bağırdı ve tam 11 el ateş etti. Saldırıda üye Yücel Özbilgin öldü, 4 kişi yaralandı. 2. Daire, türban kararı yüzünden hedefteydi

Yalnızdım' dedi, ama...

28 yaşında dindar, ülkücü

Başbakan'a tavır, bakanlara protesto

Saldırıyı tüm dünya kinadı

Siyasetçilere protesto

Ecevit beyin kanaması geçirdi

Aziz Yıldırım borda bıraktı

Sözler katıldı Erdoğan yoktu

YAZILIRMIYIZ?

AYNI FİLM Mİ?

HERKESE BEĞENEN ATATÜRK'ÜN AKLARI

125'inci yaşın kutlu olsun

SABAH

CUMA 19 MAYIS 2006 HAFTA İÇİ 30 Y. KURUS (KKTC 50 YKZ)

OLAYI YOKLUMUYOR

Gözümlü

Hasan Cemal

Yücel Özbilgin

Hasan Cemal

Yücel Özbilgin

Hasan Cemal

Yücel Özbilgin

Hasan Cemal

Yücel Özbilgin

Resim: 71 28 Şubat Sürecinin Devam Ettirilme Politikaları

DOGUM GÜNÜ ARMAGANI Atatürk Albümü

125'inci yaşın kutlu olsun

HERKESE BEĞENEN ATATÜRK'ÜN AKLARI

OLAYI YOKLUMUYOR

SABAH

CUMA 19 MAYIS 2006 HAFTA İÇİ 30 Y. KURUS (KKTC 50 YKZ)

OLAYI YOKLUMUYOR

DANİŞTAY'A SALDIRI

Danıştay'daki kanlı eylemi gerçekleştirenler Cumhuriyet gazetesine bomba atanlar çıktı

TÜRKİYE'Yİ SARAN ÖZGÜRÜNÜN

ALPARSAN ARSLAN

OSMAN YILDIRIM

İSMAIL SAĞIR

Türk İntikam Tuğayı

Siyasetçilere protesto

Sezer katıldı Erdoğan yoktu

ECEVİT BEYİN KANAMASI GEÇİRDİ

AZİZ YILDIRIM BORDA BIRAKTI

DANİŞTAY BİR OKUL MU?

YAZILIRMIYIZ?

AYNI FİLM Mİ?

HERKESE BEĞENEN ATATÜRK'ÜN AKLARI

SİYASETÇİLERE PROTİSTO

ECEVİT BEYİN KANAMASI GEÇİRDİ

AZİZ YILDIRIM BORDA BIRAKTI

DANİŞTAY BİR OKUL MU?

YAZILIRMIYIZ?

AYNI FİLM Mİ?

HERKESE BEĞENEN ATATÜRK'ÜN AKLARI

Resim:72

ADAYIM ABDULLAH GÜL KARDEŞİMDİR

Berber yürüdük biz bu yollarda

Erdogan, adayini aciklayınca "Kis-kansanlar galsin" sloganini atan partililer, "Berber yürüdük biz bu yollarda" şarkisini söylediler.

Başbakan Erdoğan, AKP grubundaki tarihi konuşmasında "Başladığımız işi bitirmeden bırakmayız" dedi ve adayının Gül olduğunu açıkladı.

"Daha yolumuz var" "Gül" adı kulislerde yayılırken Erdoğan ve Gül, salona birlikte girdi. Kirsüye çıkan Başbakan, "Mevki, makam pesinde olmadık. Daha yolumuz var" dedi, bu sırada bazı vekiller ağladı.

Borsayı bekledi "Cumhurbaşkanlığı için liyakatlı bir aday belirledik" diye devam eden Erdoğan, borsanın kapanmasını bekletilen sonra, saat 12.04'te Gül'ün ismini kök aday olarak açıkladı. O andan itibaren salonda muthiş bir dalgalanma yaşandı. ■ 16'da

Onu böyle görmemiştiniz. Abdullah Gül, 1 Ocak 2004'te Hürriyet'in "Onları böyle görmeyiniz" konulu özel yığışı etkinliğinde, en küçük oğlu Mehmet Emre ile evinde görüş tutarken yer almıştı.

Hürriyet

Türkiye Türklerindir

25 Nisan 2007 Çarşamba Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1953 Fiyatı: 35 Ykr (KKT: 1 YTL)

Arınç, "Ya siz, ya Gül ya da ben" dedi

■ Cankaya için Arınç-Erdogan-Gül üçgenindeki görüşmeler 4 gün sürdü. Son nokta, 23 Nisan gecesi kondu. Erdoğan önce "düşük profilli aday" teklifi etti. Arınç reddetti. Ardından Gönlü ve Alalay gündeme geldi.

■ Arınç, "Ya siz, ya Gül" dedi. 23 Nisan gecesi Gül ile bir araya gelen Erdoğan, bir saat 10 dakikalık görüşme sonunda son sözünü söyledi: "Hayli olsun." ■ Turan YILMAZ ■ 16'da

KENDİMİ HERKESİN YERİNE KOYACAĞIM

GÜL'DEN İLK DEMECİ

'Özde bağlılık' hatırlatması

■ Genelkurmay 2. Başkanı Org. Süreyya Özy. Büyükanıt'ın 12 Nisan'daki "Sözde değil, özde bağlılık" mesajını hatırlattı. "Yeni hükümetimizin eşit birliği, ne diyor musunuz?" sorusuna, "Bu ilahinin içinde sorunun cevabı var" dedi. ■ 16. sayfa

İlk tur 27 Nisan'da

■ Adaylık başvuru süresi bugün 24.00'te sona erecek. İlk tur 27 Nisan, ikinci tur 2 Mayıs, üçüncü tur ise 9 Mayıs'ta. Yi-ne seçilmezse, son tur 15 Mayıs'ta.

Gül ve Cumhurbaşkanlığı

■ AFTALARDIR kilitlendiğimiz "Yeni Cumhurbaşkanlığı kim olacak?" sorusuna yanıtı bekliyoruz. Adanet ve Kalkınma Partisi'nin Cumhurbaşkanı aday gösterdiği Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün On Birinci Cumhurbaşkanı olacağına yüzde yüz kesin diye bakılıyor. Sizin bayda belirlem: ■ Devamı 19. sayfa

Erdoğan'ı deşifre ettik

■ CHP Lideri Baykal, "Parti Genel Başkanı, cumhurbaşkanı olma iddiasını soruşturacağız" dedi. İttifakın "çok iyi değerlendirilmesi lazım" diye konuştu. ■ Gül'e de şöyle seslendi: "Başbakan'ın emir ve kumandası altında. Refah Partisi kulislerinde uzantısı olarak Türkiye Cumhurbaşkanı'nın Cumhurbaşkanı'na muskama çıldıracağına anlaması gerekir." ■ 18

Ağar, erken seçim çağrısı yapacak

■ Anavatan Lideri Mumcu, Gül'e "sarı yakıt" ile partinin kanlı toplantılarında sonra DYP Lideri Ağar'la değerlendirilme yapacağını dedi. ■ Gün boyu ortaya çıkan Ağar'ın ise, bugün Cumhurbaşkanlığı adayları Gül'e görüşme, hükümetin "erken seçim çağrısı" yapmasını bekliyor. ■ 18

Abdullah Gül, nasıl bir cumhurbaşkanı olacağını Hürriyet'e anlattı: Türkiye'nin hassasiyetlerini biliyorum. Herkesi kucaklayacağım.

Uyumlu olacağım sözü

"Türkiye'nin karşı karşıya olduğu sorunların da farkındayım. Bugünden itibaren tüm kurumlarla ve sivil toplumla uyum içinde çalışma kararındayım. Kendimi herkesin yerine koymaya, iyile düşünmeye çalışacağım. Herkesi kucaklayacağım. İlk önceğini (dünkü CHP ziyareti) zaten gösterdim." ■ 16'da

Kimle sohbet ettim

■ Önceki akşam, AKP'nin en etkili isimlerinden biri ile sohbet ediyordum. Cumhurbaşkanlığı konusunda en küçük işaret dahi vermiyor. Kettim mu kettim. Ama bir konuda son derece açık. Cankaya seçimi sonrasında izlenecek yol. Bence çok önemli işaretler veriyor. Konuştüğüm bu AKP'li kimdi biliyor musunuz? ■ 19'da

First Lady aday!

Hayriye Gül'ü ilk kutlayan Başbakan Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan oldu.

2007

13 NISAN 2007 CUMA

BAĞIMSIZ GÜNLÜK GAZETE

FİYATI 25 YKR

**GENELKURMAY
BAŞKANI'NIN
CUMHURBAŞKANI
TARIFI**

Sözde değil özde laik Başkomutan

Arıç'tan miting uyarısı

MECLİS Başkanı, Cumhurbaşkanlığı seçiminde kriz beklenmediğini belirterek, "Medisimiz tüm teklifleri reddeder. TSK'nın Meclis'e en yüksek saygı gösterdiğine inanıyorum" dedi. Arıç, yarıktaki mitingle ilgili soruyu yanıtlarken, ADD Başkanı Senuygur'un darbe girişimini iddialarını hatırlattı: "Böyle bir şahsın çağırma katiplikleri iyi düşünmeliler." ▶ 19DA

Cumhuriyetin temel değerlerine, laik, demokratik, hukuk devleti idealine, devletin üniter yapısına bağlı ama sözde değil özde bağlı bir Cumhurbaşkanı'nın seçileceğine inanıyor, umut ediyorum

Büyükanıt'ın basın toplantısında tüm kuvvet komutanları ve üst düzey komutanlar tüm kadro hazır bulundu. Büyükanıt, askeri emrelerin arada esprelerle susladı.

Büyükanıt'ın yanıtlamadığı türban sorusu

■ HABERTÜRK Ankara Temsilcisi İskender Doğan, "Ordu türbana izin vermiyor. Eski türbanlı subay veya astsubayların orduda kalması mümkün değil. Türk Ordusu'nun Başkomutanı'nın eski türbanlı olması, TSK'nın tavır ne olur?" diye sordu. Büyükanıt sadece "Sorunuzu aldım, teşekkür ederim" dedi.

Karsınmayız, karar Meclis'in

Bu arada sadece bu konuda hiçbir şekilde, hiçbir zeminde, hiç kimsenin konuşmadım. Seçilecek kişi aynı zamanda TSK'nın Başkomutanı'dır. Bu yönüyle TSK'ya yakından ilgilendirilmektedir. Biz cumhuriyetin temel değerlerine sözde değil özde sahip birinin Cumhurbaşkanı olmasını umut ediyorum. Karar Meclis'in karardır."

M'ler, O'lar, Ö'ler de 'Çankaya'ya çıkın' dedi

Erdoğan dün de adları M, O ve Ö ile başlayan AKP'li vekillerle toplantı nazib yokladı. Ezici çoğunluk "Köşk hakkımız" diye görüş bildirdi.

■ AKP'LI milletvekilleri görüşte olarak "Cumhurbaşkanı olursanız, AKP'nin oyları 3-5 puan artar. Başbakanımız hazır, parti içinde sorun yaşanmaz. 23 Nisan'da adaylığını açıklarız, egemenliğin milletle olduğunun gösterelim" dedi.

Kuzey Irak'a operasyon şart

Büyükanıt sınır ötesi operasyon için net konuştu: "KUZey Irak'a operasyon yapılmalı mı? Askeri olarak bakıldığında, evet yapılmalı. Fayda sağlar mı? Evet sağlar. Ancak sınır ötesi operasyon için siyasi karar olmalı. Anayasa'ya göre sınır ötesi operasyon Meclis'in onayına tabiidir. Yasal olarak bu yetki verilsen, bu operasyonu yaparız, başanlı da oluruz."

Günlükle ilgili tek belge yok

"BU günlükler iyi de acaba doğru mu? Ben bilmiyorum, ancak kanıtı dayandır. Yazılar yazılıyor, 'Acaba bu askeri yargı çerçevesinde mi, TCK çerçevesinde mi ele alınmalı? İncelenir, yasa neyi emrediyorsa o yapılır. Ama bilgi, belge yokken, biri hakkında nasıl soruşturma açarsınız?"

Notadan sonra ilk geri adım

■ TÜRKİYE, Irak'a verdiği notanın ilk sonucunu aldı. Irak'ın Şii Başbakanı Maliki, Kürtler'in Kerkük'te israrla yapılmasını istediği referandumun etelemesini istedi. Barzani Referandumu etelesenise asil İleriket o zaman olur" demişti. ▶ 18DE

İstanbul'daki zirvede KKTG skandalı

■ DÜNYA Belediye Başkanları Zirvesi skandalı başladı. Cirişan Sarayı'ndaki açılışa, belediyenin dağıtıldığı İstanbul'da 30 kentim belediye başkanlarının adı ve ülkesi yazıldı. Leiköşe Belediye Başkanı'nın ülkesi KKTG ise yer almadı. ▶ 17DE

ABD'yi karıştıran Türk işadamları!

Türk dostunun cebinden Antalya'da tatil yapan ABD'li vali zor durumda

■ NEVADA Valisi Jim Gibbons ve eşinin 1 haftalık Antalya tatilleri başlatınca dert açtı. Masrafları Fatih Özmen'in karşılığında anlaşılmasına Vali ile işadamların "dostlukları" sayesinde alınca. Ve Gibbons'un ABD Temsilciler Meclisi'nde gibbons yaptığı konuşma Özmen'in şirketine 500 milyon dolarlık savunma ihaleleri verdiğini ortaya çıktı. FBI soruşturması açtı. ▶ 14TE

Başsavcılık için en çok oy Ersan Ülker'e

■ YARGITAY Cumhuriyet Başsavcılığı için Sezer'e sunulacak 5 isim dün belirlendi. 224 Yargıtay üyesinin oy kullandığı seçimde 11. Ceza Dairesi Başkanı Ersan Ülker 146 oyla ilk sırada yer aldı. Laiklik konusundaki diyalog ile bilinen Ülker, Millî Gazete'de yer alan bir yazıya cevap verirken, "Wadimask olayı unutulmamalı" demişti. ▶ 17DE

Amerika'ya örtülü AB'ye açık eleştiri

■ ORG. YASAR Büyükanıt, Barzani'nin "Türkiye, Kerkük'e karıştırsa, biz de Diyarbakır'a karıştırsın" sözünü hatırlattı. "Bu sözlemin arkasında kimlerin olduğunu, onları smartanların kimler olduğunu iyi biliyorsunuz" dedi.

■ BÜYÜKANIT AB kurumlarını da PKK'ya siyasi destek sağlıyor, Türkiye'yi bölmeye çalışıyor, Türkiye'yi bölme çalışmaları hakkında suçladı. "Avrupa Parlamentosu'nun kararlarını ciddiye alıp uymaya kalkarsak, Türkiye parçalanır" dedi. ▶ 20:21DE

Asteğmen tutuksuz yargılanacak

■ BASIN andıcını suçladığı iddiasıyla tutuklanan Ahmet Alper Boyacılar, avukatının itirazı üzerine dün serbest bırakıldı. G.Kummay İletişim Merkezi'nde asteğmen olarak askerlik yapan Boyacılar tutuksuz yargılanacak. ▶ 21DE

icdaa REHBERİ

BUGÜN 23'TE

OSG Deneme Sınavı cevap anahtarı 11'de

YARIN

Bizim Kalıve ve Bulmaca gazetesi

PAZAR

PAZAR VATAN ve Bulmaca gazetesi

Resim: 74 27 Nisan e-muhırası ve askerın karizma sürdürme çabaları

Dr. ENDER SARAÇ'tan
ÖZEL DIYET REÇETELERİ

DÖRT TAM SAYFA
BULMACA
GAZETESİ

UKAN VALABİR
VE YALIN
POSTERLERİ

POSTA'NIN
CUMARTESİ
İLAVESİ

CUMARTESİ
POSTASI

Türkiye'yi ve insanları çok seviyoruz

POSTA

30 NİSAN 2007 CUMARTESİ SABİH HAFTA SONU 30 YAZI (PİYASAYA 10 TL)

Cumhurbaşkanlığı
seciminin
gecesinde
Genelkurmay
son yılların en sert
açıklamasını yaptı

Laiklik muhtırası

"Cumhurbaşkanlığı seçimi laikliğin tartışılmasına odaklandı. Bu durum Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Türk Silahlı Kuvvetleri tartışmalara tarafır, laikliğin kesin savunucusudur ve gerektiğinde tavırını net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesi olmamalıdır"

Cumhuriyet sendikasyonu

Bölgeseliktan farkı yok

Sıkıyık değil sıkıyık

Türkiye'nin dışmanları

Meclis mahkemelik

Türkiye'nin 11. cumhurbaşkanını seçmek amacıyla dün Meclis Genel Kurulunda yapılan oylamaya 361 milletvekili katıldı. Abdullah Gül ilk turda seçilmek için gerekli olan 367 oyu alamayıp 357'de kalınca seçim ikinci tura kaldı

CHP oylamaya üçte iki çoğunluk olan 367 milletvekilinin katılmadığı gerekçesiyle seçimin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurdu. Mahkeme 2 Mayıs'taki ikinci tura kadar ilavayı sonuçlandırarak, Oylama iptal olursa Türkiye 45 gün içinde erken seçime gidecek

CHP yukarıya bini

İhmen bayramdır

İstiklal ilk tur sonucu
KABA 305 GEÇERLİ
357 1 1

Arınc'ın taktiği

ANP 1 fire verdi

İk kez yazıyor

'CUMHURİYET İÇİN ÇAĞLAYAN'

Baykal uyardı

Mehmet Ali Ersoy
Kendi kendimize sorun çıkartık...

3 tayıb garantisi
örneki gönkü

630 bin 305

Dünkü Meclis

Resim:75

Dr. ENDER SARAC'TAN KISA SÜREDE KİLO VERDİREN ÖZEL DİYET REÇETELERİ BUGÜN POSTA'DA

PAZARPOSTASI Bugün POSTA ile bedava. Bayinizden isteyin

Türkiye'yi ve insanları çok seviyoruz

POSTA TÜRKİYE'NİN EN ÇOK SATAN GAZETESİ

DÖRT TAM SAYFA BULMACA MAZARCA GAZETESİ POSTA İLE BEDAVA

ERKAN PETEKKAYA VE TİMUÇİN ESEN POSTERLERİ Dolce'DE

AT YARIŞI Tüyolları BUGÜN POSTA'DA

15 NİSAN 2007 PAZAR SADECE HAFTA SONU 30 YKR (Kıbrıs'ta 75 YKR)

SİLAHSIZ KUWETLER

Türkiye, Türkiye olalı böyle miting görmedi. Cumhurbaşkanlığı adaylık başvurularının başlamasına iki gün kala Ankara'da sivil toplum örgütlerinin düzenlediği 'Cumhuriyet Mitingi'ne katılan 370 bin kişi 'Çankaya laiktir, laik kalacak' sloganıyla Anıtkabir'e yürüdü

Genelkurmay resmi bir açıklama yaparak dün Anıtkabir'i 370 bin kişinin ziyaret ettiğini belirtti.

FOTOGRAF: CEM ÖKSÜZ/AA

Tandoğan Meydanı erkenden doldu

Ankara'da dün cumhuriyet tarihinin en geniş katılımlı mitingine sahne oldu. 10 Nisan'da başlayacak olan Cumhurbaşkanlığı adaylık başvuruları öncesi Atatürkçü Düşünce Derneği'nin önderliğinde Tandoğan Meydanı'nda yapılan 'Cumhuriyet Mitingi'ne 370 bin kişi katıldı. Türkiye'nin dört bir yanından gelen onbinlerce kişi ellerinde Türk bayraklarıyla sabahın erken saatlerinden itibaren Tandoğan Meydanı'nı doldurdu.

İki kilometrelik bayrak taşıdı

Miting, Tandoğan Meydanı'nda başlayacak daha sonra Anıtkabir'e yürünecek. Ancak Tandoğan Meydanı'nda adım atacak yer kalmayınca Anıtkabir'den erkenden döndü. Mitingde biri 2 kilometre, diğeri 500 metre uzunluğunda olan iki büyük Türk bayrağı taşındı. Mitinge katılanlar yürüyüş sırasında 'Çankaya laiktir, laik kalacak', 'Çankaya'da insan istemiyoruz' diye sloganlar attı. 'Türk silahsız kuvvetleri' yazılı pankartlar da taşındı.

10. Yıl Marşı ile Anıtkabir'e yürüyüş

Mitinge, üniversite rektörleri, emekli askerler, vardiye mensupları ve sanatçılar da katıldı. CHP lideri Deniz Baykal mitingde konuşarak Mehmet ile geldi. Baykal, "Burada parti lideri olarak değil vatandaş olarak bulunuyorum" dedi. DSP lideri Zeki Sezer de mitingdeydi. Miting boyunca hepimizden 10. Yıl Marşı ve Gençlik Marşı çaldı. Ayrıca Atatürk'ün '10. Yıl Nutku' da dinletildi. Miting hiçbir olay çıkmadan sona erdi. ■ 14 ve 15'te

Rauf Tamer yazıyor

'Baş' meselesi

Dünkü miting herhalde jiridyeye kadar yapılmış en büyük miting. Yüzbinlerce insan. Çoğunun amaç değil. Fevkalede olsun. Bunlar seçimde oya dönüştürüp tek iktidarete girecek olsalar eminim ki önemli bir sinerji yaratırlar. ■ 3'te

SON FOTOĞRAFLAR

Zafer İlköğretim Okulu'nun 2-A sınıfı öğretmeni Yeşim Aygün'ün düzenlediği geziye okulları diğer sınıflardaki öğrenciler de katıldı. Veliler de Kapadokya'ya gitmek isteyince 46 kişilik otobüste 61 yolcu oldu. İzmir'den önceki akşam 19.00'da yola çıkan çocuklar ve velileri yolculuğun ilk saatlerinde müzik eşliğinde otobüste oynarken yukarıdaki görüntü çekilmişti.

Otobüste yer olmaması için birçok çocuk annesinin sıcağında yolculuk etti. Bu görüntü de İzmir'den yola çıkıldığında saat 19.00'da çekildi.

Cesetler tanımlamaz halde
Kazanın ardından otobüs hurdaları döndü. Cesetler otobüsün ancak 5 saatte çıkarılabildi. Tanımlamaz hale gelen cesetlerin kimliklerini tespit için DNA testi yapılacak.

46 kişilik otobüste 61 yolcu vardı

İzmir Zafer İlköğretim Okulu öğrencilerini bahar gezisi için Kapadokya'ya götüren 46 kişilik otobüste 61 yolcu vardı. Diğer kişilik koltuklarda 5'er 4'er kişi oturuyordu. Çocukların bazıları da otobüsün koridoruna yatırılmıştı. Sofor Cumhur Çolak dün sabah 08.00'te direksiyonda uyuyunca otobüs karşı şerhde geçti. Karşı yönden gelen kum yüküli kamyonun otobüsle kafa kafaya çarpıştı.

Geziyi düzenleyen öğretmen öldü

Karlıvanca kazasında çoğu çocuk 33 kişi öldü, 29 kişi yaralandı. Cesetlerin gömme işlemine hızla başlandı için çocukların kimlik tespiti yapılmadı. Geziyi düzenleyen öğretmene Yeşim Aygün ile sofor Cumhur Çolak'ın da kazada olduğu belirlendi. Kazaya yaratan Ulaştırma Bakanlığı Karayolları Bölge Müdürlüğü'ne bağlı bir araç için verilen yetki belgesi eleştirildi. ■ 5. sayfada

FAÇİA

İlköğretim öğrencilerini velileriyle birlikte İzmir'den Kapadokya'ya götüren otobüs Akсарay'da kamyonun altına girdi. Çoğu çocuk 33 kişi öldü

Hüsnü-Deniz aşkı kana bulanacaktı

Kırmızı Hüsnü Semelendirici 2 çocuğunun annesi eşi Nazire Semelendirici'yi şarkıcı Deniz Söki ile aldattığı. "Hem eşimi hem de Deniz'i sevdiğim" diyen Hüsnü Semelendirici eşi ile yaşamaya devam ediyor. Dün Hüsnü Semelendirici'nin İstanbul'da Mescidiyeköy'deki evini kayınbunları ile kayınpıdresi bastı. Kayınbunlar: "Bizi ezdi ettin" diyerek silah çekip Hüsnü Semelendirici'yi vurmeye istedi. Çıkan kavga silah ateş aldı ve mermi tavana saplandı. Kavga sırasında Hüsnü Semelendirici'nin eşine tokat atıldığı öğrenildi. Polis olayı karakola götürdü. Karakolda fenalasan Hüsnü Semelendirici hastaneye kaldırıldı.

AKSAM

TÜRKİYE'NİN GAZETESİ

30 NISAN 2007 PAZARTESİ

30 YENİ KURUŞ (KİTC 75 YİK)

2'NCİ TUR ÖNCESİ 2'NCİ SİVİL UYARI

NE DARBE NE ŞERİAT DEMOKRAT TÜRKİYE

ÇAĞLAYAN
BAYRAK
DENİZİNE
DÖNÜSTÜ

Asker ve hükümet sonrası bu kez de sokağın sesi yükseldi. Tarihinin en büyük protesto mitingine sahne olan İstanbul'da yüz binlerce kişi hem laik cumhuriyet hem de demokrasiye sahip çıktı. Çağlayan mesajı: Çözüm darbe değil seçimde...

KADINLAR BAYRAK ACTI

ANKARA Tandoğan'dan sonra bu kez İstanbul'dan Çankaya uyarısı... Türkiye'nin pek çok şehrinde gelen yüz binler, binlerce bayrakla Çağlayan Meydanı'nı kırmızı-beyaza boyadı. Kadın kuruluşlarının öncülük ettiği "Cumhuriyet Mitingi"nde "Çankaya laikir laik kalacak, Erdoğan bakarsa kaç kişiyiz sayarsa" sloganları atıldı.

TV'LER UYKUDAN UYANDI

MİTINGDEN, askere 'Darbe çare değil', hükümete 'Gül'ü çek, seçime git', muhalefete ise 'Birtleşin' mesajı verildi. 7 bin polis görev yaptığı mitingde provokasyona karşı 19 noktada arama yapıldı. Tandoğan mitingini görmezden gelen CNN Türk, NTV gibi haber kanalları ile devlet televizyonu TRT bu kez özel yayın yaptı. 14TE

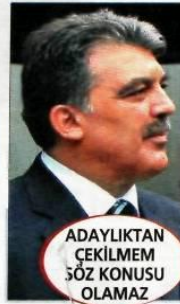
**Ei Cezire de
BBC de canlı
yayın yaptı**

DÜNYA medyası Çağlayan mitingini adım adım izledi. CNN International, BBC, Ei Cezire gibi uluslararası TV kanalları canlı yayına geçti. BBC, miting büyük güç gösterisi olarak yorumlayıp 'Türkiye'nin laikliği için' dedi. 11VE 12DE

**Mutedil AKP'li
isimler şimdi
uzlaşa arıyor**

BAKAN Çiçek o açıklamayı yapmasa parti bitmişti. Kamuyu ve parti tabanına gerekli mesajı verdiler. Şimdi mutedil isimlerle tanınan isimler devrede. İSMAL KÜÇÜKKAYA 10DA

TÜSiAD: Erken seçim istiyoruz

ADAYLIKTAN
ÇEKİLMEM
SÖZ KONUSU
OLAMAZ

İŞ DÜNYASINDAN BİLDİRİ

UZUN süredir sessizliğini koruyan TÜSiAD, hem Genelkurmay bildirisine hem de hükümetin tutumuna eleştiri getirerek erken seçim istedi. TÜSiAD'ın resmi açıklamasında şu ifadeler yer aldı: **İKTİDARA DA İKAZ GELDI GENELKURMAY'ın** açıklamasıyla yaratılan durum teamüllere uygun değildir. İktidar, topluma gitgide artan laik rejimi koruma kaygısını yeterince dikkate almamıştır. Erken seçim zorunludur. 7DE

CUMHURBAŞKANI adayları Gül ilk kez adaylığını değerlendirdi: Seçim dosyası mahkemede, yorum yapmak olmaz. Adaylık kararı bir gecede almadık. Geri çekmem söz konusu olmaz. 10DA

YÜZ BİNLER ÇAĞLAYAN'A AKTI, KALABALIK TANDOĞAN MİTINGİNİ KATLADI

Mitinge katılanların milyonu aştığı yorumları yapıldı. Çağlayan'a sığınmayan kalabalığın bir ucu Ali Sami Yen Stadi'na, bir ucu Dolapdere'ye, üçüncü kolu Beşiktaş'a uzandı. İstanbul'un en kalabalık miting 1977'nin 1 Mayıs'ı kabul ediliyordu. 36 kişinin öldüğü ve "Kanlı 1 Mayıs" diye anılan miting katılanların sayısı kayıtlara 500 bin diye geçmişti.

GÜNDEM

Sağduyulu olmalıyız

EKONOMİ teorisinde 'beklentinin önemi çok büyüktür. İnsanlar kriz çıkacak beklentisi ile davranmaya başlarsa başka insanlar da sınırsız psikolojisiyle entarları iletir, olmayacak bir kriz gerçekten olabilir. Bugünlerde hepimiz buna dikkat edelim... 11DE

SERDAR TÜRGÜL

AKŞAM TEST MERKEZİ
Bugün OSS dersime giriyorsanız ÜCRETSİZ

MODA EKI
Tam 12 sayfa

MODERN GELİN EKI
Tam 8 sayfa

BUGÜN AKŞAM'LA ÜCRETSİZ

İki dinin kardeşliğini bu fotoğraf anlatıyor

AKŞAM Antalya Müftüsü Yeşeler ile Hürriyetçi misyoner Arkan'ı bir araya getirdi. Ortak mesaj: Başka dinlerden olmak suç değil... 19TE

NAGEHAN ALÇI İLE Pazar ve Test

Kanarya ağır yara aldı Kartal'la fark 2'ye indi

İki gol istem Alex, sahaya uzgun... 20TE

FENERBAHÇE 2-0 öne geçtiği maçta Denizli'ye takıldı: 2-2. Beşiktaş ise Sivass'a güldü: 0-1. İki puanlık fark, bu haftaki BJK-FB derbisinin heyecanını daha da artırdı. SPORDA

Kâr paylarımız

	1.000 TL	1.000 USD	1.000 EURO
YTL	15,99	16,05	16,07
USD	3,11	3,12	3,14
EURO	4,04	4,25	4,26
YTL	17,99	18,05	18,08

Acil Leasing

TURKİYE FİNANS

Resim:78mecliste başörtü oylaması

DÂHİ VALİ!

Tedbir olsun diye köprüleri kapatıp yüzbinlerce İstanbulluyu yürüttü

1 MAYIS'ta olay çıkmış diye tedbir alan İstanbul Valisi Muammer Güler, vatandaşları zulmetti. Güler, İstanbul'da ulaşımın can damarı olan iki köprüyle birlikte denizi de kilitleyince ambulanslar yolda kaldı. Saatlerce çile çekenler ulerine geç kaldı, yollar uçaklarını kaçırdı. > 31'e

Türk-İş'ten anlamlı miting
Türk-İş'in Kadıköy'de düzenlediği 1 Mayıs mitinginde Atatürkçüler yine ön saflardaydı.

Bu memleket tarihinde Türk'ü, bugün de Türk olarak yaşayacaktır

Türkiye Türklerindir

2 MAYIS 2007 ÇARŞAMBA

YENİÇAĞ

Dünyayı Türkçe okuyun

FİYATI: 40 YENİ KURUŞ (KKTC 60 YKR)

Mahkeme: 367 şart

CHP'nin itirazını haklı bulan Anayasa Mahkemesi 1. turu iptal etti. Cumhurbaşkanlığı seçim takvimi yenilenecek

9 EVET, 2 HAYIR ÇIKTI

Hasım KILIÇ

ANAYASA Mahkemesi, CHP'nin itirazını haklı buldu ve seçimle ilgili 1. turu iptal ederek yürürlüğünü durdurdu. Başkan Vekili Hasım Kılıç, "Bundan sonrası TBMM'nin iradesindedir" dedi. Hasım Kılıç ve Sacit Adal'nın ret oyu verdiği karar, 9 kabul oyuyla alındı. > 10'da

Cemil ÇİÇEK

2. TUR OYLAMA İPTAL

ADALET Bakanı ve Hükümet Sözcüsü Cemil Çiçek, verilen karar saygıyla karşıladıklarını söyledi. Ote yandan bugün yapılması beklenen 2. tur oylama iptal edildi. TBMM Başkanı Bülent Arınç, Meclis Danışma Kurulu'nu saat 11: 00'de toplantıya çağırdı. > 10'da

Erken seçim istedi

CHP Genel Başkanı seçim çağrısı yaptı. Parlamento'nun Cumhurbaşkanlığı seçimi sunumuna ilişkin belirlen Deniz Baykal, sandığın bir an önce vatandaşın önüne konulmasını istedi. > 11'de

Talabani yine fitne peşinde

Şer cephesi Kuzey Irak'ta buluştu

AHMET Türk başkanlığında DTP heyeti, Celal Talabani'ye "geçmiş olsun" ziyaretini için Kuzey Irak'a girdi. Doğan Kasabaş'ındaki buluşmada "Kürt sorunu karşılıklı anlayışa dayalı diyalog yoluyla çözümlenebilir" şeklinde konuşmalar yapıldı.

Kitlesel mücadele

KYB'nin internet sitesinde yer alan konuyla ilgili bir haberde, görüşmeye DTP Genel Başkanı yardımcılar Ayşel Tuğluk ve Sırrı Sakak'ın da katıldığı belirtilerek, sözde başıçlı ve siyasal kitlesel halk mücadelesinin önemi vurgulanmış. > 12'de

Trajik müttefik ABD yine PKK'yı savundu > sayfa 12'de

Arslan BULUT
Başkomutanlık meydan savaşı

Sadi SOMUNCUOĞLU
Gül: "Yalanlarız olur biter"

www.yenicaggazetesi.com.tr

Düşman Gül mü?

1992'de yaptığı iddia edilen konuşma metni Ankara'da günün sorusu oldu

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE ATATÜRK'ÜN ANLAYIŞIDIR

Tarih: 27 Nisan 2007

Yer: Genelkurmay Başkanlığı.

Konu: Cumhurbaşkanlığı seçimleri.

Bildiri: "Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün, "Ne mutlu Türküm diyene!"" anlayışına karşı çıkan herkes, Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır. Türk Silahlı Kuvvetleri, bu konudaki sarsılmaz kararlılığını muhafaza etmektedir..."

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında Abdullah Gül'e ait olduğu iddia edilen ifadeler > 8'de

NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE İLKEL BİR DAVRANIŞTIR

Tarih: 19 Aralık 1992

Yer: Türkiye Gönüllü Kültür Teşekkülleri Toplantısı.

Konu: Türkiye'nin Milli Bütünlüğü ve Güvenliği.

Konuşmacı: Refah Partisi Kayseri Milletvekili Abdullah Gül: "Ne mutlu Türküm diyene lafını tutup her yere yaza yaza Türkiye aslında ilkel bir hale dönmüştür..."

Türk ordusuna dil uzattılar
Yabancı gazeteler, teslimiyetçi AKP hükümetini savunmak için küstahça ifadeler kullandılar.

Şantajla yabancı basın desteği

DÖVİZ ve borsa üzerinden tehditlerini sürdüren şantajcılara yabancı basın da destek verdi. Gazeteler, Türkiye'deki milli direnişten yabancı sermayenin rahatsız olduğunu yazarak, AKP'ye karşı mücadele edenlerin gücünü ekonomik krizle kurtarmaya çalıştı.

İNGİLİZ The Times, "Askeri tehdit Türk piyasalarını vurdu" başlıklı provokatif analizinde "Orduhan Cumhurbaşkanlığı seçimine müdahale tehdidi uluslararası yatırımcıların sokağı etki" şeklinde bir yazı kaleme aldı. > 9'da

Özelleştirme'ye Ofer davası

ANKARA Cumhuriyet Başsavcılığı, Tüpraş hisselerinin Ofer'e satışında görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle Özelleştirme İdaresi Başkanı Metin Kılıç ve yardımcısı Osman Demirci ile Sermaye Piyasaları Daire Başkanı M. Sükrü Doğan hakkında hapis istemiyle dava açtı. > 5'te

'Millî Birlik' için AKP'den istifa etti // Genç Parti, CHP'ye göz kırptı // OKUYAN: Darbeyi halk yapacak //

GENÇ SUBAYLAR YEMİN ETTİ

İçte ve dışta bütün hainler yenik düşünceye kadar savaşaacağız

"En büyük Halkın" Mustafa Kemal Atatürk'ün Kara Harp Okulu'na öğrenci olarak girenin 100. yıl dönümü dolayısıyla "Ulusal Savunma Yılı", "dün Düşünce ve Eylenişle Devlet" jantı gösterisi sunuldu. Harp Okulu'na öğrenci olarak girenin 100. yıl dönümü dolayısıyla "Ulusal Savunma Yılı", "dün Düşünce ve Eylenişle Devlet" jantı gösterisi sunuldu. Harp Okulu'na öğrenci olarak girenin 100. yıl dönümü dolayısıyla "Ulusal Savunma Yılı", "dün Düşünce ve Eylenişle Devlet" jantı gösterisi sunuldu.

YENİÇAĞ
Gazeteden.com
Günün, Her Yerinde

Türkiye Türklerinde

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Anayasa Mahkemesi'nde dava açtı

AKP'YE KAPATMA

Gül, Erdoğan ve Anıç liste başı

Anayasa Mahkemesi Başkanı Hâkim Kâzım Karabekir Anıç, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Başbakan Tayyip Erdoğan ve eski Meclis Başkanı Bülent Arınç olmak üzere 71 kişi hakkında şikâyet yasadaki hükümlerini söyleti. Kâzım Karabekir Anıç, Anayasa Mahkemesi'ne şikâyetini açıkladı. > 10 sayfa

Başsavcı Abdurrahman Yalçınkaya: Adalet ve Kalkınma Partisi, laikliğe aykırı fiillerin odağı haline gelmiştir

BAŞKENT SARSILDI

Yeni açılan bir dizi davaya ilişkin olarak, Başsavcı Abdurrahman Yalçınkaya, "Adalet ve Kalkınma Partisi, laikliğe aykırı fiillerin odağı haline gelmiştir" dedi. > 10 sayfa

UNİTER YAPIYA AYKIRI

Yeni açılan bir dizi davaya ilişkin olarak, Başsavcı Abdurrahman Yalçınkaya, "Adalet ve Kalkınma Partisi, laikliğe aykırı fiillerin odağı haline gelmiştir" dedi. > 10 sayfa

YARGIYA hakaret etti

Kapatma davasına tepki gösteren Firat Ülkemiz ve milletimize üçüncü sınıf bir hukuk anlayışı ve demokrasiyi reva görmüştür. > 10 sayfa

OHBE!

Milletvekili Mustafa Yılmaz, 17 yıl sonra bakır aramak için madenlere indi.

Yeni açılan bir dizi davaya ilişkin olarak, Başsavcı Abdurrahman Yalçınkaya, "Adalet ve Kalkınma Partisi, laikliğe aykırı fiillerin odağı haline gelmiştir" dedi. > 10 sayfa

Ankara SULLU

AKP belediyeleri gibi kapatıldı. > 10 sayfa

Mehmet Gül yarın toprağa veriliyor

AKP'nin eski başkanı Mehmet Gül, yarın İstanbul'da toprağa verilecek. > 10 sayfa

Belediye başkanları

Belediye başkanları hakkında soruşturma başlatıldı. > 10 sayfa

Fener'in rakibi Chelsea

Fenerbahçe'nin rakibi Chelsea oldu. > 10 sayfa

Bytcoin arttı, dolar düştü

Bytcoin fiyatları arttı, dolar ise düştü. > 10 sayfa

Resim 80: Ak Partiye kapatma davası

Milliyet'ten yaz şenliği

12 dilde
her hafta
Kullanışlı
Kıyafet

Dokümanlık
Elektronik
Mutfak

İngilizce
Kullanışlı
Eğitim
Sart

Her biri 39 kupaona

SBS sonuçları açıklanıyor. SBS ile ilgili bilmeniz gereken her şey yarı Milliyet'te

ANAYASA MAHKEMESİ AKP DAVASINDA KARAR VERDİ

KAPATMA YOK 'CİDDİ İHTAR' VAR

AB: Artık reformlara odaklanmalısınız

AB yetkilileri, karardan memnuniyetli değil. AB Komisyonu Balas, "Türkiye artık reformlara odaklanmalı" dedi. İngiltere'nin, "AKP'nin karardaki etki ve sonuçlarının her görüşe-dünya farkı basınıyla görüşmesi gerektiriyor" yorumuna yapıp. ABD Dışişleri Bakanı da, "Türkiye'nin AB çubuklarını sürdürülmesi için her türlü tedbirin alınması gerekiyor" diye konuştu. 10 Eylül

AKP'LİLERİN GÖZYAŞLARI

Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir.

Muhalefetin görüşü: AKP ders çıkarmalı

MUHALEFETTEN, AKP'nin karardaki dönütüne gerekli yitimi açıkladılar. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir.

Türmen: AKP ABM'ye gidebilir

Bahçeli: CNN nasıl önceden duyurdu?

6 üye kapatma, 4 üye Hazine yardımını kesme, 1 üye ret istedi. 7 oy çıkmadığı için AKP kapatılmadı. Ancak 11 üyeden 10'u, AKP'nin laikliğe aykırı faaliyetlerin odağı haline geldiği görüşünde birleşti. Yaptırım ise Hazine yardımının kesilmesi

'RET' İsmail Hakkı Kılıç

'KAPATILSIN' Demet Fikri, Fuat Köstemci, Akbulut Bekir Çoban, Semih Aşar, Zeynep Ayta Pektaş, Mehmet Erkan

'HAZINE YARDIMI CEZASI VERİLSİN' Saad Akar, Ahmet Arslan, Serdar Deygiler, Tuncay Kılıç

Çoğunluk 'Kapatılın' dedi ama...

AKP'nin kapatılması istemine açılan davada mahkeme laiklik kuralının ve demokratik seçimler hakkında verilen bir karar verdi. Mahkeme Başkanı Hamit Kılıç, karara "AKP kapatılmamalı" şeklinde yazdı. Mahkemenin 6 üyesinin kapatma, 4 üyesinin Hazine yardımını kesme, kararda da ret davasını belirten Kılıç, bu şekilde Hazine yardımını yarıya indirilmesini önerdiği görüşü yayınladı. Kapatma için 7 üyesinin görüşü yeterli.

Türban değişikliği en etkili delil

BAŞKAN Kılıç çıkan kararda AKP'ye yineliği olduğu bir delil olduğunu kastedilen "Bu nedenle çok iyi değerlendirilmelidir ve ilgili partiye bundan dolayı gerekli cezaları vermek gerekir" diye konuştu. Çıkarılan 'laiklik' kararına verildi. Anayasa ile yapılan Türkiye'deki laiklik ve laiklik olduğu belirtilen. Başbakan Erdoğan'ın "Yeterli..." diye cevap vermesi de beyanını en fazla önemli delil olarak gösterildiği yorumları yapıldı. 10 Eylül

BORSA KARARI ÖNCEDEN VERDİ

AKP'nin kapatılması istemine açılan davada mahkeme laiklik kuralının ve demokratik seçimler hakkında verilen bir karar verdi. Mahkeme Başkanı Hamit Kılıç, karara "AKP kapatılmamalı" şeklinde yazdı. Mahkemenin 6 üyesinin kapatma, 4 üyesinin Hazine yardımını kesme, kararda da ret davasını belirten Kılıç, bu şekilde Hazine yardımını yarıya indirilmesini önerdiği görüşü yayınladı. Kapatma için 7 üyesinin görüşü yeterli.

'Tüm toplumu kucaklamayı sürdüreceğiz'

'Yolumuz Atatürk'ün yolu'
BAŞKAN Erdoğan, Türkiye'nin zenginleşmesini büyük hedef olarak belirlediğini söyledi. "Tüm toplumu kucaklamayı sürdüreceğiz" dedi. Erdoğan'ın karardaki dönütüne gerekli yitimi açıkladılar. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir. Kararı: AKM kararında Türkiye TBMM'deki AKP'leri deyişir.

Toprak: Toprak'ın AKP'ye gidebilir

Kararın önceden duyuruldu?

Mahkeme ne demek istedi?

Kutuluğ: AKP ABM'ye gidebilir

Poli, Göngören katillerinin peşinde

HAIN SALDIRIDA 9 KİŞİYE GÖZALTI

GÖNGÖRENDE 17 katil de yakalandı. Göngören'de 17 katil de yakalandı. Göngören'de 17 katil de yakalandı. Göngören'de 17 katil de yakalandı. Göngören'de 17 katil de yakalandı.

Fener tur kapısını araladı

FENERBAHÇE, UEFA Kupası'nda mücadele ediyor. Fenerbahçe, UEFA Kupası'nda mücadele ediyor. Fenerbahçe, UEFA Kupası'nda mücadele ediyor. Fenerbahçe, UEFA Kupası'nda mücadele ediyor.

TIR kasisında boğularak öldüler

İSTANBUL'DA MÜTTECİ FACIASI
KÜÇÜKÇEKİRMECEDE her bir kazada bulunan 17 çocuk arasında 10'u hayatını kaybetti. Küçükçekirmece'de her bir kazada bulunan 17 çocuk arasında 10'u hayatını kaybetti. Küçükçekirmece'de her bir kazada bulunan 17 çocuk arasında 10'u hayatını kaybetti.

ANAYASA MAHKEMESİ AK PARTİ'Yİ KAPATMADI

www.hurkiyegazetesi.com.tr 31 TEMMUZ 2008 PERŞEMBE

Türkiye

FİYAT: 40 YTL

KAPATILSIN: 6 RET: 1 YARDIM KESİLSİN: 4

HERKES RAHATLADI

Bu Ülkede Yaşıyoruz

■ AK Parti'nin kapatılması tepeyi değil, bu ülkeden Anayasa Mahkemesi Başkanı İsmail Kültür说道. "Bu ülkede demokrasi ve istikrarlı yapıyorlar. Hükümetin kapatılması kararını mantık almaz" dedi.

Meclise Sevlendi

■ Kültür说道 dedi: "Bu yılın devletimizde bu günün kararları karşısına koyarak destekledim. Şimdi bu kararın alınmasıyla bir şeyler değişiyor."

6'inci DİNAR YERİNİ GÖZÜKÜ ALEDİ

Anayasa Mahkemesi, kararını açıkladığından itibaren 70 milyar dolar değerinde 6'nci dinarın piyasadan çekilmesi için karar verdi. Üst düzey yöneticilerin de görevden alınması bekleniyor.

Ülkede aylardır hüküm süren belirsizlik sona erdi, hem Türkiye hem de dünya 'OH' çaktı

DURUM

Yılmaz ÖZTUNA

İstikrara devam

Anayasa Mahkemesi'nin kararını Türkiye'de beklenen devam olarak gördük. Cumhuriyet'in devrimci karakterini ön plana çıkaran parti kapatılmak için şartı bulunmaz. Kararı, Türkiye'ye ne kazandı?

Soyun Meclisi Başkanı'nın dediği gibi demokrasiyi korumak için parti kapatılmak bütünü kapsayan bir karar. Oysa demokrasiyi korumak için parti kapatılmak bütünü kapsayan bir karar. Oysa demokrasiyi korumak için parti kapatılmak bütünü kapsayan bir karar.

DEMOKRASİ KAZANDI

Erdoğan: Kararla birlikte demokrasi-miz bu sınavdan güçlenerek çıkmıştır

Anayasa Mahkemesi'nin verdiği kararın doğrultusunda Erdoğan, "Türkiye büyük bir sınavı başarıyla atlattı. Bu kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı. Kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı." dedi.

DÜNYA DA RAHATLADI

AK PARTİ İLE ÇALIŞMAYA DEVAM

■ Dışişleri Bakanı Köprülü, "Türkiye'de demokrasiyi güçlendiren AK Parti'nin kapatılması kararını desteklemiyoruz. Bu kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı." dedi.

AK PARTİ İLE ÇALIŞMAYA DEVAM

■ Dışişleri Bakanı Köprülü, "Türkiye'de demokrasiyi güçlendiren AK Parti'nin kapatılması kararını desteklemiyoruz. Bu kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı." dedi.

TÜRKİYE ENERJİSİNİ AB İÇİN KULLANMALI

■ AB Enerji Komisyonu Başkanı Zeman, "Türkiye'nin enerji pazarına açılmasıyla birlikte AB için enerji arzı artacaktır." dedi.

Piyasa mahkemedен önce karar açıkladı!

■ GÖKLER SABANCI: "Uzlaşma için önemli fırsat" dedi. "Önce Sabancı, "Uzlaşma için önemli fırsat" dedi. "Önce Sabancı, "Uzlaşma için önemli fırsat" dedi."

MEMNUNİYET VERİCİ BİR KARAR

■ AK Parti Genel Başkanı Erdoğan, "Bu kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı." dedi.

MEMNUNİYET VERİCİ BİR KARAR

■ AK Parti Genel Başkanı Erdoğan, "Bu kararın alınmasıyla birlikte demokrasiye güç kazandı." dedi.

Alınış 1,223	Alınış 1,441	Alınış 1,175	Alınış 1,138	Alınış 228	Alınış 221	Alınış 36,168	Alınış 41,242
Alınış 1,223	Alınış 1,441	Alınış 1,175	Alınış 1,138	Alınış 228	Alınış 221	Alınış 36,168	Alınış 41,242

İstikrara mahkumuz - 6-

Demokrasinin zafarı

Karar...

Akademik gürültü geldi

Resim 82

Resim 83: Arap Ülkelerinde Erdoğan Karizması ve DAVOS Krizi

Resim 84: Arap Ülkelerinde Erdoğan Karizması

Taraf

Teşekkürler
12 Dev
Adam
»20

EVET % 57.9
HAYIR % 42.1

DÜŞÜNMEK TARAF OLMAKTIR

13 EYLÜL 2010 PAZARTESİ 50 KRŞ / KİTİC'DE SATIŞ FİYATI TL

HALK YÖNETİME EL KOYDU

12 Eylül'ün 30. yıldönümünde, Türkiye seçmeni askerî vesayete en büyük darbeyi sandıkta indirdi

Referandum, Türkiye'nin siyasi haritasını 2007 ve 2009 sandık sonuçlarıyla uyumlu renklere boyadı. En belirgin sonuç, Orta Anadolu'nun 'Hayır'ı MHP'nin etkilerinden uzaklaştığını gösterilmesiydi. Batı kıyısında CHP ve MHP'nin kampanyasının, diğer kıtilden bölgelerde AKP'nin 'Evet' propagandasının etkili olduğunu ortaya çıkmasıydı.

ALTI MİLYON FARKLA 'EVET' ÇIKTI

1982 Anayasası'nın 26 maddesini değiştiren paket TBMM'den sonra, referandumda da açık farkla kabul edildi. Askerî vesayeti geriletmeye 'Evet' diyenler % 58.1'e ulaştı ve 'Hayır' diyenlere altı milyon fark attı.

SANDIĞA GİTME ORANI YÜZDE 77

REFERANDUMDA sandığa gitme oranı yüzde 77 oldu. AKP, SP, BBP, DSP gibi partilerin 'Evet' kampanyası seçmenin desteğini alırken, CHP ve MHP ağırlıklı 'Hayır' cephesi umduğunu bulamadı.

Anayasa paketini onaylamak için din sandığa giden seçmenlerin 22 milyonu 'Evet', 16 milyonu 'Hayır' tercihinde bulundu.

Tuzlu su muhafazakârları

Anayasa referandumunu, vesayet rejiminin değişmesine en çok direnen bölgenin Batı kıyısı olduğunu gösterdi. Trakya, Ege ve Akdeniz sahilleri 'Hayır' diyerek ülke genelinden ayrıldı

BDP'nin Boykotu % 50 oldu

REFERANDUMU boykot eden BDP, bölgedeki oyları yan yana etki etti. Diyarbakır'da katılım oranı yüzde 34 civarında kaldı. Ancak sandığa gidenlerin yüzde 94'ü 'Evet' dedi. Boykotun en etkili olduğu il ise yüzde 7.12 katılım oranı ile Hakkâri oldu. Adana, Mersin, Şırnak ve Van'da küçük çaplı olaylar çıktı.

Ağrı'da rekor 'Evet'

İZMİRLİLERİN % 74'Ü 'HAYIRCI'

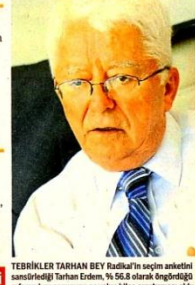
TRAKYA, Ege ve Akdeniz'deki seçmen süripiz yapmadı. Batı'nın bütün kıyı kentlerinde, Anayasa değişikliğine 'Hayır' diyenler, 'Evet' diyenleri geçti. Bu oran İzmir'de % 74'e ulaştı. AKP'nin 2007'de % 30 oy aldığı ilde, 'Evet'ler % 36'da kaldı.

İSTANBUL, ANKARA 'EVET' DEDİ

İSTANBUL da şaşırmadı. En büyük liden, % 55 'Evet' çıktı. Ankara, bazı anketlerin aksine tahminine rağmen % 54 ile 'Evet' cephesinde yer aldı. 'Tuzlu su' etkisinden kendini koruyan tek kıyı şerhidi ise Karadeniz oldu.

Obama'dan 'Evet' tebriki

TEBRİKLER TARİHAN BEY Radikal'ın seçim anketini sunduğundığı Tarih Gazetesinde, % 58.8 olarak değerlendirildi referandum sonucunu en yakın bilen araştırmacı oldu.

MHP'nin tabanı kaydı

BAHÇELİ'NİN MEMLEKETİ 'EVET' DEDİ. HEM KAYBETTİ HEM TEHDİT ETTİ

REFERANDUMDA CHP ile birlikte 'Hayır' kampanyası yürüten MHP, Orta Anadolu'da neredeyse silindi. Bahçeli'nin memleketi Osmanlıye bile yüzde 54 ile değişikliği 'Evet' dedi.

MHP lideri Bahçeli ise ağır yenilginin ardından yaptığı ilk açıklamada herkesin sonuca saygı göstermesi gerektiğini söyledi, sonra da tehdit etti: Ülke için karantik günler başladı.

Yüksek yargının vesayeti sona erdi

Anayasa değişikliğinin kabulü, yargıdaki 'kast' sisteminin de sona erdi. Başbakan Erdoğan "Vesayet rejimi artık tarihe karışacak" dedi

'Hayır' bile diyemedi

CHP lideri Kılıçdaroğlu, nüfus kayıtları yenilemediği için oy da kullanamadı.

ERDOĞAN'DAN İL BALKON KONUSMASI

REFERANDUMDAN 'Evet' çıkması 12 Eylül sistemine en ağır darbeyi vurdu. Yeni Anayasa sözü veren Başbakan, 2007'deki gibi konuştu: 'Evet diyenin de, 'Hayır' diyenin de, sandığa gitmeyenin de terdisine saygı duyuyoruz.

TÜRKİYE'NİN SEÇİMİ SAYFA 4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14 VE 15'TE

EMİL FIKRI TÖRKEL
»6 Bundaya sonra ne olacak
ÖTE İBRAHİM ÖMİT İZMEN
»7 Siyasette nefeslenme, ekonomide belirsizlik
ARADA MARKAR ESAYAN
»9 Halk yönetime el koydu!
NERER OLMSUN NABİ YAGCI
»10 Özgüven
İLGİNİZİ TAMANLAR AYHAN AKTAR
»12 Bu referandum size kapak olsun...
YÜZLEME ORHAN MİROĞLU
»13 Yeniden başlamak
UZAK BATTI CEM SEY
»14 Völkisch
WALZİT DEMİRAY ORAL
»15 İstidim sandık başına bunlar çıktı karşına

13.09.2010 tarihinde yıllık

TL bazında %8,91*

USD bazında %3,98*

EURO bazında %3,29*

kâr payı dağıttık.

*3 ay vadeli brüt kâr payı oranı

alBaraka

Resim 85: 2010 Referandum

Resim: 86-87 Referandumla Artan Erdoğan Karizması

Resim:88 Ak Partide 3. Dönem -2011 Seçimleri

YAZLIK ORGU & DANTEL DERGISI BUGUN BEDAYA

DÖRE DÖRE BULMACA GAZETESİ

YENİ DERİ BİTKİLERLE CİLT BAKIMI

POSTA

DOVUS FİLMLERİ

SİM SİM İLİL MİLLETVEKİLİ LİSTELERİ

LYS DENEME SINAVI

AK PARTİ EZDİ GEÇTİ

AK PARTİ	YÜZDE 49.92	CHP	YÜZDE 25.91
326 MİLLETVEKİLİ		135 MİLLETVEKİLİ	
MHP	YÜZDE 13.00	BAGIMSIZLAR	YÜZDE 6.64
53 MİLLETVEKİLİ		36 MİLLETVEKİLİ	

- OYLARINI YINE ARTIRDI**
Tebrikat Ertegen'in liderliğindeki AK Parti, 2007 genel seçimleri 2007 yılı 23 Ekim 2007 yılı genel seçimleri 2007 yılı 23 Ekim 2007 yılı genel seçimleri...
- 46 YIL SONRA İLK KEZ**
AK Parti, 46 yıllık tarihinde ilk kez tek başına iktidara geldi.
- MECLİS'TE 36 BAĞIMSIZ**
Meclis'te 36 bağımsız milletvekili seçildi.

Tek başına iktidara geldi

POSTA

www.posta.com.tr

'VURMAYA DEĞİL SEVMEMEYE GELDİK'

Teşekkür ederiz... 'Vurmaya değil sevmemeye geldik'...

MİLLETVEKİLİ SAYISINI ARTIRAN TEK PARTİ CHP

CHP, milletvekili sayısını artırarak...

KADINLARIN SAYISI 28 ARTI 78'E ÇIKTI

Kadınların mecliste sayısının...

BAGIMSIZLAR REKOR KIRDI

Bağımsız milletvekilinin sayısı...

HAPİSHANELER 9 VEKİL ÇIKARDI

Hapishanelerdeki milletvekilinin...

MHP'DE KAN KAYBI

MHP'de milletvekili kaybı...

Resim: 88

Cumhuriyet

✓ **AKP'nin oyu arttı vekil sayısı düştü**

✓ **CHP oyunu da vekilini de arttırdı**

✓ **BDP'li bağımsızlar hedefine ulaştı**

✓ **MHP barajı aştı kan kaybetti**

Üçüncü AKP dönemi

EYLA ZANA VE HAİR DİCİZ

17 yıl sonra yeniden Meclis'te

AKP'nin Eyüp ve Beşiktaş'ta aldığı oylarla Eyüp'te Haır Dicziz ve Beşiktaş'ta Eyla Zana'nın Meclis'e girme şansını artırarak 17 yıl sonra Meclis'e girmeye hak kazandığını duyurdu. Zana ve Dicziz, 17 yıl önce Meclis'ten ayrılmışlardı. Zana, 1998'den beri Meclis'te, Dicziz ise 2002'den beri Meclis'te görev yapıyor.

2011 GENEL SEÇİM SONUÇLARI

Partilerin göre ve aldığı oylar

Parti	Oylar	Yüzde
AKP	326	50,8
CHP	135	20,8
MHP	53	8,2
BDP	36	5,5
Bağımsızlar	36	5,5

AKP 530'ün altında İktidar partisi, ey oranının 2007 seçimlerine göre yaklaşık 5 puan arttırmasına karşın meclisteki oyları ise (AKP'nin 530, Bağımsızlar 36, CHP 135, MHP 53, BDP 36) toplam olarak AKP'nin oylarını 530'ün altına düşürdü. İktidar partisi, 17 yıl sonra Meclis'e girmeye hak kazandı. MHP'nin oyları ise 417'den 517'ye çıktı.

Meclis'te 4 grup 17 yıl sonra Meclis'e girmeye hak kazandı. AKP 530, CHP 135, MHP 53, BDP 36 oylarla Meclis'e girdi. Bağımsızlar ise 36 oylayla Meclis'e girdi. Meclis'te 4 grupun oyları toplam olarak 530'ün altına düşürdü. İktidar partisi, 17 yıl sonra Meclis'e girmeye hak kazandı. MHP'nin oyları ise 417'den 517'ye çıktı.

CHP'liler sonuçlara sevinemezken Kılıçdaroğlu partisinin oy oranını arttırdığını söyledi

'Umutsuzluğa yer yok'

Balkan konuşması

Erdoğan uzlaşma mesajı verdi

Balkanlar'da konuşan Erdoğan, uzlaşma mesajı verdi. Erdoğan, "Uzlaşma mesajı verdi" dedi.

Parti baraj engeline ağı

MHP buruk sevinç yaşıyor

MHP'nin barajı aştığı için partiye buruk sevinç yaşandı. MHP'nin barajı aştığı için partiye buruk sevinç yaşandı.

SİYASETİN 3 MİLLETVEKİLİ ÖZGÜ

Özgür, Özgür, Özgür...

Dış basına sürpriz olmadı

Dış basına sürpriz olmadı...

Kadın milletvekili sayısı arttı

Kadın milletvekili sayısı arttı...

GÜNCEL

Güney ARÇAYÖREN

Eski Tesi Eski Hamam... Ama...

İhale iddiaları gündemde

İhale iddiaları gündemde...

İzmir karar değiştirmede

İzmir karar değiştirmede...

'Eşkıyılar' CHP dedi

'Eşkıyılar' CHP dedi...

GÜNDEM

Mansur BALDAY

Mansur Balday...

Reasim:90-91 Halkın Adamı Erdoğan Karizması

Resim:92 Merkez Sağa Kaynaklık Eden Karizmatik Liderler-I

Resim:93 Merkez Sağa Kaynaklık Eden Karizmatik Liderler-II

ÖZGEÇMİŞ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Özge seda TÜYLÜ
Doğum Yeri:	Kangal/SİVAS
Doğum Tarihi:	02.11.1988
Medeni Durumu:	Bekar
Öğrenim Durumu	
Derece	Okulun Adı
İlköğretim	Yavuz selim i.ö.o
Ortaöğretim	
Lise	Yenişehir Lisesi
Lisans	Selçuk üniv. Edebiyat fakültesi,sosyoloji bölümü Warsaw university, Department of Sociology
Yüksek Lisans	Selçuk üniv.sosyal bilimler enstitüsü,sosyoloji,A.B.D.
Becerileri:	
İlgi Alanları:	Siyaset, toplum, siyasi tarih,
İş Deneyimi: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Aldığı Ödüller: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar: (Doldurulması isteğe bağlı)	
Tel:	0506 806 81 62
Adres	Yenişehir Mah. Özlem Apt. B/blok daire: 20 merkez SİVAS

İmza:

Adres: Alaaddin Keykubat Kampüsü 42079 KONYA Tel: 0 332 241 05 21-22 Fax: 0 332 241 05 24